

§ 1 Anmälan om faktrapromemorior

Förste vice talmannen anmälde att följande faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2025/26:FPM52 EU:s handlingsplan mot narkotikahandel
COM(2025) 744 till justitieutskottet

2025/26:FPM53 Färdplan för sysselsättning av hög kvalitet
COM(2025) 944 till arbetsmarknadsutskottet

2025/26:FPM54 Lagstiftningspaket om marknadsintegration och tillsyn
COM(2025) 942, COM(2025) 940, COM(2025) 943, COM(2025) 941
till finansutskottet

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2025/26:91 och 102 till skatteutskottet

EU-dokument

COM(2025) 943 till finansutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 23 mars*.

§ 3 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun

Utökade registerkontroller vid anställning i kommun

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU22

Utökade registerkontroller vid anställning i kommun (prop. 2025/26:61) föredrogs.

Anf. 1 MATTIAS VEPSÄ (S):

Herr talman! Samhällsutvecklingen de senaste åren visar att vi måste stärka samhällets motståndskraft mot organiserad brottslighet. Polisen rapporterar att den brottslighet vi upplever är alltmer organiserad. Kriminella gäng fortsätter att rekrytera barn och unga in i allt grövre brottslighet. De senaste åren har vi sett hur kriminella inte skyr några som helst medel

och är redo att genom infiltration av HVB-hemsverksamhet närma sig de mest utsatta barnen.

Vi ser hur välfärdssystemen utmanas och utnyttjas av kriminella. I den precis presenterade ESO-rapporten *Svarta siffror* framgår det av en ny beräkning att den kriminella ekonomin omsätter hisnande 352 miljarder kronor årligen med vinster om 185 miljarder kronor. I den summan inryms en stor del ren och skär välfärdsbrottslighet.

När välfärdsstatens kontrollmöjligheter är försvagade drabbas de som är allra mest beroende av samhällets stöd, det vill säga äldre, personer med funktionsnedsättning samt barn och unga. De drabbas hårt när samhällets möjligheter till kontroll är svaga.

Det finns dessutom flera uppmärksammade händelser i närtid, inte minst rapporteringen om sexuella övergrepp i äldreomsorgen. De visar att vi måste öka kontrollen och att vi måste stärka samhällets motståndskraft.

Dagens debatt berör förslaget om utökade registerkontroller vid anställning i kommun. Förslaget innebär två nya lagar om registerkontroll vid arbete i hemmet åt äldre personer eller vuxna med funktionsnedsättning respektive registerkontroll vid anställning till ledande befattningar i kommuner samt förslag till ändringar i lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn. Syftet är att motverka att personer med brottsliga eller skadliga intentioner kan ta anställning i kommunala verksamheter.

Dessa förändringar är välkomna och handlar om att skydda människor och öka motståndskraften i kommunerna och i välfärdsverksamheterna. Kommunerna ges nu en möjlighet att i fler fall än i dag göra registerkontroll när någon söker en tjänst för att arbeta i hemmet åt äldre eller en person med funktionsnedsättning. Denna möjlighet saknas i dag. Den nya lagen innebär att en kontroll av utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret får göras om den som erbjuds en anställning ska utföra insatserna i hemmet. Dessutom gäller förslaget även vid insatser för personer med funktionsnedsättning, det vill säga socialtjänstlagen och LSS.

Dagens beslut ger kommunerna i fler fall än i dag möjlighet att begära kontroll av personer som ska arbeta med barn. Beslutet ger ökad möjlighet till kontroll, och det innebär att lagen blir mer träffsäker för att komma åt nya former av brottslighet, att utsättas för brott eller att dras in i kriminalitet. Inte minst handlar det om att bekämpa risken att utsättas för övergrepp.

Ett starkare skydd för kommunernas verksamhet införs, och det ger kommunerna rätt att göra registerkontroller vid anställningar som innebär arbetsuppgifter där det finns en risk att den enskilde kan utsättas för påverkan eller att kommunerna inte kan utföra sitt uppdrag. Det här innebär ökade möjligheter att begära in registerutdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret, och samtidigt innebär detta en inskränkning i den personliga integriteten. Men förändringarna som föreslås kommer att stärka enskilda, barn, äldre och personer med funktionsnedsättning, det vill säga stärka kommunernas möjligheter att bekämpa påverkan och brottslighet.

Vi socialdemokrater tycker att regeringen och den tidigare utredningen som har tittat på frågan balanserar de två aspekterna på ett bra sätt. Vi har tidigare drivit på för att ge kommunerna stärkta möjligheter, och vi vill se ytterligare förändringar framåt för att det ska bli möjligt att göra så kallade

utvidgade bakgrundskontroller på blivande anställda och befintlig personal. Vi är alltså redo att ta ytterligare steg i arbetet.

Vi kommer därför att följa upp hur regeringen arbetar med frågan, och vi noterar precis som utskottet gör i betänkandet att en ny utredning med namnet Utredningen om bakgrundskontroller har tillsatts. Utredningen har fått i uppdrag att bredda frågan om bakgrundskontroller, vilket innebär att titta på vilka aktörer som bör få tillgång till eller utvidgad tillgång till register, om fler kontroller bör vara obligatoriska och i vilken utsträckning personal får kontrolleras. Uppdraget ska redovisas i mars 2027, och vi avser att jaga på regeringen så att det kommer på plats.

Herr talman! De senaste åren har vi sett allt fler exempel på hur kriminella lurar sig in i välfärden, för att få tillgång till välfärdsförmåner eller utöva inflytande över såväl beslut som kontrakt. En utökad möjlighet till bakgrundskontroller är därför viktig för det brottsförebyggande arbetet. Men vi måste göra mer.

Vi har enorma utmaningar i Sverige när det kommer till hur samhället saknar kontroll när en blind marknadstro har fått styra under lång tid. För alla som tittar och följer debatten kan jag informera om att utskottet gjorde en gemensam resa till Italien under hösten. Vi fick ta del av Italiens arbete mot maffia och grov organiserad brottslighet. Förutom det uppenbara att Sverige behöver en svensk maffialag som tar ett samlat grepp om brottsligheten är andra länder, exempelvis Italien, oerhört klarsynta när det kommer till hur man behandlar offentliga kontrakt. Det krävs bland annat en antimaffiacertifiering för att få ta del av offentliga kontrakt. Det är något som saknas i Sverige.

Kommunernas brottsförebyggande arbete är förankrat i lag, men vi vet att fler kommuner behöver göra mer. Och vi behöver göra mer för att kommunerna ska göra sitt arbete. Vi är därför oerhört kritiska till hur regeringen och Sverigedemokraterna under år har skurit ned på statsbidrag till landets kommuner, vilket gör att man ställer brottsförebyggande arbete mot barn, satsningar på skolan eller fler socialarbetare ute på fält. Det här är allt annat än lämpligt, om man vill bekämpa grov organiserad brottslighet.

Regeringens och Sverigedemokraternas största misslyckande när det kommer till brottsbekämpningen är att allt fler barn och unga just nu dras in i allt grövre kriminalitet. Gängen fortsätter att rekrytera online, offline och dessutom på HVB-hem. Så här kan vi inte ha det.

Den organiserade brottsligheten måste mötas av ett starkt, robust och organiserat samhälle. Fler poliser och kraftigare verktyg såklart, men regeringen och SD måste också inse att årtionden av marknadslösningar i välfärden, valfrihetssystem och privatiseringar systematiskt har urholkat samhällets motståndskraft mot kriminalitet och korrup­tion. Det har gjort oss sårbara för kriminalitet och påverkan. Inte minst drabbar oseriösa och kriminella aktörer barn, äldre och personer med funktionsnedsättning stenhårt. Det handlar om fusk, men den yttersta konsekvensen är övergrepp och utnyttjanden.

Som jag inledde mitt tal med omsätter den kriminella ekonomin enorma summor, 352 miljarder kronor med vinst om 185 miljarder kronor. Det krävs en omläggning av politiken och en helhetssyn, en ny riktning. I dag tar vi beslut om ökad registerkontroll, och jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 2 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Det aktuella lagförslaget, som är på riksdagens bord i dag, om utökade möjligheter till registerkontroller är mycket välkommet och efterfrågat och något som Centerpartiet länge verkat för. Det innebär bland annat en ny möjlighet till registerkontroll av personer som ska arbeta i hemmet åt äldre personer eller vuxna med funktionsnedsättning samt en utökad möjlighet till kontroll i misstankeregistret av personer som ska arbeta med barn. Det innebär även en ökad kontroll när det gäller vissa ledande tjänster i kommunen.

Jag vill ta det här tillfället att både lyfta och tacka alla som arbetar i den offentliga sektorn – från dem som jobbar med oss här i kammaren i riksdagen i dag till brandmannen i den kommunala räddningstjänsten, undersköterskan på sjukhuset och de ekonomiansvariga på myndigheter. Ni arbetar varje dag, året runt, i vår gemensamma sektor. Ni behöver ha rätt resurser, rätt lagrum, rätt kollegor och rätt skydd.

I dag hanterar vi de krav vi har på er som ska jobba i det offentliga. Det är krav som ska skydda och ge säkerhet och trygghet för dem ni är till för – brukare, patienter, medborgare och kunder i det offentliga.

Det är helt rätt och riktigt att det finns en möjlighet för offentliga arbetsgivare att kontrollera er i belastningsregister och misstankeregister. Men vi behöver också skydda er för att ni ska kunna göra ert viktiga jobb, och här tycker Centerpartiet att det kan göras mer. Centerpartiet har därför föreslagit att de som arbetar mot den grova organiserade brottsligheten ska ha ett bredare skydd än de har i dag, framför allt när det gäller exponering av beslutsfattares namn.

Socialsekreterare, kronofogdar, miljöinspektörer och handläggare på Försäkringskassan är alla viktiga i kampen mot den grova organiserade brottsligheten. De behöver få samma skydd som poliser numera har om det finns ett påtagligt hot mot dem eller deras familjer. Det är rätt att poliserna har det här skyddet, men fler som för samma kamp borde också ha det. Det är beklagligt att inte fler partier står bakom detta. Sverige måste kunna bättre än så här.

Herr talman! Vi kan återvända till de aspekter vi har att hantera i dag. Vi har sagt: Det är bra politik som föreslås, men det är för lite. Det är verkligen inte brist på ambitioner i svensk politik, men det är brist på genomförandekraft, och det finns ytterligare behov.

Till att börja med behövs det en möjlighet till löpande eller återkommande registerkontroller under pågående anställning. Därför är det positivt att regeringen har gett Utredningen om bakgrundskontroller i uppdrag att lämna förslag på ett regelverk om uppföljande bakgrundskontroller. Men det ska redovisas i mars 2027, och det är två och ett halvt år efter tillsättandet av utredningen. Jag tror till och med att det är längre tid än vad den omfattande grundlagsutredningen fick på sig. Eftersom frågan är angelägen bör den regering som styr landet nästa vår prioritera arbetet med att bereda förslag så att vi kan få en konkret och rättssäker lagstiftning om löpande kontroller av anställda.

Vidare medför utvecklingen av organiserad brottslighet, kriminell ekonomi, otillåten påverkan och försök till infiltration av välfärdens verksamheter ett behov av att bredda katalogerna över vilka brott som ska finnas med i det här registerutdraget. Det behöver vara dagens risker som speglas,

inte gårdagens risker. Därför bör regeringen skyndsamt utvidga antalet brott som ska framgå av de här registerkontrollerna.

Slutligen anser Centerpartiet att det är viktigt att det i alla slags verksamheter, inte bara i vissa, finns en möjlighet till registerkontroll av personer som i sitt uppdrag har direkt eller regelbunden kontakt med vuxna personer med ett intellektuellt funktionshinder. Jag uppskattar att flera partier har lyft just den utsatta gruppen. Vi har hört i medierna om rättsfall där personer har utsatts för de grävsta övergreppen. De vuxna intellektuellt funktionsnedsatta behöver ett ökat skydd. Regeringen bör därför säkerställa att Utredningen om bakgrundskontroller utreder även den frågan.

Som sagt: Allt det här behövs för att skydda både vår demokrati och vår rättsstat samt alla de brukare, barn, äldre och funktionsnedsatta som behöver oss mest.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Herr talman! I december gjorde Expressen ett reportage om de män som dömts för att ha våldtagit äldre kvinnor inom äldreården.

Shakir Mahmoud Shakir våldtog en 100-årig kvinna i hemtjänsten efter att hon larmat om bröstsmärtor. Baasim Yusuf filmade när han våldtog äldre kvinnor under sina arbetspass. Melsh Keleta togs på bar gärning när han våldtog en kvinna med alzheimer i duschen på äldreboendet. Ali Hassan Zada våldtog en kvinna när han jobbade ensam.

Detta är bara fyra av många fall där några av samhällets mest sköra personer drabbats av något av det värsta en människa kan utsättas för. En av orsakerna, förutom det personliga ansvaret för den som utfört handlingen, har varit den dåliga kontrollen av personer som anställs inom den här typen av yrken.

Mellan 2021 och 2025 anmäldes nästan 400 våldtäkter mot personer över 60 år i Sverige. Långtifrån alla var personer inom äldreården, men detta visar ändå på hur utbredda dessa grova brott mot äldre människor faktiskt är.

I dag föreslås vi införa en ny möjlighet till registerkontroll av dels personer som ska arbeta i hemmet åt äldre personer eller vuxna med funktionsnedsättning, dels personer som ska anställas till ledande befattningar inom kommuner. Dessutom utökas möjligheten till registerkontroll av personer som ska arbeta med barn. Detta innebär att kommuner i fler fall än i dag ska kunna ta del av information från belastningsregistret och i vissa fall även misstankeregistret innan de anställer någon. Syftet med förändringarna är att motverka att personer med brottsliga eller skadliga intentioner tar anställning i kommunala verksamheter.

Även brott som ibland avfärdas som mindre allvarliga, såsom stölder eller ekonomiskt utnyttjande, har blivit vanligare inom äldreården. När samhällets mest sårbara drabbas är inget brott för litet. Det är därför mer än nödvändigt att införa dessa nya möjligheter till registerkontroller.

Vi i Sverigedemokraterna har sedan vi blev invalda i kommunfullmäktigeförsamlingar runt om i Sverige återkommande motionerat om att det ska göras just registerkontroller vid nyanställningar inom äldreomsorgen och LSS. Från vår sida är det alltså efterlängtad att lagstiftningen nu äntligen kommer på plats. Det behövdes en regering med Sverigedemokraternas stöd för att förslagen äntligen skulle kunna genomföras.

Tyvär har man sedan länge sett arbete inom äldreården som ett integrationsprojekt för att få människor i arbete. Det kan säkert i många fall fungera bra, men det har dessvärre inneburit stora brister som drabbat de äldre. Språkförbistringar har gjort att felbedömningar gjorts, men framför allt har de försvårat de äldres kommunikation med dem som arbetar med dem.

Herr talman! Äldreården ska inte vara ett integrationsprojekt. Våra äldre ska efter ett långt liv bemötas med den respekt som de förtjänar. Den 1 juli i år införs därför ett språkrav i äldreomsorgen, och redan den 1 mars utökas möjligheten till registerkontroller av personer som ska arbeta inom såväl äldreomsorgen som LSS.

Även förändringarna som rör utökade möjligheter till registerkontroller av dem som ska arbeta med barn är otroligt viktiga. Jag har sedan ett par år återkommande träffat och samtalat med Sara Nilsson och Patrik Sjöberg från Dumpen, och jag är övertygad om att de ser dessa förslag som ett steg i rätt riktning.

Vad gäller den senaste veckans omdebatterade förslag om straffskärpning för grovt förtal har vi också varit tydliga med att vi inte borde höja straffskalorna innan vi bestämt hur vi ska förändra bestämmelsen om förtal så att sanningsenliga uttalanden som är motiverade inte straffas.

Vad man också ska komma ihåg när det gäller dem som ger sig på barn är att de allra flesta ännu inte är upptäckta. Dessa personer kommer alltså inte att fångas upp av det nya lagförslaget om registerkontroller. Här behöver vi helt andra angreppssätt. Att polisen från och med den 1 april i år kommer att kunna gripa personer som ger sig ut för att träffa ett fiktivt barn för att begå ett sexuellt övergrepp och att dessa personer sedan kan dömas för försöksbrottet är ett steg åt rätt håll. Här har Sara Nilsson, Patrik Sjöberg och alla andra människor som arbetar tillsammans med Dumpen gjort ett extremt viktigt arbete de senaste åren. Tack vare deras idoga arbete har många som arbetar inom skola och föreningslivet kunnat upptäckas. Från riksdagens kammare vill jag därför rikta ett stort tack till er.

Sverigedemokraterna har, som sagt, länge kämpat för att detta ska bli verklighet. Att vi nu kan stå här i riksdagens kammare och ha en bred enighet om de nya förslagen om registerkontroll är verkligen upplyftande.

Jag vill avslutningsvis yrka ett starkt bifall till utskottets förslag.

Anf. 4 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill uppmärksamma ledamoten på att enskilda personers förhållanden och handlingar inte får diskuteras i kammaren. Det är alltså namngivningen av personer som det handlar om.

Anf. 5 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Nu blir det mycket upprepningar.

Miljöpartiet välkomnar också regeringens förslag till två nya lagar om registerkontroll vid arbete i hemmet åt äldre personer eller vuxna personer med funktionsnedsättning, registerkontroll vid anställning till ledande befattningar i kommuner samt förslag till ändringar i bland annat lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

Det är bra, tycker även vi, att kommuner i fler fall än i dag ska kunna ta del av information från belastningsregistret och i vissa fall även miss-tankeregistret innan de anställer någon. Syftet är såklart att motverka att

personer med brottsliga eller skadliga intentioner tar anställning i kommunala verksamheter.

Miljöpartiet har också anslutit sig till Centerpartiets reservation om att ytterligare utvidga denna reglering för framtiden. Vi blev glada när vi såg den här motionen, eftersom det finns några aspekter av den som ofta har lyfts med mig av medlemmar i Miljöpartiet, som till exempel arbetar i olika kommuner. Det behövs en möjlighet att göra löpande eller återkommande registerkontroller under pågående anställning, och därför är det positivt att regeringen har gett Utredningen om bakgrundskontroller i uppdrag att lämna förslag på ett ändamålsenligt, proportionerligt och rättssäkert regelverk för uppföljande bakgrundskontroller under pågående anställning eller uppdrag. Det är därför viktigt att regeringen prioriterar arbetet med att bereda de förslag som utredningen lämnar så att dessa så snart som möjligt kan resultera i en konkret och rättssäker lagstiftning.

Vi håller också med Centerpartiet – och, är jag säker på, fler partier här – om att utvecklingen av den grova organiserade brottsligheten, den kriminella ekonomin och försök till infiltration av välfärdens verksamheter har skapat ett behov av att bredda katalogerna över vilka brottstyper som ska framgå av ett registerutdrag. Det bör omfatta brott som kan antas påverka lämpligheten för en anställning som innefattar myndighetsutövning eller som ger tillgång till känsliga uppgifter, ekonomiska resurser eller utsatta individer. Självklart måste förändringen uppfylla nödvändiga krav på proportionalitet och integritetsskydd för den enskilde.

Vi instämmer slutligen också i Centerpartiets reservation vad gäller behovet av att det i alla slags verksamheter finns en möjlighet till registerkontroll av personer som i sitt uppdrag har direkt eller regelbunden kontakt med vuxna personer med en intellektuell funktionsnedsättning. Vi vill alltså att regeringen ser till att den utredning som redan jobbar även ska titta på den frågan.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 6 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Berättelserna blir allt fler. Rapporterna och oron hörs runt om i Sverige. Vi har sett hur äldre människor släpper in hemtjänstpersonal i sina hem och sedan blir utsatta för övergrepp och fasansfullt våld – i sin egen bostad, en plats där de borde kunna känna sig trygga och få hjälp med livets mest grundläggande behov utan att känna rädsla. Det har också visat sig att personal har varit kända för grova brott.

I dag släpper man alltså in personal i äldre människors hem. Man ger människor makt över äldre som inte kan försvara sig och över vuxna med funktionsnedsättning som är helt beroende av samhällets stöd. Ändå har kommunerna hittills saknat ett tydligt lagstöd för att ens kontrollera om den som ska utföra insatser tidigare dömts eller misstänkts för allvarliga brott.

Vi vet nu att våld, sexuella övergrepp, stölder och bedrägerier förekommer. Det är inte acceptabelt. Det är inte värdigt en rättsstat och inte förenligt med det offentligas ansvar. Det undergräver förtroendet för välfärden, för utan trygghet finns ingen välfärd värd namnet. Det här tar propositionen nu tag i.

I dag prövas vårt samhälle. Den organiserade brottsligheten är inte längre ett problem vid sidan av välfärden utan söker sig rakt in i samhällets

strukturer, in i kommunerna, in i omsorgen, in i beslutsfattandet. Vi vet att socialsekreterare och kommunala tjänstemän pressas, hotas och påverkas. Vi vet att den organiserade brottsligheten är systemhotande. Kommuner som riskerar att infiltreras av kriminella nätverk måste ha möjlighet att försvara sig. Bristfälliga regelverk får inte bli ett hinder för nödvändiga kontroller.

Hösten 2023 fick Södertälje kommun kritik från JO för att utan lagstöd ha kontrollerat om anställda tidigare hade begått brott. Kommunen ville skydda medborgare och personal mot organiserad brottslighet men saknade rätt verktyg. Kommuner som riskerar att infiltreras måste kunna försvara sig. De vill skydda medborgare och personal men har saknat rätt verktyg. Detta är både orimligt och oacceptabelt.

Mot den verklighet vi har räcker det inte med goda intentioner. Det här handlar om trygghet. Det handlar om tillit. Man kan faktiskt vara ganska förvånad över att det inte redan tidigare har funnits reella verktyg på plats för kommunerna att göra nödvändiga bakgrundskontroller.

Herr talman! Regeringens proposition om utökade registerkontroller är ett viktigt första steg. Kommunerna får ett rättssäkert och tydligt lagstöd för att begära utdrag ur belastnings- och misstankeregistret för personer som ska arbeta med äldre och vuxna personer med funktionsnedsättning i deras egna hem. Det handlar om arbete som ofta sker utan insyn, där den enskilde är helt beroende av den som utför insatsen. Skyddsvärdet är uppenbart, och åtgärden är både proportionerlig och motiverad. Man ska kunna känna sig trygg och säker med de personer som man släpper över sin tröskel.

Registerkontrollen vid arbete med barn utökas till att även omfatta uppgifter ur misstankeregistret, och giltighetstiden för utdragen kortas. Kontrollerna blir alltså mer ändamålsenliga och aktuella. Det stärker skyddet där det behövs som mest. Det här är sunt.

Kommunerna får också möjlighet att kontrollera belastningsregistret inför anställning till ledande befattningar och andra nyckelroller. Den som vill infiltrera en kommun gör det inte slumpmässigt. Man söker inflytande, information och kontroll. Det här är avgörande.

Registerkontroller är ett verktyg bland flera. Ett utdrag är aldrig en dom; det är ett underlag. Men att helt avstå från kontroll när riskerna är kända är att abdikera från ansvaret. Det är den enskilde som själv visar upp utdraget. Ett registerutdrag innebär inte heller ett automatiskt ställningstagande utan ska ligga till grund för en individuell prövning och måste kombineras med andra åtgärder som säkerhetsmedveten rekrytering och referenstagning.

Att kommunerna nu får ett lagligt och rättssäkert verktyg för att skydda sin egen verksamhet är inte kontroversiellt. Det är nödvändigt för tryggheten i välfärden, för tilliten till kommunerna och för ett samhälle som tar hoten mot sig självt på allvar. Vi utgår från verkligheten som den är, inte som vi önskar att den vore. När hoten förändras måste staten förändras. Tryggheten är en kärnuppgift för det offentliga.

Herr talman! Fler åtgärder behövs. Vi vet att frågan om uppföljande kontroller och ett bredare regelverk måste lösas. I några motionsyrkanden har också behovet av ytterligare åtgärder lyfts, och jag kan tycka att det är helt rätt riktning. Men regeringen har tillsatt en särskild utredning om bakgrundskontroller med uppdrag att ta ett samlat grepp inom området, och

det finns inte skäl att föregripa detta arbete. Som ivrig påhejare av att denna utredning skulle komma till stånd – åh, vad jag väntar på att den kommer hit till riksdagens kammare!

Denna proposition är ett viktigt första steg för att skydda äldre och barn samt kommunernas mest centrala funktioner. Den föreslås träda i kraft den 1 mars i år. Snart kommer också utökade registerkontroller inom utbildningsområdet. Steg för steg ser vi till att det blir ordning och reda.

Propositionens förslag är väl avvägda, rättssäkra och proportionerliga. De stärker skyddet för utsatta människor, ökar tryggheten i kommunala verksamheter och bidrar till att motverka infiltration och otillåten påverkan utan att göra avkall på grundläggande rättsstatliga principer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag om att riksdagen ställer sig bakom propositionen och yrkar avslag på motionerna och reservationen.

Anf. 7 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! I likhet med regeringen och väldigt många andra anser jag att det är högst angeläget att vi förhindrar brott i välfärden. Genom de aktuella lagförslagen minskar risken för att barn, äldre och personer med funktionsnedsättning utsätts för brott, främst inom kommunala verksamheter. Det medför givetvis ökad trygghet för dem och deras anhöriga. Det motverkar också det som vi har förskräckts av under senare tid, med många svarta rubriker om övergrepp som skett inom välfärdssektorn mot både barn och äldre och mot personer med funktionsnedsättningar. Vi måste åter skapa en tillit för välfärden i bred mening.

Reformen och lagförslagen har ytterligare ett mycket viktigt syfte, nämligen att förhindra infiltration och otillåten påverkan inför anställning av personer till ledande befattningar inom kommunen. Jag och Vänsterpartiet står därför bakom lagförslagen. Men det är inte helt okomplicerat. De här reformerna utmanar och ligger i kanten på viktiga principer som vi har inom en rättsstat. När är man egentligen färdigstraffad? Ska markeringar och begränsningar fortsätta efter att man har avtjänat sitt straff? Hur ska vi tolka oskyldighetspresumtionen, det vill säga att en person ska uppfattas som oskyldig tills en fällande dom finns?

Utmaningarna kommer framför allt upp i samband med användning av belastningsregistret och i synnerhet misstankeregistret. Att en enskild person har begått ett brott som finns med i belastningsregistret tolkas tyvärr av en del arbetsgivare som att det är omöjligt att anställa personen. Jag ser det som väldigt viktigt att man nu markerar i förarbetena att det ska ske en individuell bedömning. En person som begått ett lindrigt brott – kanske för flera år sedan – som inte inbegriper våld eller sexuella övergrepp ska kunna få tillgång till arbetsmarknaden och den viktiga rehabilitering som ett arbete givetvis innebär. Detta kommer också att bero på hur de nya reglerna används. Det kommer att vara viktigt att bevaka det.

Principen om oskuldspresumtion utmanas ytterligare av det här med belastningsregistret. Man har försökt sätta en gräns, så att inte varje misstanke ska kunna ”flaggas upp”; det ska åtminstone finnas ett åtal. Men vi är ändå i närheten av och naggar i kanten på de viktiga rättsstatliga principerna, vilket jag är lite orolig för att det kanske enbart är Vänsterpartiet som lyfter fram numera.

Sedan handlar det om de oerhört viktiga funktionerna gällande dem som har en kritisk eller ledande befattning. Inför en sådan anställning ska man bli extra kontrollerad. Det är ganska givet vad det skulle kunna handla om inom de kommunala verksamheterna: tillståndsgivning, till exempel för bygglov, upphandlingsverksamhet, rekrytering av personal, hantering av stora ekonomiska angelägenheter i övrigt, föreningsbidrag med mera. Här borde vi även kunna inbegripa frågor om ekonomiskt bistånd och omhändertagande av barn, där många anställda i dag blir väldigt utsatta i sin yrkesfunktion. Det återstår också att se hur detta kommer att tolkas vid rättstillämpningen.

Något som jag har lagt märke till i förarbetena är att man markerar att det måste handla om en anställning. Det gör att vissa grupper som kan ha väldigt stor inverkan på den kommunala verksamheten inte ingår. Om man till exempel anlitar bemanningsföretag är personerna där inte inkluderade. Samma sak gäller för externa konsulter. Att man utesluter praktikanter tycker jag inte är konstigt. De kanske inte har samma möjligheter. Men vi vet egentligen inte det heller. Varför drar man en så strikt gräns, när det finns andra som kanske också har stort inflytande på kommunerna i privatiseringens tecken?

Flera remissinstanser har ifrågasatt att kontrollerna av de ledande befattningarna ska vara frivilliga och framhållit att det borde vara obligatoriska kontroller. Andra har ifrågasatt att man stannar vid kommunerna. Här kan jag instämma. Vi får fortsätta att bevaka, tycker jag, om inte även regionerna behöver ha samma möjligheter till kontroll av kritiska befattningar i sin verksamhet.

Till slut vill jag framföra en varning för att registerkontroller skulle kunna skapa en falsk trygghet. Vi vet att det är långtifrån allt som fastnar i polisens, åklagarnas och domstolarnas nät. Mycket av den brottslighet som vi vill peka finger mot kommer undan och sker dolt; det finns stora mörkertal. Det räcker inte med registerkontroller. Jag tror att det är minst lika viktigt att se till vad som sker på arbetsplatsen. Det behövs tillräcklig bemanning. Man behöver undvika ensamarbete. Vi behöver närvarande chefer. Även detta är centrala komponenter. Detsamma gäller möjligheterna till visselblåsning och skydd av dem som vågar slå larm om oegentligheter på sin arbetsplats.

Med det vill jag, med varningsflagg, ändå yrka bifall till lagförslagen.

Anf. 8 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Att komma in i slutet av debatten innebär med viss nödvändighet dessvärre att det blir en del upprepningar. Jag ber om överseende med det.

Inledningsvis vill jag yrka bifall till förslaget i justitieutskottets betänkande, som vi nu debatterar. Det är välkommet att regeringen föreslår lagstadgade och ökade möjligheter till registerkontroller av kommunanställda som arbetar i hemtjänsten, på särskilt boende och inom LSS, lagen om särskilt stöd och service för vissa funktionshindrade.

Äldre och funktionshindrade är liksom barn särskilt sårbara och utsatta. Vi ställer särskilda krav på den personal som ska ge dem stöd och hjälp i det vardagliga. Men vi har under senare tid nåtts av rapporter som pekat på en rad övergrepp i hemtjänsten, framför allt mot äldre kvinnor. Låt mig ge några exempel. I Gällivare uppgav en brukare 2024 att hon blivit våldta-

gen under natten. Händelsen polisanmälades. I Vänersborg beskrev en brukare 2024 att hon blivit utsatt för sexuellt övergrepp av en anställd och hade känt stark rädsla. Upsala Nya Tidning gjorde en undersökning och skrev därefter: ”Från Malmö till Kiruna, i Bålsta, Piteå, och Örnsköldsvik. Runt om i Sverige har äldre personer med omsorg ofredats sexuellt, ibland till och med våldtagits, av personer som ska vårda och ta hand om dem.”

Anders Östlund, kriminolog vid polisregion Mitt, har granskat 400 anmälda våldtäkter mot kvinnor över 60 år. I ett tjugotal fall pekas hemtjänstpersonal ut som gärningsmän. Dessvärre finns det av skilda skäl god anledning att anta att det finns ett stort mörkertal, men redan *ett* brott av den här arten är ett för mycket. Det är något oerhört och innebär en kränkning som sätter djupa spår och skapar en otrygghet som den drabbade bär med sig resten av livet.

Herr talman! Den nu föreslagna registerkontrollen är ett steg i rätt riktning, men den är i sig ett trubbigt instrument. Säkerligen saknar många av dem som ertappats fällande domar för många av de nu begångna brotten. Det är inte alls säkert att de ens förekommer i polisens misstankeregister. Det nämndes att man visserligen tubbar lite på det här, men åtal ska vara väckt för att man ska kunna lämna ut uppgiften. Det innebär inte att man för evigt är dömd, men det kan innebära att man sätter tillsättningsförfarandet på paus till dess att ärendet är avgjort.

Det som gör mig rejält upprörd är det faktum att kommunerna inte alltid tar sitt ansvar. Gång på gång konstateras att anmälningar om övergrepp mot såväl barn som äldre mörkas. Man gör sina egna utredningar, som ibland slutar med en uppsägning av den utpekade, som kort därefter söker och ibland får liknande anställning i en annan kommun. I vissa fall har personer till och med fått behålla sin anställning.

Här måste nolltolerans gälla. Misstänkta övergrepp ska anmälas till och utredas av polisen. Något annat är helt otänkbart – i varje fall i min värld.

Herr talman! Egentligen är det anmärkningsvärt att vi låter män i hemtjänsten utföra intymhygien på vårdtagande kvinnor. I andra sammanhang är det lagstadgat att kroppsvisitation och kroppsbesiktning av en kvinna inte får utföras av en man. Men i vården och hemtjänsten går det tydligen bra. Det vill vi kristdemokrater sätta stopp för. Samma förhållande borde såklart gälla även inom hemtjänsten. Kristdemokraterna driver frågan och kräver att äldre i hemtjänsten ska få välja kön på omsorgspersonal för de mest intima momenten i vården.

Herr talman! Något annat som tas upp i betänkandet gäller den organiserade brottsligheten, som har gjort sitt intåg i det svenska samhället med allt vad det innebär. Det samhälle vi känner, baserat på förtroende och tillit, förändras i snabb takt.

Som nämnts tidigare har Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi i en nyligen presenterad rapport konstaterat att den kriminella ekonomins omfattning beräknas till runt 352 miljarder årligen med vinster på runt 185 miljarder. Fram träder en bild där brottslighet inom legala strukturer spelar större roll än illegala marknader där man handlar med vapen och narkotika. En del av detta består i att kriminella organisationer försöker infiltrera samhällsviktiga funktioner, utöva otillåten påverkan på anställda i sådana funktioner eller rekrytera så kallade möjliggörare.

När det gäller påverkansförsöken mot kommunanställda finns en samlad bild av att de framför allt kommer från kriminella grupperingar eller personer med kopplingar till sådana grupperingar. I mindre utsträckning görs påverkansförsöken av personer med kopplingar till våldsbejakande extremism. Det här är ett reellt problem på vissa platser och för vissa verksamheter. Vi kristdemokrater välkomnar därför förslaget om att ge kommuner möjlighet att göra registerkontroller av anställda på vissa nyckelbefattningar.

En särskild utredare har även fått i uppdrag att analysera behovet av och förutsättningarna för att göra bakgrundskontroller i såväl offentlig som privat verksamhet. Syftet med uppdraget är bland annat att ge verksamheter ändamålsenliga verktyg inför och under anställningen för att de ska kunna förebygga de risker som förekomsten av personer med brottsliga eller andra skadliga intentioner innebär på arbetsplatser. Utredningen ska redovisas först i mars 2027.

Personligen hade jag gärna sett att lagstiftningen kunde komma på plats betydligt tidigare än så, men jag inser att vi har ett visst beredningsförfarande i riksdag och regering. Vi får helt enkelt ge oss till tåls. Det är dock en angelägen fråga, och utvecklingen talar för snabba och brottsförebyggande insatser.

Anf. 9 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag ska fatta mig kort, för vi partier här i kammaren är även i denna fråga väldigt överens.

Debatten handlar som sagt om huruvida kommuner ska kunna kontrollera personer som ska jobba med barn, vuxna med funktionsnedsättningar eller äldre. Vi talar här om kontroller som görs genom att man begär ut utdrag ur polisens register.

Som vi har hört tidigare finns det olika anledningar till att en arbetstagar ska kontrolleras innan han eller hon får en viss anställning inom kommunen, utöver jobb med de grupper jag nämnde. Det kan handla om att man vill förhindra infiltration i känslig verksamhet, framför allt om personen i fråga ska jobba i en position som är särskilt känslig för påverkan. Det vi kanske framför allt tänker på är dock att kriminella inte ska kunna arbeta med utsatta personer såsom äldre, vuxna med funktionsnedsättningar och barn, det vill säga grupper som inte sällan är beroende av andra människor i sin vardag.

I dag finns lagligt stöd för att kräva utdrag ur belastningsregistret när man ska anställa personal som ska jobba med barn. Regeringen föreslår i och med den nya lagen att detta även ska gälla dem som ska arbeta med äldre och vuxna med funktionsnedsättning.

För att sammanfatta det hela: Ska du framöver jobba med barn, vuxna med funktionsnedsättningar eller äldre inom kommunen ska du bevisa att du har ett brottsregister som inte gör att du blir olämplig för uppgiften.

Detta är något som mitt parti har velat väldigt länge. Vi är glada över att det nu kommer på plats.

Slutligen, herr talman, vill jag höja ett litet varningens finger eller, rättare sagt, göra ett medskick. I förslaget läser jag att den som söker ett uppdrag inom kommunen ska visa upp ett utdrag ur belastningsregistret. Jag vill ta höjd för att det i dag går att köpa falska utdrag ur belastningsregistret. Jag hoppas att man tittar på detta så att systemet inte fallerar på att det

går att köpa ett falskt utdrag ur brottsregistret och visa upp det för en arbetsgivare, och så blir det fel. Men jag tar för givet att man har tittat på detta.

Med det står jag bakom utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 4 Arbetsprövning med bibehållen sjukpenning

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU9
Arbetsprövning med bibehållen sjukpenning (prop. 2025/26:53)
föredrogs.

Anf. 10 ÅSA ERIKSSON (S):

Herr talman! Vi socialdemokrater står alltid upp för trygghet, solidaritet och ett samhälle som håller ihop, och det gör vi även i dag. I vårt samhällsbygge är en stabil sjukförsäkring en viktig hörnsten. Men det ska vara en försäkring som också hjälper människor tillbaka till arbete så fort som det är möjligt.

Det här förslaget från regeringen, som vi i huvudsak tycker är bra, berör just detta fundament: möjligheten att arbetspröva med bibehållen sjukpenning. Målet är förstås att sjukskrivningarna ska vara så få och så korta som möjligt men att den ekonomiska tryggheten ska finnas där för individen när arbetsförmågan är nedsatt.

Herr talman! Att sänka trösklarna för att stegvis komma tillbaka till arbete är viktigt. Samtidigt får det inte bli ett sätt för oseriösa arbetsgivare att utnyttja systemet på ett sätt som inte är avsett. Jag återkommer till det. Vår ambition är att skapa en trygg väg tillbaka för dem som kan och behöver pröva sin arbetsförmåga men inte är redo för upptrappning i lönearbete riktigt än.

Vi socialdemokrater yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet, med reservation för vårt särskilda yttrande. Det gör vi för att grunden i förslaget är rätt. Människor ska kunna närma sig arbetslivet i lagom takt och med tryggheten att deras försörjning inte äventyras under tiden.

Herr talman! Remissinstanserna har dock pekat på viktiga farhågor som vi socialdemokrater delar till vissa delar, och vi tar dem på största allvar.

Sveriges läkarförbund lyfter till exempel att patienter som är aktuella för arbetsprövning ofta tillhör en skör grupp. Det finns medicinska risker med för hastiga övergångar: risk för att tillståndet försämras och för att kroniska besvär förvärras. Detta måste vi ta med oss. Sveriges läkarförbund efterfrågar tydliga rutiner för samverkan med vården och ett absolut fokus på patientens hälsa och värdighet.

Vi socialdemokrater har i tidigare interpellationsdebatter med ansvarigt statsråd påpekat att Försäkringskassans samordningsuppdrag måste förtydligas. Detta har ISF varit otroligt tydliga med i sin uppföljning av samordningsuppdraget.

Herr talman! Vi noterar också oron för att arbetsprövning kan bli ett påtryckningsmedel. Detta är något som Läkarförbundet uttryckligen var-

Prot. 2025/26:65
28 januari

*Utökade register-
kontroller vid
anställning i kommun*

*Arbetsprövning med
bibehållen sjukpenning*

nar för. Ingen sjukskriven ska behöva känna sig pressad tillbaka till arbetet för tidigt eller riskera att bli utnyttjad i en sårbar situation. Däremot ska möjligheten förstås finnas, om man vill pröva sin arbetsförmåga.

Även Försäkringskassan pekar på brister och oklarheter i förslaget. De efterfrågar en tydligare koppling till samordningsuppdraget, nota bene, och menar att det måste klargöras att arbetsprövning är en del av arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar.

Herr talman! Från fackligt håll görs liknande viktiga inspel. LO tillstyrker förslaget men understryker att det måste vara glasklart att den försäkrade inte riskerar att få sin sjukpenning ifrågasatt på grund av att man deltar i arbetsprövning. Den tryggheten är förstås avgörande. LO anser också att den lokala fackliga organisationen ska kunna delta i diskussionerna om arbetstagaren så önskar, som stöd vid rehabilitering och arbetsanpassning.

TCO tillstyrker också förslaget men pekar på en del praktiska problem. Reglerna måste fungera även för dem som har flera anställningar och för dem som har en deltidssjukskrivning. Detta är ett viktigt perspektiv i det arbetsliv vi har i dag.

Facken varnar också för att oseriösa arbetsgivare skulle kunna utnyttja anställda som gratis arbetskraft, vilket förstås är helt oacceptabelt och något som vi måste stävja. Detta är anledningen till att vi socialdemokrater inte vill se ännu längre prövotider; då ökar den risken.

Herr talman! Alla dessa farhågor är legitima. Det handlar om trygghet, rättvisa och respekt för varje individs förutsättningar. Det är värden som vi socialdemokrater inte kompromissar med. Trots detta landar vi i att fördelarna med förslaget överväger. Den här reformen skapar en ny och viktig möjlighet för sjukskrivna att närma sig arbete utan att tappa ekonomisk trygghet.

Sammantaget innebär detta att vi kan stå bakom propositionen eftersom vi ser potentialen. Med rätt justeringar kan den göra verklig skillnad för sjukskrivna som vill tillbaka till arbetslivet. Detta är i grunden en reform som stärker möjligheten för människor att växa, delta och komma tillbaka – något som ligger helt i linje med vår syn på arbete, gemenskap och trygghet.

Vi yrkar alltså bifall till förslaget i betänkandet men har som sagt ett särskilt yttrande.

Anf. 11 CLARA ARANDA (SD):

Herr talman! Vi debatterar i dag utskottets betänkande om arbetsprövning med bibehållen sjukpenning. Jag vill inledningsvis ställa mig bakom utskottets förslag som helhet.

Det här förslaget syftar till att sänka trösklarna för återgång i arbete genom att göra det möjligt för den som har rätt till hel sjukpenning att i överenskommelse med arbetsgivaren arbetspröva med bibehållen ersättning under en begränsad period. Arbetsprövningen ska i och med detta förslag kunna genomföras under en period på högst 14 dagar, två gånger per år.

Sverigedemokraternas uppfattning är att sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet för den som behöver det när arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. Samtidigt måste det finnas flexibla system i syfte att skapa förutsättningar för en trygg och hållbar återgång i arbete.

För många som är sjukskrivna på heltid är steget tillbaka till arbete inte svart eller vitt. Det är nog sällan så att man ena dagen inte klarar av att gå upp ur sängen och nästa dag är helt återställd. Den avvägning och de avgränsningar som återfinns i förslaget om arbetsprövning är viktiga att hålla fast vid eftersom det med stor säkerhet kommer att få fler berörda individer att våga ta det här viktiga steget. Det blir inte övermäktigt. Vi ger i stället den som har varit sjukskriven en längre tid en realistisk chans att testa sin arbetsförmåga, på en rimlig nivå.

Herr talman! Det här förslaget innebär alltså kort och gott att den som är sjukskriven får pröva sin förmåga på frivillig basis. Detta ska ske under enklare former, utan prestationskrav och utan risk för att rätten till sjukpenning försvinner.

Detta skapar en efterlängtdad flexibilitet inom ramen för ett tydligt regelverk som vi har i dag. Det inger också en trygghet för den försäkrade. I dag finns arbetsträning som en del av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen, men det är ofta förknippat med omfattande processer, ersättningsformer och myndighetskontakter.

Många av oss vet vad press och stress kan innebära vid sjukdom, inte minst om man är sjukskriven på grund av stressrelaterad ohälsa, som i dag är den vanligaste sjukskrivningsorsaken. Det kan leda till att måendet förvärras och sjukskrivningsperioden förlängs.

Det här förslaget fyller ett tomrum. Det ger utrymme att försiktigt testa om tiden är mogen för återgång i arbete, vilka anpassningar som kan behövas och vad individen faktiskt klarar, utan höga förväntningar och orimliga krav på individer som redan har en nedsatt arbetsförmåga.

Det gynnar den försäkrade, det gör att det första steget tillbaka till arbete blir lättare att ta och det kan bidra till att stärka självförtroendet och leda till bättre och mer hälsosamma rutiner. Det ger även arbetsgivaren bättre förutsättningar att ta sitt rehabiliteringsansvar. Detta är bra för samhället eftersom fler förhoppningsvis kommer att uppleva att det är lättare att ta det första, avgörande steget tillbaka till arbete.

Avslutningsvis, herr talman, är det viktigt att understryka att arbetsprövningen inte är tänkt att ersätta eller förändra arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljö, anpassning och rehabilitering, utan det är ett komplement – ett verktyg bland flera. Det förändrar inte ansvarsfördelningen eller arbetet med andra insatser på området.

Det här är ett reformförslag som tar fasta på verkligheten för många sjukskrivna och deras arbetsgivare. Det kombinerar trygghet med möjligheter och ansvar med flexibilitet. Det är pragmatiskt, väl avgränsat och i linje med sjukförsäkringens grundläggande syfte.

Jag ser verkligen fram emot att följa det fortsatta arbetet och så småningom se vilka effekter det kommer att få.

(Applåder)

Anf. 12 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Som jag har sagt många gånger förr är sjukförsäkringen en otroligt viktig del av det svenska välfärds- och trygghetssystemet men en del där vi har ganska stora utmaningar. Detta ser vi i de stora fluktuationerna i sjuktaalen. Dessa är inte alls kopplade till någon epidemi i landet, ökad förekomst av cancer eller något annat, utan det är helt andra faktorer som styr.

Det finns också ganska stora regionala skillnader som inte heller har någon koppling till förekomsten av sjukdom, eller skador, för den delen. Det är detta, herr talman, som gör att vi i Centerpartiet är väldigt försiktiga och tveksamma till alla förändringar som på något vis sänker trösklarna och gör att fler människor kan gå från arbete till sjukskrivning. Det är därför vi flera gånger har sagt att vi inte vill att karensavdraget ska tas bort.

På samma sätt, herr talman, måste man vara väldigt positiv till alla förslag som på något vis innebär att den tröskel som finns mellan att vara sjukskriven och att gå tillbaka till arbete sänks. Det är därför förslaget och det beslut som kammaren kommer att fatta i eftermiddag är så viktiga. Det handlar nämligen om tröskeln för den som har varit borta från sin arbetsplats under längre tid.

Jag tror att alla kan känna igen sig i det motstånd man känner mot att gå tillbaka till arbetet efter tre, fyra eller kanske fem veckors semester. Hur jobbigt är det då inte att gå tillbaka till arbetet för den som har varit sjukskriven på grund av skada, nedsatt arbetsförmåga eller sjukdom? Och då rör det sig kanske inte om tre, fyra eller fem veckor utan om månader eller till och med år. Det är en psykologisk tröskel som heter duga, och om vi kan göra något för att sänka den, herr talman, måste vi det.

Förslaget att man ska kunna arbetspröva är därför utmärkt, och det ska vara enkelt att göra det. I dag finns förstas möjligheten till arbetsträning, men det är omgärdat av en lång rad formella krav. Syftet är att man successivt ska träna sig tillbaka till att kunna arbeta.

Arbetsprövning handlar inte alls om det, utan där ska man lätt, efter överenskommelse med arbetsgivaren och anmälan till Försäkringskassan, kunna få två perioder om 14 dagar inom loppet av 365 dagar. Där, herr talman, är vi kritiska till att regeringen inte har vågat ta steget fullt ut. Varför ska vi ha den rigida gränsen på bara två veckor?

Det kan ju vara så att man efter något års sjukskrivning vågar sig tillbaka till arbetet och ska börja arbetspröva, men så slår influensan eller en förkylning till och gör att man måste avbryta. Då har perioden försvunnit. Eller så kanske man upptäcker att det behövs lite längre tid och att två veckor inte räcker. Arbetsplatsen har kanske inte varit i full gång, eller så finns det ytterligare saker man vill prova på innan man känner att man kan ta nästa steg. Även där finns skarpa gränser.

Det här är något som flera remissinstanser har pekat på – att det inte är anpassat till ett modernt arbetsliv. Dagens arbetsplatser ser inte ut så.

Vad är då skälen till att regeringen vill ha dessa rigida gränser? Detta har Socialdemokraterna beskrivit väl från talarstolen, nämligen att det skulle finnas illasinnade arbetsgivare som kan utnyttja den som har varit sjukskriven under en längre tid. Arbetsgivaren kanske tvingar personen till arbete och försöker få ut så mycket som möjligt under de två veckorna.

Jag ifrågasätter starkt denna världsbild. Alla småföretagare och arbetsgivare, även inom offentlig sektor, som jag möter är beredda att göra allt de någonsin kan för att hjälpa den anställda från en långvarig sjukskrivning till att äntligen komma tillbaka in i arbetsgemenskapen. Därför, herr talman, har vi två reservationer som handlar dels om gränsen på 365 dagar, dels – och framför allt – om de rigida två veckorna. Där hade vi velat att man ska gå längre.

Om det skulle visa sig att det blir ett utbrett missbruk och att en stor del av Sveriges arbetsgivare, både offentlig sektor och småföretagare, försöker utnyttja långvarigt sjukskrivna får man väl ändra på detta.

Jag är väldigt glad, herr talman, för att riksdagen kommer att fatta det här beslutet, men jag önskar att man inte varit så rigid och att man inte sett det som hot från illasinnade arbetsgivare mot långvarigt sjukskrivna, eller för den delen att det skulle bli krångligt för Försäkringskassan. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation nummer 3.

*Arbetsprövning med
bibehållen sjukpenning*

Anf. 13 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Herr talman! Det är rättvist att den som vill göra rätt för sig får stöd att komma tillbaka till arbetet. Det är en grundsten i det svenska samhällskontraktet att samhällets stöd finns där när man behöver det.

Alltför många hårt arbetande människor som drabbats av sjukdom känner dock frustration och oro i dag. De vill bidra, de vill tillbaka till jobbet och de vill vara en del av arbetsgemenskapen igen. Men de vågar inte ta steget av rädsla för att förlora sin ekonomiska trygghet. De fastnar i ett limbo mellan sjukdom och arbete – det är inte rätt.

Samtidigt står arbetsgivare maktlösa. De vill hjälpa sin anställda tillbaka och ser värdet i att behålla kompetensen och erfarenheten, men de saknar verktygen för att göra detta på ett tryggt sätt.

Herr talman! Därför är det glädjande att vi i dag debatterar arbetsprövning med bibehållen sjukpenning. Jag tror att vi är många i den här salen som säger: Äntligen! Detta handlar om ansträngning. Ansträngning ska löna sig, även när man är på väg tillbaka från sjukskrivning. Den person som gör en ansträngning, som vill pröva sina vingar och som vill ta ansvar för sitt eget liv förtjänar samhällets stöd, inte byråkratiska hinder.

Arbetsprövningen fanns som ett verktyg för Försäkringskassan innan 2016 men togs bort då det saknade konkret lagstöd. Redan 2017 – för nio år sedan – inkom Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Regioner med en hemställan till den dåvarande socialdemokratiskt ledda regeringen. År 2022 kom även Försäkringskassan in med en formell hemställan.

Det förslag vi debatterar i dag innebär att sjukskrivna får möjlighet att återgå till arbete med bibehållen sjukpenning under en kortare period, givetvis enligt överenskommelse med arbetsgivare. Hela syftet är att minska trösklarna för återgång till arbete.

Sjukförsäkringen ska inte bara vara en ekonomisk trygghet utan också bygga broar tillbaka till arbete. När människor får möjlighet att pröva sina vingar och sin förmåga i praktiken, med stöd av sin arbetsgivare och utan att riskera sin sjukpenning, ökar chansen att de tar sig tillbaka.

Tänk er Maria, undersköterska i Västerås, som har varit sjukskriven i sex månader. Hon känner sig bättre, och hon vill tillbaka. Men vågar hon? Vad händer om hon inte orkar? Vad händer med hennes ekonomi? Med den här reformen kan Maria pröva att jobba två veckor med full trygghet. Hon och hennes arbetsgivare kan tillsammans se: Är det rätt tid? Behövs det några anpassningar? Om det inte fungerar finns tryggheten kvar.

Eller tänk er Stefan, småföretagare i Skåne. En av hans bästa medarbetare har varit sjukskriven. Stefan vill hjälpa, men han vet inte hur. Med den här reformen får han ett konkret verktyg. Han kan erbjuda en prövotid, anpassa arbetsuppgifterna och se vad som fungerar utan att någon riskerar sin trygghet.

Herr talman! Vi vet att arbetsgivaren och arbetsplatsen spelar en viktig roll för återgången till arbete. Det är särskilt viktigt att främja åtgärder som arbetsgivare behöver vidta i anknytning till arbetsplatsen – detta så att arbetsgivaren och den försäkrade får förutsättningar att under enkla former undersöka om tidpunkten är lämplig för att påbörja återgången och vilka åtgärder som behöver vidtas för att det ska bli möjligt.

Det här är en viktig reform, framför allt för den som drabbats av sjukdom och vill göra rätt för sig men också för arbetsgivare, som har ett stort ansvar och behöver fler verktyg. Förslaget föreslås träda i kraft redan den 1 mars 2026 och innebär att möjligheten till arbetsprövning får pågå under två separata perioder om vardera 14 sammanhängande dagar under en ramtid på 365 dagar.

Det går att argumentera för kortare och för längre perioder, men det här är ett väl avvägt och balanserat förslag. Syftet är tydligt: Den sjukskrivna ska få chans att ta sig tillbaka till arbete och därmed kunna lämna sjukskrivning och sjukpenning. Samtidigt får det här inte bli en permanent lösning. Målet är alltså alltid full återgång till arbete eller, om det inte är möjligt, andra former av stöd.

Herr talman! Det är särskilt glädjande att reformen samlar ett brett stöd här i riksdagen. Det visar att när det handlar om att stå på hårt arbetande människors sida, när det handlar om att värdesätta ansträngning och ansvar, kan vi samla en majoritet. Detta är ett steg mot ett rättvisare Sverige – ett Sverige där ansträngning alltid lönar sig, ett Sverige där samhället fungerar när människor behöver stöd och ett Sverige där vi värdesätter dem som vill bidra, som vill bygga och som vill ta ansvar.

Vi är på rätt väg, men vi är inte framme. Det finns mer att göra för att stärka arbetslinjen, för att se till att fler kommer i arbete och för att bygga ett samhälle där hårt arbete alltid lönar sig. Men i dag tar vi ett viktigt steg för Maria i Västerås och för Stefan i Skåne, för alla de hårt arbetande människor som vill göra rätt för sig och som förtjänar samhällets stöd.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 14 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i allt som Caroline Högström sa här i talarstolen. Men vi skiljer oss åt på en avgörande punkt.

Det här förslaget skulle ha varit oerhört mycket bättre, vilket flera remissinstanser har påpekat, om man inte hade haft de här rigida tidsgränserna på två veckor och 365 dagar. Det är något som kommer att göra att tröskeln fortsätter att vara hög. Det kommer att drabba alla sjukskrivna som är på plats under en vecka men sedan drabbas av en infektion eller får tillbaka orsaken till att man är sjukskriven.

Det som gör mig lite besviken är att det här förslaget är framtaget av en moderat socialförsäkringsminister. Huvudargumentet, som vi också har hört från Socialdemokraterna, för att man inte har kunnat vara mer flexibel vad gäller det här – vilket alltså skulle ha gynnat de långtidssjukskrivna – är den här rädslan för de oseriösa arbetsgivarna, oavsett om de är i offentlig sektor eller är småföretagare eller vilka de nu än är. Om man hade haft mer flexibla gränser skulle de säkerligen ha utnyttjat den långtidssjukskrivna och försökt tvinga den tillbaka till arbete och att komma fler perioder, vara där längre och kanske till och med bidra till produktionen på arbetsplatsen.

Jag undrar: Vad är det för världsbild som Moderaterna har? Vad är det för företagare man möter? Var ser man att det stora hotet är oseriösa småföretagare som kommer att använda varje chans de har till att utnyttja de långtidssjukskrivna?

Herr talman! Här måste jag säga att jag inte riktigt känner igen Moderaterna, som ju i grunden är ett parti med goda kontakter med företagare, inte minst småföretagare. Men man landar i den här ståndpunkten, som överensstämmer helt med den som Socialdemokraterna har redovisat: Oseriösa arbetsgivare är problemet.

Anf. 15 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Jonsson, för frågan!

Det är inte Moderaterna som planerar att samarbeta med samma socialdemokrater som ser på företag på det sätt som ledamoten målar upp här.

Den moderatledda regeringen är väldigt tydlig: Vi ska göra enkla, tydliga regler. Det är därför vi har satt upp de här ganska tydliga ramarna med 14 dagar. Vi minskar risken för företagare att göra fel, för det ska man också veta: Kopplat till den här typen av lagstiftning med personer som är sjukskrivna är företagare väldigt oroliga att göra fel. Då måste vi ha ett tydligt system där vi minskar risken att de råkar göra fel. Det här är ett tydligt system. Det ska vara lätt att göra rätt. Det tror jag är det många småföretagare behöver och vill ha. Det ska vara lätt att göra rätt för att få tillbaka sina medarbetare.

Jag känner alltså inte riktigt igen mig i den bild ledamoten vill måla upp av det här förslaget. Tvärtom ska det vara lätt att göra rätt för företagare som vill ha tillbaka sin personal.

Anf. 16 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Upplysningsvis: Inför höstens val ser vi två statsministerkandidater, varav nuvarande statsministern är den ena och Magdalena Andersson den andra.

Men det gör att jag blir ännu mer besviken när jag hör att de två partierna har en ganska identisk syn på småföretagare. De målar upp dem som hotet. De säger att problemet kan vara att om vi öppnar den här dörren kommer företagare – framför allt småföretagare, antar jag att de menar – att utnyttja de långtidssjukskrivna.

Om ledamoten har läst Företagarnas remissvar, vilket jag utgår från att hon har gjort, vet hon att det är en av deras viktiga punkter. Det här blir svårt att använda för småföretagare. Det hade varit betydligt enklare om det hade funnits flexibilitet i systemet.

Ledamoten säger att det ska vara enkelt och tydligt. Tror man då inte bättre om Sveriges småföretagare, eller för den delen offentliga arbetsgivare, än att de inte kan skilja på om det är två veckor skarpt eller om det finns flexibilitet? Det är det som är besvikelsen. Där ser man lite grann hur synen på företagare och arbetsgivare präglar ett antal frågor, inklusive den här.

Här skulle man ha kunnat lägga fram ett förslag som hade varit mycket bättre vad gäller att se till att människor kommer tillbaka i arbete, vilket vi alla vill. Men då kommer den här rädslan som både socialdemokrater och moderater tycks ha: Vi kan inte släppa det här alldeles för fritt, för då kommer arbetsgivarna – läs: företagarna, framför allt småföretagarna – att utnyttja de långtidssjukskrivna.

Det här gör mig både orolig och lite besviken. I ett läge där vi i Centerpartiet ser två statsministerkandidater är det tråkigt att de tydligen har en gemensam syn på hur Sveriges företagare skulle kunna agera, givet att riksdagen fattar det här beslutet.

Anf. 17 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Det här kanske förklarar varför Centerpartiet de senaste 10–15 åren har gått så vilse i svensk politik. Man verkar inte ha lyssnat på vad vi säger här i talarstolen om vilken politik vi driver. Vår politik är företagsvänlig och sätter företag i fokus, för vi vet att de är tillväxtmotorn. Men om man hela tiden lyssnar på Socialdemokraterna först och tror att det någonstans är vår politik, då är det klart att man landar ganska snett.

Jag skulle vilja säga att det här förslaget är väldigt tydligt. Olika remissinstanser hade olika ingångar. Svenskt Näringsliv tyckte att det här var väl avvägt. De hade inte förslag på längre tidsperiod. Det verkar som att parterna tycker lite olika. Det är därför det här är ett viktigt första steg. Det ska givetvis utvärderas. Ser vi att det behövs längre tid, ja, då stänger inte Moderaterna dörren för det. Men det ska vara lätt att göra rätt.

För många undantag och speciallösningar gör det också krångligt och svårtolkat. Målet är att det här faktiskt ska kunna användas av Sveriges företagare för att de ska få tillbaka sina anställda, få tillbaka dem som verkligen vill tillbaka till jobbet men som i dag inte riktigt vågar för att det finns hinder. De trösklarna ska vi sänka, och jag tror att även Centerpartiet är väl medvetet om att det egentligen bara är Moderaterna av de två statsministerkandidater man lyfter upp som faktiskt har förmågan och viljan att göra det på riktigt.

(Applåder)

Anf. 18 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP):

Herr talman! Vi är här i kammaren för att debattera en väldigt välkommen proposition från regeringen. Det är inte ofta jag har haft möjlighet att säga detta under min tid i riksdagen, men det här är ett bra förslag från regeringen som jag är glad att de lägger fram.

I Sverige finns knappt 80 000 människor som har varit sjukskrivna i över ett års tid. Om vi även räknar in dem som har varit sjukskrivna i flera månader blir det många fler. Det här är människor som vill må bra och arbeta men som på grund av kroppsliga sjukdomar eller psykiatriska diagnoser inte klarar av att dyka tillbaka rakt in på arbetsplatsen igen.

Sorgligt nog vet vi också att antalet som aldrig återgår i arbete ökar ju längre sjukskrivningarna pågår, och samtidigt ökar andelen som blir arbetslösa eller får sjukersättning. Det är alltså tydligt att det behövs vägar tillbaka till arbete för människor som har varit sjuka länge.

Det är positivt att Försäkringskassan har bedömt att det ska vara tillåtet för den som är sjukskriven att av sociala skäl vistas regelbundet på sin arbetsplats, för det kan snabba på tillfrisknandet. Det är enligt nuvarande lagstiftning däremot inte tillåtet att prova på arbetsuppgifter för att se vad man klarar av.

Detta är förstås fullständigt orimligt, och här kan det aktuella förslaget göra skillnad. Genom att möjliggöra arbetsprövning med bibehållen sjukpenning skulle en sjukskriven arbetstagare kunna testa olika arbetsuppgifter för att avgöra vad hen klarar av att göra i sitt nuvarande tillstånd.

Det skulle även ge arbetsgivaren möjlighet att enkelt bedöma om den skulle kunna erbjuda anpassningar och andra åtgärder som skulle underlätta en återgång till arbete. På så sätt skulle fler förhoppningsvis kunna komma tillbaka till sitt jobb lite tidigare än de har möjlighet till i dag. Det är alltså välkommet att denna möjlighet nu ska införas.

Herr talman! Regeringens proposition hade dock kunnat vara ännu bättre, och det är därför vi i Miljöpartiet har lämnat in en följdmotion med ett förslag på en ännu bättre utformning.

Flera av de remissinstanser som skickat in remissvar lyfter fram farhågor om de föreslagna tidsgränserna i förslaget. Enligt regeringens förslag ska en sjukskriven arbetstagare endast få arbetspröva under två separata tvåveckorsperioder inom en ramtid på ett år, och det ska gå minst 30 dagar mellan två perioder med arbetsprövning.

Det innebär att en arbetstagare som har påbörjat två perioder men av någon anledning inte kunnat fullfölja dem, exempelvis på grund av kortare sjukdom, inte har möjlighet att genomföra någon mer arbetsprövning förrän det har gått ett helt år sedan ramtiden påbörjades.

Det säger sig självt att det riskerar att fördröja återkomsten i arbete onödigt länge om en arbetstagare först inte får tillräckligt med tid att pröva på sitt arbete och känna efter om det skulle gå att komma tillbaka och sedan behöver vänta nästan ett helt år innan hen får arbetspröva igen.

Två veckor åt gången är i sig också väldigt kort tid både för den anställda och för arbetsgivaren att bilda sig en uppfattning om medarbetarens arbetsförmåga och förutsättningarna för denne att återgå i arbete. Detta gäller inte minst vid sjukskrivningar som pågått under lång tid eller när det finns en komplex sjukdomsbild.

Branschorganisationen Företagarna lyfter fram att detta kan bli särskilt svårt för små företag, som ofta behöver längre startsträcka och mer tid för utvärdering. Flera remissinstanser – från Företagarna till TCO och Sveriges Kommuner och Regioner – anser därför att prövotiden behöver vara längre än två veckor.

Vi i Miljöpartiet instämmer i deras bedömning, och precis som Sveriges Kommuner och Regioner föreslår vi därför att prövotiden ska förlängas till fyra veckor i rad. Det skulle ge både medarbetare och arbetsgivare bättre möjligheter att bedöma arbetsförmågan och förutsättningarna att återgå i arbete, och risken som korta sjukskrivningar innebär blir betydligt mindre.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis sammanfatta mitt anförande med att säga att propositionen är bra och välkommen men att det är beklagligt att regeringen inte lyssnade in de nämnda remissinstanserna och föreslog en prövotid som faktiskt skulle ge förutsättningar för människor att arbetspröva i tillräcklig utsträckning. Risken är stor att granskningen när den här reformen utvärderas om ett par år kommer att visa att en längre prövotid hade varit nödvändig för att få ett riktigt bra resultat.

Jag yrkar därför bifall till Miljöpartiets yrkande i reservation 1.

Anf. 19 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Jag vill börja mitt anförande med att yrka bifall till utskottets majoritetsbeslut. Det innebär ett bifall till propositionen och avslag på motionerna gällande arbetsprövning i sjukförsäkringen med bibehållen sjukpenning.

Vi vet inget om vår morgondag, och livet kan innehålla situationer där man behöver stöd både från sjukvården och ekonomiskt. Vi bör alla ha möjlighet att känna trygghet i att det gemensamma bär och ger stöd när man av olika anledningar inte förmår att klara sig själv.

För oss kristdemokrater är det viktigt att statens stöd bidrar till ekonomisk trygghet oavsett var och när i livet man befinner sig. Samtidigt kan mer göras för att fler inte ska behöva bli sjuka och för att man ska kunna komma tillbaka till aktivitet och arbete efter en sjukdomsperiod.

Vi förespråkar ett trygghetssystem som ger ekonomisk trygghet genom livets olika skeden. Hur det här systemet är uppbyggt har stor betydelse såväl för människors trygghet som för människors beteenden och drivkrafter att arbeta.

Herr talman! All sjukdom går självfallet inte att undvika, men genom ett starkt förebyggande arbete kan den minskas. Då måste hälso- och sjukvården finnas där och erbjuda god, tillgänglig vård inom rimlig tid. Hälso- och sjukvården ska hjälpa oss att må bra och ge vård när vi blir sjuka.

Man kan konstatera att vi fortfarande har oacceptabelt långa vårdköer. Det är viktigt att korta vårdköerna för att ge möjlighet till snabbare tillfrisknande och att efter sin förmåga fullt ut komma tillbaka till arbete. Det är positivt för varje människa och för vårt samhälle. Detta viktiga arbete ligger i fokus för den här regeringen, och vi jobbar med kraft för att komma till rätta med köerna.

Herr talman! Kristdemokraternas utgångspunkt är att sjukförsäkringen ska vara trygg för den som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga. Den som helt eller delvis kan återfå arbetsförmågan – vilket ska vara huvudsyftet – ska få hjälp och gott stöd för att komma tillbaka i arbete. Allt annat är ett stort slöseri med både mänskliga och samhällsliga resurser.

Vi kristdemokrater ser vikten av att vi har ett system där man ser till människans möjligheter och hittar drivkrafter för att kunna ta till vara varje människas arbetsförmåga. Naturligtvis ska olika vägar tillbaka till arbete erbjudas. Den enskildes arbetsförmåga ska betonas, och därför behövs en möjlighet till större flexibilitet.

Herr talman! I dag debatterar vi ett av förslagen som kan öka denna flexibilitet. Det är en ändring som syftar till att sänka tröskeln för att komma tillbaka till arbete efter en sjukperiod. Detta ska möjliggöra för en försäkrad att ha rätt till hel sjukpenning och att i överenskommelse med sin arbetsgivare under begränsad tid få arbetspröva med bibehållen sjukpenning.

Det här är en ny möjlighet. Det är en ny åtgärd för att arbetstagare och arbetsgivare tillsammans ska hitta en väg tillbaka till hälsa och en möjlighet att gå tillbaka till arbete. Vi ser att det finns ett behov att skapa förutsättningar för att under enklare former undersöka om och när tidpunkten är lämplig för att hitta en väg tillbaka till arbete samt vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att detta ska vara möjligt.

Utrymme behöver skapas för att kunna pröva sig fram och för att utifrån både den försäkrades behov och ett arbetsgivarperspektiv justera arbetsuppgifter, arbetsplatsens utformning eller andra aspekter av arbetet. Naturligtvis ska arbetsgivare och försäkrade vara överens om arbetsprövningen, och prövningen får inte vara förknippad med krav på att den försäkrade ska prestera i en viss utsträckning.

Det är också viktigt att arbetsprövningen är omgärdad av tydliga tidsgränser för att det grundläggande villkoret att behålla sjukpenningen inte ska riskera att urholkas. I förslaget som har tagits fram finns tidsangivelser gällande både perioder och hur man lägger perioderna under ett år. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2026.

Herr talman! Som jag har sagt ger vi i Kristdemokraterna vårt stöd till utskottets förslag till beslut. Det är glädjande att förslaget har ett brett stöd bland de partier som arbetar i utskottet och som också ser behovet av förändringen.

Vi Tidöpartier har som regeringsbas enats om politiska handlingsprogram på många områden under den här mandatperioden. Det ger en ny inriktning, vilket gäller även inom detta område, där vi nu föreslår arbetsprövning med bibehållen sjukpenning. Detta ska ge ytterligare möjlighet för människor att hitta tillbaka till hälsa och arbete, och det utifrån både arbetsgivares och arbetstagares förutsättningar.

Det här är något som vi kristdemokrater välkomnar, och jag yrkar som sagt bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Precis som tidigare talare har pratat om handlar förslaget om att sänka trösklarna för återgång i arbete genom att möjliggöra för en försäkrad som har rätt till hel sjukpenning att i överenskommelse med sin arbetsgivare och under en begränsad tid få arbetspröva hos arbetsgivaren med bibehållen sjukpenning.

I många fall är det precis detta människor behöver ges utrymme att göra, det vill säga att pröva sig fram. När man har varit borta från arbetsmarknaden en längre tid är det nämligen svårt att veta vad man klarar.

Upplägget ska utgå från såväl den enskildes behov som vad som är möjligt ur ett arbetsgivarperspektiv – huruvida man kan justera arbetsuppgifter, arbetsplatsens utformning och andra aspekter av arbetet. Arbetsgivaren och den enskilde ska också vara överens om arbetsprövningen, och den får inte vara förknippad med krav på att den försäkrade ska prestera i någon utpekad utsträckning.

Herr talman! Regeringen har föreslagit att arbetsprövningen ska kunna pågå under två separata perioder om vardera 14 sammanhängande dagar inom en ramtid på ett år. Möjligheten till arbetsprövning bör enligt regeringen omgärdas av korta och tydliga tidsgränser för att det grundläggande villkoret för sjukpenning, det vill säga att arbetsförmågan ska vara nedsatt på grund av sjukdom, inte ska riskera att urholkas.

Vi i Vänsterpartiet är positiva till regeringens förslag att människor ska få möjlighet att arbetspröva med bibehållen sjukpenning, herr talman. Det ger fler möjlighet att komma i arbete.

En enskild person som har påbörjat två perioder och av något skäl inte kunnat fullfölja dem – exempelvis på grund av kortare sjukdom, som en förkylning eller en influensa, som tidigare talare var inne på – kommer dock inte att ha möjlighet att genomföra någon mer arbetsprövning inom ramtiden på ett år. Det tror vi riskerar att urholka förslaget, tyvärr. Det riskerar också att försvåra införandet av de möjligheter till återgång i arbete som alla partier i riksdagen verkar överens om.

Vi anser därför att det behöver finnas möjlighet att pröva olika arbetsmoment i en rimlig takt under en längre prövoperiod än i förslaget. Mot den bakgrunden har vi anslutit oss till reservation 1 om att prövoperioden för arbetsprövning ska få pågå i två perioder om vardera fyra sammanhängande veckor.

Vi anser också att det behöver finnas större flexibilitet gällande hur lång tid som måste gå mellan två perioder av arbetsprövning. Därför står vi bakom även reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 5 Anpassningar till EU:s nya byggproduktförordning

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU7
Anpassningar till EU:s nya byggproduktförordning (prop. 2025/26:35)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 6 Familjerätt

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU12
Familjerätt
föredrogs.

Anf. 21 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi mitt favoritämne, nämligen familjepolitik.

Jag tänker inleda denna debatt, som hålls till följd av ett så kallat motionsbetänkande från civilutskottet, med att försöka besvara frågan: Vad är det viktigaste ni hittills har gjort på familjeområdet? Därefter tänker jag berätta vad jag och mitt parti vill göra framöver på området familjepolitik.

Mandatperioden och Tidösamarbetet har präglats av enorma behov på andra områden än familjepolitiken, behov som den tidigare regeringen lämnade efter sig. Jag syftar då på en eskalerande kriminalitet, flyktingkaos och en tvåsiffrig inflation. Trots det har vi inte helt försummat familjepolitiken. Jag är den första att instämma i att mer hade behövts, och jag kommer att återkomma till det. Givet förutsättningarna har vi dock gjort så mycket som utredningsresurser och personal har klarat av.

Vad är då det viktigaste vi har gjort? Svaret på den frågan beror ju alltid på vem något är viktigt för.

Till unga i skyddat boende skulle jag säga att det viktigaste vi har gjort är det nya regelverket för placering av barn i skyddat boende, som föreslogs i propositionen *Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*.

En personlig favorit, herr talman, är och förblir dock *Tryggare hem för barn*. Den innehöll nämligen så många tydliga förbättringar och löste mycket av det som vi påpekat under lång tid. Förslaget om tryggare hem var en tydlig förbättring för barn och minskar på riktigt risken för att barn ska fara illa.

Herr talman! När mitt parti hade sin stora familjekonferens var det dock inte *Tryggare hem för barn* som oftast nämndes som den stora och viktiga förändringen på senare tid. Nej, det var den nya socialtjänstlagen, som började gälla den 1 juli 2025, som var det stora för våra kommunala företrädare. Det var den som hade gjort skillnad för våra kommuners arbete med barn och familjer. Särskilt positivt var att barnperspektivet hade stärkts på ett bra sätt. Det är lätt att förbise detta då lagen hanteras av ett annat utskott än civilutskottet.

Det finns dock mycket mer som är viktigt. Något som i princip alla partier här inne har efterfrågat utreds nu äntligen på ett bra sätt, nämligen frågan om barns rätt till ett eget ombud. Från Sverigedemokraternas håll efterfrågade vi en bred utredning som ska se till barns behov av stöd genom hela processen, inte bara en advokat till i rättssalen. Därför är jag mycket nöjd med tillsättningen av utredningen Barnets rätt att komma till tals i familjerättsliga frågor, som ska slutredovisa sitt arbete i sommar.

Herr talman! Det är inte bara barn som behöver hjälp att föra sin talan. Tala går ju an så länge man lever, men vad händer sedan – när man inte längre lever? Hur försvarar man då sitt arv? Efter vår död uppstår en problematik då det saknas ett säkert testamentesregister dit man kan lämna sitt testamente. Hur vanligt det är att testamenten försvinner är det ingen som säkert vet, men nu är frågan om ett testamentesregister äntligen utredd och ett förslag finns.

När vi ändå är inne på arv vill jag också säga att det är självklart för mig att kusiner ska ha arvsrätt om inga närmare släktingar finns.

Herr talman! Just arbetet för att stärka människor som har svårt att själva föra sin talan är något jag vill värna extra mycket. Det är därför naturligt att nämna propositionen *Ett ställföreträdarskap att lita på* som åtminstone ett av de viktigaste lagändringsförslagen under den här mandatperioden. Det stärker på ett mycket konkret och bra sätt dem som har god man eller förvaltarskap.

Andra som behöver stärkas är de, oftast kvinnor, som vill skiljas och som sitter fast i en bodelning som aldrig verkar bli klar. En utredning vars förslag förhoppningsvis snart blir lag är den om bodelning och betänketid som heter Stärkt skydd för den som vill separera.

Det är helt orimligt att människor kan tillåtas att utöva ekonomiskt efterväld mot andra genom att sabotera bodelningsprocesser. Det som sker är alltså att någon som inte vill se sin partner gå vidare i livet skjuter upp bodelningen så att det inte går att göra upp om tillgångar och lån, och därmed blir det omöjligt för den före detta partnern att gå vidare. Jag hoppas att vi snart kan komma till rätta med detta.

Det finns tyvärr mycket förtryck i vårt samhälle. Som om det inte räckte med alla de grupper jag redan har räknat upp kommer jag nu att avsluta med att tala om den viktigaste lagändring som vi genomfört på familjerättsområdet.

Det viktigaste, tycker jag, är att stoppa det våld och förtryck som under min egen skoltid var något exotiskt. Man läste att det förekom i andra län-

der men inte i Sverige. Då läste man om påtvingade äktenskap, om kontrollerande klädsel och om att kvinnor könsstämpades. Allt detta kan i dag studeras i valfritt utanförskapsområde i vårt land.

Att sätta stopp för hedersvåld och hedersrelaterat förtryck är den absolut viktigaste frågan, då den typen av våld och förtryck aldrig ska ges fäste i vårt land. Iran är ett skrämmande exempel på hur illa länder kan utvecklas över tid. Därför är de tre delarna om hedersförtryck viktigast. Jag tänker på utredningen *Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck* tillsammans med den tidigare lagändringen för ett utvidgat utreseförbud för barn och det kommande förbudet mot kusinäktenskap. Det är det viktigaste vi gör på familjerättsområdet. Dessa tre delar utgör en mindre del av regeringens politik för att förhindra ytterligare radikaliserings och på sikt sätta stopp för hedersvåld och hedersrelaterat förtryck, men de är viktiga pusselbitar.

Jag tog nu upp de viktigaste förändringarna. Det finns många fler, särskilt om man går in på praktiska och underlättande åtgärder, till exempel digital inlämning av bouppteckningar, men jag vill även hinna nämna något om vad vi vill göra i framtiden. Det finns nämligen flera problem med hur regelverket kring familjer fungerar i dag, trots alla förändringar som gjorts.

Ett sådant problem är hur föräldraskapet fastställs och vem som blir vårdnadshavare. Om man är gift finns en faderskapspresumtion som gör att barnet blir föräldrarnas gemensamma barn, och därmed blir även vårdnaden gemensam. Trots att vi och många andra har påtalat det problem som uppstår när man inte är gift har det fortfarande inte införts någon riktigt bra lösning.

En rimlig ordning vore att faderskapet registreras så tidigt som möjligt. Faderskapet borde, om möjligt, fastställas redan i den första kontakten med barnmorskemottagningen, och om det är osäkert bör en utredning av faderskapet påbörjas för att man ska säkerställa barnets rätt till båda föräldrarna.

En utredning under graviditeten skulle lösa många av de problem som i dag alltför ofta tillåts uppstå. Med två klarlagda föräldrar från födseln – även för barn till ogifta – skulle risken för en senare konflikt minska. Gemensam vårdnad skulle då gälla, förutsatt att det inte finns tungt vägande skäl för något annat, till exempel våld och trakasserier. Detta bör givetvis även gälla när gifta föräldrar har gemensam vårdnad och den gemensamma vårdnaden kan ifrågasättas.

Tyvär får jag alltför ofta höra om föräldrar som vill ta ansvar för sina barn men inte släpps in i barnens liv och om föräldrar som tvingas gå till domstol för att få vårdnad eller umgängesrätt med sina egna barn, trots att de inte på något sätt har varit eller är olämpliga som föräldrar.

Cirka 65 procent av barnen i Sverige föds av en ogift kvinna. År 2024 föddes runt 64 000 barn utan att det fanns någon faderskapspresumtion. Av dessa var det 9 007 faderskap som enligt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd blev föremål för socialtjänstens ingripande. Över 55 000 registrerades genom Skatteverkets e-tjänst med digitalt bank-id.

Tänk om vi kunde flytta utredningstiden till innan barnet fötts! Trots allt blir nästan vart tionde barn som föds föremål för utredning hos socialtjänsten, enligt dessa siffror. Att barn riskerar att inte få en bra relation med båda sina föräldrar är något som vi genast borde åtgärda. Det är inte särskilt svårt – i den mån det behövs en medicinsk bedömning räcker ett

enkelt blodprov på mamman för att fastställa faderskapet. Det fungerar åtminstone så länge det inte rör sig om tvillingar eller trillingar. Framöver kommer jag att arbeta mycket hårt för att få till en förändring så att båda föräldrarna kan bli både föräldrar och vårdnadshavare i samband med barnets födelse.

Herr talman! Jag skulle kunna nämna en lång rad andra förändringar, till exempel sådana som gäller barndomsgarantin och att förhindra föräldraalienation, men jag skulle i så fall överskrida min talartid mycket mer än vad jag redan har gjort. Jag ber om ursäkt för att jag överskridit tiden.

Det sägs ju att det är svårt att lära sig något nytt genom att tala, så jag tänker nu lämna plats till nästa talare i debatten. Jag ser fram emot att lyssna på en intressant och lärorik debatt.

Anf. 22 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Mikael Eskilander för anförandet. Det visade vilket engagemang Sverigedemokraterna har på det här området.

Mitt minne från förra mandatperioden är att tonen i debatten var ganska hög och stolt på detta område. Nu var Mikael Eskilander inne på att utreda föräldraskapet före barnets födelse. Där är vi helt överens. Vi hade också gemensamma reservationer om detta under förra mandatperioden.

Det som förvånar mig, mot bakgrund av den stolthet som Eskilander visar upp här, är att man i nästa proposition som vi kommer att hantera på det här området har avskrivit tillkännagivandet om att föräldraskapet ska kunna bekräftas före barnets födelse. Påverkar inte Sverigedemokraternas politiken på det här området? Det verkar ju så när ledamoten lyfter upp andra saker som den här regeringen har gjort, och som vi är helt överens om, avseende exempelvis skyddade boenden och tryggare hem för barn. Det var dock inte den här regeringen som tillsatte dessa utredningar, utan det får vi tillskriva den förra regeringen.

Det finns inte så mycket konflikt här, men jag saknar det som jag upplever att Sverigedemokraterna har haft en väldigt hög svansföring kring. Jag tänker dels på det som jag nämnde nyss, alltså att utreda föräldraskapet före barnets födelse, dels på gemensam vårdnad från första början för de föräldrar som ska vara föräldrar. Även i denna fråga är jag och Sverigedemokraterna överens. Jag saknar dock drivet att prioritera detta hos den här regeringen. Det är ju också en jämställdhetsfråga.

Varför denna stolthet?

Anf. 23 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Tack, Martina Johansson, för frågan!

Centerpartiet och Sverigedemokraterna har ju varit eniga om mycket. Jag vill till exempel minnas att partierna hade ett gemensamt tillkännagivande om bekräftelse före födsel. Jag har också noterat att Centerpartiet har kopierat många av de förslag som vår familjekonferens har tagit fram och lagt grunden för. Det tackar vi för – det är bra att kunna påverka varandra och lyfta fram sådana här förslag. Jag ser fram emot att Centerpartiet också kopierar barndomsgarantin, som vi har fört fram, och lite mer om föräldraalienation.

Skälet till att bekräftelse före födseln avskrivits är att det redan i dag går att bekräfta föräldraskapet före födseln – praktiskt är det möjligt. Från Sverigedemokraternas sida vill vi dock ha ett annat system. Vi vill att man

redan hos barnmorskan går in och tar reda på vem som egentligen är far till barnet och att man tidigarelägger allting. Rent praktiskt är tillkännagivandet dock uppfyllt i och med att man har gjort det möjligt att bekräfta före födseln. Vi kan alltså inte säga att detta inte är fullföljt. Däremot vill vi gå längre än så.

Som jag nämnde i mitt anförande kommer jag att kämpa för att man ska kunna göra detta framöver. Vi kommer att försöka lyfta in det här i kommande förhandlingar med regeringen.

Det som jag tycker är lite synd är att Centerpartiet så tydligt har tagit avstånd från att förhandla med Sverigedemokraterna. Vi tycker ju lika om väldigt mycket, och jag tror att Centerpartiet hade tjänat på att förhandla med Sverigedemokraterna snarare än att sitta och förhandla med Vänsterpartiet. Man har uppenbarligen inga problem med att förhandla med Vänsterpartiet, eftersom man tänker sig att regera med stöd från Vänsterpartiet. Man har beskrivit det som att Vänsterpartiet inte ska ingå i regeringen, men man kommer ju ändå att förhandla med dem.

Anf. 24 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Där kom frågan om vem som ska ta vem. Jag tycker att det är mer intressant att vi ägnar oss åt den politik vi för. Vi kan diskutera vem som har kopierat vems politik och vem som influerar vem, och det är väl bra att vi gör det. Jag vågar dock inte svära på vem som tog vilket beslut först i våra partiorganisationer vad gäller alla delar i familjerätten.

Föräldraskapet kan registreras men inte godkännas förrän efter barnet är fött. I förarbetena står det att föräldrarna verkar nöjda eftersom så många gör på detta sätt. Därför behöver man inte gå vidare med ett tillkännagivande som handlar om att föräldraskapet ska fastställas och vara klart så att barnet inte står utan förälder om det värsta händer och modern dör under förlossningen. Jag hör vad ledamoten säger, men det gör mig inte trygg.

När det gäller vem som ska ta vem och vem som ska förhandla med vem ser Centerpartiet två statsministerkandidater, inte tre. Det är Magdalena Andersson och Ulf Kristersson, inte Jimmie Åkesson. Det handlar inte främst om familjerättsfrågorna utan om grundsynen på människan. Är alla lika inför lagen? Har människor som inte är födda i Sverige samma värde som människor som är födda i Sverige? Här finns en stor skillnad mellan oss.

Vi vill varken se Vänsterpartiet eller Sverigedemokraterna i en regering, och det handlar om att vi inte vill att de ska ha inflytande på utrikespolitiken i en värld där det bubblar.

Detta är mitt svar på frågan om vem som tar vem, men det viktigaste för mig när vi förhoppningsvis sätter oss i en regering efter valet är att vi får igenom Centerpartiets politik.

Anf. 25 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det låter som att vi är ganska överens om att vi vill ha en bekräftelse långt tidigare och ett annat system. Jag vet inte om Centerpartiet har varit lika tydligt som vi med hur man vill att systemet för bekräftelse av faderskap ska se ut. Vi har varit tydliga med att vi vill att det ska anges vem pappan är redan vid första kontakten med barnmorskan. När mitt första barn föddes var jag inte gift, så det fanns ingen faderskapspresumtion. Men jag var ju med hos barnmorskan vid första tillfället, och då

borde man redan där ha skrivit in mig som far till barnet. Nu lämnas faderskapet i stället utanför när paret inte är gift, och så får faderskapet utredas när barnet är fött. Men man blir ju mer delaktig i graviditeten om man är med från början.

Vem som förhandlar med vem är intressant, för det kan avgöra vilka frågor som kan gå igenom. Jag ser att det är mycket som vi tillsammans med Centerpartiet kan driva igenom i en gemensam regering, men det tycker Centerpartiet är omöjligt. Vi har aldrig uttalat oss om vem som ska bli statsminister. Vi har sagt vilken politik vi för, och det har vi hållit oss till hela tiden. Det har varit naturligt att ha de samarbetspartner vi har, eftersom de har varit beredda att diskutera med oss. Vi har dock inga problem med att diskutera med andra partier.

Anf. 26 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Den farligaste platsen för kvinnor i Sverige i dag är hemmet. Där mördas, torteras och plågas kvinnor, mammor och tjejer varje dag, året om. Många är också de barn som ser och hör hur deras pappa misshandlar deras mamma och som hotas till tystnad. Ofta anar omvärlden inget eller så tittar den bort.

Herr talman! Barn ska skyddas från våld. En förälder som har utsatt barn eller andra närstående för våld sätter inte barnets bästa främst och måste kunna framtas vårdnaden. Inte sällan pågår våld under graviditeten, och våldet kan eskalera efter förlossningen när mor och barn är sköra och utsatta. Våldet försvårar för mamman att amma och ta hand om barnet, och våldet försvårar för barn och mamma också långt efter att amningen avslutats, om amningen ens kunnat komma igång när våldet varit brutalt.

Att utöva våld mot barnets primära omsorgsgivare är en fara för barnet och dess överlevnad. Det är inte att sätta barnets bästa främst. Ingen pappa som utövar våld mot mamman kan sägas se till barnets bästa. Efter snart tio år i Sveriges riksdag känner jag mig säker på att det råder bred partipolitisk samsyn om detta, så här är vi lagstiftare överens.

Herr talman! År 2021, när vi socialdemokrater hade makten, infördes barnfridsbrottet. Vi gjorde det straffbart att låta barn bevittna våld. När en våldsam man utövar våld mot mamman och barnet hör eller ser det är det alltså både ett brott mot mamman och ett brott mot barnet. Att våld mot mamman är brottsligt och farligt för barnet är vi lagstiftare också överens om.

Herr talman! Barn är ändå fortsatt relativt oskyddade för vårdnadshavare som utsätter dem för våld och för barnfridsbrott. Föräldrarätten är fortfarande mycket stark, på bekostnad av våldsutsatta barns rätt till en uppväxt fri från våld.

Viktiga steg har dock tagits. Samtidigt som barnfridsbrott infördes ändrades även föräldrabalken så att barn som har en förälder som har mördat den andra föräldern enklare kan skyddas från mördaren och från de risker och den otrygghet det innebär att ha sin ena förälders mördare som vårdnadshavare och bli lämnad ensam och isolerad med ondskan. Dessa nya regler trädde också i kraft 2021 när vi socialdemokrater hade regeringsmakten. För oss socialdemokrater var detta en mycket viktig förändring, och det rädde bred politisk samsyn.

Herr talman! I detta lagärende skrev civilutskottet: ”När det gäller frågan om vårdnadsöverflyttning vid dödligt våld i familjen konstaterar utskottet att det nya systemet med tillfälliga vårdnadshavare skapar förutsättningar för en snabb vårdnadsöverflyttning i sådana situationer. Som också regeringen framhåller är en vårdnadshavare som avsiktligt dödar eller allvarligt skadar den andra vårdnadshavaren så gott som alltid olämplig som vårdnadshavare, och en ändring i vårdnaden ska då göras.”

Socialnämnden har ett ansvar att ansöka om vårdnadsöverflyttning när den får kännedom om att någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnaden, och lagstiftaren har varit tydlig med att bland annat dödligt våld är bakgrunden till den lagändring som har genomförts och därmed de utökade befogenheter och det utökade ansvar som har lagts på socialnämnden i kommunerna.

Det är bra att även icke-dödligt våld innefattas i vad som innebär att en vårdnadsöverflyttning ska kunna äga rum. Att det offentliga, alltså kommuner och andra ansvariga myndigheter, av lagstiftaren har getts en skyldighet att kliva in och hjälpa ett barn att slippa ha en våldsam förälder som vårdnadshavare.

Tyvärr ser vi återkommande att landets kommuner och övriga ansvariga myndigheter inte tar sitt ansvar fullt ut. Det är nödvändigt att staten kan garantera att lagen följs här i landet. Det är inte fritt valt arbete att följa lagen. Regeringen måste se till att Sveriges kommuner implementerar lagstiftningen och initierar vårdnadsöverflyttningar så som lagen föreskriver. Det krävs därför ett kunskapslyft bland landets socialtjänster, inklusive familjerätterna.

Herr talman! Det är viktigt att detta inte läggs på det enskilda våldsutsatta barnet eller på den våldsutsatta mamman, som ofta lever under konstant hot. För dem kan det vara förknippat med stor fara, många gånger med livet som insats, att förarga den våldsamma pappan. Många är de kvinnor och barn som mördats av pappan när de har försökt lämna honom. Att omvärlden och det offentliga då kliver in och hjälper en våldsutsatt mamma att skydda barnet och sig själv är ofta den hjälp som krävs för att rädda barnet och mamman från en mycket farlig, manipulativ och våldsam man.

Herr talman! Införandet av barnfridsbrott och möjligheten till vårdnadsöverflyttning vid dödligt eller annat allvarligt våld var viktiga lagändringar 2021. Nu har det gått fem år sedan dessa lagändringar gjordes, och det är positivt att den breda parlamentariska samsynen vad gäller dessa förändringar har bestått också efter regeringsskiftet. Lagstiftarens intention är tydlig: Barn ska skyddas från våld.

Herr talman! Därför är det nu viktigt att ta nästa steg. Det är inte rimligt att det krävs att mamman blir mördad eller allvarligt skadad för att barn ska slippa ha en våldsutövande pappa som vårdnadshavare. Barnfridsbrottet ger ett visst skydd, men barn tvingas ändå ofta ha gärningsmannen, den våldsutövande fadern, som vårdnadshavare, och denne har ofta oinskränkt makt över barn och mamma.

Barnen måste även kunna slippa ha en våldsutövande förälder som vårdnadshavare utan att det krävs att den andra föräldern, som ofta är barnens enda skydd, blir mördad. Lagen säger förvisso att det är möjligt för en socialnämnd att initiera en vårdnadsöverflyttning också om en förälder allvarligt skadat den andra föräldern.

Vi socialdemokrater vill se över denna formulering så att den även inkluderar annat våld. Det gäller exempelvis långvarigt latent våld där enskilda våldshandlingar inte definieras som allvarliga var för sig men sammantaget utgör den typ av våld som en vårdnadshavare inte ska kunna utöva mot den andra föräldern.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 29 om just detta. Vi socialdemokrater vill att lagen skärps. Jag hoppas och tror att vi kan vara överens om detta mellan riksdagens partier.

Statsminister Ulf Kristersson, moderat, skrev nyligen i en debattartikel: ”Ingen uppgift är lika viktig för den här regeringen som landets säkerhet och medborgarnas trygghet. Det innebär att våld mot kvinnor ska bekämpas med precis samma kraft och beslutsamhet som vi bekämpar den organiserade brottsligheten. Konsekvent har vi också ändrat lagar och regler för att bättre skydda kvinnor från förövare.”

Fru talman! Vi socialdemokrater utgår från att statsministern menar allvar med sina ord om kvinnor, alla kvinnor, och också mammor som har barn med män som våldtar och som slår och plågar dem och barnen. De männen skyddas ofta av dagens civilrättsliga lagstiftning.

Vi räknar med att regeringens arbete och aviserade kraft i dessa frågor också ska inkludera den civilrättsliga lagstiftningen, som påverkar så många här i landet, så att lagen kan skydda landets mammor mot våldsamma män. Det är män som använder sitt faderskap, vårdnaden om gemensamma barn och lagarna om detta som redskap för att fortsätta att plåga kvinnor och barn. Detta måste få ett slut.

Fru talman! Vi emoter därför att få veta vilka initiativ som regeringen kommer att ta för att skydda landets mammor och barn från dessa män. Det brådskar. När vi socialdemokrater hade regeringsmakten tog vi viktiga steg på området. Jag har nämnt barnfridsbrottet och att våldsamma pappor kan förlora vårdnaden när de utövar dödligt eller annat allvarligt våld.

Det var starten på ett paradigmskifte. Nu när det råder en bred parlamentarisk samsyn är det viktigt att gå vidare. Vi socialdemokrater har flera förslag och hoppas att regeringen tar sig an detta direkt. Vi är redo att snarast skärpa lagen på flera områden. Nu är bollen hos regeringsmakten.

Fru talman! Jag vill här lyfta fram frågan om tidsgräns vid bodelning. När en kvinna vågar ta steget att lämna en våldsam partner är det viktigt att hon får stöd. Det är lika viktigt att få till en långsiktighet för att kunna börja ett nytt liv.

Det finns kvinnor som har lämnat en våldsam relation men känt sig tvingade att gå tillbaka när de inte har kunnat få till en bra bostadssituation för sig själva och barnen. Det handlar till exempel om kvinnor som inte får till stånd en bodelning och därmed inte har ekonomiska möjligheter till en hållbar bostadssituation.

Expartnern har vägrat att medverka till en bodelning. Det har till slut tvingat brottsoffren, kvinnan och barnen, tillbaka till förövaren. Det är en del av mannens eftervåld mot kvinnan. Det är en typ av ekonomiskt våld för att fortsatt kunna kontrollera och skada kvinnan och barnen. Den civilrättsliga lagstiftningen erbjuder våldsutövande män både redskap och arenor för att fortsätta våldet mot kvinnor och barn.

Fru talman! Det är snart tre år sedan riksdagen riktade ett enigt tillkännagivande till regeringen om tidsgränser i bodelningsprocesser. Vi var eniga i civilutskottet. Lagen har brister och måste ändras.

När civilutskottet 2023 behandlade de familjerättsliga motionerna fanns det förslag om förbättrade bodelningsprocesser i fyra kommittémotioner. Det var från oss i Socialdemokraterna samt från Sverigedemokraterna, Centern och Vänsterpartiet. Det socialdemokratiska yrkandet var konkret och handlade om att införa en tidsgräns för när bodelningsförfarandet ska vara klart.

Under beredningen nådde utskottet enighet, och bland annat vårt yrkande biträdades. Ett enigt utskott kunde gå fram med förslaget om att se över möjligheten att införa en bortre tidsgräns i bodelningsprocesser, och det blev tillkännagivandet till regeringen.

Det är nu snart tre år sedan. Vi har sedan dess noga följt vad som skett och inte skett. Det tog tyvärr mycket lång tid innan regeringen följde upp riksdagens beslut. Det dröjde till senhösten 2024, alltså ett och ett halvt år, innan ens en utredning tillsattes. Den i sin tur skulle ha redovisats förra året, men så skedde inte. Den kom först i år.

Frågan fanns inte heller med på regeringens propositionsförteckning som kom häromveckan, det vill säga listan på vad regeringen avser att gå fram med före valet. Det är anmärkningsvärt och trist att regeringen släpar fötterna efter sig i detta ärende där alla vi partier är helt överens.

Fru talman! Vi vill se en skyndsam återkoppling från justitieministern – vi har tidigare sagt det här i kammaren – så att lagen snarast möjligt kan träda i kraft och våldsamma mäns användning av denna del av civilrätten, av bodelningsprocesser, kan stoppas. Våldsutsatta kvinnor och barn ska få hjälp av lagen, inte motarbetas av den.

Vi socialdemokrater följer detta noga. Det viktigaste för oss i detta är att vi gemensamt får till en lagändring.

I detta anförande instämde Joakim Järrebring (S).

Anf. 27 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Tack, Laila Naraghi, för ett väldigt engagerat anförande!

Jag kan gärna svara om bodelningen. Där är regeringens ambition att lagstiftningen ska finnas på plats redan den 1 juli 2027, vilket naturligtvis Laila Naraghi vet. Det var bra att ledamoten tog upp det i sitt anförande, så att jag kunde svara på ledamotens fråga inför tv-tittarna.

Jag begärde replik för att det är intressant vad ledamoten talade om och lika intressant vad ledamoten inte talade om. Jag kommer i mitt anförande att återkomma till frågan om tvångsäktenskap, könsstympning och allt vi gör på det området.

Det jag är nyfiken på är att ledamoten riktade kritik mot regeringen. Det tillhör väl oppositionens roll. Men vi har sett tragiska dödsfall där barn har bragts om livet, fruktansvärda dödsfall.

Ni hade regeringsmakten i åtta år, och barn har bragts om livet. Frågan måste ställas till Socialdemokraterna: Vad hade ni kunnat göra annorlunda under er tid vid regeringsmakten? Vad hade ni kunnat skärpa för lagar? Vad hade ni kunnat göra på det här området?

Jag ska låta riksdagens utredningstjänst jämföra våra mandatperioder. Min bild är att Justitiedepartementet har jobbat oerhört mycket och lagt fram oerhört många propositioner. Det kan man jämföra med vad Socialdemokraterna gjorde under sin tid. Det var någon som sa att regeringen drar fötterna efter sig, eller något liknande.

Tror ledamoten att några av de massmedialt uppmärksammade tragedierna hade kunnat undvikas om ni i Socialdemokraterna hade tagit initiativ under era åtta år vid makten, när ni hade haft möjlighet att ta fram förslag som vi hade kunnat fatta beslut om här i Sveriges riksdag?

Anf. 28 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att vi under den här mandatperioden har varit väldigt överens i riksdagens partier om de lagförslag som har tagits fram. En av orsakerna till det är att det var vår regering som tillsatte utredningarna och gav myndigheten i uppdrag att ta fram de underlag som krävs. Jag är säker på att både fru talmannen, ledamoten i fråga och övriga ledamöter här inne i kammaren är väl medvetna om att lagstiftningsprocesser är ett lagarbete. Det tar också tid i en demokrati.

Justitieministern slår sig för bröstet över *Tryggare hem för barn*. Det var vi som tillsatte utredningen. Jag är väldigt stolt över att Sveriges nuvarande regering har tagit den vidare. Jag tror på att vi försöker att nå samsyn och jobba tillsammans i de här frågorna. Jag har flera gånger berömt regeringen, men jag har också jagat på den.

I den nuvarande regeringens arbete initialt under mandatperioden fanns inget arbete om de civilrättsliga frågorna. Det har varit tillkännagivanden, och civilutskottet har jagat på, och det har bidragit till att ett arbete har skett. Det är positivt. Det är bra att justitieministern Gunnar Strömmer har varit lyhörd inför detta, bjudit in till möten och arbetat på det sättet. Det är precis som också tidigare regering gjorde.

Jag ska nämna någonting om vad den tidigare regeringen gjorde. Vi såg till att ge Jämställdhetsmyndigheten det uppdrag som innebar att vi fick fram konkreta fakta om hur det såg ut i vårdnadstvister i Sveriges domstolar, där våld till exempel omskrevs som samarbetsproblem. Det ledde senare till utredningsdirektiv för *Tryggare hem för barn*.

Vi jobbade med samtyckeslagstiftningen. Vi såg till att tillsätta en annan utredning som regeringen har slagit sig för bröstet över. Det gäller att våldsutsatta kvinnor ska kunna behålla hyresrätter. Vi har jagat regeringen och nått samsyn om att regeländringar motsvarande de som skett i den hyresrättsliga regleringen också ska ske i den bostadsrättsliga regleringen.

Det finns många frågor där vi är överens. Jag tror att Sveriges våldsutsatta barn och kvinnor gynnas av att vi försöker att kroka arm och att vi ser arbetet som ackumulativt och jobbar framåt.

Anf. 29 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Låt mig kvittera till Laila Naraghi: Det är inte på det här området vi har de största konflikterna. Sedan finns det stora skillnader i synen på vissa frågor, som jag kommer att återkomma till i mitt anförande.

Laila Naraghi hade två minuters replik utan att svara på min enkla fråga: Hade den socialdemokratiskt ledda regeringen kunnat göra saker under sina åtta år vid makten som hade kunnat förhindra de tragiska händelserna – morderna? Då kanske de här barnen hade levt i dag; det vet vi inte. Detta är väldigt medialt uppmärksammade fall, men det finns också många andra.

Låt Socialdemokraterna bli att prioritera familjerätten under sina åtta år? Eller hade ni partier som ni samarbetade med som gjorde att ni inte

kunde lägga fram förslag? En regering måste, som ledamoten vet, vara enig.

Precis som Mikael Eskilandersson sa får Tidöpartierna saker gjorda. Vi förhandlar tillsammans, vi jobbar tillsammans och vi har två engagerade statsråd som vi i Tidöpartierna här i riksdagen träffar regelbundet. Vi framför frågor, vi diskuterar frågor och vi samarbetar ibland med oppositionen. Det behövs egentligen inte, för Tidöpartierna har majoritet, men jag tycker att det är bra om vi hittar en bred uppslutning.

Bromsade Miljöpartiet er? Var det detta som var orsaken? Ni hade ambitioner, och ni kanske ville göra saker, men ni kunde inte lägga fram dem eftersom ni inte hade regeringsunderlaget med er i dessa viktiga sakfrågor. Var det detta som gjorde att ni inte kom till skott, eller berodde det på andra saker?

Det är beundransvärt hur mycket den här regeringen har gjort på så kort tid på det här viktiga området, särskilt med tanke på att Justitiedepartementet har varit fullt upptaget med skjutningar, gängkriminalitet och allt annat. Jag tror att också Mikael Eskilandersson sa detta. Trots det här har man hunnit göra mycket stora skillnader på området, vilket jag är tacksam för.

Anf. 30 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack för att fru talmannen uttalar mitt efternamn rätt!

(LARS BECKMAN (M): Förlåt!)

Efter många år i svensk politik är jag van vid att män, likt ledamoten Lars Beckman, återkommande använder tillfällena att uttala ledamöters efternamn fel i den här kammaren. Det är klart att det kan ske ibland, men när det sker på rutin är det inget annat än en härskarteknik. Mitt namn står här precis framför dig, Lars Beckman. Det kan man också upplysa tv-tittarna om.

Jag tyckte att jag svarade på frågan. Jag tyckte att jag talade om detta i talarstolen; det vill jag upplysa fru talmannen och ledamoten om. Den tidigare, socialdemokratiskt ledda regeringen initierade och startade ett paradigmskifte. Vi såg till att vi fick ett barnfridsbrott, som innebär att barn som bevittnar våld också blir brottsoffer. Vi och staten skapade ett paradigmskifte när vi sa att män som mördar eller allvarligt skadar mamman ska fräntas vårdnaden. Det ska ske en civilrättslig förändring.

Det är precis det här vi yrkar på i dag. Nu är det dags att gå vidare, och bollen ligger hos den här regeringen. Självklart kan man alltid blicka bakåt. Jag satt tidigare i konstitutionsutskottet, och där jobbar man mycket bakåtblickande. Men i det här utskottet är det vår uppgift att jobba framåt.

Jag talade om vad den tidigare regeringen gjorde, och jag talade om vad vi vill fortsätta att göra. Det handlar om en utökning av vårdnadsöverflyttningar. Där är frågan till nuvarande regering: Är ni beredda att kroka arm med oss och skärpa lagstiftningen? En mamma ska inte behöva mördas för att kunna skydda barnen från en våldsutövande pappa.

Vi vill se över formuleringen så att den också inkluderar andra typer av våld, till exempel latent våld. Där räknas kanske inte enskilda våldshandlingar i sig som allvarliga, men i stort innebär de ett sådant våld som en vårdnadshavare inte ska kunna utsätta den andra vårdnadshavaren för.

Vi vill utvidga denna lagstiftning, och vi hoppas kunna kroka arm när det gäller detta. Kanske kommer ledamoten att återkomma om det i det anförande han snart ska hålla.

Familjerätt

Anf. 31 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ditt otroligt engagerade anförande! Det råder inget tvivel om att ledamoten engagerar sig starkt i frågan om våld mot barn, och jag är helt övertygad om att alla i den här kammaren har samma engagemang för barn som utsätts för våld oavsett vem som utsätter barnet för detta.

Anledningen till att jag begärde replik handlar dock om hur ledamoten tänker när det gäller de barn som inte blir utsatta för våld. De utgör ju än så länge, vad jag vet, en majoritet av barnen, och de är viktiga att värna när det gäller familjerätten.

Det handlar om det som jag brukar beskriva som barns rätt till båda sina föräldrar, alltså att barnet när det föds per automatik ska ha både sin mamma och sin pappa som vårdnadshavare. Så är det nämligen inte i dag. Som vi har hört tidigare är det så om man är gift, men om man är ogift är det inte så. Då måste mamman godkänna att pappan är vårdnadshavare från första början.

Jag tycker att detta är en förlegad syn; det var så vi levde för typ hundra år sedan. Då handlade det alltid om gifta föräldrar, men majoriteten av barnen i dag föds utanför äktenskapet.

Min fråga till ledamoten är därför: Skulle hon och hennes parti våga ta detta steg och gå vidare? Jag hade denna diskussion också med den förra regeringen. Det gäller även det som handlar om att kunna fastställa föräldraskapet och vårdnadshavarskapet innan barnet föds. Är ledamoten beredd att också värna de barn som inte drabbas av våld så att de får sin rätt till sina föräldrar?

Anf. 32 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Martina Johansson, för frågan! Jag vill kvittera och tacka tillbaka, för jag vet att ledamoten har ett stort engagemang för barn och för våldsutsatta barns rättigheter.

Jag vill även passa på att tacka för det goda samarbetet våra partier emellan under mandatperioden för att få till förändringar.

Jag noterade replikskiftet mellan ledamoten och utskottets vice ordförande från Sverigedemokraterna. Jag noterar också att regeringen i den proposition vi snart kommer att behandla i utskottet om elektronisk inlämning av bouppteckningar väljer att slutredovisa ett tillkännagivande, alltså ett majoritetsbeslut, från den förra riksdagen och det förra civilutskottet kring detta.

Som ledamoten, och säkert också övriga ledamöter i utskottet, känner till stod Socialdemokraterna inte bakom tillkännagivandet. Vi tyckte att nuvarande ordning var tillräcklig, och vi tyckte att man skulle avvakta med de ändringar som hade gjorts för att underlätta frågorna. Nu konstaterar vi och välkomnar, fru talman, att nuvarande regering också säger detta. Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna står bakom det som står i propositionen, och vi utgick fram till den här debatten från att också Sverigedemokraterna gjorde det. Men samordningen i regeringen kanske inte riktigt är så som regeringen och regeringspartierna utmålar den.

Vi instämmer, kortfattat, i det som regeringen säger om att detta inte behövs. Det är dessutom svårt att genomföra. Men vi emotser naturligtvis den behandling som kommer att ske i utskottet av frågan, och vi kommer säkert att få anledning att diskutera tillkännagivandet också när skrivelse 75 ska hanteras.

Fru talman! Jag kan av ren nyfikenhet rikta en fråga tillbaka till ledamoten: Hur tänker sig Centerpartiet att fastställandet ska gå till? Hur ska det rent praktiskt verkställas?

Anf. 33 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Frågan för mig är denna: Vad gör det för skillnad för barnet vilket juridiskt avtal föräldrarna har? Det är vad det handlar om.

Om jag ingår äktenskap med en annan person ingår jag ett juridiskt avtal. När mina barn föds behandlas de olika beroende på vilket juridiskt avtal vi vuxna har. Det är det här som är så otroligt svårt att förstå för mig. I det ena fallet är det självklart och i det andra inte.

Jag var gift när jag fick mina barn, och det var självklart att min man skulle bli vårdnadshavare. Han blev det per automatik; det var ingen diskussion. Men om vi inte hade varit gifta hade det varit annorlunda. Jag hade fått välja om han skulle få ha vårdnaden om barnet. Man kunde inte heller godkänna föräldraskapet förrän barnet var fött. Vad är skillnaden för barnet? Det är barnets perspektiv jag har.

Exakt hur den juridiska paragrafen ska se ut är jag inte kapabel att tala om. Men jag har efterfrågat utredningar om frågan som kan hjälpa oss att beskriva exakt hur det ska gå till. Ska det göras när man skriver in sig på BVC, ska det göras när man är gravid i sjätte månaden, eller när ska det ske? Det vill jag att en utredning tittar på. Det är inte riktigt min roll att tala om exakt hur det ska ske.

För mig är det viktigt att ta det politiska perspektivet. Ja, det kanske är svårare att göra detta om man inte har ett juridiskt avtal mellan föräldrarna. Men är det inte det som är politik? Det är väl det som är vår roll: att ställa krav på förändringar även när något är svårt.

Alla barn har samma värde. Alla barn har rätt till sina föräldrar som är tillräckligt goda, oavsett det juridiska avtalet mellan föräldrarna. Frågan får bli: Vad är det för skillnad på de barn som föds inom äktenskapet och de barn som föds utanför äktenskapet?

Anf. 34 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag noterar att det finns en bred partipolitisk samsyn kring detta mellan de stora partierna, åtminstone några av dem, här i kammaren. Vi tycker att nuvarande ordning är tillräckligt god för Sveriges barn. Det finns också goda skäl för det.

Jag tyckte inte riktigt att jag fick svar på min fråga. Nu vet jag att detta är replikskiftets slutreplik, men jag vet också att ledamoten Martina Johansson har sitt huvudanförande kvar. Jag tillåter mig därför att upprepa frågan: Hur ska detta genomföras praktiskt? Jag menar inte i lagparagrafen, men lagar måste kunna vara verkställbara. Hur ska det genomföras att fastställa detta på det sätt som ledamöterna här tidigare talade om?

Ska man tvinga kvinnan att ta fostervattenprov? Ska man tvinga kvinnan att ta blodprover? Ska man kunna driva en gravid kvinna till domstol

genom att hävda att man är pappa till hennes barn? Vad händer om det sedan när barnet är fött visar sig att domstolen hade fel?

Detta är den typ av överväganden som vi som lagstiftare ändå måste föreställa oss kan uppkomma. Lagar måste kunna vara verkställbara för de myndighetsutövare som ska jobba med detta.

Vi socialdemokrater vill inte se ett Sverige där staten påtvingar gravida kvinnor allvarliga och omfattande kroppsliga ingrepp. Det är inte det land vi vill ha.

Här blir de som framställer dessa förslag svaret skyldiga. Hur ska det här kunna verkställas?

Jag tycker att nuvarande regering verkar ha landat rätt när den väljer att inte gå vidare med det tillkännagivande som riksdagen på initiativ av regeringsunderlaget och Centerpartiet lade fram förra mandatperioden. Det hedrar justitieminister Gunnar Strömmer.

Anf. 35 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! I dag debatterar vi civilutskottets betänkande om familjerätt. Självklart yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på motionerna.

Fru talman! Detta är ett område där Tidöpartierna har gjort väldigt mycket på kort tid – väldigt stora förbättringar.

I ett tidigare replikskifte ställde jag frågan: Hade några av de tragiska dödsfall med barn som inträffat kunnat undvikas om tidigare socialdemokratiska regeringar hade agerat mer och tidigare? Man kan tyvärr inte utsluta det.

Moderaternas familjerättspolitik utgår från principen att barnets bästa alltid ska gå före föräldrarnas rätt till vårdnad. Detta är en skillnad mot hur det varit tidigare. Familjen är en grundläggande gemenskap som samhället ska stödja och stärka, men när föräldrar inte mäktar med sitt ansvar måste samhällets skyddsnet vara starkt. Moderaterna står för en politik där engagerade föräldrar stöds men där samhället inte tvekar att ingripa när barn far illa.

I en sådan här debatt skulle man vilja berätta om allt som regeringen har gjort, men Mikael Eskilander har redan berättat väldigt tydligt om alla propositioner som är framlagda. Sedan hade man naturligtvis kunnat göra mer.

En sak som dock inte kommit upp tillräckligt mycket ännu är de barn som far illa. Jag tänker på tvångsäktenskap – flickor, som det främst gäller, som inför sommaren har en klump i magen och riskerar att bli bortgifta eller könsstympade.

Inför förra sommaren gick polisen ut stort med ett pressmeddelande där man sa: Håll koll på barnen! Man riktade sig väldigt tydligt till alla som möter barn – skolpersonal, tränare, kompisar och andra unga.

Naturligtvis ska inte ett enda barn i Sverige riskera att bli bortgift. Det är därför vi till exempel kommer att förbjuda kusinäktenskap. Vi vet att det i vissa grupperingar är norm att föräldrarna gör upp vilka som ska gifta sig med varandra. Därför kommer vi att lägga fram ett förslag om att helt enkelt förbjuda kusinäktenskap. Det borde ha gjorts långt tidigare, men nu gör vi det.

Det blir intressant att se hur de olika partierna kommer att ställa sig i den här frågan. Kommer alla åtta partier att rösta för? Finns det en samsyn i riksdagen, eller är det så, som man kan befara, att den rödgröna oppositionen är splittrad? Jag utesluter inte det.

Vi ska skydda varje flicka i Sverige, oavsett var hon bor eller vilken familj hon lever i. Här har våra myndigheter helt enkelt varit för slappa. Vi måste skydda barnen.

Vi fick en fråga från Socialdemokraterna om ekonomiskt våld mot kvinnor. Där finns det en bred samsyn. Justitieminister Gunnar Strömmer har haft rundabordssamtal, och det har varit interpellationsdebatter där det egentligen inte funnits någon skillnad mellan partierna. Regeringen tillsatte en utredning och konstaterade att ekonomiskt våld i samband med skilsmässor är ett allvarligt problem. Om detta har vi också en bred samsyn i civilutskottet.

Varför har då ingenting gjorts åt detta tidigare? Ja, det kan man undra. Nu finns dock utredningen, och målet är att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027. Det är ett välkommet besked.

Jag vill vara väldigt tydlig: Om du funderar på att tvångsgifta bort din dotter kommer du att hamna i fängelse. Vi planerar straffskärpningar på det här området. I Sverige gifter man sig av kärlek och ingenting annat. Om du har minsta lilla tanke på att föra ut din dotter ur landet kommer du att få sitta i fängelse. Vi kommer att göra kraftiga straffskärpningar här, och rättsväsendet kommer att prioritera de här brotten.

I Sverige gifter man sig av kärlek.

Anf. 36 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Statsminister Ulf Kristersson skrev nyligen, som jag sa i mitt anförande: ”Ingen uppgift är lika viktig för den här regeringen som landets säkerhet och medborgarnas trygghet. Det innebär att våld mot kvinnor ska bekämpas med precis samma kraft och beslutsamhet som vi bekämpar den organiserade brottsligheten med.”

Fru talman! Som jag också sa i mitt anförande utgår vi från att statsministern menar allvar med sina ord om kvinnor – *alla* kvinnor, också mammor som har barn med män som våldtar, slår och plågar dem och barnen. Vi räknar alltså med att regeringens arbete och aviserade kraft i dessa frågor också ska inkludera den civilrättsliga lagstiftningen, som påverkar så många här i landet, så att lagen kan skydda landets mammor från våldsamma män – de män som använder sitt faderskap, vårdnaden om gemensamma barn och de civilrättsliga lagarna kring detta som redskap och arena för att fortsätta plåga kvinnor och barn.

Min fråga, fru talman, till ledamoten Lars Beckman är därför om han kan säga något mer om statsministerns ministerråd mot mäns våld mot kvinnor och hur regeringen och rådet kommer att ta sig an frågor kring den civilrättsliga lagstiftningens påverkan på våldsutsatta kvinnors möjlighet till skydd från våldsamma män.

Vi vet att straffskärpningar är viktiga men inte är tillräckliga. Det finns exempel på män som sitter i fängelse, bakom lås och bom, men ändå kan fortsätta plåga våldsutsatta kvinnor genom civilrättsliga processer.

Jag vill också, fru talman, passa på att lyfta en fråga som vi socialdemokrater har tagit upp i civilutskottet och här i kammaren tidigare, nämligen att föräldrar som utsätter barn för hedersrelaterat våld och förtryck inte ska vara vårdnadshavare. Detta har vi yrkat på tidigare, men tyvärr har Moderaterna röstat emot. Är detta något ni kan vara beredda att ta upp i det nya ministerrådet? Jag tror verkligen att vi kan kroka arm.

Anf. 37 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Det är väl bäst att jag säger ”ledamoten”, så att jag inte uttalar något namn fel. Det blir ju så upprörda känslor här i kammaren annars.

Här har jag ett dokument som heter *Fri och trygg utan våld och förtryck: Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel*. Jag är säker på att ledamoten känner till det. Det är 100 sidor av strategier, med många olika statsråd inblandade. Jag skulle nog vilja påstå att vi, till skillnad från tidigare regeringar, har både en socialtjänstminister som är besjälad av dessa frågor och en justitie-minister med personlig erfarenhet och kunskap från rättsväsendet som nu håller på att styra upp dessa frågor.

Jag hänvisar till detta hundrasidiga åtgärdsprogram, där det finns bra läsning om allt det regeringen gör.

Anf. 38 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag är mycket väl medveten om åtgärdsprogrammet. Det var ju vår regering som initierade att Sverige skulle ha den typen av arbete. Mycket i åtgärdsprogrammet är också sådant som nuvarande regering fortsätter att arbeta med. Det har kvinnoorganisationer och andra också konstaterat. Väldigt mycket av det som finns i programmet är sådant som är kvar sedan regeringen Löfven och regeringen Andersson. Det är alltså inte så jättemycket nytt.

Jag tror att ledamoten skulle ha förstått att det inte var mycket till svar om han själv hade läst åtgärdsprogrammet. I åtgärdsprogrammet finns ju inte särskilt mycket nytt när det gäller det civilrättsliga. Det civilrättsliga som finns där är sådant som den förra regeringen startade. Det handlar om att våldsutsatta kvinnor ska kunna ta över hyresrätter och om tryggare hem för barn. Men det finns inte så mycket nytt. Ja, det skulle vara detta med bodelningar då, som vi här i riksdagen gjorde ett enhälligt tillkännagivande om. Det går regeringen nu vidare med, och det är bra, även om det går lite sakta.

Min fråga är om det finns något mer. Hur kan vi se till att våldsutövande män ska förlora vårdnaden så att barn som utsätts för barnfridsbrott slipper ha sin gärningsman som vårdnadshavare? Är detta något vi kan vara överens om att åtminstone titta på?

Ska det verkligen krävas att en mamma mördas eller allvarligt skadas för att den våldsamma pappan ska förlora vårdnaden? Här menar vi socialdemokrater att det behöver göras en översyn av den lagstiftning som vi gick fram med under förra mandatperioden. Nu vill vi skärpa den tillsammans, när vi har denna blocköverskridande samsyn. Mycket har hänt de senaste åren – hur kan vi göra detta tillsammans?

Vi socialdemokrater har haft många positiva utbyten med regeringen i dessa frågor. Vi tvivlar inte på det engagemang som finns. Nu är frågan: Kan vi upprepa den fina sak som vi lyckades med när det gällde bodelningar, alltså att vi i riksdagen kom fram med idén, och sedan gör vi det gemensamt så att regeringen får genomföra den?

Anf. 39 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Moderaterna, regeringen och, tror jag, alla Tidöpartier, utesluter inga åtgärder. Sedan kommer säkert Justitiedepartementet, som jobbar hårt med väldigt många frågor, att jobba även med den här frågan.

Jag är mer bekymrad över Socialdemokraternas regeringsunderlag. Precis som ledamoten har sagt vid flera tillfällen här i dag är de stora partierna tämligen överens. Men som alla vet måste man i en regering – om nu olyckan skulle inträffa att ni hamnar i regeringsställning igen – vara överens när man lägger fram en proposition. Där är jag djupt bekymrad över att Vänsterpartiet skulle få inflytande över de här frågorna.

Alla de straffskärpningar som vi här i riksdagen har gjort har Vänsterpartiet röstat emot. De flesta straffskärpningar vi har gjort här i riksdagen har Miljöpartiet röstat emot. Centerpartiet har röstat emot många.

Jag förstår inte hur en röd regering över huvud taget skulle kunna lägga fram förslag till en riksdag. Tack och lov att vi har Tidöpartierna, som prioriterar de här frågorna!

I ett replikskifte med ledamoten, liksom i mitt anförande, ställde jag frågan: Hade några av dessa tragiska barndödsfall kunnat undvikas om den S-ledda regeringen hade vidtagit åtgärder tidigare? Jag utesluter tyvärr inte att det är så.

Nu får vi saker gjorda. Sedan kan vi alltid göra mer, naturligtvis. Som sagt: Inga åtgärder utesluts. Varje kvinna, man och barn – oavsett i vilken familj man lever eller var i landet man lever – ska kunna känna trygghet och kunna leva livet som alla andra.

Anf. 40 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V):

Fru talman! För många människor är familjen en central plats i livet. Inte sällan är det en plats som är förknippad med trygghet, kärlek och gemenskap. Men familjen är inte en statisk företeelse. Den ser inte likadan ut för alla, och den har aldrig gjort det. Därför måste också familjerätten utgå från hur människor faktiskt lever sina liv.

Vi lever i dag i en verklighet där familjer ser ut på många olika sätt. Vi har barn som växer upp med bonusföräldrar, med två mammor eller två pappor. Vi har barn i regnbågsfamiljer med fler än två vuxna som tar ansvar men också barn med mor- och farföräldrar som utgör de sociala föräldrarna.

Därför är det också viktigt att vi har en lagstiftning som speglar denna verklighet. Det är därför som vi behöver se över möjligheten att ha fler vårdnadshavare och också en föräldrabalk som är könsneutral och enhetlig. Dagens lapptäcke till lagstiftning är otillräckligt.

Fru talman! Vi vet samtidigt att familjen inte alltid är en trygg plats. För alldeles för många kvinnor utgör relationen inte någon fristad utan ett fångelse där våld, kontroll och psykisk misshandel hör till vardagen. Det är ett av vår tids största samhällsproblem.

Därför måste vi underlätta för kvinnor att lämna destruktiva relationer. I det ljuset är betänketiden vid skilsmässa djupt problematisk. För den som lever i rädsla är varje dag en risk. Staten ska inte tvinga människor att tänka efter när de väl fattat beslutet att lämna en relation. Betänketiden för skilsmässa måste därför bort. Frihet från våld kan inte villkoras av väntan.

Fru talman! När vi pratar om trygghet och hur central familjen är i människors liv går det inte heller att blunda för att regeringen bedriver en migrationspolitik som aktivt sliter isär familjer. I veckan kunde vi läsa om fyraåriga Raif. Han har autism och en språkstörning. Han kan inte tala och har fortfarande blöja. Nu utvisas han ensam till Bosnien och separeras från sin mamma och sina bröder i Sverige.

Detta är inte ett misstag i systemet. Det är ett resultat av regeringens politik – en politik som är djupt ovärdig och går rakt emot allt vi vet om barns behov av trygghet, kontinuitet och närhet till sina föräldrar. Så behandlar man inte barn.

Fru talman! Just nu ser vi en skrämmande utveckling runt om i världen. Fri- och rättigheter som vi trodde var självklara ifrågasätts. Samkönade äktenskap hotas eller förbjuds, och hbtqi-personers rättigheter rullas tillbaka. I såväl Europa som i Amerika kan vi se hur hbtqi-personers liv används som slagträ i den radikala högerens destruktiva kulturkrig.

Då är det viktigt att påminna oss om det mest grundläggande – att kärlek aldrig är ett problem. Som Jörn Svensson så träffsäkert uttryckte det: ”Mänsklig kärlek kan ha många uttrycksformer. Den kan vara våldsamt och passionerad. Den kan vara stillsam och anspråkslös. Den kan vara jublande och tragisk. Den kan vara vända och lidande. Den kan vara patetisk och till och med en smula löjlig. Men en sak kan den aldrig vara. Den kan aldrig vara skamlig.”

Ett samhälle som erkänner familjers mångfald, som gör det möjligt att lämna våld och som försvarar rätten att älska – det är ett starkare, mänskligare och friare samhälle. Och det, fru talman, är ett samhälle som vi vänsterpartister alltid kommer att kämpa för. Jag vill därför yrka bifall till reservation 40, om att regeringen ska arbeta för att EU-domstolens beslut efterföljs och att samkönade äktenskap som har ingåtts i ett EU-land ska vara giltiga i samtliga EU-länder.

Anf. 41 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Kristdemokraterna vill stärka familjens roll i samhället. Familjen är den viktigaste gemenskapen och den grund som samhället står på. Barn som växer upp i trygga familjer får goda förutsättningar att klara livet och livets alla utmaningar. Politiken ska därför stödja familjerna, inte styra dem. Kristdemokraterna vill uppvärdera föräldraskapet, möjliggöra mer tid för barnen, öka familjers handlingsutrymme, möjliggöra olika barnomsorgsformer samt stärka barnfamiljers ekonomi.

Barn har rätt till sina föräldrar. Men det är inte lika självklart att föräldrar har rätt till sina barn. Vid vårdnadstvister ska familjerådgivning, socialtjänst och domstolar alltid arbeta för barnets bästa och försöka få föräldrarna att komma överens. Myndigheterna har också en skyldighet att skydda barnet från uppenbart olämpliga föräldrar. Det säger även jag, som tycker att familjen är viktig.

Vårdnadstvister kan vara komplicerade och konfliktfyllda och kan ibland verka helt omöjliga att lösa. Det är antagligen helt omöjligt för myn-

digheterna att alltid göra rätt. Därför måste ett tydligt barnperspektiv alltid vara utgångspunkten, och man måste ägna särskild uppmärksamhet åt att upptäcka om barn far illa. Riskerar barnet att föras bort, utsättas för övergrepp, hindras från umgänge med någon av föräldrarna eller nära släktingar eller att användas som objekt i vårdnadstvister? Tvingas barnet leva i en ohälsosam hemmiljö, exempelvis vid alkohol- och drogproblem eller psykisk ohälsa?

För att säkra att barnets intressen tas till vara så långt som möjligt vill vi kristdemokrater fortfarande att barn ska ha ett eget ombud som kan föra deras talan vid en vårdnadstvist.

Våld i nära relationer drabbar både vuxna och barn i en familj. Både barn och vuxna är i lagstiftningen skyddade från våld, och förbudet mot barnaga har sedan det infördes faktiskt varit effektivt för att minska barns utsatthet för fysiskt våld. I dagens samhälle ser vi det numera som en självklarhet att alla ska leva utan rädsla för våld och förtryck. Tyvärr räcker inte det, eftersom våld i nära relationer tycks öka. Varje år söker tusentals kvinnor och barn skydd på landets kvinnojourer.

Kristdemokraterna vill ha en politisk nollvision mot våld i nära relationer. En konsekvens av en sådan nollvision skulle kunna vara att kraven på myndigheterna ökar – från förskola och skola till vård och socialtjänst – att aktivt ställa frågor om våld, trakasserier och sexuella övergrepp för att så tidigt som möjligt fånga upp dem som är i behov av hjälp.

Barn som bevittnar våld i hemmet är själva brottsoffer och löper därtill större risk än andra barn att själva bli utsatta. I dag är det möjligt för en vårdnadshavare som använt våld i en nära relation att få både vårdnad om och umgänge med sina barn. Också i fall där det utdömts kontaktförbud förekommer det att den dömde har rätt till umgänge med sina barn.

Vi kristdemokrater menar att lagstiftningen måste ha större fokus på barnets rättigheter och skydd. Huvudregeln bör vara att den som dömts för våld och kränkningar i en nära relation inte ska ha rätt till vårdnad om och umgänge med sina barn. Att vända på perspektivet så att barnets intressen är utgångspunkten kan förhoppningsvis leda till att fler barn slipper utsättas för fortsatta kränkningar.

I takt med att barnet blir äldre kan beslutet omprövas. Då har barnet också möjlighet att själv avgöra i vilken omfattning och utsträckning det vill ha umgänge med den föräldern. Vi kristdemokrater menar att mjuka frågor kräver ödmjukhet och att man har många och långa diskussioner för att kunna göra rätt i sådana här frågor.

Många av förslagen i utskottsbetänkandet går i en riktning som vi kristdemokrater anser är bra. Vi ser även att regeringen jobbar med frågorna och att riksdag och regering gemensamt försöker lösa de knutar som finns. Vi tror att det bästa för barnen är att man försöker jobba tillsammans för att gemensamt hitta lösningar som håller över tid. Visst tar det längre tid, men det är bättre på lång sikt.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 42 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Larry Söder, för anförandet!

Jag vill ställa två frågor. Men först vill jag kvittera det som ledamoten lyfte upp; jag tror att vi är överens om väldigt mycket.

Min fråga gäller hur Kristdemokraterna och ledamoten Larry Söder ser på vårt förslag om att utvidga reglerna för vårdnadsöverflyttning, det vill säga den reservation som vi lyfter fram. I dag menar lagstiftaren att en förälder som mördar eller utövar allvarligt våld mot den andra föräldern förlorar vårdnaden om gemensamma barn. Vi vill utöka det till att inkludera också annat våld.

När jag hör ledamoten tala uppfattar jag det som att Kristdemokraterna också vill göra det under vissa förutsättningar. Är det något som vi kan jobba med tillsammans i utskottet? Det är min första fråga.

Fru talman! Den andra frågan gäller att vi socialdemokrater säger nej till så kallade surrogatarrangemang. Vi vill inte att de ska främjas, och det har vi verkat för i civilutskottet. Vi menar att surrogatarrangemang innebär risker för såväl barnen som kvinnorna och vittnar om en farlig människosyn, bland annat en farlig kvinnosyn.

Fru talman! Jag vet att vi socialdemokrater och Kristdemokraterna är överens om stora delar i denna fråga. Jag vill därför fråga Larry Söder om och i så fall hur Kristdemokraterna arbetar för detta i regeringsställning. I regeringen sitter Kristdemokraterna som bekant på både posten som socialminister, som Jakob Forssmed innehar, och posten som sjukvårdsminister, som kristdemokraten Lann innehar. Socialministern är dessutom chef för hela departementet, och ofta behandlas just civilrättsliga frågor också på Socialdepartementet. Avslutningsvis, fru talman, är Kristdemokraternas partiledare dessutom vice statsminister och har goda påverkansmöjligheter.

Jag är nyfiken på om det finns någonting vi kan göra tillsammans här och hur arbetet går med de här frågorna i regeringen.

Anf. 43 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Ledamoten tar upp två ganska viktiga frågor utifrån att vi faktiskt ska kunna komma överens.

När det gäller vårdnadshavare – det är vad det handlar om egentligen – och vem som faktiskt ansvarar för barnet är det i min värld inte en konstig tanke att någon som slår, nedvärderar eller kränker ett barn inte är den rätta vårdnadshavaren. Då måste man hitta andra lösningar.

Det finns i dag möjlighet att ha tillfälliga vårdnadshavare under en period. Det utnyttjas inte i tillräcklig utsträckning, menar jag. Man skulle kunna använda det betydligt mer. Men jag håller med ledamoten om att man säkert kan komma överens om och hitta lösningar för hur man kan göra vårdnadsöverflyttning enklare i fler fall än i dag, om vi menar allvar med att vi hela tiden ska ha barnperspektivet.

Däremot är jag också ödmjuk och vill säga att det vi vuxna tycker är bäst för barnet inte alltid är det som barnet tycker är bäst. En del barn vill faktiskt ha kontakt med båda sina föräldrar, även om någon av dem är kränkande eller våldsam utifrån deras perspektiv. Då får vi vuxna lösa det på bästa sätt, så att de inte utsätts för våld och kränkande behandling. Det är en svår fråga, men jag tror att vi kan hitta lite lösningar på den.

När det gäller surrogatmödraskap har vi samma uppfattning. Vi får försöka jobba gemensamt med de frågorna framåt. Jag tror att det är en fråga som egentligen är tvådelad. Vi vill inte att det ska ske. Men när barnen väl kommer till Sverige måste vi ta hand om dem som alla andra barn. Den tvekampen måste vi på något sätt hitta lösningar på, så att inte barnen

drabbas. Det är inte deras fel att de har blivit till på det sättet, utan det är vi vuxna som har skapat den situationen. Jag tror att vi måste jobba på båda hållen där.

Anf. 44 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Larry Söder, för detta utbyte! Från Socialdemokraternas sida uppskattar vi verkligen när vi kan ha den här typen av utbyten i utskottet, i kammaren och i möten i övrigt. Jag välkomnar också beskedet som ges om att titta på frågan om detta kan användas i flera fall. Det tog jag upp tidigare.

Vi har noterat – och jag tror att det även kan ha sagts på civilutskottets forskningsseminarium eller i andra sammanhang här i riksdagen – att det inte är ovanligt att barn säger sig vilja ha umgänge också med en våldsam förälder för att de vill skydda den våldsutsatta föräldern och hålla koll. Det vittnar både barnrättsorganisationer och kvinnoorganisationer om.

Det gäller verkligen att vara ödmjuk, precis som ledamoten säger, inför kunskap och information från professionella i fråga om vad som är det bästa. Vi var väldigt överens i *Tryggare hem för barn* och det arbete vi gjorde gemensamt där om att barn ska skyddas från allt våld. Vuxenvärlden har ett ansvar.

Fru talman! Låt mig också ta upp frågan om surrogatarrangemang. Vi socialdemokrater i utskottet har reserverat oss mot regeringens hållning i surrogatfrågan i EU-sammanhang. Vi har drivit att Sveriges hållning i EU ska vara att surrogatarrangemang inte ska främjas och att barn ska ha rätt att söka information om sin bakgrund. Det är ju inte barnen som har valt denna situation, precis som ledamoten säger. Surrogatarrangemang ska dock inte främjas.

Hur kan vi jobba kring det här tillsammans? Det finns en majoritet i utskottet för detta. Det blev också regeringens linje. Det var inte regeringens linje när regeringen kom till utskottet, men vi drev igenom ett majoritetsbeslut. Hur kan vi tillsammans, våra partier, jobba mot exploateringen av kvinnor och barn i surrogatindustrin? Vad gör regeringen på detta område?

Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Det starkaste vapnet är väl regeringens ståndpunkt när man träffar andra ledare i Europa. Starkare än så kan det inte bli, och då får man givetvis använda det på lite olika nivåer. Däremot är det svårt för oss i Sveriges riksdag att påverka andra nationer. Det måste vi göra i Europaparlamentet. Där finns båda våra partier, som kan hjälpas åt att hantera detta.

Jag tror att det här är en fråga som enar många svenska politiker. Jag tror också att man måste jobba gemensamt hela tiden. Jag är ganska trött på diskussionen om vem som startade vilken utredning och vem som gjorde vad. Det struntar svenska föräldrar i, vill jag påstå. De är intresserade av vad vi gör gemensamt och vad vi gör framåt.

Vår linje måste vara att vi inte vill främja surrogatmoderskap. Det vill inte Sveriges regering heller. Vi kan trampa på föräldrars ömma tår ibland på grund av den inställningen, men vi vill se till att barnen mår så bra som möjligt i Sverige. Det är viktigt att barn som växer upp här kan ha tilltro till det svenska samhället.

Även när det är väldigt jobbigt måste vi stå på barnens sida. Jag menar att frågan om hur man behandlar barn i alla typer av familjer i Sverige måste tas om hand och jobbas med hela tiden. Det är en värderingsfråga som man måste jobba med. Alla måste inkluderas när det gäller barnens bästa i det svenska samhället. Det tror jag att våra bägge partier kan hjälpas åt med. Vi har samma uppfattning och samma inställning. Men vi kan inte tro att vi löser detta utan att samtala och diskutera och sedan komma fram med nya idéer. Vi är inte framme. Vi är på väg någonstans. Det här gör vi gemensamt, inte ensamt.

Anf. 46 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga att jag yrkar bifall till reservation nummer 4, men jag står självklart bakom alla reservationer från Centerpartiet i det här betänkandet.

I år är det 2026. Det är ungefär 100 år sedan den första delen av dagens föräldrabalk skrevs. Då var det självklart att mammor och pappor var gifta med varandra. De hade gemensamma barn och ingenting annat. Man var beroende av familjens gård och gemensamma inkomst. Det var få som hade råd att skilja sig. Det var dessutom väldigt skamligt att skilja sig. Det var skamligt att få barn utanför äktenskapet. Det var skamligt att leva på ett annat sätt än en man med en kvinna, till exempel att leva med någon av samma kön.

Det är 2026, och man skulle kunna tro att vi har kommit väldigt långt på hundra år i ett modernt samhälle. Vi har absolut tagit några steg framåt, åtminstone när det gäller hur vi ser på olika sätt att leva. Det är inte en lika stor skam att få barn utanför äktenskapet eller att skilja sig. Det är till och med så att vi emellanåt uppmuntrar personer att separera. Däremot har lagstiftningen inte uppdaterats så att den faktiskt fungerar 2026.

Det finns krafter både i politiska partier och i debatten som vill påverka till exempel hbtqi-personers möjligheter att leva som de vill. Där ser jag någonting som är på väg att försämrats. Det finns de som tycker att de här personerna ska krypa in i garderoben igen. Det kommer jag aldrig att acceptera. För mig har alla människor exakt samma, lika värde. Vi måste ta kliven framåt.

Fru talman! Vad har det med den här debatten att göra att det finns människor som tycker att vissa ska krypa tillbaka in i garderoben? Jo, det handlar om hur vi förflyttar normer. Hur kan vi visa från samhällets sida, från Sveriges riksdags sida, att vi tycker att det är helt okej att leva på andra sätt än i en familj med en man, en kvinna och deras gemensamma barn? Ett sätt är att stifta lagar som visar att vi står upp för alla människor.

Jag kan ta exemplet barnaga, som behandlades för ett antal år sedan. Vi beslutade att man inte får slå sina barn i uppfostringsyfte. Det var en mycket bra lagstiftning. Men när vi stiftade den lagen tyckte inte alla att det skulle vara så. Det fanns de som tyckte att barnaga var bra. Men genom att stifta den lagen förflyttade vi successivt normerna i Sverige. I dag tycker väldigt få att barnaga är vettigt att hålla på med. Det är därför jag tycker att det nu är dags att uppdatera föräldrabalken.

Vi behöver modernisera språket i föräldrabalken. Det finns det utredningar om. Vi behöver utgå från barnet när vi utser vilka som ska ha vårdnaden, inte från avtalet mellan föräldrarna. De personer som ska vara föräldrar måste vara vårdnadshavare från första början, innan barnet föds.

Vi vill också gärna att det blir tillåtet med fler vårdnadshavare än två i samband med ett barns födsel, eftersom barnets rätt till vårdnadshavare och föräldrar måste stärkas. Vid separationer handlar det även om att stärka barnets rätt till sina bonusföräldrar. Jag har tidigare i den här debatten, fru talman, fått frågan hur det ska gå till. Ska vi tvinga kvinnor till blodprov och fostervattensprov? Men det gör vi ju inte med en kvinna som är gift. När en gift kvinna får barn anses det självklart att den hon är gift med är pappa till barnet. Men tänk om hon varit otrogen? Vi skiljer alltså på hur vi ser på föräldraskapet beroende på om föräldrarna är gifta eller inte.

Jag vill att vi utgår ifrån barnet, inte från på vilket sätt det har kommit till. Vi kan ju få barn på många fler sätt i dag än för hundra år sedan. Vi måste utgå från det och lita på att föräldrarna, precis som när man går in i ett äktenskap av fri vilja, också talar om att de har ett gemensamt barn, har skapat det tillsammans och gemensamt ska ta ansvar för det. Jag är helt övertygad om att det om man vill går att lösa detta innan barnet föds oavsett om föräldrarna är gifta eller inte.

Återigen: Uppdatera lagen till 2026, där vi faktiskt är, och låt den inte stå kvar i hur det var för 100 år sedan!

Fru talman! I den här kammaren kan vi ibland jobba väldigt bra gemensamt framåt. Centerpartiet har tillsammans med flera andra varit med om att driva frågan om bodelningsprocesser. Det finns en utredning. Vi kommer att fortsätta ha en dialog där, vilket jag är mycket glad för.

Vi har också gemensamt i riksdagen fått regeringen att tillsätta utredningen om juridiskt ombud för barn. Det var ingenting som jag tror att regeringen hade planerat från första början, utan det är tack vare det arbete som vi gemensamt har gjort i kammaren som vi även har den utredningen att ta del av när den kommer till sommaren, vilket jag ser fram emot.

Det här är inte en dag för tidigt. Vi måste se till att alla barn får komma till tals, vara delaktiga och ha rättigheter framåt i tiden. Jag ger ett stort tack till regeringen för att man har lyssnat på riksdagen.

Men – jag gillar att komma med men – jag är sällan nöjd med allt som sker. Det är väl därför man har detta uppdrag; en vilja att komma längre.

När det gäller barns möjligheter och rättigheter vill jag se att det sker ett arbete för att minska tvister i domstol. En sak är att barnet får stöd och hjälp. För några år sedan infördes det vi kallar obligatoriskt informations-samtal innan man får stämma den andra föräldern inför domstol. Jag skulle vilja se om dessa samtal har gett den effekt som var dåvarande majoritetens intention, det vill säga att minska antalet tvister. Det var ett av de stora syftena.

Om dessa samtal inte har gett den effekt som vi alla ville ha – ingen vill hänga i domstol och stämma varandra – är frågan om det finns något annat vi kan göra. Här har Centerpartiet föreslagit att i stället fokusera på obligatorisk medling, där man sitter ned tillsammans och gemensamt försöker arbeta framåt innan man går till domstol. Det kan gärna vara så att man om man vill stämma den andra parten igen ska passera tillbaka till medlingen innan man får gå till domstol. Man ska inte hamna i den konfliktfyllda situation som en domstol per automatik innebär. Men för detta krävs att vi vet att informationssamtalen har gett det vi ville ha.

Jag tror att de allra flesta föräldrar med rätt stöd och hjälp kan hitta sätt att samarbeta som fungerar för barnen, så att barnen har en god relation med sina föräldrar. Just att gå till domstol motverkar den effekten. Jag skulle därför vilja se att regeringen gör något också åt den frågan.

Jag tänkte slutligen nämna några ord om den bodelningsutredning vi nyligen har fått på bordet. Det har framkommit här att vi gemensamt har flyttat frågan framåt. Jag debatterade redan under förra mandatperioden med dåvarande justitieministern, som inte var superintresserad av att driva frågan. Om det var de debatterna som lärde mig hur man driver frågan framåt ska jag låta vara osagt, men i min första interpellationsdebatt med Gunnar Strömmer hösten 2022, när han nyss hade tillträtt, råkade han lova att han skulle titta på frågan. Jag är glad att han har tagit frågan hela vägen framåt. Men det är inte bara jag som har drivit regeringen framåt, utan jag har fått god hjälp av Eva Lindh från Socialdemokraterna och Ann-Charlotte Hammar Johnsson från Moderaterna.

Nu är frågan här, och nu gäller det att vi gemensamt tar arbetet framåt. Jag vet att vi kommer att få träffa ministern och prata om utredning och framtiden. Jag hoppas att det mötet resulterar i att regeringen redan nu påbörjar arbetet med att skriva lagen. Den regering som tillträder efter valet kan sedan ta lagförslaget och lägga fram det på bordet. Då kan vi under 2027 fatta beslut om hur vi kan göra bodelningsprocesserna snabbare och mer rättssäkra, så att inte fler barn drabbas av att föräldrarna inte kan avsluta de ekonomiska frågorna.

Jag tackar för en uppfriskande debatt i dag.

Anf. 47 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Fru talman, ledamöter och åhörare! Vi debatterar ju familjerätt, och det är ett politikområde som griper djupt in i människors liv. Jag har fått ta del av många exempel på hur barn far illa och hur barn utsätts för våld.

Det finns en tradition i civilutskottet att samarbeta i dessa frågor, och i arbetet med frågan om tryggare hem för barn har det funnits en bred uppslutning mellan partierna. Det är en tradition som det är viktigt att arbeta vidare med.

Jag skulle vilja ge barnen en röst i riksdagen i dag, eftersom det är ett problem som fortfarande finns. Även om mycket arbete har gjorts finns mycket kvar att göra. Jag kommer att läsa upp ett av exemplen jag har fått till mig, och efter det kommer jag att gå in på Miljöpartiets politik.

Mamman flyttar från pappan när barnet är fem månader på grund av våld. Han lämnar omedelbart in en stämningsansökan och yrkar ensam vårdnad. Hävdar att mamman är psykiskt sjuk, bland annat. Han har umgänge med umgängesstöd. Barnet visar rädsla men man låter det fortsätta. Mamman behåller boendet, pappan får umgänge. Detta pågår ett par år tills barnet berättar om våld och sexuella övergrepp; mamman avbryter på inrådan från socialtjänsten. Hon ansöker om ensam vårdnad. Pappan får umgänge med umgängesstöd. Inget umgänge går att genomföra för att barnet visar rädsla. Familjerätten hittar inget godtagbart skäl för avståndstagandet. Barn- och ungdomspsykiatrien vittnar om att barnet är trovärdigt. Tingsrätten ger pappan ensam vårdnad. Mamman får inget umgänge eftersom hon bedöms ha påverkat barnet – detta utan att man sett några tecken förutom barnets reaktioner på pappan. Barnet vägrar åka. Han slutar äta. Mamman och barnet placeras på ett hem för vård eller boende, för att han

ska avvänjas från henne och vänjas in med pappan. Mamman separeras från barnet. Pojken slutar äta och dricka och körs till sjukhuset. Han får komma hem till mamma, där han stannar ett par månader. Pappan ansöker om verkställighet med polis. Dagen innan pojken ska hämtas försöker han kasta sig framför en bil. Mamman åker med honom till barn- och ungdomspsykiatriakuten. Han skrivs ut dagen efter. I taxin hem från sjukhuset prejas taxibilen in av polis och barnet slits från mammans armar och körs till pappan. Han är då sju år. Hos pappan ligger han i ett rum. De ställer in en bricka med mat till honom fram till dess han ger upp och börjar äta. Mamman måste ansöka om umgänge, som beviljas efter nio månader. Det blir umgänge med umgängesstöd. Av rapporterna framkommer att mamman och barnet har en fin relation och att mamman inte gör någonting som tyder på att hon försöker påverka barnet eller brister i omsorgen på annat sätt. När han är tio år vill han flytta till mamman. Hon inleder en tvist. I samtalen berättar barnet att han vill bo med sin mamma och varför. Handläggaren tillämpar föräldraalienation och skriver att barnet är alienerat grad medelsvår. Tingsrätten avslår ansökan om boendet, och barnet tvingas vara kvar hos pappan. När domen kommer rymmer han 20 mil till mamman och vill inte tillbaka. Mamman får honom att åka tillbaka. Efter varje umgänge när han ska tillbaka till pappan kräks han och har svåra panikångestattacker. Ett par månader senare orkar han inte mer och stannar hos mamman. Han ska då fylla tolv. Pappan ansöker om verkställighet. Det avslås. Han får prövning i hovrätten, men där avslås det också. Pappan vägrar godkänna flytten, och mamman ansöker på nytt om vårdnaden. Tvisten är pågående.

Fru talman! Vi ska inte ta upp några ärenden här, och det är inte avsikten. Att jag tar upp detta ärende är för att visa att vi har gjort mycket och att vi har kommit långt, men det är mycket som är kvar. Vi behöver fortsätta samarbetet över partigränserna för att hela tiden se till barnets bästa. Det är oerhört viktigt.

Det har gått tre år sedan åttaårige Tintin mördades av sin pappa under ett tvångsumgänge. Det blev startskottet till att lagen ändrades den gången. Lagändringarna inom området tryggare hem för barn trädde i kraft den 1 januari 2025 – alltså för ett år sedan. Lagens syfte är just att skydda barn från våld och ge barnet större rätt att självt avgöra om umgänge ska ske.

SVT har gått igenom 300 vårdnadstvister där dom har fallit i januari och februari 2025 – alltså efter att lagen hade införts. I 49 av tvisterna fanns uppgifter om att våld hade förekommit mot någon av föräldrarna eller barnen. Trots det beslutade tingsrätten om umgänge för båda föräldrarna i 21 av fallen. Granskningen visar alltså att det finns brister i lagstiftningen eller i dess tillämpning.

Vi anser att det behöver göras en granskning av samtliga domar som har fallit sedan lagen baserad på betänkandet *Tryggare hem för barn* infördes och att det behöver utvärderas om det är fråga om brister i lagstiftningen eller brister i tillämpningen av lagstiftningen. Om man hittar brister behöver man verkligen göra skärpningar och jobba med det här igen. Det är mycket allvarligt och oacceptabelt att barn, enligt SVT:s granskning, fortsätter att tvingas till umgänge med våldsamma föräldrar trots att lagstiftarna är eniga om att det inte ska ske.

Vi ville gå längre när lagen ändrades och slå fast att inget umgänge ska ske när föräldern, oftast kvinnan, och barnet bor i skyddat boende eller har

skyddade uppgifter på grund av rädsla för förövaren. Det är orimligt att barn som gömmer sig ska tvingas umgås med sin förövare. Lika orimligt är det att barnet ska tvingas bära det tunga ansvaret att hemlighålla var barnet och den andra föräldern bor.

En kartläggning från Jämställdhetsmyndigheten visar att man i flera domar såg det faktum att en kvinna lever i ett skyddat boende med sina barn mer som ett bevis för samarbetsvårigheter än som bevis för att våld hade förekommit. Det är mycket anmärkningsvärt.

Vi vill se en ytterligare betoning på att alla uppgifter om våld och rädsla hos barnet eller barnets trygga förälder ska väga tungt i bedömningar om barnets bästa. Falska uppgifter om våld och sexuella övergrepp är enligt forskning väldigt, väldigt ovanliga. Alla uppgifter om våld måste tas på allvar och väga tungt i en riskbedömning – för barnets bästa.

Det handlar ofta om väl dokumenterade uppgifter om våld från en part som besvaras av motanklagelser från den andra parten. Här är förståelse för våldsmönster avgörande. Det måste finnas en specialistkompetens när det gäller barn och en specialistkompetens när det gäller våldsmönster. Vi anser att inget barn ska tvingas till umgänge mot sin uttalade vilja.

Grevio är Europarådets expertgrupp som granskar hur väl länder följer Istanbulkonventionen. Det är alltså en konvention för att bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet. Förrförra året riktade Grevio kritik specifikt mot Sverige för användandet av en pseudovetenskap kallad föräldralienation. Pseudovetenskap är något som påstås vara vetenskapligt men där man inte följer vetenskapliga metoder och det saknas empiriskt stöd. Grevio rekommenderade Sverige att förbjuda användandet av föräldralienation i domstolar och att säkerställa att samtliga professionella inom vård, sociala myndigheter och domstolar varnas för konceptets bristande vetenskaplighet. Flera länder har infört ett sådant förbud, och i Irland och Kanada pågår ett sådant arbete.

Justitieminister Gunnar Strömmer fick en fråga om vilka åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av detta. Han svarade då att principen om fri bevisföring är grundläggande i svensk processrätt och står fast. Det ska den såklart göra. Men vi anser att man kan kartlägga hur det ser ut i dag. Vi måste kartlägga alla dessa domar. Vad är det egentligen som har hänt? Vi måste få koll på nuläget. Vilka konsekvenser får det här när det gäller våld mot barn och kvinnor?

Det borde vara självklart att man använder sig av fakta och vetenskap i utredningar som sedan är underlag för domstolar. Här behövs vägledning. Här behövs kompetens. Här behövs resurser.

Vårdnadstvister griper långt in i människors liv. Det finns många exempel på hur barn far illa. Det var det som jag började mitt anförande med. Det behövs verkligen specialistkompetens när det gäller hur barn fungerar och hur våld fungerar. Vetenskap måste vara bärande. Annars kan man inte få en rättssäker prövning, helt enkelt.

I Socialstyrelsens senaste rapport över skade- och dödsfallsutredningar ges rekommendationer om vad som behövs framåt. Myndigheten menar att det behövs stödjande strukturer och en organisation som främjar samverkan. Det behövs resurser och rätt kompetens för att ge specialiserade insatser. Socialstyrelsen menar också att barn måste få komma till tals utifrån sina förutsättningar och behov – och över tid.

Lagen ändrades för ett år sedan, men våldet fortsätter. Socialstyrelsens brister har varit kända länge, men våldet fortsätter. Vi i Miljöpartiet anser att vi återigen måste kraftsamla över partigränserna för att få stopp på våldet.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 23.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Fastighetsrätt

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU13
Fastighetsrätt
föredrogs.

Anf. 48 ROGER HEDLUND (SD):

Fru talman! Vi debatterar fastighetsrätt i dag. Det här är ett område som påverkar förutsättningarna för bostadsbyggandet i Sverige.

Att äga sin bostad är ibland svårt med tanke på de trösklar som finns i form av höga kontantinsatser. Det handlar också om möjligheten att betala lån och så vidare. Det är i dag kostsamt att ge sig in på den svenska bostadsmarknaden oavsett om man köper ett hus eller om man köper en bostadsrätt.

Men möjligheten för fler att äga sin bostad är en positiv sak, eftersom man i större utsträckning värnar om sin bostad när man äger den. En sådan bostad ger också väldigt många möjligheter. Den ger friheter som man inte kan få i andra bostadsformer. Så är det kanske framför allt när det gäller villaägandet. Det är också en trivsam boendeform. Vi vill såklart skapa förutsättningar för fler att få möjlighet att äga sin bostad.

Det har länge funnits ett system som har gjort det möjligt för människor att äga sitt hus men inte tomten. Den möjligheten skulle behöva utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för systemet att vidmakthållas.

Det kallas i dag för ett tomträttssystem, där man har en särskild nyttjanderätt till en fast egendom, alltså mark. Den nyttjanderätten får konsekvensen att man betalar en avgift – en tomträttsavgäld – till den fastighetsägare som äger tomten. Du kan lite förenklat kalla tomträttsavgälden för en hyra. Avgälden är oförändrad i mellan tre och tio år, beroende på vilken boendeform det är.

De som försvarar nuvarande upplägg i tomträttssystemet menar att en förändring och förbättring för dem som har en tomträtt skulle skapa sämre förutsättningar för kommunen att få intäkter. Men det har visat sig att tomtpiserna har ökat kraftigt. Det har gjort att avgälden har ökat. Effekten har alltså blivit högre hyror, om man uttrycker sig så. Med nuvarande system och ökade markpriser motverkas alltså hela syftet med systemet. Man frångår också ursprungstanken – att möjliggöra för fler att äga sin bostad utan att behöva gå in med en kontantinsats eller betala för marken.

Det här är något som behöver ses över. För bostadsrätter har avgifter mångdubblats. Likaså har många med villor blivit utsatta för systemets avigsidor.

Det är i dag omöjligt att förutse vilka kostnader systemet innebär eftersom man inte vet hur utvecklingen för markpriserna ser ut. Det här skapar en oro och en oförutsägbarhet i hela systemet. Dessutom visar det sig att kommunerna räknar olika i fråga om tomträttsystemet. En tomträtt blir därmed oattraktiv. Många vill ogärna sitta på en tomträtt under dessa förutsättningar. Man vill inte inneha en tomträtt med tanke på att man inte kan överblicka konsekvenserna.

Lösningen är att modernisera regelverket och göra det mer förutsägbart. En ny utredning på området skulle behövas, där man gör en översyn utifrån dagens behov. Det handlar om en ny beräkningsmodell för dessa tomträttsavgifter för att undvika plötsliga avgiftshöjningar och om att man utgår från dagens ekonomiska verklighet.

Eventuellt skulle ett takbelopp kunna införas för hela avgälden eller för ökningen av avgälden. Det kan handla om en friköpsrätt med rimlig prisättning och om en hyrköpsmodell. Hyrköp är visserligen möjligt i dag, men det skulle kunna kopplas på ett bra sätt till en framtida friköpsrätt.

En positiv konsekvens av att se över systemet igen med en ny utredning är att vi kan trygga långsiktiga investeringar och skapa stabilitet på bostadsmarknaden. Vi behöver behålla ett i grunden bra system för att fler ska kunna bygga och bo även i områden med höga priser. Fler människor ska kunna skaffa ett hus eller en bostadsrätt även under tuffare ekonomiska förhållanden.

Tomträtts- och arrendeutredningen från 2012 bereds fortfarande i Regeringskansliet. Vi behöver påskynda detta arbete.

Med detta ställer jag mig bakom utskottets förslag till beslut.

Anf. 49 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V):

Fru talman! I dag ska vi debattera fastighetsrätt. Låt mig dock vara kristallklar: Det går inte att tala om fastighetsrätt i Sverige utan att beskriva hur själva samhällsgrunden håller på att spricka. Hur ska vi prata om mark, bostäder och trygghet när tryggheten för tusentals familjer redan har ryckts bort? Hur ska vi tala om lag och ordning när regeringen själv skapar kaos? Hur ska vi diskutera samhällsbygge när regeringen i stället ägnar sig åt att rasera det?

Sverige befinner sig mitt i en akut, politiskt skapad kris. Det är ingen naturkatastrof eller någon slump utan en politiskt skapad kris med Tidö- och SD-regeringen som arkitekter. Det är en kris där människor som har gjort allt rätt kastas ut och utvisas, en kris där familjer splittras, en kris där hat, rasism och islamofobi normaliseras från högsta ort. Det är en kris där fattigdomen har dubblats sedan 2021, med en historisk hög arbetslöshet och den lägsta tillväxten i hela EU, en kris där regeringen pekar finger åt alla andra för att dölja att deras egen politik är ett monumentalt misslyckande.

Fru talman! Vi har en kris där ett SD-drivet ungdomsförbund öppet vill skapa en milis liknande ICE i USA, en maskerad dödspatrull på svensk mark som ska jaga invandrare. Det är en idé direkt hämtad från Trump-erans förnedring och brutalitet. Vi har förslag om att sänka straffåldern till 13 år och sätta små barn i fängelse. Vi har en förklarad klimatombudsman och en polariseringsnivå som vi inte sett i modern tid.

Mitt i allt detta kom ett fall från min hemstad Malmö som skakade mig i grunden: Raif, fyra år gammal, ett litet barn med autism som fortfarande

använder blöjor, som inte kan tala, som behöver närhet, stöd, struktur och trygghet ska nu, enligt Tidöregeringens politik, utvisas från Sverige utan sin familj.

Detta är inte ledarskap. Detta är ett sammanbrott.

Det här, fru talman, är resultatet av en regering som hellre pekar ut invandrare, muslimer och arbetarklassen som fiender än löser problem. Det är en regering som ersätter ansvar med syndabockar, en regering som inte bygger utan river.

Fru talman! I detta sammanhang, i detta Sverige, ska vi i dag tala om fastighetsrätt. Men hur ska någon tro på regeringens fastighetspolitik när deras samhällspolitik redan har kollapsat? Just därför är fastighetsrätten inte ett tekniskt sidospår i dag utan en symbol för samma katastrofala politiska kurs där marknaden får härja fritt och människor betalar priset.

Fru talman! Sverige befinner sig mitt i en bostadskris – inte en framtida eller teoretisk kris utan en pågående kris som slår mot helt vanliga människor här och nu. Bostadsbristen består. Bostadsbyggandet är fortsatt alldeles för lågt, och konsekvenserna är brutala.

Allt fler trängs bort från bostadsmarknaden. Allt fler hushåll klarar inte sina boendekostnader. För låginkomsttagare är situationen direkt ohållbar. Det här är varken någon slump eller naturlag utan resultatet av politiska beslut och politiska försummelse.

Fru talman! Värst drabbade är de som bor i hyresrätt – de som redan har de minsta marginalerna och som får hela krisen i knäet när hyrorna skenar. År efter år höjs hyrorna. År efter år pressas hushållen hårdare. Till slut går det inte längre.

Resultatet ser vi nu svart på vitt: Under 2024 vräktes över 3 000 människor. Det är en kraftig ökning, och det är ingen slump. 711 barn förlorade sitt hem. Bara under första halvan av 2025 vräktes ytterligare 422 barn.

Vi pratar om barn som har ryckts upp från sin vardag, från sitt rum, från sin trygghet. Det här är inte siffror – det är söndertrasade barndomar, förlorad trygghet och politiska misslyckanden – med namn, ansikten och livsöden.

När Kronofogden säger att den vanligaste orsaken är att folk inte har råd att betala hyran talar vi inte om slarv, fru talman, utan då talar vi om fattigdom – i ett av världens rikaste länder.

Frågorna vi måste ställa är: Varför låter regeringen detta fortsätta? Varför gör man ingenting? Varför accepterar man att barn vräks, samtidigt som miljardärerna blir fler? Det enda svaret som återstår är att de prioriterar marknadens värden framför människors värdighet.

Fru talman! Låt oss tala om markpolitiken, ett av de verktyg som mest konkret kan förändra bostadspolitiken. I dag lockas kommuner att sälja mark till högstbjudande, eftersom det ger snabba pengar. Min hemkommun Malmö gör exakt detta och har gjort det ett tag. Långsiktigt är det dock förödande, för när kommunerna tappar kontrollen över marken tappar de även kontrollen över bostadsförsörjningen. Byggandet blir ryckigt, oplanerat och otillräckligt. Spekulationen tar över, och barnen får betala.

Vänsterpartiet är glasklart, fru talman: Kommuner ska inte sälja ut mark. De ska äga den och upplåta den med tomträtt. Det är så man skapar stabilitet, långsiktighet och social hållbarhet.

Fru talman! Situationen förvärrades kraftigt när den borgerliga regeringen avskaffade förköpslagen 2010. Den var inte perfekt, men den gav

kommunerna verktyg att köpa mark när det behövdes för samhällsbyggnaden.

Sedan dess har minst två statliga utredningar rekommenderat en ny förköpslag, och 2022 fanns det med i direktiven för en ny utredning. Hur svarade denna regering? Jo, med att byta inriktning och radera allt som handlade om bostadsbrist. De svarade med att ge utredningen en ny inriktning, och i dag hänvisar de oss motionärer här i riksdagen till en utredning som medvetet har rensats på allt som rör bostadsbrist.

Direktiven ändrades. Ambitionerna ströks. Bostadsfrågan offrades. Det är svårt att tolka detta som något annat än att regeringen inte vill lösa bostadskrisen.

Man måste fråga sig vad regeringen är rädd för. Är man rädd att bostadspriserna ska falla? Eller är det helt enkelt bara så att värdet på fastigheter är viktigare för denna regering än människors rätt till en trygg bostad?

Fru talman! Bostadsbristen driver upp markpriserna och skapar utrymme för spekulation. Byggherrar som har fått planlagd mark låter den ligga i årtal för att maximera sina vinster. Under tiden växer bostadsköerna. Under tiden vräks barn. Under tiden förlorar människor sin trygghet.

Detta är fullständigt oacceptabelt. Det är en politiskt tillåten spekulationsekonomi på människors bekostnad.

Redan 2018 föreslogs i utredningen *Ett snabbare bostadsbyggande* att Boverket skulle få i uppdrag att ta fram en modern kommunal förköpslag. Det förslaget ligger fortfarande på bordet. Behovet är fortfarande akut. Om regeringen verkligen vill bidra till att minska bostadsbristen är det hög tid att ge Boverket i uppdrag att ta fram en modern kommunal förköpslag med fokus på bostadsbyggande.

Fru talman! Regeringen står inför ett val: marknaden eller människorna. Vänsterpartiet har redan gjort sitt val. Vi väljer människor. Vi väljer värdighet. Vi väljer trygghet. Därför yrkar jag bifall till reservation 5.

Regeringen kan fortsätta att prata medan barn vräks. Regeringen kan fortsätta att skylla på alla andra medan familjer slits isär. Regeringen kan fortsätta att normalisera hat, rasism, islamofobi och polarisering. Men vi kommer aldrig att acceptera ett Sverige där marknaden styr och människor faller. Aldrig! I september är det dags att byta regering.

Anf. 50 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! När den moderatledda regeringen tillträdde 2022 kom man inte till ett dukat bord. Sverige stod dåligt rustat i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Otryggheten bredde ut sig, och inflationen närmade sig tvåsiffrigt. Magdapriser hade blivit ett begrepp kring köksborden. Det var inte konstigt att Tidöpartierna fick ett tydligt mandat av väljarna att få ordning på Sverige.

Fru talman! Lantmäteriet spelar en avgörande roll för en fungerande samhällsplanering. Lantmäteriet var dock en av de myndigheter som det föregående decenniet hade dragits med stora problem och bristande politisk styrning. Handläggningstiderna hade skenat samtidigt som avgifterna ökat. Detta uppmärksammades bland annat av Riksrevisionen i en rapport 2022. För två år sedan avslöjades också en stor säkerhetsläcka på Lantmäteriet. Handlingar hade lämnats ut utan säkerhetsprövning. Detta uppmärk-

sammades första gången 2018, men dåvarande regering förmådde inte agera.

Inom det här betänkandets område, fastighetsrätten, kan man lugnt konstatera att uppgiften denna mandatperiod har varit att få ordning på Lantmäteriet, fru talman. Den moderatledda regeringen driver därför nu ett omfattande arbete för att reformera både fastighetsbildningsprocessen och Lantmäteriet i Sverige, allt i syfte att göra den säkrare, tryggare och effektivare. Vi börjar också se resultat. De senaste åren har handläggnings-tiderna minskat för Lantmäteriet i de flesta ärendekategorier. Mycket återstår dock att göra. Det är också därför vi från Tidöpartierna har skjutit till 62 miljoner kronor ytterligare till Lantmäteriet bara i år. Totalt är det 963 miljoner kronor.

Fru talman! För att fortsätta effektivisera och stärka Lantmäteriets arbete har regeringen aviserat att det inom kort kommer tre propositioner som ger myndigheten nya verktyg och uppgifter.

Den första propositionen handlar om skärpta krav på identitet vid lagfart och skärpningar av bostadsrättslagen. Kraven på att lämna identitetsuppgifter i lagfartsansökningar föreslås skärpas. Den som förvärvar en fastighet ska i framtiden alltid uppge personnummer, samordningsnummer eller organisationsnummer. Syftet är att få bättre kontroll över vem som äger en fastighet. Ökade krav på identitetsuppgifter kommer bland annat att bidra till polisens och andra myndigheters möjligheter att förebygga och bekämpa brott. Det föreslås även åtgärder som ska hindra att lagen kringgås när hyresrätter ombildas till bostadsrätter. För att säkerställa att det endast är de som faktiskt bor i fastigheten som röstar vid en ombildning ska bara den som varit folkbokförd där under minst sex månader före för- eningsstämman få delta.

Fru talman! Den andra propositionen handlar om stärkt säkerhetsskydd vid överlåtelse av fast egendom. För att stärka Sveriges säkerhet föreslår regeringen att överlåtelser av fast egendom ska omfattas av säkerhets- skyddslagens regler om överlåtelse. Det innebär att den som bedriver en säkerhetskänslig verksamhet och som vill överlåta fast egendom av betydelse för Sveriges säkerhet måste göra en särskild säkerhetsbedömning och lämplighetsprövning samt samråda med tillsynsmyndigheten. Det innebär också att tillsynsmyndigheten kan förbjuda olämpliga överlåtelser. Även överföring av äganderätt till fast egendom som sker genom fastig- hetsbildning föreslås omfattas av reglerna. På så sätt minskar vi risken att fast egendom förvärvas med avsikt att skada Sveriges säkerhet.

Fru talman! Den tredje propositionen handlar om att inrätta ett centralt bostadsrättsregister där alla bostadsrätter ska registreras. Registret ska föras av Lantmäteriet. I det nya bostadsrättsregistret ska det bland annat finnas uppgifter om bostadsrättshavare, bostadsrättsföreningar och pantsättningar. Ett centralt bostadsrättsregister kommer att göra hanteringen av pantsättning mer modern och rättssäker och förenkla för såväl bostads- rättsföreningar som bostadsrättshavare samt exempelvis mäklare och ban- ker. Men det kommer också att underlätta Kronofogdens tillgångsutred- ningar och bidra till ökade möjligheter att förebygga och utreda brott, ex-empelvis penningtvättsbrott.

Fru talman! Steg för steg får vi nu ordning på fastighetsrättens område. Vi ger Lantmäteriet verktyg att bli en effektivare myndighet. Vi skärper lagstiftningen för att öka såväl tryggheten som säkerheten. Vi gör det ock-

så enklare för vanliga människor genom att minska byråkrati och krångel. Steg för steg får vi ordning på Sverige – det vi fick väljarnas mandat för. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Prot. 2025/26:65
28 januari

Fastighetsrätt

Anf. 51 LEIF NYSMED (S):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservationerna 4 och 7 i CU13.

Lantmäteriet är ingen teknisk sidofråga, utan det är själva navet i samhällsbyggandet. Vi har diskuterat Lantmäteriet i många år. Det finns problem som består och nya problem som har tillkommit. För att det ska byggas mer måste Lantmäteriet fungera och handläggningstiderna minska – det är ett grundläggande faktum. Nu har handläggningstiderna minskat; det har också byggandet gjort, vilket naturligtvis har minskat pressen på Lantmäteriet. När köerna tidigare ökat har det många gånger berott på ett ökat byggande – då är det klart att de haft mer att göra. Det har också varit svårt att rekrytera till myndigheten.

Utan ett fungerande lantmäterium fungerar ingenting. Det blir inget bostadsbyggande, ingen laddinfrastruktur, ingen vindkraft, inga nya vägar, inget vatten och avlopp och inga detaljplaner. Just nu, fru talman, fungerar detta inte riktigt bra.

Även handläggningstiderna är en samhällsfråga och inte en administrativ detalj. Handläggningstiderna är för långa, i vissa fall årslånga. Det betyder att projekt stoppas, investeringar fryser inne och jobb försvinner. Därför har vi socialdemokrater krävt statliga stödinsatser för bland annat de kommunala lantmäterimyndigheterna. Vi har också krävt stärkt kapacitet, tydligare tillsyn och ett tydligare regelverk. Allt detta är välmotiverat och ansvarsfullt.

Vi har föreslagit att de extrainsatser som nu presenterats ska följas upp utifrån det säkerhets haveri som skedde på Lantmäteriet. Sent omsider gjorde man de insatserna, men det blev ett tydligt stopp i hela handläggningen. Det behövdes många interpellationsdebatter här i kammaren för att få någon fart på detta.

Fru talman! Digitaliseringen är nödvändig, men den måste vara säker. Att man delat geodata utan fungerande säkerhetskontroller är något som vi måste ta på största allvar. Fastighetsgränser, ledningsdragningar, uppgifter om kritisk infrastruktur med mera är säkerhetskänslig information.

I den tid vi lever i ska Sverige inte bygga ett lantmäterium som tappar kontroll över data. Därför vill jag rikta mig till David Josefsson från Moderaterna: De propositioner som delvis lyfts upp är bra, men mer behöver göras.

Regeringens senfärdiga hantering av säkerhetsbristerna på Lantmäteriet skadar inte bara myndigheten utan riskerar också att göra Sverige mer sårbart i en allvarlig tid med tydliga hot mot vår nation. Samtidigt har mycket planering och byggande i hela landet blivit försenat på grund av hanteringen. Det har stoppats på grund av den situation som uppstått. Här hade man önskat mer av ansvarig minister. Han borde ha tagit frågan på större allvar tidigare och agerat snabbare än vad som nu skedde.

Fru talman! Utredningen *En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten* pekar på ett avgiftssystem som är otydligt och svårbedömt. Det har vi hört tidigare. När vi åker runt och träffar medborgare berättar de att de inte vetat vad det skulle komma att kosta, att det blivit

dyrare än de trott och att förrättningar dragit ut på tiden. Det här är inte hållbart.

Rättssäkerheten kräver transparens. Förutsägbarhet kräver tydliga regler. Många kommuner, speciellt de med egna lantmäterier, har allvarliga synpunkter på utredningens förslag. Vi socialdemokrater lyssnar på både medborgare och kommuner när vi nu tittar på utredningen. Remisstiden går ut i mars i år. Vi följer de remisser som redan har kommit in, och vi väntar på att det ska komma in många fler att titta på. Vi hoppas att regeringen är snabb också med hanteringen av detta. Vi socialdemokrater kommer att noga följa frågorna om hur Lantmäteriet kan utvecklas.

Fru talman! Låt mig också säga någonting om förköpslagen. Kommunerna behöver verktyg för att ta kontroll över strategisk mark. De behöver kunna motverka spekulation, skydda den långsiktiga samhällsutvecklingen och agera när kriminella aktörer tar sig in på fastighetsmarknaden.

Jag vill vara tydlig. Det här är ingen ideologisk övning, utan det handlar om ordning och reda. Det handlar om trygghet och kommunal rådighet och om att kunna agera mot oseriösa fastighetsaktörer. Det handlar om bostadsförsörjning och om att motverka kriminella aktörer på fastighetsmarknaden. Men regeringen säger tydligen nej till en modern förköpslag i och med att man raderade stora och viktiga delar i den utredning som vi tillsatte under föregående mandatperiod. Regeringen säger ja till spekulation och att kortsiktighet även fortsättningsvis ska styra tillgången till vår mest centrala resurs, det vill säga marken.

Sverige hör till de länder i Europa som har svagast kommunala verktyg på detta område. Regeringen har en utredning på sitt bord sedan maj 2024. Remisstiden gick ut i oktober 2024. Ett hundratal remissinstanser har svarat och lyft upp en hel del av den problematik som vi försökte adressera i den första utredningen, i vilket det raderas en hel del. Men tyvärr har regeringen inte lagt någon proposition på bordet i denna viktiga fråga. Det är olyckligt att man är så senfärdig med att ta fram ett förslag.

Fru talman! Byggekrisen kräver politisk ryggrad. Vi befinner oss fortfarande i en allvarlig byggekris. Byggarbetslösheten är fortfarande på höga nivåer. Den är högre än under pandemin. Samtidigt lämnar tusentals svenska byggnadsarbetare branschen. Bostadsbyggandet är fortfarande dramatiskt lågt. Även om Boverket spår att bostadsbyggandet kan komma att öka något tvivlar många aktörer på marknaden på detta.

I Boverkets tidigare prognoser under mandatperioden har man spått att en ökning ska komma om några år, men år efter år har det skjutits fram. Vi vet inte var detta landar, och vi ser inga jättetydliga effekter.

I det här läget kommer vi med förslag för att stärka institutioner, korta handläggningstider och underlätta för kommuner och medborgare. Tyvärr avslås dessa förslag här i riksdagen i dag.

Fru talman! Fastighetsrätten är grunden för allt samhällsbyggande. Lantmäteriet är motorn som får hjulen att snurra. Kanske finns det en politisk vilja, men det tog fyra år innan vi fick någonting på bordet. Det tog väldigt lång tid innan man fattade ett konkret beslut beträffande de kriser som uppstått. Samhällsbyggnadsprocessen i vårt land har snart fyra förlorade år bakom sig.

Jag vill återigen yrka bifall till reservation 7 om Lantmäteriet och reservation 4 om en modern förköpslag.

Anf. 52 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Kristdemokraterna anser att äganderätten är en grundläggande rättighet. Vi värnar om rätten att få bestämma över och få avkastning för sin idé, mark eller egendom. Det är också en av anledningarna till att vi motsätter oss att politiken ska få bestämma över hur den som äger ett företag ska forma sin styrelse. Ägandet främjar förvalterskap och ett större personligt ansvarstagande men ger också en personlig frihet. Det är därför angeläget att personligt ägande uppmuntras framför det offentliga och institutionella ägandet.

Fastighetsrätten är en grundpelare i ett tryggt och väl fungerande samhälle. För oss kristdemokrater är det självklart att denna rätt ska värnas och respekteras. Vi ser äganderätten som en central del av friheten och tryggheten i vårt land. När människor äger sin mark eller sin bostad skapas stabilitet, långsiktighet och ansvarstagande. Därför motsätter vi oss förslag som försvagar eller hotar den enskildes rätt att äga och bruka sin egendom.

När äganderätten försvagas kan det leda till minskade investeringar i fastigheter, jordbruk och näringsliv eller för den delen i medborgares fastigheter. Företag och privatpersoner tvekar inför att utveckla sin egendom om de inte kan vara säkra på att få behålla frukterna av den investering de gör. Det hämmar både tillväxt och innovation, och det skapar oro bland medborgarna.

Vi anser samtidigt att fastighetsrätten måste balanseras mot ett ansvar gentemot samhället. Markanvändning ska ske på ett hållbart sätt, och staten ska inte i onödan lägga sig i hur privatpersoner eller företag förvaltar sin egendom.

Vi vill stärka möjligheterna för fler att äga sin bostad. Sju av tio vill äga sin egen bostad och skapa frihet och stabilitet i sin vardag, något som andra boendeformer inte kan skapa. Genom att förenkla byggregler, sänka kostnader för byggnationer och skapa fler småhusområden kan vi ge fler människor chansen att bygga sin framtid på en trygg grund.

Kommuner måste planera för fler trädgårdsstäder. De har en sådan möjlighet, och de har verktygen. De måste se till att människor har möjlighet att skapa sitt eget liv och äga sin egen bostad.

Lantmäteriet kan man alltid diskutera, vilket Leif Nysmed gjorde. Jag konstaterar dock att handläggningstiderna faktiskt har gått ned radikalt. Handläggningstiderna för fastighetsbildningsverksamhet i privat bostadsbyggande gick under 2024 och 2025 ned från 41 veckor till 24 veckor. Det är en radikal skillnad. Vi kan inte säga att vi är nöjda och glada över allt, men det går åt rätt håll. Man arbetar med det hela.

Hur kan man göra för att få till en förbättring? Jo, det sker genom den digitalisering som regeringen arbetar med nu. Både själva handläggningen och utsättningen digitaliseras. Numera behöver man inte handgripligen gå ut och sätta en pinne i marken, utan det kan göras med koordinater. Det är sådant som gör att handläggningstiden och kostnaderna minskar för dem som till exempel vill stycka av mark.

Jag vill även säga något om Leif Nysmeds diskussion om förköpslag. Jag var kommunpolitiker när vi en gång i tiden hade en förköpslag, det vill säga i början av 2000-talet. Många tyckte nog inte att den var ändamålsenlig utan ganska trubbig. Det tog helt i onödan längre tid för den som ville bygga bostäder. Kommunerna använde nämligen inte förköpslagen speciellt många gånger.

Det är därför jag anser att en ny förköpslag av modernt snitt, som Leif Nysmed säger, kanske inte är det viktigaste och mest prioriterade. Däremot måste kommunerna ha en möjlighet att förköpa om det rör sig om en brottslig verksamhet eller ett otryggt område. Men i övrigt ska kommunerna inte lägga sig i. Om jag säljer min fastighet till någon annan, varför ska kommunen ha förköpsrätt? Jag kan inte se varför det ska vara så.

Kommunerna har möjlighet att planlägga bostadsbyggande. Det är det instrument och den möjlighet de har när det gäller att styra vad som byggs i kommunen. Man använder detta alldeles för lite i kommunerna; man borde planlägga betydligt mer än vad man gör. Men en förköpslag som innebär att kommunerna godtyckligt skulle kunna välja vilken mark de kan använda motsätter jag mig. Det måste vara marknadskrafterna som bestämmer vem det är som köper och till vilket pris.

Jag tror att en modern förköpslag, som Leif Nysmed pratar om, bara skulle inskränka. Det är när det handlar om brottslighet och trygghet som kommunerna ska ha förköpsmöjlighet.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 53 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma lite i det som Larry Söder precis sa om förköpslagen. Jag kan tycka att det enda skälet att ha en sådan lagstiftning är att förebygga kriminalitet och situationer där främmande makt kan tänkas göra saker som vi inte vill att de ska göra.

Jag vill inte föra en superstor bostadspolitisk debatt i detta anförande utan fokusera rätt mycket på det som de facto finns i betänkandet, det vill säga själva fastighetsrätten och de olika delar där det finns motioner i betänkandet.

Varför är fastighetsrätten viktig? Jo, den avgör om människor vågar bygga, bo, investera och planera sina liv i hela landet. Det är därför ytterst problematiskt att majoriteten i civilutskottet i dag föreslår att samtliga motioner ska avslås, även när problemen är välkända, väldokumenterade och i högsta grad aktuella.

Låt oss börja med det mest uppenbara, det vill säga tomträtten – ett system som alla vet är trasigt, vilket med all tydlighet har framgått även i den här debatten.

Fru talman! I går publicerade bostadspolitik.se en ny artikel om just detta. Rubriken är ganska spännande och talande för problematiken: Civilutskottet säger nej till alla tomträttsmotioner – ”regeringen vet om problemet”. Det är en fantastisk sammanfattning av situationen.

Det som strular till det är att alla partier från höger till vänster i år har lämnat motioner som pekar på samma sak: att tomträttsystemet i dag är oförutsägbart, rättsosäkert och i praktiken orimligt för många hushåll och bostadsrättsföreningar. Ändå blir svaret nej, inte för att förslagen är dåliga och inte för att problemet inte finns utan för att ”arbete pågår”.

Fru talman! Detta arbete har pågått i över ett decennium; den senaste större statliga genomgången av tomträtten är från 2012. Under tiden har avgälderna skenat, konflikterna ökat och rättsprocesserna blivit fler. Jag undrar vad det är som tar 14 år att utreda.

I Centerpartiets motion, som jag naturligtvis står bakom, skriver vi väldigt mycket om det mest grundläggande, det vill säga förutsägbarheten. Vi föreslår att tomträttsavgälderna ska kunna indexeras så att förändringar

sker gradvis och begripligt i stället för genom kraftiga hopp vart femte, tionde eller tjugonde år. Det är ingen revolution – det är sunt förnuft.

I dag kan en bostadsrättsförening sköta sin ekonomi exemplariskt och ändå ställas inför avgaldshöjningar som i praktiken slår sönder kalkylerna över en natt. Det skapar osäkerhet för boende, försvårar lån och undergräver tilliten till hela upplåtelseformen. Och – hör och häpna! – detta är inte ett storstadsproblem. Det finns tomträtter i hela landet. Precis som bostadspolitik.se konstaterar i artikeln från i går används tomträtten i dag i många fall som en kommunal intäktsmaskin snarare än som ett bostadspolitiskt verktyg. Det var aldrig tanken.

Fru talman! Vi ska också komma ihåg att Högsta domstolen nyligen har varit inne på tomträttsfrågan och tydligt markerat att avgälder ska vara skäliga och ta hänsyn till de boendes faktiska kostnader. Rättsläget utvecklas, problemen är kända och kritiken är bred. Ändå säger utskottet: Arbete pågår.

Det är här Centerpartiet skiljer ut sig. Vi menar att det, när alla vet att ett system inte fungerar, är politikens ansvar att agera, inte att hänvisa till ytterligare beredning utan tidsplan. Så är det i dag. Vi vet inte var detta arbete är. Vi vet inte när det beräknas vara färdigt, och vi vet inte vad som kommer att hända härnäst.

Fru talman! Vi ser samma problematik, samma mönster, när det gäller Lantmäteriet. Centerpartiet har som bekant motionerat om kortare handläggningstider, rimligare avgifter och bättre tillgänglighet i hela landet hundratals gånger, tänkte jag säga. I dag kan fastighetsbildning, avstyckningar och förrättningar ta år, med höga och ofta oförutsägbara kostnader som följd. Det var trevligt att höra från Larry Söder att väntetiden har minskat något, men vi kan också vara överens om att det inte räcker.

Detta bromsar bostadsbyggande, företagande och generationsskiften, speciellt på landsbygden. Det är en fråga som Kristdemokraterna nyligen har fått för sig är viktig. Svaret från utskottet är även här: Arbete pågår. Men för den som väntat på ett beslut i tre år är det svaret helt enkelt inte tillräckligt.

Nu kommer ett svårt ord, tror jag: expropriation. Vad betyder det? När staten eller kommuner tar mark i anspråk måste den ersättning som ges upplevas som rättvis. Annars urholkas förtroendet för hela systemet. Centerpartiet har därför sedan ett flertal år tillbaka drivit på för stärkt expropriationsersättning. Det är inte ett nej till samhällsutveckling – det är ett ja till legitimitet.

Även dessa motioner avstyrks utan alternativ, vilket förstärker bilden av ett betänkande som förvaltar något – vad är en bra fråga.

Fru talman! Problemet med detta betänkande är inte att utskottet säger nej. Problemet är att man säger nej utan att visa vägen framåt. Tomträtten är utredd, kritiserad, omdebatterad och juridiskt ifrågasatt. Ändå händer ingenting. Centerpartiet står för en annan linje: förutsägbarhet framför chockhöjningar, reformer framför eviga utredningar och fungerande fastighetsrätt för hela landet, inte bara på papperet. Det är därför vi har en massa reservationer i betänkandet. Vi kommer att fortsätta driva dessa frågor till dess att systemet faktiskt fungerar för dem som lever med konsekvenserna.

Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2 – inte för att de andra frågorna inte är viktiga, utan det är så arbetsordningen ser ut i den här kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Folkhälsa

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU12
Folkhälsa
föredrogs.

Anf. 54 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Det är inte helt lätt att definiera betänkandet och området. Folkhälsa rymmer allt från mat till psykiskt välmående, men jag vill ändå sammanfatta själva politikområdet så gott det går.

För mig handlar det om att göra det som går att göra och påverka det som går att påverka för att människor ska vara sjukdomsfria och välmående så länge som möjligt genom hela livet. Det är såklart ett ädelt mål.

Medan sjukvårdspolitiken, med all rätt, ges stort utrymme har vi, mer eller mindre, bara en debatt om året som handlar om den politik som ska förhindra och förebygga att folk blir sjuka till att börja med. Kanske blir det en och en halv debatt, om vi räknar med den ANDTS-debatt som ska hållas i början av februari.

Fru talman! Jag vill börja med kosten. De stundvis bisarra rekommendationer som fanns tidigare i USA har uppdaterats, vilket har gett lite ringar på vattnet och aktualiserat debatten också här i Sverige. Jag tänker såklart inte stå här och säga vad folk ska äta och inte, men så länge vi är överens om att vi ska ha kostrekommendationer är det klokt om de är genomtänkta.

Folkhälsomyndigheten, som utgår från de nordiska näringsrekommendationerna, och Livsmedelsverket, som gör detsamma, skriver bland annat att vi för folkhälsans skull behöver äta mer vegetabiliska oljor och att vi inte ska äta mer än 350 gram rött kött i veckan. Man säger också att det går bra att äta ett ägg om dagen. Vad avser kött är man ganska dålig på att differentiera mellan till exempel hemlagat naturbeteskött och ultraprocessad snabbmat. Fru talman! Det är inte helt seriöst.

Just ultraprocessad mat, det vill säga livsmedel som har genomgått en hög grad av industriell bearbetning eller som har många tillsatser, nämns inte alls, trots att flera av de involverade experterna själva har konstaterat att det finns starkt belägg för sambandet mellan den sortens mat och olika sorters hälsoskador.

Alldeles oavsett vad som nämns och inte blir det ganska hopplöst om det inte kommuniceras ut på rätt sätt och om vi människor inte kan fatta informerade val i butiken. Därför vill Sverigedemokraterna dels se över hur man kan göra det lättare för konsumenterna att göra medvetna val när de står i butiken, till exempel sett till graden av industriell bearbetning,

dels ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att se över sina rekommendationer och kanske framför allt hur de kommuniceras.

Slutligen kanske Jimmies matkasse, det vill säga att vi sänker matmomsen, även kan innefatta en folkhälsodimension i framtiden. Det är i alla fall något som jag skulle välkomna.

Fru talman! En fråga som jag verkligen bryr mig om är miljögifter och hur de påverkar människan. Jag kan säga så här: Som nationalist är det självklart för mig att man inte bara värnar Sverige som samhälle utan även värnar landet i bokstavig mening. Man kan inte som Sverigevän vara okej med att Sveriges uråldriga natur, som vi har arvt från tidigare generationer, blir förstörd och att födan som vi skördar från den blir förgiftad. Ytterst handlar det om att svenska folket ska kunna leva friska, giftfria liv.

Nu har vi en situation där plast och även PFAS är en del av hela kroppen. Vi vet att ämnena är giftiga, cancerframkallande och hormonstörande, men vi har svårt att studera effekten på människan, bland annat för att det är svårt att hitta kontrollgrupper. Det är alltså svårt i dag att hitta människor som inte har plast i kroppen.

Här är jag tacksam för vad vi gör i Sverige, exempelvis Tidöregeringens nationella plan för att stoppa spridningen av evighetskemikalier liksom åtgärderna mot kinesiska lågprisföretag och deras bevisligen giftiga produkter. Även om mycket av detta sköts på EU-nivå vill Sverigedemokraterna verka för ökad kunskapsinhämtning på området och också utreda vad nästa steg kan tänkas bli, till exempel för plastföreningarna. Då menar vi nationellt.

Fru talman! Jag måste också nämna den psykiska ohälsan. Det ämnet går inte att undvika när man pratar om folkhälsa. Ur folkhälsoperspektivet är det kanske det största problemet i dag, och det förtjänar egentligen en helt egen debatt. Men vi här, oavsett parti, är i alla fall helt överens om att situationen är ohållbar.

Under 2024, vilket är den senaste statistik jag har, dog 1 230 personer av säkert fastställda självmord i Sverige. Jag har sagt det tidigare, men jag tycker alltid att det är värt att upprepa siffran. Tio av dem var barn under 15 år. Cirka 1,2 miljoner hämtar ut antidepressiva läkemedel, vilket i sig bär med sig en rad konsekvenser. Detta kan inte kallas för något annat än masskonsumtion. Något är uppenbarligen fel.

Jag välkomnar därför att Sverigedemokraterna och regeringen har budgeterat 1,3 miljarder kronor till kommuner och regioner för insatser inom psykisk hälsa och suicidprevention för det här året, att regeringen och Sverigedemokraterna tidigare har kunnat presentera den långsiktiga strategin för psykisk hälsa och att Sverigedemokraterna konsekvent har drivit på för att återupprätta den nationella stödlinjen. Vi är såklart fortfarande mycket glada och stolta över att den är på plats igen.

En bidragande och ibland avgörande riskfaktor för psykisk ohälsa kan vara stress, fru talman. Det kan bidra till depression och sömnbesvär och kan i svåra fall även leda till utmattningssymtom. Detta är mycket oroande, inte minst därför att det drabbar unga i så stor utsträckning.

Vi ser fortfarande det här som ett särskilt problem att adressera. Vi lever i ett ständigt föränderligt samhälle. Kraven på individen ökar och är inte alltid glasklara. Sverigedemokraterna ser det som nödvändigt att utreda de bakomliggande orsakerna och också presentera realistiska åtgärder för att hantera problemen. En sådan utredning skulle kunna innefatta fak-

torer som arbetsmiljö, stadsplanering, fokus på grönområden och lugna miljöer, möjligheten till fysisk aktivitet i vardagen och den negativa påverkan av reklam och sociala medier.

Avslutningsvis: Vi från den här församlingen kan kanske inte styra när folk går och lägger sig och heller inte vad de äter. Låt oss därför fokusera på vad vi kan göra och skapa så goda förutsättningar som möjligt för att varje svensk ska leva ett hälsosamt liv.

Anf. 55 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Folkhälsa är som sagt ett viktigt område, och jag kommer att komma in på det. Det är också ett väldigt vitt och brett område som påverkar oss i vår vardag och i våra liv.

Nu kanske inte vi – jag eller någon annan – direkt är expert i alla frågor. Därför har vi ofta forskare som studerar. Vi får ut vetenskapliga erfarenheter, och utifrån dessa byggs olika råd och rekommendationer upp. Därför tycker jag att det var intressant att ledamoten lyfte fram kostråd från Folkhälsomyndigheten, som i sin tur hämtar dem från Livsmedelsverket.

Min fråga till ledamoten är: Anser ledamoten att dessa kostråd bör utgå från vetenskapliga fakta och det vi vet om kost – att det är det viktiga? I så fall: Vad anser man borde ändras i Livsmedelsverkets rekommendationer?

Anf. 56 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för den relevanta frågan.

Jag är givetvis helt överens med ledamoten om att alla eventuella rekommendationer ska utgå från etablerad vetenskap. Problemet, som vi ser det, är att man uppenbarligen inte är helt överens om vetenskapen och vilka delar som ska framföras i rekommendationer.

Ultraprocessad mat är just ett sådant exempel. När rekommendationerna togs fram var det flera experter som menade att det skulle vara en del av rekommendationerna och att det fanns gott underlag, men sedan landade man ändå i att det inte var relevant, bland annat därför att man tyckte att det var svåra avvägningar. Det finns alltså avvägningsfrågor även inom den etablerade vetenskapen.

Min andra kritik handlade om vad man sedan gör med den här kunskapen och hur man kommunicerar den. Jag menar att Folkhälsomyndighetens rekommendationer, så som de är skrivna till allmänheten på hemsidan, är tämligen onyanserade. De går att applicera på en person, beroende på livssituation, men som jag läser dem går de inte att applicera brett på befolkningen.

Det vi efterfrågar från myndigheterna är att man nyanserar och kanske ser över hur man kommunicerar och exakt vilka delar man lyfter fram.

Anf. 57 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Först och främst instämmer jag i vad ledamoten säger när det gäller processad och ultraprocessad mat. Det är sådant som vi lär oss mer och mer om och som är väldigt oroväckande. Men anledningen till att jag frågade om den – varför jag tycker att det är relevant – är för att jag vill få svar på huruvida det är ledamotens eller SD:s linje att man ska lyssna på vetenskapliga råd.

Det skulle till exempel vara intressant att veta om det är Sverigedemokraternas linje som näringsutskottets ordförande Tobias Andersson för fram när han säger att om man äter mindre kött leder det till att man som man blir mer feminin och vänstervriden. Det finns många andra exempel på den här typen av politiska utspel. Kött verkar vara väldigt emotionellt, men det kommer även andra utspel från Sverigedemokraterna som ibland får mig att ifrågasätta dem.

Ett exempel, när vi nu pratar folkhälsa, är att när det fanns behov av att gå ut och vaccinera befolkningen hade vi riksdagsledamöter från Sverigedemokraterna som sa att vaccin var som ett farligt gift.

Vi har också den enorma glädjen över att man sänker snusskatten och en bild på Jimmie Åkesson med en snusdosa.

Min fråga är bara: Anser SD att det är viktigt att våra rekommendationer till invånarna ska utgå från forskningen? Hur ser man då på de partikollegor som uppenbarligen lyssnar på någon alternativ forskning, var de nu har hittat den?

Anf. 58 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar för följdfrågan.

Jag tror inte att Tobias Andersson på något sätt gör anspråk på att göra folkhälsorelaterade rekommendationer från myndigheternas sida. Jag tror att man får skilja på hans eventuella personliga uppfattningar och den politik som vi framför sett till Folkhälsomyndigheten och dess arbete.

Vad gäller det här att kött skulle vara en viktig fråga för oss kan man i alla fall sätta det i just den här kontexten. Jag kan exemplifiera vad jag menar med att rekommendationerna och kommunikationen blir otydliga.

Man skulle kunna tolka Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten som att man kan byta ut en bit hemlagat kött och kanske det där extra ägget mot en sojakorv och hålla på lite extra rapsolja. Det skulle vara en fullt rimlig tolkning av rekommendationerna. Jag är övertygad om att gemene dietist skulle hålla med om att det inte nödvändigtvis är rätt väg att gå. Då kommer vi in på nyanserna. Ska man avstå från kött kanske det inte är den ultraprocessade sojakorven man ska byta till, utan då kanske man går in mer på frön, nötter och baljväxter – detta bara för att exemplifiera och utan att gå in för mycket i detalj, då det är så känsligt.

Med det sagt är vi givetvis överens om att det är vetenskapen som ska ligga till grund. Men frågan är hur vi nyttjar den på bästa sätt.

Anf. 59 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag såg det inte komma att vi skulle ha fokus på ultraprocessad mat i dag, men jag kör på det.

Jag tog snabbt fram att Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket betonar att hög konsumtion av ultraprocessad mat som läsk, korv och färdigrätter ökar risken för övervikt, hjärt-kärlsjukdom och diabetes. Då kan man fundera på vem som har rätt.

Jag tycker att det är myndigheter som på olika sätt ska lägga fram rekommendationerna – inte politiker, för då hamnar vi i en nedåtgående spiral. Vi ska inte hamna i en situation – det tror jag inte heller att ledamoten vill – som den USA har just nu, där den beryktade Kennedy är folkhälsoansvarig och har vänt upp och ned på allting. Det är en livsfarlig person.

Ledamoten och jag är väldigt överens om den psykiska ohälsan, som ser ut på lite olika sätt. Då behövs det fler ingångar för unga människor, inte sant? Alla kan inte ställa sig i barn- och ungdomspsykiatrins väldigt långa köer, utan då måste man ha andra ingångar.

Jag vet att regeringen har tagit fram ett förslag om ungdomsmottagningar. Man ska stärka dem, och det tycker vi är jättebra. Det är en idé vi har haft länge.

Det finns också något som heter skolhälsovården. Den är också på glid, för i dag är det inte så att varje skola har en skolhälsovård med skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator, specialpedagog och så vidare. Det ser väldigt olika ut. En del skolor, specifikt privata, har det här på konsultuppdrag. Elever som mår dåligt får inte träffa samma kurator, utan de får träffa någon som har ett avtal med skolan. Hur ser ledamoten på det?

Anf. 60 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för frågorna.

Först en kommentar om det som sades om Livsmedelsverket. Jag är inte helt säker på att det är från exakt samma sida som jag var inne på. I den artikel från Livsmedelsverket som jag läste följde man strax upp den här sortens uttalanden om processad mat med att även nyttig mat kan vara ultraprocessad. Sedan exemplifierar man det med att grönsaksburgare och bröd är nyttigt och säger att man av den anledningen inte kan avråda från ultraprocessad mat i sina rekommendationer.

På den sammanfattade listan finns inte ultraprocessad mat. Det nämns inte, och det nämns inte heller i de nordiska näringsrekommendationerna. Det här blir ett problem, för man lyfter vidare fram i sina rekommendationer att saltkonsumtionen ska minska och att sockerkonsumtionen ska minska. Samtidigt vet vi att det är just i ultraprocessad mat som salttillsatserna och sockertillsatserna är höga.

Jag håller såklart med om att det inte är vi i den här kammaren som ska bestämma vad rekommendationerna ska vara. Men det är vårt jobb att se när myndigheternas arbete behöver förbättras. Då måste vi såklart kunna ha synpunkter på det och sedan överlåta till dem att utveckla det.

Jag delar ledamotens åsikt att den psykiska hälsan för barn och unga och insatserna där behöver stärkas. Ledamoten lyfter själv fram några exempel på vad vi och regeringen gör, saker som jag självklart står bakom. Men man ska heller inte glömma de enorma satsningar på barn- och ungdomspsykiatrin som vi gör, vilket kommer att leda till att färre behöver stå i kö.

Det här med elevhälsan stöttar vi såklart också, men det är ytterst en kommunal fråga om man ska anlita fler kuratorer eller inte. Det gör Sverigedemokraterna i många kommuner.

Anf. 61 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Ett tips till ledamoten är att sätta sig och diskutera och checka av det här med de berörda myndigheterna för att kanske komma fram till något angående processad mat. Då kanske ledamoten kan se vad man har gjort och vad man inte har gjort. Det är alltid bra att alla vet vem som säger vad så att det inte åker iväg.

Sedan reagerade jag på det här med ”enorma satsningar” på den psykiska hälsan, i ungdomsgruppen eller över huvud taget. Det är inte riktigt vad jag hör när jag åker runt i landet. Ni har ju de här överenskommelserna med 1 miljard extra, men 1 miljard utlagt på 21 regioner blir inte jättemycket.

Vad man behöver göra för unga människor är att hitta fler ingångar än barn- och ungdomspsykiatri. Veldig många med svåra diagnoser får hjälp sist därför att veldig många andra tränger sig före. Den diskussionen kanske vi ska ha i ett annat sammanhang, men det gäller framför allt det enorma antalet NPF-diagnoser i Sverige. Vi är världsledande på adhd-diagnoser, exempelvis. Det här måste man få rätsida på.

Jag betonar att dessa ”enorma resurser” till barn- och ungdomspsykiatri eller till psykiatri generellt är något jag får titta extra noga efter när jag läser de olika budgetdokumenten. Det behövs ett lyft inom hela psykiatri, och det lyftet ser jag inte komma i de budgetar som ni har lagt fram under ett antal år.

Anf. 62 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för följdfrågorna.

Den så kallade Bupmiljarden är en historisk och markant satsning. Man ska komma ihåg att det här inte är de enda pengar som regionerna sedan har att röra sig med. De här organisationerna har en egen skattekraft. Sverigedemokraterna vill ju att staten ska ta större ansvar för att kunna säkra mer resurser och göra vården mer jämlik, men man kan just nu ändå inte bortse från denna realitet.

Jag håller med om att det behövs fler ingångar. Vi satsar därför också på att vårdcentralerna ska få bättre förmåga att hantera människor med psykisk ohälsa för att avlasta bup och göra det enklare för de barn och unga som behöver hjälp att kunna få vård även där i ett första skede.

Jag vill också ge en kort kommentar angående att läsa på och att det inte ska dra iväg. Jag vill bestämt hävda att ingenting som har sagts i kamraren i dag har dragit iväg alltför mycket. Det är givetvis rimligt att vi politiker har kommentarer om hur myndigheterna arbetar med informationsspridning och om vilken information man väljer att lyfta fram utifrån den kunskapsdatabas man har.

Anf. 63 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Vi är vana vid att Sverigedemokraterna gärna hänvisar till USA och det som händer där. Vi har hört Sverigedemokraternas ledare Jimmie Åkesson kalla Donald Trump för en frisk fläkt i världspolitiken. Vi har sett att Sverigedemokraternas ungdomsförbund Ungsvenskarna vill införa ett svenskt ICE, trots det vi har kunnat iaktta de senaste dagarna i USA.

Vi har också sett hur USA:s hälsominister Robert F Kennedy har gått fram med sitt vaccinskeptiska och vetenskapsföraktande program i den amerikanska politiken. En av de saker han har slagit ned på har varit just hälsoråden. Han menar att man inte ska lyssna på forskningen och vetenskapen, utan man ska lyssna på vad han tycker är rätt utgångspunkter.

I Sverige har vi en tradition av att lyssna på vetenskap, evidens och beprövad erfarenhet. Detta är utgångspunkten i Livsmedelsverkets rekommendationer vad gäller mat i Sverige. Myndigheten är i sin tur hopkopplad

med Folkhälsomyndigheten. Det handlar om att hjälpa konsumenter att välja det som är nyttigt och bra för den egna hälsan och folkhälsan.

Vi har från Centerpartiets sida varit väldigt noga med att man också ska kunna välja det som är närproducerat, både för att det finns en nyttighetsaspekt i det och för att det gynnar det svenska lantbruket. Tyvärr har tillgången till närproducerat kött dock minskat under Sverigedemokraternas ledning i politiken.

Av det jag hör låter det ändå som att Sverigedemokraterna tycker att man ska gå in och börja styra myndigheten. Vad är det för styrning de vill ha? Vad är det för märkning de vill ta bort?

Anf. 64 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten så mycket för frågan. Det är dock en helt felaktig uppfattning. Det är precis som jag sa: Vi vill inte styra myndigheterna. Det är myndigheternas ansvar att kommunicera de här sakerna, men vi vill ju se över hur de gör det. Är det så att politiken uppfattar att myndigheterna inte lever upp till sitt uppdrag? Det är så man kan formulera det – om en del av Folkhälsomyndighetens uppdrag är att på ett så bra sätt som möjligt informera om de här sakerna. Då måste vi föra samtalet med myndigheterna och ge dem i uppdrag att forma sin verksamhet på ett sådant sätt att de lever upp till uppdraget. Det är inte svårare än så.

När det gäller USA och de kommentarer som nämndes är det såklart svårt att recensera olika citat och liknande, men visst kan man vara en frisk fläkt och samtidigt ha dåligt omdöme i andra sammanhang. Det behöver man inte läsa in alltför mycket i.

Jag vill återigen ta ett exempel. Som det ser ut i dag kan man tolka rekommendationerna som att man ska byta ut ett extra ägg mot en ultraprocessad sojakorv. Det här behöver inte enbart vara min åsikt, utan många – även experter – kommer att hålla med. Det är i de allra flesta fall inte en sund tolkning, men det är tyvärr en rimlig tolkning utifrån hur myndigheterna har valt att kommunicera. Därför lyfter vi den här frågan. Vi ska dock inte på något sätt sätta oss ned i den här kammaren och göra en lista på vad rekommendationerna ska innehålla.

Poängen är, precis som ledamoten tog upp, att det i dag är svårt att fatta rätt beslut när man står i matbutiken. Det var också därför jag lyfte fram detta som ett potentiellt utvecklingsområde: att på något sätt skapa ett system så att konsumenten kan se exempelvis hur ultraprocessad en produkt är.

Anf. 65 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! I Danmark och på Grönland tror jag i alla fall inte att man uppfattar Donald Trump som en frisk fläkt, utan möjligen som en kall vind som dragit in över landet och kontinenten.

Jag går tillbaka till ämnesområdet. När ledamoten säger att man inte tycker att Livsmedelsverket lever upp till sitt uppdrag uppfattar jag ändå att man är inne på att försöka styra innehållet i de här rekommendationerna. Det är ändå där det kommer att sluta när man säger att myndigheter inte lever upp till det här.

Angående den ultraprocessade maten hörde vi alldeles nyss i ett citat från Livsmedelsverket att det inte finns något stöd för detta. Att äta ultraprocessad mat är ingenting man har rekommenderat. Myndigheten skriver

själv på sin hemsida att den nyckelhålmärkning man använder sig av i dag bygger på den senaste samlade forskningen inom området. Man väljer inom varje matsegment ut det nyttigaste alternativet. Detta måste ändå vara ett rimligt förhållningssätt hos en myndighet som vill gynna den svenska folkhälsan och göra det lättare för människor att göra rätt val i butiken.

Det är egentligen inte en politisk fråga – och det är det som är så viktigt. Det är inte en politisk fråga, utan det är just myndigheten som styr över det här.

Jag tycker att det var ett lite tvetydigt svar från Sverigedemokraterna, fru talman, om hur de ser på det här. Jag har tidigare hört kritik från andra sverigedemokrater mot just nyckelhålmärkningen. Jag skulle vilja veta svart på vitt om det är så att Sverigedemokraterna vill gå in och styra innehållet i Livsmedelsverkets nyckelhålmärkning eller innehållet i Livsmedelsverkets rekommendationer – eller kanske rent av avskaffa deras nyckelhålmärkning.

Anf. 66 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för följdfrågan!

Först ska man ju säga att det här citatet som sagt inte var fullständigt. De kompletterade sedan med att säga att de inte kan ge en rekommendation när det gäller ultraprocessad mat eller processad mat just med anledning av att de anser att det finns ultraprocessad mat som är hälsosam. Det stämmer alltså inte att det är så tydligt från deras sida. Jag kan konstatera att det är tydligt att Sverigedemokraterna är mer intresserade av ifrågasättande och källkritik än vad Centerpartiet är.

Vi kan ta ett hypotetiskt scenario. Om myndigheten skulle börja föreslå att man ska konsumera så mycket alkohol som möjligt och ersätta allt protein med godis skulle alla i den här församlingen givetvis ha synpunkter på detta förfarande. Det är ett extremt exempel, men jag säger det för att visa på att det även om man skulle ha synpunkter på detta inte skulle betyda att man vill gå in och detaljstyra myndigheterna, utan då har man som politiker identifierat ett förbättringsområde, milt sagt. Det är en sådan situation jag upplever att vi nu har.

Anf. 67 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Frågan för denna debatt i dag är hur det står till med folkhälsan i Sverige just nu och vad vi bör göra för att förbättra den. Det är ingen enkel fråga. Hur vi mår som individer beror på en lång rad faktorer, och hur vi mår som samhälle beror på ännu fler faktorer, vilka påverkar befolkningens samlade hälsotillstånd.

Folkhälsa handlar dessutom inte bara om hur befolkningen sammantaget mår. Det handlar också om hur hälsan är fördelad mellan olika grupper i befolkningen. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de hälsoklyftor som vi kan påverka inom en generation.

Fru talman! Det betänkande vi debatterar i dag innehåller rubriker om folkhälsofrämjande insatser, smittskydd, hälsosamma levnadsvanor, psykisk hälsa och allergier. Men det finns en folkhälsopolitisk elefant i det här rummet: Trots att vi i många år har arbetat utifrån ett folkhälsopolitiskt ramverk, med mål och målområden, som syftar till en bättre och mer

jämlig hälsa går utvecklingen åt fel håll. Klyftorna mellan olika grupper i samhället ökar i stället för att minska.

Det finns ett tydligt samband mellan människors utbildningsnivå och inkomst och deras hälsa. Ju lägre socioekonomisk position man har i samhället, desto sämre förutsättningar för en god hälsa har man. Detsamma gäller tvärtom: Ju högre socioekonomisk position man har, desto bättre förutsättningar för en god hälsa och ett långt liv har man. Skillnaderna i livslängd är stora mellan låginkomsttagare och höginkomsttagare, mellan arbetare och tjänstemän, mellan LO-medlemmar och Sacomedlemmar.

Medellivslängden har sammantaget ökat över tid, och det är positivt. Men den ökar snabbare för dem som har goda förutsättningar i form av lång utbildning och hög lön, vilket innebär att skillnaderna i livslängd ökar i Sverige stället för att minska. I min hemstad Örebro skiljer det 13 år i medellivslängd mellan dem som bor i Vivalla och dem som bor i Lillån. Det handlar om 13 år av liv och ett par kilometer i avstånd. Vi måste utforma politiken så att vi kommer till rätta med detta.

Människors levnadsvillkor påverkar också deras levnadsvanor. De påverkar om man röker och hur man dricker, och de påverkar vad man äter och hur man rör på sig. Det finns också starka samband mellan dåliga socioekonomiska förutsättningar och dålig psykisk hälsa, inte minst när det gäller ungdomar.

Kort sagt: En god folkhälsa handlar om jämlikhet, och den elefant som fyller hela kammaren under den här debatten är att klassklyftorna växer i dagens Sverige. Riksdag och regering kan besluta om hur många mål som helst för att förbättra folkhälsan och ge hur många nya uppdrag som helst till Folkhälsomyndigheten, men om riksdag och regering inte har en politik för att förbättra villkoren för dem som har det sämst och utjämna de stora skillnaderna i levnadsvillkor mellan olika grupper kommer vi inte heller att få en mer jämlikt fördelad hälsa.

Elefanten i rummet är att vi har 100 000 fler arbetslösa i Sverige i dag än när den nuvarande regeringen tillträdde och att de arbetslösa har fått kraftigt försämrade levnadsvillkor.

Elefanten i rummet är att 700 000 människor lever i social och materiell fattigdom i dag. Det är nästan en dubbling sedan 2021, enligt Sveriges Stadsmissioner. De fattiga har dessutom blivit fattigare.

Elefanten i rummet är att nivån i a-kassan har sänkts kraftigt, att bostadsbidraget har försämrats, att barnbidraget inte har höjts på evigheter, att matpriserna har stigit och att det har blivit väldigt mycket dyrare att hämta ut mediciner.

Fru talman! Sveriges Radio har i dagarna rapporterat om hur de stigande matpriserna har påverkat måltiderna i svensk äldreomsorg. 30 av de kommuner som svarade har dragit ned på eller helt tagit bort en del dyrare råvaror i äldreomsorgen, bland annat feta mejeriprodukter, kött och fisk. En intervjuad dietist påpekar att detta kan försämra matglädjen och leda till fler äldre som lider av undernäring, vilket i sin tur leder till sämre livskvalitet.

Regeringen har haft alla möjligheter att lindra kostnadskrisen för landets kommuner. Årets valfläskiga budget hade kunnat innehålla mer pengar till Sveriges kommuner och därmed ett större utrymme för söndagsstek, laxfilé och Bregott i äldreomsorgen. Men sanningen är att regeringens

prioritering är skattesänkningar för de rikaste före satsningar på våra äldsta och sköraste och på folkhälsan.

Med Socialdemokraternas förslag till budget hade Sveriges kommuner och regioner fått 13 miljarder mer till välfärden under 2026 än de har fått. Att satsa på välfärden – på att fler arbetslösa ska komma i arbete och på att höja barnbidraget, avskaffa karensavdraget och återställa högkostnads-skyddet för läkemedel – är en politik för att motverka den ekonomiska ojämlikhet och den fattigdom som brer ut sig i Sverige i dag. Det är därmed också en politik för bättre folkhälsa.

Fru talman! En av de viktigaste frågorna i dagens betänkande är vaccinationer. Vaccinationer är ett effektivt sätt att utjämna riskerna för allvarlig sjukdom och för tidig död. Många allvarliga sjukdomar som var vanliga förr har mer eller mindre försvunnit från Sverige tack vare de nationella vaccinationsprogrammen. Därför menar vi socialdemokrater att fler människor borde ges förutsättning att vaccinera sig. Det gäller inte minst dagens äldre.

Vi föreslår därför att regeringen utreder hur man kan utveckla det befintliga vaccinationsprogrammet för riskgrupper till ett bredare vaccinationsprogram för äldre. Ett sådant program skulle kunna omfatta vaccinationer mot influensa och bältros för alla över 65 år och i riskgrupp. I dag är det i praktiken bara rika pensionärer som har råd att vaccinera sig mot bältros; de med liten plånbok har inte råd.

Fru talman! Det behövs också mer insatser riktade till barn och ungdomar vad gäller både fysisk och psykisk hälsa.

I debatten i dag kommer vi kanske att få höra en del om det nya fritidskortet, som ska ge fler barn möjlighet att ta del av fritidsaktiviteter. Vi socialdemokrater konstaterar att fritidskortet inte räcker särskilt långt om föräldrarna inte har råd med ett bra mellanmål före simträningen, inte har råd med baddräkten och inte har råd med bussbiljetten till simhallen.

Det kostar dessutom en kvarts miljard kronor om året att administrera fritidskortet. Vi menar att de pengarna hade gjort större nytta bland barn i socioekonomiskt utsatta områden än i statlig byråkrati. Man får mycket av fotbollsplaner, friluftaktiviteter och föreningsverksamhet för en kvarts miljard kronor om året.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag står bakom alla Socialdemokraternas yrkanden. Jag yrkar dock bifall enbart till reservation 9 om vaccinationsprogram för äldre och riskgrupper.
(Applåder)

I detta anförande instämde Dzenan Cisija (S).

Anf. 68 THOMAS RAGNARSSON (M):

Fru talman! Vi debatterar i dag socialutskottets betänkande SoU12 *Folkhälsa*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Sverige är ett fantastiskt land i många avseenden, och vi har alla förutsättningar för att leva ett gott liv. Trots detta ser vi att ohälsotalen ökar när det gäller både fysisk och psykisk hälsa. Folkhälsofrågan har varit aktuell under lång tid inom svensk politik, men trots det har det inte hänt speciellt mycket på området. Därför är jag glad att den moderatledda regeringen har tagit tag i frågan ordentligt, inte bara i ord utan också i handling.

Fru talman! Folkhälsa är ett brett och komplext område som måste hanteras i ett större sammanhang eftersom begreppet innefattar det mesta i livet. Därför fungerar inte punktinsatser, utan vi måste involvera hela samhället i det arbete där politik och myndigheter samordnar insatser för största möjliga resultat. Grundläggande i det arbetet är givetvis att vi har en infrastruktur i landet som erbjuder jämlik och jämställd vård med ett tydligt uppdrag att jobba förebyggande. Detta är ansatsen i arbetet med omställningen God och nära vård.

Tyvär kan vi se att det redan här finns problem med tillgängligheten, och därför är arbetet med att korta väntetider av största vikt. Oavsett vad som sägs i denna kammar ser vi nu faktiskt ett trendbrott när det gäller köerna, och arbetet med den resan kommer att fortsätta. De satsningar på området som har gjorts av den moderatledda regeringen har givit resultat. Samtidigt har regionerna ett stort ansvar i att organisera sin verksamhet så att det förebyggande arbetet får en mer central roll i verksamheten.

Fru talman! Vi kan konstatera att vaccinationsprogrammen som finns i Sverige har tjänat befolkningen väl. När det gäller barn och unga har resultatet varit mycket gott. Vi har förhindrat ett stort antal sjukdomar från att etablera sig i samhället och har till och med nästan lyckats utrota en cancerform. Det är tydligt att denna typ av insatser har stor och positiv inverkan på människors hälsa.

Den psykiska ohälsan är det område som är svårast att hantera utifrån att det många gånger handlar om självupplevd ohälsa. Det finns givetvis psykisk sjukdom som går att diagnostisera, men känslan av att inte må bra är mer diffus och svårare att peka på. Den typen av ohälsa går inte att isolera, utan man måste väga in alla aspekter som påverkar den känslan. Dit räknas bland annat individens fysik, sociala nätverk, arbete och sociala situation.

Orsakssambanden är starka. Förändringar inom ett område kan påverka både den fysiska och den psykiska hälsan, vilket kräver att vården jobbar personcentrerat och att man inte stirrar sig blind på enskilda symtom.

När det gäller den psykiska ohälsan i samhället har den moderatledda regeringen tagit ett rejält krafttag med en strategi mot psykisk ohälsa och för suicidprevention med fyra övergripande mål som följs upp av sju delmål. Strategin är långsiktig och sträcker sig fram till 2034. Samtidigt avsätts 1,3 miljarder till kommunerna och regionerna för detta arbete.

En nationell utredningsfunktion och en stödlinje för att förhindra suicid har tillsatts. Även här finns det pengar avsatta.

Fru talman! Fritidskortet har debatterats tidigare. Belackarna ansåg att detta var en felsatsning. Jag kan dock konstatera att 341 626 ungdomar ansökte om detta bidrag under 2025. Fram till den 26 januari i år hade 114 562 ungdomar ansökt om kortet. Samtidigt har antalet föreningar och kulturskolor som är anslutna till fritidskortet ökat till 6 047. Jag kan inte se detta som något annat än en otrolig framgång. Vi kommer förhoppningsvis att kunna skörda hälsovinster bland våra unga framöver.

För 2026 ökar man pengarna för varje kort och sänker samtidigt åldersgränsen för att ansöka om kortet till sju år. Att möjligheten till fysisk rörelse och social samvaro tillgängliggörs kommer på sikt att påverka folkhälsan i dessa åldersgrupper.

Samtidigt utökas Folkhälsomyndighetens regleringsbrev med att man ska verka för nationell kraftsamling för ökad rörelse. Forskningen visar att

barn och unga som är aktiva tidigt fortsätter med detta i vuxen ålder. Den som i stället varit inaktiv under sin uppväxt tenderar att fortsätta med det i vuxen ålder, med efterföljande risk för utvecklande av fetma, diabetes, hjärt-kärlsjukdom och cancer.

Fru talman! Goda vanor är mycket enklare att skapa i tidig ålder, även om det finns undantag som bekräftar regeln. Därför är en fungerande mödra- och barnvård en god start för att skapa rätt förutsättningar för ett gott föräldraskap och möjligheter till en god uppväxt där matvanor, rörelse, skärmtid och socialt samspel grundläggs från första början.

Skolans roll är helt avgörande för att vi ska komma till rätta med den ohälsa som vi i dag ser bland barn och unga. Med lite kreativitet kan man skapa förutsättningar för både rörelse och socialt samspel varje skoldag utan att det behöver kosta pengar eller påverka undervisningstiden.

Om samhället ska klara av framtidens välfärd utifrån de demografiska utmaningar som ligger framför oss måste folkhälsan förbättras avsevärt. Om ohälsotalen i gruppen barn och unga fortsätter att öka står samhället inför enorma utmaningar i framtiden gällande antalet personer med allvarlig sjukdom som måste behandlas.

Fru talman! Jag började mitt anförande med att säga att Sverige är ett fantastiskt land. Det tycker jag fortfarande. Om alla hjälps åt har vi alla möjligheter att komma till rätta med folkhälsan i Sverige. Det krävs dock just att alla hjälps åt.

Anf. 69 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Thomas Ragnarsson för anförandet.

Jag håller med om mycket av det som ledamoten sa. Inte minst håller jag med om det han sa om hur viktigt det är med vaccinationsprogram och att dessa har tjänat Sverige och svenska folket väldigt väl sedan allmänna vaccinationsprogram för barn infördes på 40-talet. Vi har ju vaccinerat barn mot difteri, kikhosta, stelkramp, polio och en rad andra saker. Det senaste stora tillskottet var vaccin mot HPV. Det tog för lång tid att få in pojkarna i systemet, men nu är även de med. Jag hoppas att man med catch-up-vaccineringar ser till att fler får detta skydd.

Barn är inte den enda utsatta gruppen i samhället. Även våra äldre är en väldigt utsatt grupp. Vi vet att vaccinationsgraden bland äldre skiljer sig väldigt mycket. Det beror på vilken relation man har till vården men är också kopplat till vilken kostnad olika vaccin medför. Därför har Centerpartiet under lång tid drivit på för att få in ett äldrehälsovårdsprogram liknande det barnhälsovårdsprogram som finns i dag. I detta ska ingå inte bara samtal och screening utan även ett nationellt vaccinationsprogram. Man skulle kunna vaccinera mot influensa, covid-19, pneumokocker och inte minst bältros, som är en fruktansvärd sjukdom att drabbas av på äldre dagar.

Min fråga, fru talman, är när det kommer förslag från regeringen om att införa ett nationellt program för vaccination av äldre.

Anf. 70 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Bergenblock för frågan.

Jag tror att jag och ledamoten är ganska överens om att man behöver strukturera ett vaccinationsprogram även för äldre. I dag finns möjlighet

att få de flesta av de vacciner som räknades upp. Undantaget är vaccin mot bältros; där är vi inte framme än.

Det här är en fråga som har diskuterats under lång tid. Man gjorde en utredning 2024, och den ligger på regeringens bord. Vad jag förstår är detta en fråga som bereds i Regeringskansliet, men det har väl inte undgått någon att det är rätt många propositioner som ska ut från den här regeringen. Den här frågan har väl inte kommit fram än, och jag vågar inte svara på hur långt arbetet har kommit.

Däremot har jag varit ute och diskuterat detta med många äldre, och det har visat sig att önskemålen är väldigt starka. De stannar inte vid RS-virus, influensa, covid och bältros, utan man tycker att också till exempel TBE borde ingå. Även det är ett dyrt vaccin.

Innan man bestämmer något måste man titta på de hälsoekonomiska effekterna. När det gäller bältros tror jag, utan att ha siffror på det, att man kommer ganska nära en hälsoekonomisk vinst. Men när det gäller TBE har jag svårt att se det, och då är frågan om detta är samhällets ansvar eller om det är den enskildes ansvar att säkerställa att man inte drabbas av TBE om man är ute mycket i naturen.

Anf. 71 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Det är många utredningar som ligger för beredning på regeringens bord utan att något händer. Vi kommer för all del att överösas av propositioner under våren, med allehanda innehåll, men just detta saknas trots att det efterfrågas.

Jag har ändå uppfattat att det har funnits en spricka i regeringen, som möjligen slöts när Moderaterna gjorde ett ställningstagande på sin stämma i höstas att – som sista parti, tror jag – börja verka för att ha ett vaccinationsprogram för äldre. Därmed borde det vara ganska enkelt att driva denna fråga vidare i både regeringen och Sveriges riksdag. Man borde kunna utgå från den utredning som finns och ta fram en proposition.

Centerpartiet vill egentligen ha ett vaccinationsprogram som sträcker sig över hela livet, med olika innehåll under olika tider i livet.

I delar av landet är det mer eller mindre nödvändigt att ha TBE-vaccin eftersom det sprids så mycket fästingburet virus. I andra delar är risken något mindre. Men i och med klimatförändringarna förefaller fästingarna sprida sig alltmer i landet. Detta behöver man givetvis titta på utifrån en hälsoekonomisk aspekt.

Jag uppfattar ändå att vi har en någorlunda positiv samsyn om att gå vidare i denna fråga. Det som återstår är att gå från ord till handling, och här har Moderaterna med både statsministern och äldreministern under sitt paraply ett särskilt stort ansvar.

Anf. 72 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Man kan givetvis alltid säga att en fråga är rätt enkel att hantera och ska kastas fram. Regeringen har försökt att hantera utredningar och propositioner i rask takt och i den följd man har fått in dem och arbetat med dem. Jag tror inte att det finns något stort hinder för att komma framåt i denna fråga, men man behöver säkerställa vad som ska innefattas.

Många vacciner erbjuds ju redan i dag gratis till exempelvis äldre, men många väljer att inte ta dem. Jag tillhör en riskgrupp, så jag har förmånen att få vaccin mot både säsongsinfluensa och covid. Men jag fascineras över

att människor som får vacciner väljer att inte ta dem. Här i Riksdagshuset erbjuds vaccination mot säsongsinfluensa, men många väljer att inte ta vaccinet. Jag vet inte vad det beror på; kanske tror man att man är odödlig eller något.

Här finns också en läxa att göra. Det är en sak att införa ett program, men sedan gäller det att få människor att anamma programmet. Här har vi lyckats när det gäller barnvaccinationerna, med vissa undantag kopplat till vissa grupper och vissa områden där det finns en vaccinskepsis. Detta måste vi jobba gemensamt för att få bort, för det är förödande.

Anf. 73 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Min ingång är att detta också handlar om klass, och det är viktigt att poängtera. När man ser att det nationellt är sju års skillnad i förväntad medellivslängd mellan personer med förgymnasial respektive eftergymnasial utbildning måste man börja fundera lite. Bland barn till personer med endast förgymnasial utbildning lever ett av fem i ekonomisk utsatthet, och fler än 60 procent klarar inte gymnasiet. Skolan är liksom grunden för en bra folkhälsa för barn.

Den SD-beroende regeringen har kraftigt försämrat villkoren för dem som har en tunn plånbok, och enligt gällande mått anses i dag 700 000 vara fattiga. Då hjälper varken fritidskort eller något annat. Vi lever just nu i ett väldigt ojämnt land, och jag och Vänsterpartiet anser att det påverkar folkhälsan.

Jag håller med om att vårdcentralerna ska arbeta mer preventivt. Man skulle behöva göra mycket mer där. Men den nära vård alla pratar om känns väldigt långt borta på olika sätt. Det är ingen framgångssaga för något parti, utan det går ganska knackigt. År 2024 hade regionerna, som ni ofta tar i örat, ett underskott på 24 miljarder, och då kan man förstå att det inte blir så mycket satsning på nära vård och förebyggande arbete. Jag saknar detta i resonemanget.

Jag tar övriga frågor i nästa inlägg.

Anf. 74 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Rågsjö för inlägget.

Vi är helt överens när det gäller skolan. Det har visat sig att med en gymnasieutbildning förbättras mycket väldigt snabbt, och om man har en gymnasieexamen är risken att hamna i brottslig verksamhet extremt låg.

Givetvis påverkar ekonomin, och i mitt anförande sa jag att den sociala situationen är en delfaktor.

Jag har försökt följa siffrorna över tid, och under de åtta åren med röd-grönt styre såg kurvan över ökningen av både fysisk och psykisk ohälsa precis likadan ut som nu; det är ingen skillnad. Om stora satsningar hade varit svaret, varför gjordes de inte då? Då hade detta inte varit ett problem nu. Men jag tror inte att det är riktigt så enkelt.

Jag blir lite ledsen över att man dissar fritidskortet. Ja, det kostar en kvarts miljard kronor att hantera det. Varför då? Jo, för under lång tid har kriminella kunnat mjölka våra system på enkla pengar. Men nu är det slut med det, och därför måste vi ha dessa kontrollsystem. Jag håller dock med om att det är fatalt att de kostar en kvarts miljard.

Anf. 75 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Fritidskortet har vi sagt ja till i budgeten. Men man måste göra så mycket mer. Under lång tid har de med kortast utbildning haft lägre medellivslängd, så det är en jättefråga. Men ni har förvärrat situationen med er politik. Jag kan inte se att ni har riktat pengarna till de barn och unga som behöver de bästa skolorna. Ni har i stället riktat era miljarder och miljarder till de absolut rikaste; det kan man se i vilken skattetablell som helst. Man kan alltså inte säga att denna SD-beroende högerregering har värnat dem som har det sämst i samhället, vilket är tråkigt. Vi försökte, men nu krävs helt andra insatser.

Över till något helt annat, nämligen vaccinationer: Att vaccinera sig mot TBE är ganska dyrt för en familj på två vuxna och två barn. Det måste också göras om, för man får inte livslång immunitet. Det här är särskilt viktigt för dem som bor i och nära Stockholms skärgård, för där finns väldigt många fästingar.

Jag skulle tycka att det vore underbart om Folkhälsomyndigheten, som tittar på den här frågan, snart kunde vara klar och om den bestämde sig för att det ska vara helt fritt för barn. Det måste gälla i hela landet. De personerna kanske också kommer till skärgården. Man kan inte låsa in folk i Pajala och hoppas att de stannar där.

Det gäller också att man tittar på vaccination för vuxna. Det är en jättefråga för många. Vi måste också få ett vaccinationsprogram som riktar sig till äldre. De kanske inte behöver vaccination mot TBE på samma sätt när de är 70 år. Men det kan du och jag diskutera över en kopp kaffe.

Anf. 76 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

Jag tycker att vi låser in dem i Pajala! Jag såg att Nils Seye Larsen, som kommer från Västerbotten, nickade där borta! Nej, det är självklart så att om man ska ha ett vaccinationsprogram måste det vara avpassat för att människor ska kunna röra sig över ytan.

Jag hann inte tidigare ta upp frågan om primärvården. Det är ändå rätt så viktigt. När gäller psykisk ohälsa bland barn och ungdomar talar man ofta om BUP. Det är helt fel. De flesta barn och unga som känner att de inte mår riktigt bra har inte på BUP att göra. Det är specialistsjukvård.

Man gjorde en växling för ett stort antal år sedan där man flyttade ut en del av psykiatrin till vårdcentralerna. Första linjens psykiatri ska ske ute på vårdcentralerna. Skolhälsovården har en del i det. Men där får man passa sig så att man inte går vilse.

Man ska ha klart för sig att skolhälsovården redan har ett uppdrag som är kopplat till vaccinationsprogram och liknande. Det gör att det inte finns jättemycket tid över till andra saker. Det kommer att krävas stora resurstillskott till skolhälsovården om man ska få allt detta att rulla.

Jag är egentligen ganska försiktig med att tala om psykisk ohälsa. Det blir ett stigma. När någon inte mår bra beror det inte på en enda faktor, för då är det en sjukdom. Oftast är det en kedja av länkar. Lyfter man på en länk får det en konsekvens någon annanstans.

Jag skulle vilja att vi i samhället kanske talade mer om en generell hälsa eller ohälsa och inte klassificerade det som psykisk eller fysisk ohälsa. Det gagnar inte någon.

Anf. 77 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Utan jämlik politik blir folkhälsa lätt bara ett ord. Enligt mitt parti och enligt mitt eget sätt att se handlar det om klass. I dag drabbas människor med låg socioekonomisk position i större utsträckning av ohälsa på olika sätt. De har ohälsosamma levnadsvanor och har sämre förutsättningar för att må bra och leva länge.

För kvinnor i den gruppen, med kanske bara grundskoleutbildning, har medellivslängden till och med sjunkit under åren 2006–2021. Det är väldigt allvarligt. Det är nära sju års skillnad i förväntad medellivslängd mellan personer med förgymnasial och personer med eftergymnasial utbildning.

Bland barn till personer med förgymnasial utbildning lever mer än ett av fem i en ekonomisk situation där inkomsten under flera år inte har räckt till de nödvändigaste utgifterna, och fler än 60 procent klarar inte gymnasieexamen. Då ser man sambandet. Det finns också just nu 700 000 fattiga i Sverige. Det påverkar förstås folkhälsan i dessa grupper. Inte ens ett fritidskort kan lösa det.

Man ärver inte bara miljarder, utan man ärver också ett utanförskap. Det handlar inte om etnicitet utan om klass. Den SD-beroende regeringen jobbar stenhårt under dessa fyra år för att fattiggöra befolkningen på olika sätt. Det handlar om a-kassan, sjukförsäkringen och väldigt mycket annat.

Det är extremt hög arbetslöshet i allt fler grupper. Det gynnar inte heller folkhälsan. Det är långa köer för barn att få reell hjälp med psykiska problem av diverse slag, och bostadsmarknaden har regeringen och SD lyckats göra ännu sämre än vad den var från början. Det förbättrar inte folkhälsan.

Vad är det för förbättringspotentialer som regeringen tillsammans med SD har jobbat med? Vi i Vänsterpartiet vill ha en nationell folkhälsolag precis på samma sätt som man har i Norge, Finland och Danmark. Det är en lag som lyfter fram nationella mål för folkhälsoområdet och tydliggör ansvarsfördelningen på nationell nivå, regional nivå och kommunal nivå så att det blir lite verkstad och folkhälsa på riktigt. Samhället behöver exempelvis stärka arbetet med folkhälsa bland särskilt utsatta grupper. Jag yrkar här bifall till reservation 1.

Tack vare framsteg i forskningen vet vi i dag inom psykiatrin att tidiga stödåtgärder och psykosociala åtgärder kan förbättra psykisk hälsa även upp i åldrarna. Det handlar om vad vi gör i förskolan, skolan, fritids och sammanhanget som man befinner sig i.

Vi har arbetat på lika olika sätt. Vänsterpartiet arbetar för att barn- och ungdomspsykiatrin ska uppvärderas och tilldelas mer resurser. Det kan man läsa om i vår budget. Det handlar om tidiga insatser och låga trösklar för att söka och få hjälp. Det är viktiga delar när det gäller psykisk hälsa eller när man mår dåligt. Det måste finnas fler ingångar.

Vi har jobbat med konceptet ungdomsmottagningar. Nu ser jag att regeringen också ska göra det. Det gläder mig. Det tog tid. Det handlar också om att man har en primärvård som fungerar.

Skolhälsovården ska inte bara vaccinera. Den ska också kunna härbärgera samtal och så vidare. Det ska finnas skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och så vidare, och det ska arbetas förebyggande. Då undrar man: Finns det överallt?

Just nu besöker jag olika skolor och pratar med elever. Det går snabbt att skanna in att man kan ha skolhälsan på entreprenad. När man ser att ett barn mår dåligt i en klass kan man ringa en konsult. Det var väl inte riktigt så skolhälsovården skulle byggas upp. Man har för många elever, och det varierar väldigt mycket. Vi har lagt in texter om och resurser till detta i vår budget. Vi tycker att det är superviktigt.

Jag jobbade för väldigt länge sedan med de första hivinfekterade beroende narkomaner som fanns i Stockholm 1986. Det var verkligen en annan tid. Då var hiv en dödlig infektionssjukdom. När man hade fått svaret att man hade hiv visste man att man skulle dö. Så är det inte i dag.

Vi har tack vare forskningen och en rätt behandlad hiv inte längre en överförbar sjukdom. I dag finns det effektiva läkemedel, och forskningen på området har verkligen dragit iväg långt. Jag tror att det snart kan vara dags för vaccin.

Men det finns någonting som är kvar när det gäller hiv. Det är alla fördomar och allt stigma som finns för dem som bär på hivviruset. Många lever på något sätt kvar i hur det var 1986 och inte i hur det är 2026. Det finns en förlegad och kunskapsfientlig syn på hela området. Ett mål för politiken vore att arbeta med att både minska antalet infektioner och stigmat. Det sker inte i dag.

Vi vill se en nationell plan för information och kunskap om hiv till allmänheten och till vården för att eliminera den stigmatisering vi nu kan se.

Det finns sätt att eliminera hivviruset. Då kan man använda Prep, som är det populära uttrycket. Forskning från en rad länder som USA och Storbritannien visar att förskrivningar av Prep verkligen leder till bättre skydd för dem som behöver det. Här kan man se att det är mycket bättre i ett antal länder där man har forskat på Prep som USA och Storbritannien. Man kan se att det hjälper mycket bättre än informationsinsatser och utdelande av fria kondomer.

Fru talman! När man tittar ut över Sverige ser man intressant nog att det bara är en handfull kliniker i landet som förskriver Prep. Vi vill se en politik där rätten till effektiva läkemedel inte begränsas av moraliska överväganden eller snäva budgetramar. Detta måste vara något som är nationellt och jämlikt över landet. Den som löper risk för att smittas av hiv borde erbjudas Prepbehandling för att undvika överföring, inte sant?

TBE är en otäck sjukdom, som man kan skydda sig emot. Vänstern anser att regeringen bör utreda förutsättningarna för att införa vaccin mot TBE som en del av det allmänna vaccinationsprogrammet. Folkhälsomyndigheten utreder frågan, vad jag förstår. Det är lite bråttom, för det är snart en ny fästingsäsong.

I väntan på att ett särskilt vaccinationsprogram är på plats anser Vänsterpartiet att ett högkostnadsskydd bör införas på högst 200 kronor per dos för vuxna. För barn bör vaccinationen vara helt kostnadsfri. TBE-vaccin blir annars till slut en plånboksfråga, och därmed en klassfråga.

Vi vill också att man drar iväg ordentligt och tillskapar ett vaccinationsprogram för äldre, som vi har pratat om här i dag. Där kan man gå in så tidigt som exempelvis vid 65 år med vaccination mot pneumokocker.

Fru talman! Jag är snart klar med mitt anförande! Ingen har lyft frågan om allergi, som är en verklig folkhälsofråga. Väldigt många är allergiska på olika sätt.

För att förebygga allergi krävs nationella riktlinjer som gör att vårdgivare och andra aktörer kan utgå från samma kunskapsmaterial. Nationella riktlinjer stärker också möjligheten att uppnå en jämlik vård av allergiker och astmatiker. Vänsterpartiet delar denna uppfattning med flera intresseorganisationer på området. Vi måste ha en jämlik allergivård.

Avslutningsvis: Folkhälsa och jämlikhet hör ihop.

Anf. 78 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Vi debatterar i dag betänkandet om folkhälsa. Folkhälsan är ett område som ofta hamnar i skymundan politiskt. Ofta diskuterar vi sjukvårdens tillgänglighet och kapacitet, vilket naturligtvis är viktigt. Men betydligt mer sällan samlas vi kring breda, långsiktiga insatser för att stärka folkhälsan.

Detta är något som vi kristdemokrater vill ändra på. För oss handlar folkhälsa ytterst om människovärde och gemenskap och om att ge varje människa rimliga förutsättningar att leva ett gott liv, genom hela livet. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen samt att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Det är ett ambitiöst mål, men också ett nödvändigt sådant.

Fru talman! Folkhälsomyndighetens tidigare rapporter har visat att hälsan i stort har förbättrats i befolkningen. Vi lever längre, färre dör i förtid och omkring 70 procent uppger att de har en god hälsa. Mycket fungerar alltså väl, och det ska vi vara tacksamma för. Men den senaste rapporten, *Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2025*, visar också att utvecklingen inte är jämlik. Hälsoklyftorna består, och i vissa fall fördjupas de. Skillnader i livslängd och självsattad hälsa mellan grupper med olika utbildningsnivåer, socioekonomiska villkor och uppväxtförhållanden är fortsatt stora.

Psykisk ohälsa, särskilt bland barn, ungdomar och kvinnor, är fortfarande ett av våra största folkhälsoproblem. Detta är allvarligt, för bakom varje siffra finns en människa, en familj och ofta ett sammanhang som har brustit.

Vi når alltså inte fullt ut det folkhälsopolitiska målet om att sluta hälsoklyftorna. Mer behöver göras, och det behöver göras tidigt.

Fru talman! Det finns stora hälsovinster med att investera i ett förebyggande folkhälsoarbete. En viktig del av omställningen till en god och nära vård är att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet.

Beräkningar visar exempelvis att minst en tredjedel av hjärt-kärlsjukdomarna skulle kunna förebyggas med förändrade levnadsvanor. Vidare drabbas enligt Socialstyrelsen 69 000 personer av cancer i Sverige varje år, och en fjärdedel av dessa har ett samband med ohälsosamma levnadsvanor, såsom rökning, alkohol och matvanor. Det är otvetydigt så att ett aktivt folkhälsoarbete ger stora vinster för den enskilda människan och för samhället.

Fru talman! Det första av de åtta målområdena i folkhälsopolitiken handlar om det tidiga livets villkor. Det är här grunden läggs för både fysisk, psykisk och social hälsa genom hela livet. Just därför är regeringens satsning på fritidskortet så viktig. Den adresserar inte bara rörelse och fysisk aktivitet, utan också gemenskap, meningsfullhet och tillhörighet. Detta är faktorer som forskningen tydligt visar är avgörande skyddsfaktorer för god hälsa.

Vi kristdemokrater är stolta över att regeringen nu genomför vårt förslag om fritidskortet. Det är en historiskt stor satsning på en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Regeringen avsätter nu 800 miljoner kronor per år för att införa fritidskort för alla barn från 7 år upp till 16 år. Det är ett digitalt kort som är laddat med pengar. Fritidskortet ger dem, oavsett bakgrund, möjlighet att delta i idrott, kultur, friluftsliv och föreningsliv tillsammans med andra.

Detta är inte bara en fritidsreform; det är en folkhälsoreform. Det är en reform för jämlikhet och psykisk hälsa och en reform för att bryta ensamhet och utanförskap i tid. En förälder sa så här om fritidskortet: Det här ger mitt barn chansen att vara med – något vi annars inte hade haft råd med! Detta är alltså en viktig reform.

Fru talman! Regeringen har sedan tillträdet genomfört och initierat flera viktiga satsningar för att stärka folkhälsan och minska hälsoklyftorna.

För det första har en nationell samordnare för suicidprevention tillsatts. En utredning granskar suicid och brister i samhällets skyddsnät, och en ny nationell stömlinje har inrättats.

För det andra har regeringen presenterat en nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention, för första gången med ett långsiktigt och samlat grepp.

För det tredje ska uppföljningen av folkhälsopolitiken utvecklas genom att vi kompletterar den med hälsoekonomiska analyser, så att vi bättre kan se vilka insatser som faktiskt gör skillnad.

För det fjärde har Folkhälsomyndigheten fått i uppdrag att stärka arbetet med existentiell hälsa. Det är något som är djupt förankrat i den kristdemokratiska värdegrunden och något som enligt forskningen ökar både livskvalitet och motståndskraft.

För det femte satsar regeringen på gemenskapsinsatser mot ofrivillig ensamhet, bland annat genom hälsosamtal med äldre, samverkan med näringslivet och en nationell strategi mot ensamhet.

Fru talman! Mycket görs, och mer är på väg. Folkhälsoarbetet kräver uthållighet, helhetssyn och ett tydligt fokus på gemenskap och förebyggande arbete.

Kristdemokraterna kommer därför att fortsätta prioritera folkhälsan – för barnen, för familjerna och för ett samhälle där ingen lämnas ensam och där hälsan inte avgörs av bakgrund.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Vi har en återrapportering om cirka tio minuter. Frågan är om vi ska ajournera. Jag ser att Christofer Bergenblock räknar med att kunna hålla sig till angiven talartid, sex minuter, så då blir det honom vi räknar ned på.)

Anf. 79 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Det är alltid spännande att hålla anföranden under nedräkning.

Först vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 7 under punkt 6 om statligt ansvar för vacciner.

Folkhälsa är precis vad det låter som: ett samlingsbegrepp för hela befolkningens hälsa som sträcker sig genom hela livet, från att vi föds tills vi dör. Sådant vi mäter är levnadsvanor och livsvillkor, sjukdomar och skador, psykiskt mående och sociala förhållanden samt antal friska år och livslängd. Målet med hela folkhälsoarbetet är att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen.

Vilka är då hoten mot folkhälsan, och vad kan vi göra för att nå en bättre och mer jämlik folkhälsa? I grunden behöver vi ha ett samhälle som premierar, stöttar och uppmuntrar till goda levnadsvanor. Hur människor väljer att leva sina liv är självklart upp till var och en, men man ska alltid kunna göra medvetna val både för sin egen del och, om man är förälder, för sina barns del.

En av de delar som vi vet är viktiga är möjligheten till en aktiv fritid där man kan delta i ett socialt sammanhang tillsammans med andra. Från Centerpartiets sida har vi därför en mycket stark tilltro till civilsamhället med föreningar, studieförbund och trossamfund och med den kraft och förmåga som finns där.

Vi vet att mycket av det som görs inom idrottsföreningarna, scoutrörelsen och friluftsansatserna bidrar till att få barn och unga att röra på sig och dela en social tillvaro med varandra. Vi vet att studieförbund bidrar till barns, vuxnas, seniorers och funktionsnedsattas välmående genom meningsfulla och utvecklande aktiviteter, antingen det handlar om att spela i ett band, lära sig ett nytt språk eller delta i en kulturaktivitet. Vi vet att trossamfundet bidrar till trygghet och gemenskap, inte minst i tider av oro och rädsla.

Det är av den anledningen som Centerpartiet också riktar medel till dessa verksamheter och kräver att de medel som Tidöregeringen tagit bort återställs.

Fru talman! Vi behöver ha ett samhälle som arbetar förebyggande inom hälso- och sjukvården och där vården når ut jämnt över hela landet, antingen man bor i storstad eller i glesbygd. Så är det tyvärr inte i dag. Tvärtom kan vi se stora skillnader i folkhälsa beroende på var i landet man bor. Antalet åtgärdbara sjukvårdsrelaterade dödsfall är ungefär dubbelt så högt i glesbygd som i våra stadsområden.

Att det ser ut så hänger inte bara ihop med hur snabbt en ambulans kommer fram vid ett hjärtstopp, utan det hänger till stor del ihop med tillgången till vårdcentraler där man kan upptäcka sjukdomar i tid. Bara var femte patient på våra landsbygder har i dag en fast läkarkontakt, medan snittet hos alla patienter är var tredje.

Centerpartiet vill därför öka tillgängligheten till primärvården med hjälp av en reform vi kallar för landsbygdsläkare, där små, läkarledda enheter ska kunna täcka upp där primärvården i dag har svårt att nå ut. Vi vill också ta fram en strategi för egenvård som tillsammans med ett starkare mandat till apoteken kan stärka människors möjlighet att ta hand om sin egen hälsa.

Folkhälsa

En av de viktigaste delarna i det förebyggande arbetet handlar om vaccinationer. Där ser vi att det i dag finns stora skillnader i vaccinationsgrad hos befolkningen, inte minst kopplat till socioekonomi. Sverige har i dag ett heltäckande vaccinationsprogram för barn, men vi skulle egentligen behöva ett vaccinationsprogram för hela livet. En bra start på detta skulle vara att införa ett nationellt äldrevaccinationsprogram, där rimligtvis vaccin mot influensa, covid-19, pneumokocker och bältros skulle ingå.

Fru talman! Folkhälsa handlar också om vad vi äter och dricker. Vi ser att obesitas ökat kraftigt bland barn och unga under senare år, och detta riskerar att få långtgående konsekvenser för hela samhället. Övervikt i barndomen riskerar nämligen att leda till livslånga konsekvenser i form av ökad risk för diabetes, cancer och hjärt-kärlsjukdomar senare i livet.

Barn och ungdomar behöver röra sig mer, men de behöver också minska sockerintaget, som till stor del kommer från läsk och energidryck. Därför vill Centerpartiet införa en producentavgift på sockersötade drycker, på liknande sätt som man framgångsrikt gjort i exempelvis Storbritannien och Irland.

I andra änden av skalan har vi undervikt och undernäring bland våra äldre. Totalt bedöms mellan 5 och 10 procent av de äldre vara undernärda, och på våra äldreboenden är siffran ännu högre.

Mat och dryck handlar dock inte bara om nutrition utan också om livskvalitet och livsglädje. Därför blir man oerhört upprörd när man hör om Georg i Stockholm som fick likören indragen vid torsdagsträffarna på äldreboendet, eller om Rut i Arboga som fick söndagssteken indragen på sitt äldreboende. Så ska det naturligtvis inte vara. Även på äldre dagar måste man ha rätt både till goda levnadsvillkor och till god mat.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att folkhälsofrågorna är viktiga och att de berör såväl våra egna levnadsvanor och civilsamhällets resurser som tillgången till sjukvård och möjligheten till egenvård. Det är av den anledningen som Centerpartiet vill återställa regeringens neddragningar på studieförbunden. Det är av den anledningen som vi vill öka tillgängligheten till sjukvård i hela landet. Det är av den anledningen som vi vill införa ett nationellt vaccinationsprogram för äldre. Det är av den anledningen som vi vill minska obesitas bland barn och unga. Det är av den anledningen som vi menar att det är viktigt med god och aptitretande mat på våra äldreboenden.

Folkhälsan behöver uppvärderas!
(forts. § 10)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.27 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.30, då statsminister Ulf Kristersson (M) skulle lämna en återrapport från informellt möte mellan Europeiska rådets medlemmar den 22 januari.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.30.

Anf. 80 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Europeiska rådet, alltså EU-toppmötet, träffades för ett informellt extrainsatt möte i torsdags i förra veckan. Diskussionen handlade om den transatlantiska relationen mellan Europa och USA.

Bakgrunden var förstås den amerikanska presidentens alltmer ihärdiga anspråk på att ta över Grönland – den enkla vägen eller den svåra – och hoten om straffullar mot de länder som tydligast backar upp Danmark och Grönland. Eftersom handelsfrågor är EU:s absoluta kärnkompetens blir det här en fråga för alla EU:s medlemsstater.

Detta var det akuta, men i bakgrunden fanns också den mycket bredare motvilja mot Europa, EU och europeiska demokratier som president Trump och hans administration har återkommit till gång på gång under första året av deras andra mandatperiod. Det handlar om en ofta hotfull och hånfull retorik – ett nedsättande sätt att tala om allierade länder som länge har varit varandras vänner. Det är en retorik som vi i Sverige och Europa varken vill vänja oss vid eller ska ta efter. Vår egen erfarenhet är tvärtom att goda vänner kan tycka olika och ändå ha en respektfull relation och att grannar vinner mer på samarbete än på strid.

Det var naturligtvis bra att president Trump i Davos dagen före vårt möte backade, både från hotet att ta över Grönland med militära medel och från de aviserade straffullarna, och att dagen slutade med ett besked om att Danmark och USA ska återuppta diskussioner om att stärka säkerheten på Grönland. Men ingen tar detta till intäkt för långsiktig stabilitet eller för att liknande hot inte kan återkomma i framtiden. Det råder ingen tvekan om att USA:s agerande har varit förtroendeskadligt för den transatlantiska relationen.

Vid EU-toppmötet i Bryssel rådde total uppslutning bakom Danmark och Grönland: Bara Danmark och Grönland fattar beslut om Danmark och Grönland.

Många länder har faktiskt en ö som ligger en bit från fastlandet och kan föreställa sig hur de själva skulle reagera om ett annat land plötsligt hotade att annektera den. Alla förstår att det nästa gång skulle kunna handla om deras eget land. Ingen vill heller byta ut den regelbaserade världsordningen mot en som bygger på intressesfärer och den starkes rätt. Alla inser dessutom att både Kina och Ryssland noga följer händelseutvecklingen just nu.

Samtidigt är olika EU-länder väldigt olika sårbara. Denna gång prövades inte EU i skarpt läge eftersom vi inte behövde enas om några svarstul-lar. En del länder har mycket dåliga statsfinanser och har därför begränsad rörelsefrihet. Andra har stora ensidiga beroenden vad gäller energi eller handel och har därför begränsad rörelsefrihet eller är än mer säkerhetspo-litiskt och försvarsindustriellt sårbara än andra länder. För ett likasinnat men icke-europeiskt land som Kanada går till exempel 70–80 procent av exporten till just USA.

Det finns alltså ett mycket stort stöd för Danmark, men det finns också en i grunden skiftande inställning mellan medlemsstaterna om hur vi ska hantera en mer konfrontativ amerikansk administration.

Deltagandet i president Trumps initiativ Board of Peace berördes också under mötet. Som bekant har två medlemsstater gått med, medan andra,

*Återrapportering
från informellt möte
mellan Europeiska
rådets medlemmar
den 22 januari*

som Sverige, inte ser det som aktuellt att delta under de premisser som nu har presenterats. Skulle formerna komma att ändras är det många EU-länder som kan tänka sig att fatta ett nytt beslut.

Slutligen: Europa har nu en egen hemläxa i att bli starkare och mer självständigt. Vi måste fortsätta den upprustning som pågår runt om i europeiska Natoländer, individuellt men också gemensamt inom Nato. Här spelar EU en viktig roll i att hjälpa länder att nå Natos förmågemål och att stötta Natoländer med sådant som faller inom EU:s kompetens.

Vi måste också stärka våra ekonomier, för ytterst är det bara stark ekonomi som bygger säkerhet och geopolitisk styrka. Det handlar om att utöka handeln med de stora delar av världen som fortfarande tror på frihandel och om att förbättra förutsättningarna för handel i EU på den inre marknaden.

Det var extremt olyckligt och en osedvanligt usel tajmning att Europaparlamentet, inklusive svenska parlamentariker från både Vänsterpartiet och Miljöpartiet, valde att stoppa starten på det viktiga Mercosurfrihandelsavtalet med länder i Sydamerika. För ett genuint frihandelsland som Sverige, som vill handla med precis hela världen, var detta ett destruktivt agerande. Detta beslut skadar svensk exportindustri och väcker frågor om hur stabilt vänsteralternativet står bakom den frihandel som utgör grunden för svenska jobb och svensk välfärd.

I stället för att försöka bromsa ekonomisk tillväxt kommer regeringen att göra precis tvärtom och fortsätta att driva på för mindre regelkrångel och färre administrativa hinder. Vi i Sverige har tack vare vårt jobb för mer konkurrenskraft högt förtroende i Europa i de här frågorna.

Vi ser nu att allt fler länder blir alltmer aktiva i takt med den geopolitiska utvecklingen. Ta bara förslaget från Tyskland och Italien nyligen om ett stort förenklingspaket för tillståndsprocesser. Detta arbete får resultat. Ett utmärkt exempel är de frihandelsförhandlingar som nu har avslutats mellan EU och Indien, där regeringen har varit pådrivande hela vägen. Det kommer att utgöra den största frihandelszonen i hela världen och omfatta drygt 2 miljarder människor.

När andra vänder sig inåt och slutar att handla väljer vi den andra, smartare vägen. Det kommer att gynna Sverige, svenska företag och svenska konsumenter.

När EU:s ledare träffas igen om två veckor kommer mötet uteslutande att handla om Europas konkurrenskraft. Allt det som händer i världen just nu gör den frågan bara ännu viktigare.

Utän en stark europeisk ekonomi kan vi inte bygga stark europeisk säkerhet. Detsamma gäller för Sverige. En stark svensk ekonomi är en förutsättning för att vi ska ha råd att bygga svensk säkerhet. Nästan två tredjedelar av vår varuexport går till den inre marknaden, och vi har genom vårt medlemskap handelsavtal med över 70 länder i världen.

Jag vill därför allra sist, fru talman, uppmana riksdagens partier att inte ställa sig i vägen utan aktivt medverka till att förenkla regler och att skapa fler handelsavtal. Det är att stå upp för Sveriges och svenskarnas intressen.

Därmed avslutar jag redovisningen från mötet.

(Applåder)

Anf. 81 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Tack, statsministern, för återrapporten!

Det finns egentligen ingenting som gör att någon kan andas ut. Det går inte att låtsas att faran är över och att allt är som vanligt. Det är som Mark Carney sa i Davos: Nostalgi är ingen strategi.

Tullhotet är tillfälligt avvärt. Men vi vet väldigt lite om vad Natochefen Mark Ruttes uppgörelse med Trumpadministrationen innebär. Trumps anspråk på Grönland kvarstår. Vad har Natochefen lovat?

Vi vet inte heller hur det blir med handelsavtalet med USA. Vilka tullar kommer egentligen att råda framöver?

Samtidigt fortsätter Ryssland sitt brutala krig i Ukraina i full skala. Det finns verkligen ingen anledning att andas ut.

I Sverige sitter föräldrar och ungdomar, många människor, runt köksbordet och är oroliga för sin säkerhet, för sin egen ekonomi och för att Sverige ska dras in i krig och konflikter. Statsministern har den gångna veckan upprepat att Sverige är väl förberett för den nya verkligheten och att regeringen har gjort det man kan för att anpassa Sverige till den nya verkligheten. Jag är inte säker på att den bilden delas av svenska företag och svenska familjer.

Finns det verkligen ingenting som kan få statsministern att agera nu för att förbereda svensk och europeisk ekonomi, så att vi inte är i samma situation igen i morgon eller om två veckor? USA:s agerande visar med all önskvärd tydlighet att Sverige och Europa måste fortsätta prioritera vår egen styrka.

Anf. 82 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag satt tillsammans med Mark Carney dagen efter att han höll sitt tal i Davos, och han påpekade helt riktigt att nostalgi inte är någon strategi. Men vi konstaterade också att rädsla eller hopp inte heller är några strategier. Nu måste man bygga på sina styrkor och minska sina sårbarheter.

Jag delar helt uppfattningen att ingenting är över. Det kan tyckas som en liten orsak till glädje att vi inte längre stod inför ett militärt anfall från en allierad mot en annan. Likväl var det vad som dominerade nyheterna. För min del var det dominerande intrycket en fortsatt hotfull och håfull retorik. Men jag förstår att den mediala nyhetsvärderingen var att de akuta tullhoten togs bort för den här gången. Det har jag all respekt för.

Jag har många gånger sagt att Sverige är unikt positionerat i den här nya, svåra tiden och har blivit det alltmer. Det är viktigt.

För det första har vi en urstark egen ekonomi. Många länder har extremt begränsad rörelsefrihet. Vi kan agera om det blir en ny lågkonjunktur och en ny kris. Det är många som inte kan göra det.

För det andra är vi nu säkerhetspolitiskt inbäddade med 31 andra allierade i Nato och är inte ensidigt beroende av just USA som säkerhetsleverantör.

För det tredje handlar vi med precis hela världen. Jag känner mycket stor sympati med Kanada i allmänhet och Mark Carney i synnerhet. Om 70–80 procent av ens export går till USA är det klart att man sitter väldigt känsligt till.

*Återrapportering
från informellt möte
mellan Europeiska
rådets medlemmar
den 22 januari*

Vår situation är inte sådan. Men det betyder inte att vi ska vara passiva. Vi måste tvärtom göra mer för att stärka europeiskt oberoende och rusta oss snabbare. Konkurrenskraften och regelförenklingen måste öka snabbare. Vi måste också ha mer intimt samarbete med länder i vår egen del av Europa, till exempel Östersjöländerna. Massor återstår, men Sverige står stadigt i den här krisen.

Anf. 83 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Ja, det är helt uppenbart att den världsordning vi tidigare förlitat oss på håller på att förändras i grunden. Vi har krävt att regeringen, inte minst efter de senaste veckornas turbulens, ska ta fram en skyddsplan för svensk ekonomi.

Här i riksdagen i dag finns företrädare för svensk försvarsindustri – Ureco, BAE Systems, Saab, Nammo och Bofors Test Center. De lever i en verklighet där man snabbt och starkt bygger upp svensk försvarsindustri, med de utmaningar det innebär. Man får inte tag i arbetskraft, och arbetsmiljön är pressad. Samtidigt har Sverige en halv miljon arbetslösa. Antalet arbetslösa har ökat med 100 000. Är det inte dags för en skyddsplan för svensk ekonomi?

Vi anser också att det är hög tid att göra en uppdatering av vår säkerhetspolitiska analys. Håller statsministern med om det?

Anf. 84 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Oppositionen kräver ständigt nya analyser, nya handlingsplaner och sådant, eftersom de inte kan agera. Vi agerar i stället och gör saker hela tiden, men inom ramen för de strategiska beslut som är fattade.

Vi ser vikten av EU, vikten av Nato, vikten av vår del av världen och ett nordiskt-baltiskt samarbete, vikten av svensk försvarsindustri, som inte alla förstod riktigt förrän det nästan var för sent, och vikten av en öppen europeisk syn, så att EU kan samarbeta med andra europeiska länder, som Storbritannien och Norge, men också med icke-europeiska länder, som Kanada. Allt det gör vi redan. Vi är som sagt väl positionerade. Det är väldigt bra.

Vi ska dock inte agera för att skjuta USA ifrån oss. Vi vill ha transatlantiska band, men inte på vilka villkor som helst. Vi vill samarbeta med hela världen inklusive den nordamerikanska kontinenten, men inte på vilka villkor som helst.

Vi ska inte agera självdestruktivt. Vi ska skydda våra egna intressen och stå upp för Sverige och för Europa. Det är exakt det vi håller på med.

Anf. 85 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Tack så mycket, statsministern, för åtterrapporten! Det var många träffsäkra slutsatser i den.

Det är tydligt att Europas styrka är att skapa självständighet. Det är med den självständigheten vi kan stå upp mot Ryssland och, i det här fallet, USA eller vilka det nu kan vara.

Donald Trump har flera gånger tidigare sagt att han vill att USA ska ta över Grönland. Han har bland annat hänvisat till att Ryssland eller Kina annars skulle kunna ta över ön. Det är lite ironisk logik: att hota med hänvisning till att någon annan kan hota.

Men det blir inget Grönland för Donald Trump och USA. Det blir inga fler barnsliga lekar. Europa har satt ned foten och har styrkan att stå på sig. Jag kommer inte att upprepa Jimmie Åkessons vikinganförande, men vi ser nu att USA inte kan göra vad de vill i relation till Europa. Jag tror att de är lite rädda för hur avgörande vi faktiskt är för deras ekonomi. Jag tycker att vi bör bära med oss den insikten, givetvis med den absolut mest konstruktiva attityden och med det ingångsvärde som statsministern lyfter fram.

Jag har en fråga till statsministern om självständighet, med anledning av detta och mot bakgrund av det som statsministern sa om att det utan en stark ekonomi är svårt att hävda sin självständighet.

António Costa upprepade att EU nu fokuserar på att stärka sitt försvar och sin konkurrenskraft för att bygga ett mer oberoende Europa. Är det förhållningssättet tydligt gentemot USA även när det gäller vårt beroende av exempelvis deras techjättar? Diskuterades några konkreta vägar framåt ur det perspektivet?

Anf. 86 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det diskuterades förstås. Inom många områden är man gradvis handelsberoende. Men ett enskilt land som Kanada eller enskilda länder som har en specifik exportindustri som är i mycket hög grad beroende av den amerikanska marknaden visar att olika länder har olika sårbarheter.

En gemensam sårbarhet i hela västvärlden är beroendet av amerikanska techplattformar. Jag vill dock framhålla Spotify som ett viktigt undantag. Det är en inte oviktig plattform och tillhandahåller åtminstone för en del inte oviktiga tjänster. Annars är beroendet av USA enormt stort.

Vi ska vara ärliga och säga att det inte är USA:s fel att stora techplattformar i allt väsentligt har valt USA som bas. Vi hade inte varit ledsna om många av dem hade valt Europa som bas. Det har berott på systematisk tillgång på riskkapital och kompetens och de miljöer som skapar en kärna för framgångsrika techentreprenörer. Där har vi snarare mer att hämta från USA.

Vi skulle vilja att Stockholm i ännu högre grad blev en central hubb för ledande techentreprenörer. Vi är redan bra; det är en styrka. Men vi kan bli ännu bättre. Skulle vi kunna få fler huvudstäder – och även andra städer, för den delen – i Europa att bli riktigt attraktiva skulle Europa antagligen kunna stå lite mer på egna ben. Alla förstår att sådant tar lång tid. Det handlar om applikationer för allt från industri till försvar. Det är viktiga saker.

Jag tycker att vi ska göra allt vi kan för att se till att Europa blir en bättre plattform för techbolag. Då kan man inte hela tiden ha fokus på reglering. EU-parlamentet är ibland besatt av att reglera saker som ännu inte ens har kunnat utvecklas. Då blir Europa en mindre attraktiv plats än USA.

Anf. 87 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Tack, statsministern, för svaret! Från Sverigedemokraternas sida håller vi med om att EU:s huvudsakliga roll, den roll vi anser att man borde fokusera på mer, handlar om just handel och att öka alla EU-länders ekonomiska styrka.

Jag har även en fråga som kanske är lite utanför mötets ämne och som rör att EU och Indien nyligen har avtalat om ett mobilitetsramverk som ska underlätta för indiska studenter och indisk arbetskraft att ta sig till Europa. Med all hänsyn till att min fråga kommer tätt inpå nyheten undrar jag ändå om det är någonting man har hunnit behandla och om statsministern kan säga något om processen framåt och framför allt om Sveriges nationella befogenheter på migrationsområdet kvarstår.

Anf. 88 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag känner inte till detaljerna i avtalet, men det är en glädjande nyhet att vi med ovanlig snabbhet har kunnat komma fram till det. Den snabbheten tror jag delvis handlar om en begynnande känsla av att det är bråttom nu och att Europas styrka är – och i ännu högre grad kan bli – handel. Då måste vi ha snabbare processer.

Det tog 25 år att sluta Mercosuravtalet. Det är pinsamt – nästan lika pinsamt som att Europaparlamentet satte käppar i hjulet på slutet, liksom för att understryka att Europa är en långsam kraft. Nu är det bråttom att komma vidare, men jag har ännu inga detaljer om handelsavtalet med Indien.

Anf. 89 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Jag vill börja med att berömma statsministern och regeringen för att ni, efter lite betänketid, var väldigt tydliga mot Trump och USA. Jag är ganska övertygad om att i turbulenta tider i omvärlden vill människor att politiker agerar tydligt och konsekvent. De svenska office-rarna som skickades till Grönland var ett exempel på ett tydligt agerande. Men sannolikt ligger Donald Trumps imperialistiska mål om att ta Grönland fortfarande fast.

I sin kommentar efter mötet var statsministern tydlig med att relationen till USA behöver omdefinieras. Borta var många av orden om en transatlantisk länk, och i stället fick vi höra ord som motåtgärder och förtroendeskadligt. Vilka analyser avser statsministern och regeringen att göra för att finna en ny USA-linje?

Fru talman! I fredags hade vi i denna kammare en intressant debatt om de folkliga protesterna i Iran. Uppe på läktaren satt flera hundra åhörare. Många följde också tv-sändningarna härifrån. I stora delar fanns det en enighet om att utöka sanktionerna mot Iran och att revolutionsgardet IRGC måste terrorstämplas. I morgon ska utrikesministrarna ha ett viktigt möte där de frågorna ska diskuteras och fattas beslut om.

Fru talman! Jag är väldigt oroad över utvecklingen i Syrien, där strider har brutit ut på nytt. Tidigare attackerade man druser och alawiter, och nu är det den kurdiska gruppen som attackeras och fördrivs. Omvärlden måste agera mot al-Sharaas styre, och en humanitär korridor måste upprättas för att minska det mänskliga lidande vi ser i Syrien. Som en konsekvens av stridigheterna riskerar IS att återuppstå, eftersom tusentals IS-terrorister har kunnat lämna de fångelser de suttit i när de kurdiska styrkorna behövt dra sig tillbaka på grund av att de blivit attackerade. Vad görs för att skydda områden som till exempel staden Kobane som på nytt hotas av islamistisk terrorism?

Anf. 90 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag delar oron gällande Syrien. Precis som antyddes var det ämnet över huvud taget inte uppe på EU-toppmötet, eftersom det var extrainkallat på grund av det transatlantiska samarbetet. Det enda som gjordes var den uppenbara kopplingen till det som samtidigt pågick med sökande efter signaturer för Board of Peace-frågan. Det var därför jag nämnde den.

Frågan om Iran togs inte heller upp, i varje fall inte på det formella mötet, men jag noterar att fler länder nu ansluter sig till vår uppfattning att terrorklassning av revolutionsgardet bör ske. Jag tror att det kommer att dröja ett tag innan vi har den majoriteten, men de kommande dygnet kan bli väldigt formativa i detta. Det finns en beredskap att USA kanske kan komma att agera. Det finns ingen sådan kunskap. Det finns rätt många olika uppfattningar om huruvida det vore bra eller dåligt, kan jag säga. Många länder i regionen är ganska rädda för ett allmänt sönderfall. Men vi har otroligt starka skäl att vara väldigt bekymrade över det massiva förtryck som regimen ägnar sig åt och att så många dödsdöms. Det är oklart hur många, men det är många på kort tid.

Fru talman! När det transatlantiska samarbetet hotas, som det gör nu – av USA, inte av oss – ska vi stå upp för våra intressen. Vi ska stå upp för våra ideal och våra värderingar, säga som det är och skydda våra egna intressen men inte vifta omkring i allmänhet. Vi ska inte själva göra något för att försämra det transatlantiska samarbetet. Det finns en massa bra amerikanska företag som vill samarbeta med europeiska företag och som inte har något med det här att göra över huvud taget. Vi ska minska vår sårbarhet och våra beroenden men inte själva bryta välfungerande samarbeten.

Anf. 91 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Jag tror också att de nya handelsavtal som nu sluts är väldigt viktiga men även att handeln med USA fortsatt kommer att vara viktig, som statsministern är inne på. Jag vill vara tydlig med att Vänsterpartiet står bakom Mercosuravtalet och tycker att avtalet med Indien är bra. Det går i rätt riktning. Men arbetet måste ske enligt lagliga principer och genom demokratiska processer, särskilt i detta läge när Trump och andra ifrågasätter det mesta vad gäller internationell rätt.

Jag tycker att statsministern i stället för att slänga skit på oppositionspartier i Sverige borde titta på sin egen partigrupp. Det var ju de facto så att det i alla partigrupper fanns gott om politiker som röstade för en rättslig prövning. Det alternativet vann också majoritet, med tio rösters marginal.

Jag är lite förvånad över att Moderaterna trycker på för en ny omröstning om USA-avtalet i det läge vi befinner oss i nu. Det var ett väldigt bra beslut av Europaparlamentet att pausa omröstningen om handelsavtalet med USA. Det borde vara den svenska linjen framöver också.

Anf. 92 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det var helt naturligt att pausa en annan överenskommelse när USA plötsligt hotade att riva upp hela överenskommelsen. När tullhoten nu är borta ska Europa vara en pålitlig, stabil partner som står för ingångna avtal – ingenting annat. Av samma skäl är det otroligt dålig tajmning att nu vara formalist och att samma människor och partier som oftast

är emot eller i alla fall skeptiska till frihandel vill anföra legala hinder mot ett avtal som har tagit så lång tid att förhandla fram.

Jag ansvarar för Sverige. Det var därför jag talade om att svenska parlamentariker har röstat för att inte genomföra Mercosuravtalet utan i stället skicka det till en process i domstol som kan ta 18 månader. Det tycker jag ärligt talat är ansvarslöst, särskilt i den tid vi lever i där vi alla borde göra oss mer öppna för resten av världen och mindre beroende av USA.

Anf. 93 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Även jag vill börja med att ge en eloge till regeringen och statsministern för den oerhörda tydligheten. Jag tycker att det är utmärkt att statsministern är arg – om jag får uttrycka det så – och bestämd i det här läget. Det är väldigt viktigt att använda tydligheten på rätt sätt. Låt oss kalla en spade för en spade. Jag behöver ju inte vara särskilt diplomatisk, så jag kan kalla Trump för en oförsämd och bortskämd surgubbe som sitter i en mycket farlig position.

Jag håller med om det statsministern har pratat om när det handlar om den oerhörda vikten av konkurrenskraft. Vi måste verkligen ta tag i detta. Det gäller även de avtal som måste slutas för att vi ska kunna handla med hela världen.

Med anledning av detta med handel måste jag fråga vilken beredskap som fanns att använda den bazooka som det har talats om. Fanns det enighet om att använda den? Det skulle vara intressant att veta inte minst inför framtiden.

Förutom frågorna om handel och säkerhet måste vi snabbare samla EU. Det blir allt viktigare att samla EU snabbt när det gäller utlåtanden och ställningstaganden. En sak som vi i Centerpartiet har drivit länge är att se över kravet på enhällighet i utrikespolitiken. Diskuterades den frågan, och hur ser statsministern på frågan nu med tanke på läget?

Anf. 94 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det är många intressanta frågor.

Låt mig börja med frågorna om europeisk konkurrenskraft. Det råder inga tvivel om att det finns mer på agendan. Det finns en upplevelse av att frågan är viktig på riktigt. Allt är bara bra, inga men – *men* det går ändå för långsamt.

Tyskland och Italien har tagit ett antal initiativ inför nästa toppmöte. Ärligt talat ligger de nära de frågor vi drev under vårt ordförandeskap, så de räknar kallt med att Sverige, Finland och Danmark är självklara partner i detta. Nu tar de med ett antal ännu större ekonomier.

Det finns en otålighet. Ska vi vänta på enhälligheten får vi vänta för länge. Det framkom redan i Draghirapporten – *coalition of the willing*. Det låter enklare än vad det är, när man ska fatta beslut som formellt kräver enhällighet men där det inte finns enhällighet. Det räcker att se vad Ungern har skapat för problem när det krävs enhällighet för att stötta Ukraina.

Handelsverktyget bazookan, detta populära uttryck för att gå längre än att bara använda tullar, har vi aldrig prövat förut. Den skapades från början i ett läge där Kina potentiellt skulle agera på ett farligt sätt mot Europa.

Nu prövades vi aldrig i skarpt läge den här gången heller. Men utan att göra en för stor sak av det vill jag nämna att lika stor som enhälligheten var för Danmark, lika nyansrika är uttryckssätten när det gäller hur hårt

man kan gå fram med tullar, än mer med bazookan. Jag tror att det just nu finns en del oenighet som ligger gömd, men det blir intressant eftersom vi måste kunna agera snabbare.

Sist har vi frågan om kvalificerad majoritet. Det är en väl känd ståndpunkt att vi tycker att man skulle kunna ha mindre enhällighet på just utrikespolitikens område. Andra länder tycker precis tvärtom. Jag tycker att just den frågan är extra viktig, men jag skulle gärna se mindre enhällighet på beskattningsområdet och på andra områden. Därför tror jag att oenigheten är permanent där.

Anf. 95 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Då vill jag skicka med att Sverige driver på för att snabba på enigheten, att kunna agera snabbt och bestämt, och även se över kravet på enhällighet i utrikesfrågor. Någonstans måste även resten av EU:s länder begripa att vi måste kunna fatta beslut snabbt, och då kanske man inte alltid kan vara enhällig.

Sedan har vi Board of Peace. Där vill jag återigen verkligen tacka för tydligheten. Det är ytterst viktigt att vi absolut inte ställer oss bakom rådet med mindre än att det verkligen blir något slags oerhört genomgripande skillnad. Det absolut viktigaste är att det inte får konkurrera med FN. Hur gick diskussionerna, och hur ställer sig statsministern i denna fråga?

Anf. 96 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Det var, som sagt, två länder som hade valt att skriva under – Bulgarien och Rumänien. Alla länder gör naturligtvis som de vill, men de allra flesta länder hade vår uppfattning, nämligen att det är bra att det finns en FN-resolusion och ett stöd, om än för ett okonventionellt agerande för att skapa fred i just Gaza. Men det går inte att ta det ramverket och fritt översätta det till en massa andra områden, dessutom rent institutionellt på ett sätt som inget land skulle acceptera.

Här var snarare linjen att om det mer liknar det vi var överens om efter beslutet i FN:s säkerhetsråd kan man fatta ett nytt beslut. Men nu uppfattar jag inte att något annat land än de två länderna var berett att agera. Det var ingen komplicerad diskussion.

Anf. 97 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Jag tackar statsministern för återrapporten.

Jag ska börja mitt inlägg med beröm och där vi kan hålla med varandra. Det handlar om den tydlighet som regeringen har visat gentemot USA.

Jag vill också tacka för att regeringen lyckas hålla Ukraina högt upp på dagordningen, trots all den retorik som kommer från Trumps håll. Fortsätt att hålla fokus på Ukraina!

Jag vill också tacka för att regeringen är tydlig i fråga om att inte delta i USA:s så kallade fredsråd.

Herr talman! En sak som oroar mig och många andra är retoriken i detta osäkra läge. USA och Trump resonerar så att om USA inte tar Grönland finns risk att Ryssland eller Kina gör det. Det spelar egentligen ingen roll om det finns eller inte finns belegg för det Trump säger; dessa uttalanden leder till rädsla. De skapar en rädsla för att den regelbaserade världsordningen åsidosätts när stormakter gör upp över huvudet på demokratier.

Det gäller både territorier och naturresurser. I rädslan finns en risk att man kastar olika värderingar överbord för att kunna vara med i spelet.

Hur ser regeringen på och tror att EU kan bidra till en annan retorik som just värnar den regelbaserade världsordningen?

Herr talman! En annan fråga gäller balanseringsmekanismerna som har kritiserats vad gäller Mercosuravtalet. Eftersom vi tidigare har varit inne på Mercosuravtalet undrar jag om statsministern ser med oro på balanseringsmekanismerna.

Anf. 98 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Jag tackar för de vänliga orden. Jag uppskattar att vi är överens i stora geopolitiska frågor. Det är bra.

Jag delar också oron att Ukraina hamnar i medieskugga. En journalist sa till mig att landet hamnar i skugga, men då sa jag att de låter landet hamna i skugga. Vi gör inte det. Vi jobbar med Ukraina likadant nu som vi gjorde innan allt medialt fokus landade på Grönland och Danmark. Det handlar om systematik och uthållighet.

När det gäller frågan om Ryssland och Kina är det alldeles uppenbart att USA överdriver våldsamt vad som nu skulle pågå från rysk och kinesisk sida. Det är mycket begränsat. Kina försökte att investera, men någon investering stoppades och någon avvecklades. Däremot finns det en gemensam syn i alla de sju arktiska länder som också tillhör Nato att Arktis har stor säkerhetspolitisk betydelse och kan få allt större betydelse i framtiden.

Att USA i grund och botten är intresserat av Arktis är inte konstigt eller illegitimt. Det finns skäl till att USA och Danmark har ett avtal sedan 1951 om just detta. Utan att tala för Danmark kan jag säga att Danmark är helt öppet för att samarbeta i säkerhetspolitiska frågor med många olika Natoländer för att öka säkerheten i den arktiska delen av världen. Det fanns skäl till att vi också var med på övningen. Det är bara bra.

Sedan var det frågan om Mercosuravtalet, alltså avtalet med ett antal sydamerikanska ekonomier. Bedömningen var att avtalet är korrekt och legitimt, hade gått igenom hanteringen och skulle implementeras. I det läget är det inte minst de som ofta uttrycker sig frihandelsskeptiskt som på olika sätt hittar några legala frågor som de absolut vill använda för att stoppa implementeringen av avtalet – och skickar det till domstolen. Jag har otroligt svårt att tro att det finns andra skäl bakom detta.

Anf. 99 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Det är viktigt att hålla fast vid EU-fördraget. Jag menar att just de här balanseringsmekanismerna är problematiska i det. Det betyder alltså att om det finns ett Mercosuravtal på plats och EU skulle höja ribban vad gäller till exempel miljö, djurvälstånd eller arbetares rättigheter kan andra stater stämma våra demokratier för att handeln påverkas negativt.

Jag ser positivt på att diversifiera handel och att göra oss mer oberoende av enstaka aktörer. Jag ser positivt på handel om den också kan bidra till att stärka de värden som handlar om mänskliga rättigheter, miljö, klimat och djurvälstånd. Men Mercosur går i helt motsatt riktning. Därför har vi opponerat oss, inte bara för att försena någonting utan också för att se till att EU-fördraget följs.

Anf. 100 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Vi var överens om andra saker. Här är vi fundamentalt oeniga. Det finns alltid länder och partier som är emot frihandel och som klär det i olika argument. Det kan vara alla möjliga hänsyn – en specifik yrkesgrupp, ett specifikt miljöskäl. Det finns alltid ett skäl att säga nej till frihandel. Det finns alltid någon som vinner på att inte ha frihandel.

Vår svenska erfarenhet – 150 år – är att vi vinner gemensamt på frihandel. Det har vi gjort under en lång tid. Svensk exportindustri bygger på frihandel.

Att motverka frihandel är att undergräva möjligheterna för svensk exportindustri att vara framgångsrik. Att undergräva frihandel just nu är att äventyra det ökade oberoende av USA som vi alla borde kunna vara överens om.

Ni borde ångra det här beslutet.

Anf. 101 ERIK OTTOSON (M):

Herr talman! Vi har med jämna mellanrum meningsutbyten kring återrapporter. Jag roade mig med att tänka tillbaka: Vad har jag frågat statsministern om? Vad har vi diskuterat under de gångna tillfällena?

Det har varit EU:s roll som demokratiernas starka bastion. Det har varit behovet av stärkt konkurrenskraft. Det har varit behovet av stärkt frihandel runt om i världen. När vi senast sågs konstaterade vi att det fanns sprickor i muren. Det är inte utan att man landar i att vi har varit ganska rakt på det.

Nu befinner vi oss vid en tidpunkt som av många beskrivs som uppbyggens tid. Det är en situation där vi behöver orientera oss i en förändrad världsordning. Vissa säger att de är överraskade. Andra har kanske sett det komma. Jag tycker att vi har pratat om det på ett sådant sätt att det uppfattas som att vi nog inte i obetydlig del har varit förberedda och redo för att kunna ta oss an den här formen av omvälvningar.

Herr talman! Det finns en oundviklig fråga som vi nu måste ställa oss. Det finns saker som redan har identifierats – saker kring konkurrenskraft, frihandel, stöd till Ukraina, stärkt försvar på den europeiska kontinenten och förmåga att ta hand om oss själva. Vilka är stegen som EU och Sverige nu måste ta, i den här nya tiden? Vad kan vi göra för att laga de sprickor som syns i muren – dels efter att EU inte lyckades enas om att använda de frysta ryska tillgångarna, dels efter att EU-parlamentet med svenska parlamentariker från Miljöpartiet och Vänsterpartiet valde att skicka Mercosuravtalet till domstol? Hur lagar vi de sprickor som finns i muren – detta fantastiska myller som ändå är demokratiernas starka bastion i världen?

Anf. 102 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Det är en svår fråga, och det finns naturligtvis inget enkelt svar på den. Det är 27 demokratier som verkar tillsammans, med 27 individuella demokratiska spelplaner, så att säga. Ibland är det divergerande nationella intressen, men det kan också vara divergerande intressen inom länder.

Vi ska inte skämmas för att det är på det sättet. Men när detta ska ställas mot länder som kan fatta beslut med presidentdekret är det olika, helt enkelt.

Vi vill bevara våra demokratiska institutioner, så vi ska inte skämmas för att de är just så här. Sedan kanske vi lite oftare ändå kan ta oss i kragen

och hitta gemensamma nämnare i Europa. Det skulle nog vara en fördel, tror jag, om vi lite oftare kunde se att det finns ett gemensamt intresse som borde övertrumfa det nationella intresset.

Det här är svårt. Det är egna väljare som har rösträtt, inte andras väljare. Så är det i alla demokratier.

Men ibland när vi har ställts inför ganska tuffa situationer har EU ändå funkat. Jag tänker på hur det är när krisen är här – pandemin, eurokrisen för de länder som har euron som valuta och Ukraina. Detta har tvingat fram ett snabbt och resolut beslutsfattande. Jag tror att det här också är av ett sådant slag, för det har varit på väg under en ganska lång tid.

När det gäller konkurrenskraftsfrågorna var det ett problem långt innan USA började låta som USA låter just nu. Det ensidiga beroendet av amerikanskt försvar och amerikansk försvarsindustri är känt sedan länge. Alla presidenter sedan Eisenhowers dagar har tyckt att Europa måste stå stadigare på egna ben och inte vara lika beroende av amerikanska säkerhetsgarantier.

Mycket av detta är alltså väl känt. Det är snarare ett underbetyg till Europas länder att vi inte har tagit tag i det tidigare. Men nu kanske vi är i det läget att vi verkligen gör saker. Då handlar det om konkurrenskraftsfrågorna, kapitalmarknadsunionen, den inre marknaden och den digitala inre marknaden, som också råkar vara starka svenska intressen.

Anf. 103 ERIK OTTOSON (M):

Herr talman! Det är ett klokt resonemang, tycker jag. Det är inte utan att man drar sig till minnes Europaparlamentsvalet 2009, när vår partikollega Gunnar Hökmark för döva öron försökte hamra in budskapet om stärkt europeisk konkurrenskraft på ett sätt som nu framstår som helt uppenbart och helt självklart.

Det är ingen tillfällighet att det är ganska många och fler och fler som knackar på dörren för att få tillhöra det Europa som EU nu utgör. Utöver de länder som nu har formella processer pågår det till exempel en växande debatt i vårt grannland Norge. Man överväger att diskutera detta även på Island, som ju tidigare har valt en annan väg.

Men det finns ett land som statsministern har nämnt och som det är intressant att knyta närmare band med, och det är Kanada. Vad kan vi göra ytterligare för att knyta Kanada närmare? Ett EU-medlemskap för ett land i Nordamerika är kanske att ta i lite grann, åtminstone i det korta perspektivet. Men vad kan vi göra för att ytterligare stärka våra band till Kanada?

Anf. 104 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Kanada är intressant på många sätt – verkligen. Det är det mest nordiska land som finns i världen utanför Norden – så tror jag att någon kanadensisk premiärminister uttryckte det.

Vi är väldigt likasinnade på många sätt. Det är ingen tvekan om det. Vi har ett antal naturresurser, skog och timmer. Det finns också många sådana naturliga likheter. Jag tänker på gruvfrågor. Vår industri jobbar mycket med Kanada i deras anläggningar.

Sedan har vi förstås ett alltför ensidigt beroende av amerikansk försvarskapacitet. Vi har haft det under en lång tid. Vi förstår att vi borde ha varit självständigare tidigare. Detta delar europeiska Nato med Kanada. De fattar också enorma beslut där.

Vi har också ett antal mycket specifika försvarsindustriella bilaterala frågor. Några är väl kända. Global Eye bygger på ett kanadensiskt flygplan, till exempel, med svensk teknik. Det finns mycket framför oss som skulle kunna realiserars.

Anf. 105 MAGNUS BERTSSON (KD):

Herr talman! Tack, statsministern, för redogörelsen och för svar på frågor som har dykt upp hittills!

Bara Danmark och Grönland beslutar över Danmark och Grönland. Tänk att det ska behöva sägas! Det är fascinerande. Men det är också skrämmande, för det påverkar tilliten vad gäller den transatlantiska länken. Tillit är en viktig sak, stavas samma fram och bak. Det fick jag lära mig när jag började med politiken.

Det är väldigt viktigt att vi faktiskt försöker hitta sätt att åter bygga upp tilliten. Det är svårt att se att den nuvarande amerikanska administrationen är beredd att hjälpa till med det återuppbyggandet. Men det finns ju motkrafter i kongressen, som vi väldigt tydligt har sett under den här processen.

Vad kan då Europa göra? Europeisk konkurrenskraft minskar Europas sårbarhet, och därför måste vi diversifiera vår handel. Jag var en av dem som kanske var lyckligast över att Mercosuravtalet hade kommit i mål. Jag har längtat efter det en lång tid och blev mycket bekymrad över att Europaparlamentet fattade ett beslut om att fördröja införandet.

Lika glad var jag när ett avtal verkade vara färdigt med Indien. Det är en enorm möjlighet till marknad som faktiskt gör Europa mindre sårbart. På så sätt kan vi koncentrera oss på det vi behöver. Det handlar inte om att bara själva berika oss, utan vi får det lättare att försvara och hjälpa Ukraina liksom att försvara den regelbaserade världsordningen.

Det som gör mig lite orolig är om vi går för långt i att göra avtal och utveckla samarbetet med Kina. Jag skulle gärna höra hur de diskussionerna fördes under mötet.

Anf. 106 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Formellt var Kina inte uppe nämnvärt alls, utan det handlade om det transatlantiska. Sedan förstår ju alla att det här får andra konsekvenser. I ett läge där man vill diversifiera sig mer och känner osäkerhet kommer många länder också att titta på andra. Det är helt naturligt. Sverige har en omfattande handel med Kina. En av Sveriges absolut största privata arbetsgivare, Volvo Cars, är ett börsbolag men med ett stort kinesiskt ägande. Vi har också väldigt omfattande och framgångsrik handel med, sourcing från och produktion i Kina. Scania invigde nyligen en omfattande anläggning på den kinesiska östkusten, till exempel. Detta ska vi alltså vara för. Vi ska dock vara både principfasta och säga vad vi tycker och vad vi står för och pragmatiska i att hitta lösningar som vi tycker är bra för vårt land.

Jag har länge tillhört dem som i likhet med Ursula von der Leyen tycker att man måste vara både nykter och öppen när det gäller Kina. Vi ska inte vara naiva. Man måste inse teknologiska säkerhetsrisker och inte vara naiva inför vad de vill göra med den öppna handeln. De är WTO-medlemmar, men man kan inte säga att de sköter detta WTO-medlemskap. I stället an-

*Återrapportering
från informellt möte
mellan Europeiska
rådets medlemmar
den 22 januari*

vänder de i hög grad statssubventioner för att konkurrera mot den europeiska marknaden. Där kan vi inte vara naiva i marknadsekonomins namn.

Allra sist tror jag väldigt mycket på att sluta gemensamma överenskommelser och ha en gemensam europeisk ansats. Kina föredrar bilaterala överenskommelser med varje land, och jag tycker att även europeiska länder lite för enkelt går på det. Det är en ganska strid ström av kollegor till mig som åker till Kina. Jag har inget emot det, men i grund och botten skulle vi vara starkare om vi gemensamt diskuterade relationerna mellan Europa och Kina.

Anf. 107 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Herr talman! Tack, statsministern, för ett resonemang som jag givetvis stämmer in i väldigt mycket!

Det handlar inte om att förbjuda all handel eller allt samarbete med Kina på handelsområdet. Vi har som sagt många svenska företag i Kina, inte minst från Göteborg, som jag kommer ifrån, men vi får inte återigen bygga oss fast i ett nytt beroende med en auktoritär stat. Många europeiska stater lyckades göra sig beroende av Ryssland på energiområdet, och vi har också sett det när det gäller samarbete med Kina på handelsområdet. När man sätter sig i beroendeställning är man inte fri. Då blir vi återigen sårbara.

Jag tror att europeisk konkurrenskraft minskar Europas sårbarhet om vi inte binder fast oss i en annan sårbarhet.

Anf. 108 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Vi är helt överens om detta. Jag borde ha sagt tidigare när jag svarade på en fråga om svenska sårbarheter och svensk positionering att energiförsörjningen är en styrka för oss. Tänk de länder som snabbt som ögat tvingades lägga om från rysk fossil energi för att försöka hitta andra, fortsatt fossila, energilag! Vi har många problem, men vi bygger ut kärnkraften snabbt och även mycket förnybart. Men vi är relativt oberoende av andra, vilket är en enorm styrka som andra bara kan drömma om.

Den största sårbarheten gentemot Kina just nu skulle jag ändå säga är jordartsmetaller. Ebba Busch hade en genomgång av våra beroenden på nationella säkerhetsrådet, och utan att gå in på detaljer kan man väl säga att när Kina behärskar 90–95 procent av världsmarknaden om man lägger ihop råvaror och förädling, då är det en väldigt tydlig sårbarhet på samma sätt som de stora techplattformarna skapar en sårbarhet mot USA.

Anf. 109 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Jag kommer likt föregående talare att fortsätta på Kina-temat. Det är klart att Kina är ett land som inte agerar på samma sätt som vi i den demokratiska världen och inte heller tänker på samma sätt. Vi tänker lätt på konflikt och krig som en sak och ekonomi, politik och diplomati som någonting annat, men kommunistpartiet i Kina ser ju ekonomin som ett sätt att bedriva krig. Man pratar till exempel om enhetsfronten, som innebär att alla entiteter som Kina tycker är kinesiska ska vara agenter för Kina, och det finns inga privata kinesiska företag på samma sätt som det finns i fria marknadsekonomier.

Just nu präglas Kina inrikespolitiskt av maktkamp inom kommunistpartiet, ekonomisk instabilitet och instabilitet både på produktionssidan, i pensionssystemet och demografiskt. Landet präglas av ett aggressivt användande av den militära makten mot grannländer och av att politiskt sätta tryck på länder både i närområdet och länder i Europa. Ett av skälen till att Liberalerna som första parti krävde att vi skulle gå från att fatta beslut i utrikespolitiken med enhällighet var just att Kina tidigare har hållit europeiska länder gisslan när det gäller utrikespolitiken.

Min fråga till statsministern är därför hur diskussionerna går kring att Kinasäkra svensk och europeisk ekonomi. Jag tror att det är dags att vi just Kinasäkrar vår ekonomi, för det är inte så att Kina är ett stabilt land att luta sig på när den transatlantiska länken skakar. Tvärtom präglas diktaturer av att de verkar stabila tills de inte är stabila över huvud taget, och då är de det mest instabila man kan tänka sig. Så ser Kinas ekonomi och politiska styre ut just nu.

Anf. 110 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! För formens skull ska jag först säga att det här inte var på agendan på mötet i Bryssel. Vi pratade om det transatlantiska. Men Kina ligger av många skäl i förlängningen, så det är inte alls irrelevant.

Kina är inte som vi och kommer inte att bli som vi. Det ska man komma ihåg. Det vill säga man måste ha både en principiell och en pragmatisk ansats samtidigt. Principiellt står vi på demokratins, upplysningens och legitimitetens sida. Det gör inte de. Så är det. Samtidigt kan vi inte låtsas som att Kina inte finns, vare sig ekonomiskt eller geopolitiskt. De har en stor betydelse också för andra delar av världen.

Jag tycker därför att man ska tala klartext men samtidigt kunna hitta områden där man faktiskt samarbetar och drar nytta av varandra. Våra företag har stor nytta av den kinesiska marknaden och stor nytta av Kina när det gäller sourcing, men även de har insett att de inte vill vara ensidigt beroende. De pratar allt oftare om China for China, till exempel. Det är en stor marknad. Den ska man ha respekt för, men man kan inte ha det som en grund för många andra marknader.

Vi ska också kräva reciprocitet, som man säger, när det gäller handelsutbyten, och där tycker jag att EU har ökat sin tydlighet den senaste tiden. Det var kontroversiellt när man införde en del tullar mot elektriska fordon eftersom det var uppenbart att Kina tillverkade och subventionerade dem på ett sätt som inte överensstämmer med våra regler. Vi vill inte ha en statssubventionerad industri som använder europeiskt statsstöd för att sedan kunna konkurrera utomlands, och då vill vi inte heller utsättas för den sortens konkurrens. Vi följer nu extremt noga vad som händer med kinesiskt överskott som inte får eller kan säljas till USA lika mycket som tidigare. Vart tar det vägen på europeiska marknader?

Jag tycker alltså att det finns en begynnande samsyn. Sedan är det fortsatt så att olika länder har så olika intressen i Kina att många ändå föredrar att åka dit och göra överenskommelser på egen hand. Två gånger har vi haft en strategidiskussion om Kina. Båda gångerna landade det i att det här är väldigt viktigt, och båda gångerna landade det i att var och en därefter agerade var och en för sig.

Anf. 111 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Jag har ett par frågor om andra saker än Kina också.

För det första undrar jag hur regeringen och EU avser att arbeta för att stärka relationen med de delar av USA som inte är Donald Trump.

För det andra undrar jag om regeringen har drivit på för att säkerställa att EU-länderna anser att artikel 42 även ska omfatta territorier som ligger utanför EU. Jag tror att det är väldigt viktigt att territorier som tillhör EU-länder men ligger utanför EU, som Grönland – det finns andra exempel också – omfattas av artikel 42.

För det tredje undrar jag om regeringen har drivit på för att tydliggöra för Grönland men också länder som Norge och Island att dörren till EU är öppen om de vill gå med. Jag tror att det är en väldigt viktig signal att skicka i det här läget.

Anf. 112 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Jag tar frågorna i tur och ordning, fast bakifrån.

När det gäller Norge och Island tycker jag att det är spännande med de diskussioner som nu förs i båda länderna. Vi är nogga med att vi inte lägger oss i norsk eller isländsk inrikespolitik, men jag har svårt att tro annat än att de skulle vara varmt välkomna om de skulle landa i att de vill bli EU-medlemmar. Jag tror att många andra kandidatländer vållar större huvudbry när det gäller enigheten. Som sagt lägger vi oss inte i saken, men det är intressant med de diskussioner som förs och att det finns en sådan attraktivitet i EU-systemet.

För oss EU-nördar – alla kanske inte sysslar dagligen med artikel 42: Omfattar säkerhetsfrågorna i artikel 42 även territorier som tillhör EU-länder men själva inte är medlemmar i EU? Det är en intressant fråga. Man måste nog vara EU-jurist för att reda ut den. Jag har noterat att det finns olika uppfattningar om saken. Jag kan inte bedöma detta, men just nu skulle det vara en styrka om det visade sig vara så.

Texas är ett intressant exempel på en del av USA som jättemånga företag är väldigt intresserade av. Som av en händelse öppnar Sverige ett länge planerat konsulat där.

Anf. 113 ULF HOLM (MP):

Herr talman! Tack så mycket, statsministern, för återrapporten! Jag vill också framföra mitt beröm till statsministern och hans statsråd för tydlighet efter lite om och men. Det var en viss tvekan i början, men jag tycker att ni nu har agerat helt riktigt och väldigt tydligt och bestämt och stått upp för Danmark och Grönland och mot Trumps sätt att uttrycka sig. Mycket bra gjort, statsministern!

Jag tycker att statsministern lyfte fram väldigt viktiga frågor i återrapporten. Han blottade en viss kommande problematik, nämligen hur enigheten kommer att se ut i EU-kretsen längre fram när ett skarpt beslut ska fattas. Det blir väl den traditionella nord-syd-konflikten – eller spänningen – i EU. Men hur bedömer statsministern möjligheterna att nå framgång längre fram i tiden? Det är väldigt svårt att säga, med tanke på att vi inte känner till den exakta frågeställningen. Jag ser att vi måste utöka vårt samarbete i den nordisk-baltiska kretsen, både inom EU och inom Nato, för att stärka den position som vi trots allt eftersöker, med enighet inom EU i de här frågorna. Vilken strategi anser statsministern behövs

framöver i detta arbete inom EU, men kanske också inom Nato, för att stärka vår position och se till att utfallet blir så bra som möjligt?

Jag vill också berömma statsministern för att han lyfte Ukrainafrågan. Den får inte glömmas bort i allt detta mediebrus. Men kan man verkligen lita på säkerhetspolitiska garantier till Ukraina om USA skulle ge sådana, med tanke på hur nyckfull presidenten är?

Anf. 114 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Det är många och viktiga frågor som alla är seminarie-långa, så att säga. Jag får nog vara lite selektiv.

Det finns en underliggande oro för vad som sker med enigheten när den provas. Jag har nämnt det flera gånger. Känner vi oss säkra på att EU kommer att hålla ihop långsiktigt för Ukraina även i ett läge där Europa måste stå för en mycket större andel av stödet? Här finns det en återkommande osäkerhet. När det gäller Ungern är det uppenbart. Nu var Ungern, Slovakien och Tjeckien tillsammans, men det var många fler länder som gjorde att vi till exempel inte kunde nå enighet om frysta tillgångar.

Jag har flera gånger försökt vara transparent och sagt att det finns en underliggande oro i detta. Jag tyckte också att det syntes när det gällde tullfrågorna. Nu prövades detta inte skarpt. Jag har sagt att det kan finnas mycket begripliga skäl för en del länder – ju starkare säkerhetspolitiskt beroende man är av USA, desto mindre vill man ställas inför sådana svåra val. Tiden kommer att ge oss fler svar.

Den goda sidan antyds också, med nordisk-baltiskt, nordisk-baltisk-polskt och nordisk-baltisk-polsk-tyskt samarbete. Vi har också starka bilaterala samarbeten som funkar rätt bra. Det är ingen slump att vi i Norden, Baltikum, Tyskland, Irland och Nederländerna träffas inför varje europeiskt toppmöte för att diskutera gemensamt. Vi är inte överens om allt. Men det är viktigt att vi söker likasinnade. Vi inser att bara vår röst inte kommer att räcka. När vi kan enas med många länder, och gärna några stora länder, har det stor betydelse. För att ta det självklara vill jag nämna Östersjösamarbetet, inte minst inom Nato. Östersjön har aldrig varit i bättre händer än just nu, men utmaningarna är förvisso också större än tidigare.

Kan man lita på USA? Säkerhetsgarantierna förväntas bli kongressfästa. Så har det låtit hela tiden. Det är en viktig grund för att Europa ska våga ge egna säkerhetsgarantier.

Anf. 115 AIDA BIRINXHIKU (S):

Herr talman! Jag tackar statsministern för återrapporteringen. Jag skulle vilja följa upp några av de frågor som ställts tidigare.

Jag vill börja där statsministern avslutade under förra veckans samråd. Det räcker inte att fastna i problembilden, utan man måste även kunna visa handlingskraft i det här oroliga läget. Det var också budskapet från Kanadas premiärminister Carney i hans tal. Vi behöver en ny strategi, inte bara i ord utan i handling. För Kanadas del har det här lett till nya krafttag inom handel, investeringar och AI.

Herr talman! Detta leder mig in på vad som görs i Sverige. Vi socialdemokrater står alltid redo att stötta regeringen i ett svårt läge. Det innebär att jag och mitt parti alltid kommer att välkomna det arbete som är rätt och riktigt men att vi också kommer att framföra kritik när det som görs inte är tillräckligt. Vi kommer att göra det på ett konstruktivt sätt. Det är därför

Prot. 2025/26:65
28 januari

*Återrapportering
från informellt möte
mellan Europeiska
rådets medlemmar
den 22 januari*

vi socialdemokrater har presenterat flera konkreta åtgärder för att stötta hushållen, jobben och ekonomin i det här omvärldsläget, herr talman. Det handlar bland annat om nya krafttag i handelspolitiken för att kunna nå nya marknader och stärka exportstödet, en nationell analys av vår ekonomiska säkerhet och sårbarhet och ett reformerat system för korttidsarbete för att kunna skydda svenska jobb.

Herr talman! Vi befinner oss i ett läge som ställer helt nya krav på politisk handlingskraft. Därför skulle jag vilja fråga statsministern vilka nya initiativ som regeringen planerar att ta för att skydda svenska jobb och företag i det här omvärldsläget.

Anf. 116 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Liknelserna med Kanada är både rätt och fel. De är rätt därför att vi är likasinnade. Vi tänker snarlikt när det gäller världsordningen och geopolitiken – makt går inte före rätt. Det fanns skäl till att vi satt tillsammans.

Men vi är olika såtillvida att vi ligger på helt olika ställen. De är så beroende av USA att det är en massiv dominans, och så har de haft det jättelänge. Där är inte vi. Situationerna skiljer sig en del åt. För dem är det ett dramatiskt skifte. För oss är det ett mindre dramatiskt skifte i sak – kanske större i retoriken. Likväl är det viktigt. Därför ska vi agera.

Det är därför jag understryker att vi är så väl positionerade när det gäller alla de här sakerna. Den europeiska strategin – mer Europa, mer tillsammans, mer inre marknad, mer samarbete – är en del. Den påbörjades före den här amerikanska retoriken men blir ännu viktigare. Det handlar också om nya handelsavtal. Handel är EU:s kärnkompetens – det finns ingen enskild fråga där EU är starkare. Sverige har inte rätt att sluta egna handelsavtal. Vartenda handelsavtal vi vill se slutet måste vi hjälpa EU att komma fram till. Det gör vi med framgång, men tyvärr stoppas det ibland av en del som finns till vänster. Jag vill också nämna försvarssamarbetet – inom EU, inom Nato, inom europeiska Nato.

Jag ser inget behov av en ny strategi. Den strategi vi har ska vi fortsätta att fullfölja, och vi ska systematiskt se till att våra ensidiga beroenden av USA inte är skadliga för vår del. Det är strategin.

Det här är också Kanadas strategi, men de kommer från ett helt annat läge. USA är av naturliga skäl mycket mer dominant där.

Anf. 117 JAN ERICSON (M):

Herr talman! Det finns mycket att säga om USA:s president Donald Trump. Min välkända återhållsamma och nyanserade personlighet gör dock att jag inte här vill uttrycka riktigt från djupet av mitt hjärta hur jag ser på en del av de saker som har uttalats av honom på senare tid och som har skadat relationerna med Europa. Jag väljer att se framåt.

Banden mellan Europa och USA har under flera hundra år formats genom handel, företagande, forskning, kultur, utbildning, turism, försvarssamarbete, diplomati och politik. Även inom Nato har man under många decennier byggt upp starka band mellan Europa och USA. Alla dessa band kommer inte att brytas så lätt som vissa tror. USA är väldigt mycket mer än Donald Trump.

Det kommer en dag efter Donald Trump. Min fråga till statsministern är därför: Hur kan vi i avvaktan på ett nytt styre i USA på bästa sätt främja

kontakterna mellan Europa och alla de många Europavänliga krafter som finns i USA?

Prot. 2025/26:65
28 januari

Anf. 118 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Herr talman! Det här är rätt inställning. Vi ska inte själva medverka till något som blir destruktivt för oss och bryta väl fungerande samarbeten i ivern över att vi på goda grunder är irriterade över det sätt som man uttrycker sig på från USA:s sida. Självklart inte! Vi ska alldeles uppenbart vara långsiktiga i detta. Vi ska stå upp för det vi tycker är rätt och riktigt. Vi ska enas om det gemensamma. Det är bara ett sådant språk som jag tror fungerar i USA. Men vi ska vara långsiktiga. Det tycker jag är den självklara slutsatsen.

Jag tror att företagen är viktiga. Företagen vill inte heller vara ensidigt beroende, framför allt inte av nyckfullhet i handelsvillkor och tullar. Det skapar helt hopplösa förhållanden om de inte har en aning om tullarna är 0, 10, 25 eller 50 procent. Det är otroligt destruktivt för företag som vill göra långsiktiga investeringar.

Sverige är den nionde största investeraren i USA, om vi talar om företag. Enormt pengar går till USA. De skulle kunna gå någon annanstans. Jag tror att företagets förmåga att tala klartext med varandra är väldigt bra. Jag har träffat en och annan generad amerikansk företagsledare som insett att det här inte är gynnsamt för våra helt andra kontakter som vi vill vidmakthålla.

Vi ska även slå vakt om annat. De som var i Sälen och lyssnade på den amerikanska general som går under förkortningen SACEUR i Europa hörde honom ge uttryck för ett helhjärtat, solitt stöd för alla de strukturer som har byggts upp inom Nato under lång tid.

Vi ska själva inte kasta bort någonting som fungerar väl.

Åtterrapporeringen var härmed avslutad.

§ 10 (forts. från § 8) **Folkhälsa** (forts. SoU12)

Folkhälsa

Anf. 119 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Herr talman! Eftersom min röst har lite svårt att bära i dag väljer jag att fokusera på *ett* angeläget område inom folkhälsopolitiken, nämligen psykisk ohälsa, som i dag kan ses som en folksjukdom. Många mår långtifrån bra i dag.

Psykisk hälsa handlar ytterst om frihet. Vem vill inte leva sitt liv och utbilda sig, fungera på jobbet tillsammans med arbetskamrater eller drömma om en framtid? Men när livet blir för tungt fungerar inte allt detta, och då blir rätt stöd av samhället, och att få det i rätt tid, helt avgörande. Därför är regeringens arbete med psykisk hälsa och suicidprevention en av vår tids viktigaste välfärdsfrågor. Det handlar om livet och ett samhälle som tydligt och aktivt verkar för god och jämlik psykisk hälsa för alla i vårt land – för både unga och gamla. Ingen ska behöva uppleva att självmord är den enda utvägen när livet är som tyngst. Detta adresserar regeringen på olika sätt.

Vi arbetar för ett viktigt skifte: att gå från punktinsatser till ett långsiktigt, sammanhållet arbete. De fyra övergripande målen i strategin för psykisk hälsa och suicidprevention handlar om en bättre psykisk hälsa, färre fall av suicid, minskade skillnader och mindre negativa konsekvenser av psykiatriska tillstånd.

Vi behöver påminna oss om något avgörande. Psykisk hälsa skapas inte främst i myndighetskorridorer och kanske heller inte här i kammaren. Den skapas i vardagen, där människor är. Den skapas i familjen, i skolan, på jobbet och i föreningslivet. Därför är det särskilt välkommet att strategin betonar tidiga insatser för barn och unga. Den betonar även arbetslivet och ett samhälle där människor känner sig delaktiga och har en tillit till varandra. Att investera i ungas psykiska hälsa handlar inte bara om socialpolitik, utan det är också framtidspolitik. Barn och unga är ju vår framtid.

Herr talman! Vi behöver ett system som är kunskapsstyrkt och samtidigt är öppet för innovation och på allvar tar till vara lokalt engagemang. Professioner ska där ges utrymme att använda sin kompetens. Människor ska mötas av andra människor av kött och blod och inte enbart ses som ärenden.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har ett ansvar att tillsammans med andra myndigheter samordna dessa åtgärder. Det är viktigt att det fungerar mellan till exempel skolan och socialtjänsten. Man ska inte kastas runt eller hamna mellan stolarna när man mår psykiskt dåligt. Samverkan måste vara praktisk, inte byråkratisk och krånglig.

Herr talman! När ett barn eller en ungdom väljer att avsluta sitt liv lyfter strategin vikten av arbetet med utredningar efter suicid. När ett barn dör i suicid ska samhället alltid dra lärdom. Även när vuxna avlider ska det finnas möjlighet att göra detsamma. Vi får aldrig enbart nöja oss med att reagera, utan vi behöver även agera, analysera och hela tiden förbättra våra insatser. Vi behöver söka och förstå systembrister, se riskfaktorer och utveckla träffsäkra insatser. En sådan kunskap räddar liv.

Herr talman! Vi vet att samtal räddar liv. Den nationella stödlinjen Hjälpplinjens är ett viktigt komplement till vårdens och civilsamhällets insatser. För den som befinner sig i kris kan Hjälpplinjens låga tröskel och anonymitet vara avgörande. Ett samtal i rätt stund kan förändra ett helt liv. Här ser vi hur offentlig sektor och andra aktörer tillsammans kan bygga ett starkare skyddsnät.

Civilsamhället förtjänar särskilt att lyftas fram. Ideella organisationer når människor som annars riskerar att bli osynliga. De erbjuder gemenskap, stöd och hopp. Därför finns statsbidrag på 150 miljoner kronor till organisationer inom psykisk hälsa och suicidprevention. Det är inte bara ett stöd utan också ett erkännande att civilsamhällesorganisationer är avgörande.

Herr talman! I mina tankar har jag många ansikten på människor, framför allt unga, som jag har mött i min tidigare yrkesroll. Jag har fått möta dem på botten av livet, i själens dunkla natt, när allt hopp är borta och blickarna är tomma.

Där och då behöver det finnas medmänniskor som tänder ett ljus, en hoppets låga, när en finnas människa själv inte orkar. Det behöver finnas någon som vandrar vid den människans sida, som finns där, nära, och har tålamod – någon att luta sig mot, som ger hoppet tillbaka. Det finns inget

vackrare än att se en människa få sin livsgnista tillbaka, lyfta sin blick igen och tro på livet.

Därför blir denna politik viktig. Den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention ger oss verktyg, men det är vårt gemensamma ansvar som samhälle att se till att den används rätt, med fokus på förebyggande, tidiga insatser, valfrihet, kvalitet och jämlik tillgång till stöd – när det behövs och där det behövs.

Anf. 120 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Jakob Olofsgård för anförandet!

Jag instämmer inte minst i den del av anförandet som handlade om civilsamhällets organisationer och deras betydelse för det psykiska välmåendet i samhället. Det gäller inte minst barn och unga, som ofta är beroende av föreningslivet, och även den vuxna delen av befolkningen, som gärna befinner sig i studieförbundens regi, precis som pensionärer väldigt ofta gör liksom många av våra funktionsnedsatta.

Det blir därför, herr talman, lite paradoxalt när ledamoten står och pratar om hur viktigt detta är och vi alla i den här kammaren känner till de neddragningar som regeringen och Liberalerna med utbildningsministern i spetsen har gjort under den här mandatperioden. Detta år är det tredje året av neddragningar. Sammanlagt 500 miljoner kronor har dragits bort från våra studieförbund. Det är pengar som hade kunnat gå till kurser för barn och unga, till den som vill bilda ett band eller lära sig ett nytt språk, till kulturaktiviteter för våra äldre – vi vet att det är oerhört betydelsefullt – eller till den som vill lära sig hantera internet och bedrägerier i den digitala världen, vilket är en av alla de kurser som erbjuds.

Men här har man dragit ned. Här har man minskat. Man har slagit mot dessa viktiga bärare i civilsamhället. Jag har väldigt svårt att förstå hur detta går ihop, men det kanske den liberala ledamoten kan förklara för mig. Varför är det så viktigt för Liberalerna att dra undan mattan för studieförbunden?

Anf. 121 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten, som tar upp en väldigt relevant och värdefull aspekt på vad som är viktigt. Vi delar den syn på civilsamhällets roll som jag lyfte i anförandet. Vi som folkrörelsepartier vet och ser att väldigt lite pengar kan göra stor skillnad och att man kan växla upp även med små summor. Det handlar först och främst om var man har sitt engagemang och sitt stora hjärta.

Herr talman! Det finns ett stort civilsamhälle som gör otroligt mycket och som denna regering, som jag sa i anförandet, uppmuntrar och stöder för att det ska göra mer, särskilt när det gäller suicidpreventiva åtgärder; det handlar om samtal och mötesplatser.

Ledamoten nämner, herr talman, studieförbunden, som fortsättningsvis absolut har en viktig roll i just detta syfte – att förebygga, hjälpa och föra människor tillbaka till ett liv, en gemenskap och så vidare. När det gäller de åtgärder som avser studieförbunden är det en debatt som vi kan ta när det handlar om utbildning och skola. Men vi liberaler anser att de fortsatt framåt kommer att vara en otroligt viktig del i den föreningsrörelse som vårt land väldigt mycket är byggt på.

Anf. 122 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Nu har vi en debatt om folkhälsa, och ledamoten har själv anført att civilsamhället och studieförbunden är en väldigt viktig del i arbetet för att förbättra folkhälsan. Då är det klart att det är relevant att föra den debatten här i kammaren just nu.

Jag noterar alla de goda orden om studieförbunden och hur viktiga de är, inte minst för att förebygga ohälsa. Men likväl har man gjort de här neddragningarna, som får full effekt i år. Vi har i region för region kunnat se hur studieförbunden har dragit ned på personal och minskat utbudet. Det har slagit särskilt hårt mot funktionsnedsatta och mot äldre, som varit beroende av verksamheter i studieförbundens regi, både kurser och kulturella aktiviteter. I spetsen för detta har liberala utbildningsministrar gått och slagit mot våra studieförbund.

Nu säger ledamoten, herr talman, att väldigt lite pengar kan göra väldigt stor skillnad. Det är intressant. Då är kanske tanken hos Liberalerna att ju mer vi sänker bidragen till studieförbunden, desto bättre blir deras verksamheter. Det är inte riktigt detta man hör när man lyssnar på studieförbunden själva och hör vilka konsekvenserna har blivit av de neddragningar som Liberalerna har gjort på studieförbunden.

Det här hänger inte ihop, herr talman. Det stämmer inte. Man står å ena sidan och lovordar studieförbundens verksamheter och drar å andra sidan undan mattan för dem genom drakoniska neddragningar. Varför är detta regeringens och Liberalernas politik för att stärka folkhälsan? Hur går detta ihop?

(Applåder)

Anf. 123 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten för att vi återigen får lyfta studieförbunden och hur viktiga de är! Jag har själv jobbat nära studieförbunden i mitt hemlän och sett den vikt de har.

Men jag delar inte beskrivningen att studieförbunden i dag inte har någon möjlighet alls att göra någon nytta. När jag möter dem i dag ser jag att de gör stora insatser inom funktionsrättsområdet och äldreområdet. De gör i dag otroligt mycket för de medel som de får.

Vi i Liberalerna vill såklart se att medlen till studieförbunden ökar framåt. Men vi har nu haft en tid när vi har sett över och reglerat ekonomin kring studieförbunden därför att det behövdes. Men de finns, och de kommer att fortsätta jobba för en bättre psykisk hälsa. Jag kan särskilt lyfta fram ensamhetsområdet, där de stöttar och hjälper de människor som behöver hjälp.

(Applåder)

(forts. § 13)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 januari

MJU6 Skogspolitik

Punkt 1 (EU:s inflytande över skogspolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (C)

Votering:

279 för utskottet

18 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 19 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 4 -

För res. 1: 18 C

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 3 (Ägande, brukande och formellt skydd av skog)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

Votering:

186 för utskottet

93 för res. 5

18 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 SD, 59 M, 18 C, 19 V, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 92 S, 1 -

Avstod: 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 5 (Regler för avverkning av skog)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

276 för utskottet

21 för res. 8

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 8: 19 V, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 6 (Klimatanpassning inom skogsbruket)

1. utskottet

2. res. 9 (MP)

Votering:

279 för utskottet

18 för res. 9

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 19 V, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 9: 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU7 Övergripande miljöfrågor

Punkt 2 (Effektivare tillståndprocesser och kortare handläggningstider)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

92 för res. 1

18 för res. 3

187 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

149 för utskottet

93 för res. 1

55 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 SD, 59 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 92 S, 1 -

Avstod: 18 C, 19 V, 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 3 (Lagstiftningen om dispenser för dumpning av muddermassor)

1. utskottet

2. res. 5 (MP)

Votering:

279 för utskottet

18 för res. 5

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 19 V, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 5: 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

1. utskottet

2. res. 20 (V)

Votering:

260 för utskottet

19 för res. 20

18 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 20: 19 V

Avstod: 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU5 Kustbevakningens sjöövervakning

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU8 Riksrevisionens rapport om Migrationsverkets hantering av medborgarskapsärenden

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU4 2025 års redogörelse för företag med statligt ägande

Punkt 2 (Statens ägande av företag)

1. utskottet

2. res. 2 (V)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

21 för res. 2

18 för res. 3

258 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

202 för utskottet

21 för res. 2

74 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 3 SD, 59 M, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 2: 19 V, 2 -

Avstod: 55 SD, 18 C, 1 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Mona Olin, Daniel Persson och Annelie Sjöberg (alla SD) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Statliga företags arbete med opinionsbildning)

1. utskottet
2. res. 4 (SD)

Votering:

238 för utskottet

59 för res. 4

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 59 M, 18 C, 19 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 3 -

För res. 4: 58 SD, 1 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 5 (Statliga företags klimatarbete)

1. utskottet
2. res. 9 (MP)

Votering:

167 för utskottet

18 för res. 9

112 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 9: 16 MP, 2 -

Avstod: 92 S, 19 V, 1 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 9 (Swedavia AB)

1. utskottet
2. res. 15 (S)

Votering:

167 för utskottet

93 för res. 15

36 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 1 MP, 14 L, 1 -

För res. 15: 92 S, 1 -

Avstod: 19 V, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 14 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU9 Riksrevisionens rapport om LKAB:s omställning

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. (V, MP)

Votering:

260 för utskottet

37 för res.

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 14 L, 2 -

För res.: 19 V, 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Prot. 2025/26:65

28 januari

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU22 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Registerkontroller)

1. utskottet

2. res. (C, MP)

Votering:

264 för utskottet

33 för res.

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 1 C, 19 V, 17 KD, 14 L, 4 -

För res.: 17 C, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

SfU9 Arbetsprovning med bibehållen sjukpenning

Punkt 1 (Prövoperioden för arbetsprovning)

1. utskottet

2. res. 1 (V, MP)

Votering:

260 för utskottet

37 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 1: 19 V, 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 4 (Flexibilitet)

1. utskottet
2. res. 3 (V, C, MP)

Votering:

242 för utskottet

55 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 3: 18 C, 19 V, 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU7 Anpassningar till EU:s nya byggproduktförordning

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU12 Familjerätt

Punkt 2 (En moderniserad föräldrabalk)

1. utskottet
2. res. 4 (C)

Votering:

165 för utskottet

17 för res. 4

114 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 58 SD, 59 M, 17 KD, 15 MP, 14 L, 1 -

För res. 4: 17 C

Avstod: 91 S, 19 V, 1 MP, 3 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 7 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Isak From (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Martin Ådahl (C) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 21 (Begrepp och metoder i familjemål)

1. utskottet
2. res. 23 (V, C, MP)

Votering:

242 för utskottet

55 för res. 23

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 23: 18 C, 19 V, 16 MP, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 27 (Förslag om vårdnad och vårdnadsöverflyttning vid våld i familjen)

1. utskottet

2. res. 29 (S)

Votering:

184 för utskottet

95 för res. 29

18 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 SD, 59 M, 19 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 29: 92 S, 3 -

Avstod: 18 C

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 34 (EU-regler på familjerättens område)

1. utskottet

2. res. 40 (V)

Votering:

276 för utskottet

21 för res. 40

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 40: 19 V, 2 -

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU13 Fastighetsrätt

Punkt 2 (Tomträtt)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

278 för utskottet

18 för res. 2

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 58 SD, 59 M, 19 V, 17 KD, 16 MP, 13 L, 4 -

För res. 2: 18 C

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 3 L, 1 -

Punkt 6 (Förköpslag)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

3. res. 5 (V)

Förberedande votering:

94 för res. 4

21 för res. 5

182 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Nils Seye Larsen (MP) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

182 för utskottet

93 för res. 4

21 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 SD, 59 M, 18 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 4: 92 S, 1 -

Avstod: 19 V, 2 -

Frånvarande: 14 S, 14 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Punkt 8 (Översyn av lantmäteriverksamheten)

1. utskottet

2. res. 7 (S)

Votering:

186 för utskottet

93 för res. 7

18 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 SD, 59 M, 19 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 3 -

För res. 7: 92 S, 1 -

Avstod: 18 C

Frånvarande: 14 S, 13 SD, 9 M, 6 C, 3 V, 2 KD, 2 MP, 2 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Folkhälsa

§ 13 (forts. från § 10) **Folkhälsa** (forts. SoU12)

Anf. 124 NILS SEYE LARSEN (MP):

Herr talman! Vi har efter en del pauser kommit tillbaka till debatten om folkhälsa. Det känns skönt.

Folkhälsa ligger mig varmt om hjärtat. Det började när jag klev in i kommunpolitiken i Umeå och blev ordförande i kommunstyrelsens nybildade hållbarhetsutskott, som fick folkhälsoansvaret. Det kunde till en

början tyckas lite märkligt att folkhälsofrågorna hamnade just hos oss som skulle jobba med omställning när det gäller klimat, miljö och social hållbarhet. Det tog dock inte lång tid innan jag förstod varför det känns så naturligt. Det beror delvis på att vi flyttade upp folkhälsofrågorna till en centralare nivå i kommunen. Det beror också på att allting egentligen hänger ihop.

Arbetet med folkhälsa är ett långsiktigt arbete, och det handlar om hur vi gör för att främja ett gott liv och en god hälsa hos våra invånare så att de kan må så bra som möjligt så länge som möjligt. De ska kunna leva så länge och så härligt som möjligt. När vi sitter och planerar, utvecklar och formar vårt samhälle har vi alla förutsättningar att kunna jobba för att främja individens folkhälsa.

Vi är väl medvetna om de faktorer som faktiskt påverkar oss och som man kan mäta i rena siffror. Man kan se hur många år kortare människor från socioekonomiskt utsatta grupper lever. Vi vet till exempel hur skillnader i utbildningsnivå faktiskt kan mätas och synas statistiskt i människors medellivslängd. Detta gäller också alla andra samhällsfaktorer och de hälsoproblem och utmaningar som finns.

Planeringen av ett samhälle – att försöka forma ett så jämlikt samhälle som möjligt – är alltså en bra grund eftersom det är där det börjar. Det börjar med att våra barn som växer upp får en möjlighet. Som jag brukar säga, vilket gäller även här: Det bästa är när olika barn leker tillsammans. Då får de nämligen möjlighet att ibland bryta de strukturer som kan gå i arv när det gäller just folkhälsorelaterade utmaningar.

Samma sak är det när vi planerar samhället för att exempelvis göra det mer hållbart och främja rörelserikedom. Vi ställer om till hållbara färd sätt både för att minska den hälsoskadliga luften och det hälsoskadliga bullret och för att se till att våra invånare rör sig mer. Vi gör också mer plats för grönytor, vilket gör att trivseln ökar. Allt detta är delar i folkhälsoarbetet, lika mycket som när vi försöker säkerställa att våra invånare äter en kost som är bra för hälsan. Många gånger samspekar dessutom de olika delarna – en kost som är bra för vår hälsa kanske rent av är bra också för klimat och miljö.

Det jag kunde konstatera i folkhälsoarbetet, i och med att vi jobbade med många andra kommuner, och som är rätt intressant är att sätten att arbeta med folkhälsa varierar väldigt mycket. Hela folkhälsoarbetet är också rätt spretigt. Det finns myndigheter och rekommendationer, lite ligger på regionerna och lite ligger på olika platser i olika kommuner. Ibland finns spretigheten och otydligheten även i beslutsmandatet och i ansvaret.

Det är väl kanske det som gör att vi i Miljöpartiet känner att vi behöver gå vidare och stärka folkhälsoarbetet – just för att det har en så stor påverkan på våra samhällsinvånare och faktiskt kan vara ett bra sätt att hålla nere belastningen på sjukvården. Därför känner vi att det finns ett behov av att ta steget vidare och jobba för att utreda och införa en folkhälsolag i Sverige, i likhet med våra nordiska grannländer.

En annan sak som gäller inom folkhälsoarbetet är att det behövs politiskt mod. Ibland när vi måste fatta beslut som är korrekta utifrån ren empiri men som kanske kan vara lite känslomässiga är det nämligen en och annan politiker som vacklar.

När vi exempelvis pratar om hur vi skulle kunna blanda befolkningen, alltså se till att främja ett socialt hållbart samhälle, finns det de som ganska snabbt vill ropa att vi tvångsblandar invånarna.

När vi exempelvis pratar om mat och måltider och hur vi kan jobba med rekommendationer för att människor ska vara mer hälsosamma och må bättre finns det vissa som raljerar lite lätt över att man vill strypa tillgången till köttbullar i skolmaten. Andra kommer med sina egna suspekta teorier – som ordföranden i näringsutskottet, som har fått för sig att testosteronhalten minskar hos oss män om vi äter mindre kött och att vi då blir mer feminina, tenderar att rösta vänster etcetera.

Det här är faktiskt skadligt, för det är ett ifrågasättande av den vetenskap som borde ligga till grund för vårt jämlikhetsarbete.

Jag tänkte gå in på några saker som vi i Miljöpartiet driver och som är relevanta, förutom det här med folkhälsolagen. Det första handlar om den vårdansvarskommitté som har funnits och som har tagit fram en del rekommendationer. Vi i Miljöpartiet stöder väldigt mycket av det som har sagts där.

En sak som har lyfts fram är att staten skulle behöva ta ett större ansvar när det gäller vaccinationer. Det handlar om samordning och vaccinationsprogram. Där håller vi med fullt ut. Det ska tilläggas att Sverige har en lång historik av att ha jobbat framgångsrikt med nationella vaccinationsprogram men att det i dag tyvärr finns utmaningar när det gäller rekommendationer som går ut till regioner. Man har identifierat ojämlikheter mellan regioner.

Människors förutsättningar att ta del av ett vaccinationsprogram som kan skydda och främja deras hälsa ska inte bero på var de bor. Därför tycker jag att det är fullt naturligt att man går vidare med rekommendationerna – och kanske att fler vaccinationer ska ingå i nationella vaccinationsprogram. Sedan är det kanske inte vi politiker som ska säga att den ena eller den andra vaccinationen ska vara en del av ett program, utan det känner jag någonstans ska beslutas utifrån de rekommendationer som Folkhälsomyndigheten eller den medicinska kåren fastställer.

Jag vill lyfta en annan sak som jag tycker är viktig och som har med vår reservation att göra. Tidigare under mandatperioden har vi tyckt att det har varit superviktigt att arbeta för att främja psykisk hälsa och suicidprevention. Det var också därför vi i Miljöpartiet tillsammans med Socialdemokraterna inledde arbetet med att försöka ta fram en strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Detta arbete har vuxit fram successivt och lett till det som klubbades här i riksdagen.

Utifrån det har man valt att ta fram och presentera en handlingsplan, men vi tycker att den är otillräcklig. Det vi hade velat se är en handlingsplan med en mycket tydligare koppling till strategins övergripande mål, att handlingsplanen kan följas upp med mätbara indikatorer och att den håller över flera år. Därför yrkar vi på att regeringen ska få i uppdrag att ta fram en ny handlingsplan utifrån de aspekterna.

Vi skulle också vilja att man i det suicidförebyggande arbetet inte bara tittar på och drar lärdom av fullbordade självmord utan också arbetar mycket mer aktivt med att försöka samla in systematiska data kring suicidförsök – vad som har lett till dem och vad som skulle kunna förebyggas – så att vi kan bli ännu mer proaktiva i det suicidpreventiva arbetet.

Avslutningsvis vill jag säga något om fritidskortet, som har klubbats igenom här, och folkhälsan. Fritidskortet har införts i all välmening. Det finns en god intention, och jag förstår att man ville gå fram med förslaget. Tanken var alltså god, men fritidskortet spretar och är ineffektivt.

Jag kan bara se till min egen hemregion – som är Västerbotten, trots att jag pratar med skorrande r – där det finns en enorm variation. Vi har väldigt många mindre kommuner där mindre än 10 procent av barnen har fritidskort, medan Umeå har en av de högsta siffrorna i Västerbotten. Det kan ha att göra med att det finns ett mer utvecklat fritidsliv där och att vissa föreningar har kommit längre. Men jag märker att det finns en utmaning och att detta inte når hela vägen. En stor del av kostnaderna går dessutom till administration.

Vi hade hellre velat se att man, i stället för att nedmontera civilsamhället så som man har gjort, gjorde större långsiktiga och hållbara satsningar på civilsamhället – alltså på studieförbunden – och jobbade mer metodiskt än vad man har gjort här. Tanken med fritidskortet var alltså god, men det når inte hela vägen.

Vi stöder förstås alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 14 om en handlingsplan för psykisk hälsa och suicidprevention.

I detta anförande instämde Malte Tängmark Roos (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 februari.)

§ 14 Vuxenutbildning

Vuxenutbildning

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU11
Vuxenutbildning
föredrogs.

Anf. 125 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Vi ska nu debattera utbildningsutskottets betänkande om vuxenutbildning. Det är utskottets betänkande nummer elva under detta riksmöte, och i det hanteras motioner som lämnades in av ledamöter, partier och partigrupper under allmänna motionstiden hösten 2025.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Herr talman! Samhällsutvecklingen har på ganska kort tid förändrat arbetsmarknaden i Sverige och många andra länder i grunden. Artificiell intelligens har blivit en del av vardagen. Digitaliseringen har accelererat i både offentlig och privat sektor. Kraven på kompetens ser i dag helt – eller i alla fall på många sätt – annorlunda ut än de gjorde för bara fem eller tio år sedan.

Samtidigt pressas Sverige av en mer osäker omvärld, ökande protektionism – inte minst från andra sidan Atlanten – och ett pågående krig i Europa som nu, efter överfallet på Ukraina, har pågått i nästan fyra år. Detta påverkar vår ekonomi, vår arbetsmarknad, vår konkurrenskraft och så vidare.

Herr talman! När den här regeringen tog över efter valet 2022 hade vi en väldigt hög inflation. Sverige blev fattigare. Invånarna i Sverige blev fattigare därför att pengarnas värde gröptes ur till följd av olika faktorer, framför allt i vår omvärld. Återhämtningen begränsades av den lågkonjunktur som följde i coronapandemins och Ukrainakrigets spår och som höll sig kvar.

Detta har bidragit till att vi har fått en ökande arbetslöshet i Sverige. Arbetslösheten beror delvis på vilken konjunktur vi har och på att återhämtningen har släpat efter, men den beror inte bara på det. Vi har också en strukturell arbetslöshet i Sverige. En stor andel av de arbetslösa har i dag begränsade färdigheter, och många av dem står långt från arbetsmarknaden.

Omkring 70 procent av dem som är inskrivna på Arbetsförmedlingen – det handlar om ungefär en kvarts miljon människor, herr talman – tillhör grupper med svag konkurrensförmåga. För många av dem är bristande kunskaper i svenska språket och låga utbildningsnivåer avgörande hinder för att ta sig in på en arbetsmarknad som blir alltmer kvalificerad och som kräver alltmer av oss i form av olika typer av kunskaper, inte minst till följd av teknikutvecklingen och de stora landvinningarna på det området.

Samtidigt har vi en paradox. Vi har hög arbetslöshet samtidigt som arbetsgivare skriker efter kompetens. Det visar att vi inte bara har problem med att alltför många människor inte har ett jobb att gå till utan också problem med att arbetsgivare inte hittar den kompetens de behöver. Vi har således ett matchningsproblem. Det här är egentligen inget nytt i Sverige – alla regeringar, oavsett om de lutar åt höger eller åt vänster, brottas med samma problematik gällande hur man ska få en bättre matchning på arbetsmarknaden.

Herr talman! Komvux och yrkeshögskolan spelar en väldigt viktig roll i att hantera den här utmaningen och få fler människor i arbete. Vuxenutbildningen är ett av vårt samhälles mest kraftfulla verktyg för frihet, inkludering och tillväxt. Det ger många människor en andra – och ibland en tredje – chans att läsa in gymnasiekompetens, byta bana, bygga på tidigare studier eller helt enkelt stärka sin position på arbetsmarknaden. Där tar nya framtider form.

Liberalerna har alltid betonat utbildningens värde i det goda samhället. Kunskap och färdigheter ger egenmakt. Det är bättre och värdigare att människor ges möjlighet att bidra än att de blir passiviserade genom bidragsförsörjning.

Herr talman! När vi nu gått in i 2026 skulle jag säga att det finns skäl till i alla fall en försiktig optimism, även om vi inte kan veta – världsläget är ju minst sagt ganska volatilt. Vi har en expansiv statsbudget, vilket kommer att hjälpa till. Vi har ljusare konjunkturutsikter. Vi har också den största skolbudgeten i modern tid, vilket är särskilt glädjande för Liberalerna.

Från regeringens och riksdagsmajoritetens sida har vi byggt ut det regionala yrkesvuxet, bland annat genom olika budgetbeslut. I årets budget tillförs ytterligare medel till yrkesutbildning. Det blir fler platser inom yrkeshögskolan och en förstärkt satsning på regionalt yrkesvux. Detta är investeringar som gör konkret skillnad både för individer och för arbetsmarknaden.

Samtidigt, herr talman, måste vi vara tydliga med att kvalitet aldrig får kompromissas bort. På senare år har oseriösa och i vissa fall rent krimi-

nella aktörer tagit sig in i den kommunala vuxenutbildningen. Skolinspektionens granskningar visar att kommuner i flera fall har brustit i uppföljning och kontroll. Det är allvarligt och måste åtgärdas.

Därför tillsatte regeringen i november en utredning för att komma till rätta med de brister som uppmärksammats i vuxenutbildningen och inom svenska för invandrare. Ägar- och ledningsprövning är nödvändigt för att stoppa oseriösa aktörer från att bedriva vuxenutbildning. Det handlar ytterst om förtroendet för hela systemet.

Herr talman! Yrkeshögskolan är en utbildningsform som levererar. Åtta av tio personer som läser en yrkeshögskoleutbildning i Sverige har arbete året efter examen. Det ska sägas att en del hade arbete redan innan de började sin yrkeshögskoleutbildning, men arbetskraftsdeltagandet ökar med ungefär 10 procent för dem som också har läst på yrkeshögskolan.

Yrkeshögskolan fortsätter att byggas ut kraftigt och utvecklas nu vidare med kortare kurser, bättre möjligheter till omställning mitt i arbetslivet och en mer långsiktig finansiering. Från regeringens och Tidöpartiernas sida är vi tydliga med att yrkeshögskolan ska växa, men den ska göra det med kvalitet och stark arbetslivsanknytning.

Låt mig också säga något om sfi, herr talman. Här är Liberalerna mycket tydliga: Svenska språket är nyckeln till att komma in i det svenska samhället. Det är inte ett hinder utan en förutsättning, och det är både en rättighet och ett ansvar. Därför har regeringen ställt tydligare krav på progression och kvalitet. Att fler snabbare lär sig svenska, kommer i arbete och blir självförsörjande är avgörande både för individens frihet och för samhällets sammanhållning.

Jag är också väldigt glad över att vi har tagit fram en ny utbildningsform, nämligen den nationella yrkesutbildningen. Den byggs nu upp som en pilot, med inspiration från den modell som finns för yrkeshögskolan, och kan ge många en snabb och praktisk väg till jobb. Detta är ett exempel på hur vi moderniserar systemet utan att tumma på kvaliteten.

(Applåder)

Anf. 126 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S):

Herr talman! Det här är det fjärde och sista motionsbetänkande om vuxenutbildningen som utskottet debatterar under mandatperioden. Det omfattar de olika utbildningsformerna inom komvux och yrkeshögskolan.

Vi debatterade sfi precis före jul, och inom kort väntar vi en proposition om yrkeshögskolan. Därför ligger mitt fokus i dag på komvux och särskilt på en utbildningsform som väldigt sällan lyfts fram i debatten, nämligen komvux som anpassad utbildning.

Herr talman! Enligt skollagen är målen för komvux att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande, ges möjlighet att utveckla kunskap och kompetens för att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt ges möjlighet till personlig utveckling. Det ska också ge en god grund för fortsatt utbildning och vara en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen.

Det här målet gäller självklart även den anpassade utbildningen. Jag har genom åren mött ganska många som gått just den utbildningen; några av dem har faktiskt varit här i riksdagen och hälsat på. De har haft väldigt tydliga mål: att få ett arbete, kunna försörja sig, bli fria och leva ett fritt liv. De vill bidra och arbeta till hundra procent av sin förmåga. Många av

dem står närmare arbetsmarknaden än vad både samhället och arbetsgivarna ofta tror. Därför måste politiken skapa förutsättningar som underlättar övergången till arbete, och vägen till arbete går mycket ofta via studier.

Herr talman! Cirka 7 570 elever går i anpassad gymnasieskola just nu, och Skolverket har för tredje gången följt upp sysselsättningen efter avslutade studier i denna skolform. I budgetpropositionen för i år redovisas att 18 procent var i arbete efter studierna. 57 procent fanns i daglig verksamhet, vilket i och för sig är bra, men det kan finnas inläsningseffekter. Bara 10 procent studerade vidare.

Varför studerar så få vidare? Utredningen *Växla yrke som vuxen*, som har beretts i Regeringskansliet sedan 2024, ger flera svar. Trots att målgruppen är relativt stor är elevgruppen liten. Skälen är flera. Utbildningsutbudet är begränsat. Skolverket visar i en rapport att endast drygt hälften av landets kommuner erbjuder anpassad komvux. Tillgången till yrkes- och lärlingsutbildningar och arbetsplatsförlagt lärande är liten och möjligheterna till fortbildning få. Det finns ingen anpassad yrkeshögskola eller högskola. Dessutom finns hinder som ligger utanför utbildningsutskottets direkta ansvar, såsom arbetsmarknadens och socialförsäkringarnas funktionssätt, stuprör mellan myndigheter, bristande helhetssyn och inte minst attityder och okunskap.

Herr talman! En svensk kommun skriver följande på sin webbplats: Du kan inte få studiemedel från CSN för att gå anpassad utbildning för vuxna. Om du har ersättning från Försäkringskassan eller annan myndighet är det viktigt att du vänder dig till din handläggare.

Herr talman! Här finns det största hindret. De som tydligast ser och upplever dessa hinder är de studenter som faktiskt vill studera, arbeta, bidra och bli fria. Den bristande möjligheten till studiefinansiering förhindrar i praktiken deltagande i såväl yrkesutbildningar som studier över huvud taget. Kommunerna kan bevilja ekonomiskt bistånd, men det finns en påtaglig brist på likvärdighet, både mellan olika kommuner och i Försäkringskassans bedömningar.

Det är bra att det finns ett studiebidrag från Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM. Men detta bidrag kan inte kombineras med andra ersättningar. Man ska alltså leva på enbart detta bidrag under studietiden. Bidraget infördes 2012 med ett tak på 9 700 kronor. I dag, 14 år senare, är taket fortfarande 9 700 kronor. Då är det inte konstigt att färre studerar.

Vi talar ofta i denna kammare om inflation, hushållens ekonomi och tillväxt, och utskottets ordförande pratade om frihet, tillväxt och inkludering. Då borde denna fråga, om än liten, vara självklar och viktig för både samhällsekonomin och den enskilda människan. Det handlar om ekonomiskt mycket utsatta hushåll.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Socialdemokraternas reservation 10 under punkt 8, som lyder: ”I dag avstår många personer med en intellektuell funktionsnedsättning från att studera inom komvux på grund av svårigheter att kombinera olika ekonomiska ersättningar. Möjligheterna för dessa personer att studera inom komvux behöver stärkas. Vi vill därför att det utreds hur finansieringen av anpassad utbildning inom komvux ska fungera.” Ett sådant förslag ligger redan på regeringens bord. Genomför det!

När det gäller SPSM:s bidrag behövs ingen utredning. Det regleras i en förordning som regeringen själv kan besluta om. SPSM har skickat in

konkreta förslag på förändring i förordningen som skulle göra att bidraget åtminstone närmar sig CSN:s nivåer utan att ökade anslag krävs. Säg till regeringen att genomföra det!

Herr talman! Vi socialdemokrater står självklart bakom våra övriga förslag i betänkandet. Det handlar om regionalt yrkesvux, stöd, elevhälsa, läromedel och sfi. Men eftersom det här är min sista motionsdebatt om vuxenutbildningen känns det väldigt viktigt att avsluta med detta: Ett samhälle blir starkt först när alla får plats och när varje människa oavsett funktionsförmåga ges möjlighet att bidra med sin kraft och sin röst. Och till er som kommer att fortsätta sitta i kammaren vill jag skicka med detta: Arbeta för ett system där stöd ges efter behov och inte efter budgetpost, där ingen stängs ute från arbetsmarknaden av fördomar eller krångliga system och där varje människa ses som den tillgång hon faktiskt är!
(Applåder)

Anf. 127 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Låt mig först och främst yrka bifall till utskottets förslag.

Vi lever i en värld som snabbt förändras, och i och med det förändras också kraven och förutsättningarna för många. De ingångsvärden vi en gång hade kanske inte är de värden som gäller när vi ska ut på vårt andra eller tredje jobb. Då måste det finnas möjlighet att hela tiden söka ny kompetens. Det är därför den svenska vuxenutbildningen är så bra, för den ger oss möjlighet att förnya och bredda vår kompetens och hitta nya vägar så att vi kan vara delaktiga i samhället, arbeta och betala skatt. Det är viktigt.

Sverigedemokraterna är stora förespråkare av vuxenutbildning. Men vi ställer krav på vuxenutbildningen vad gäller kvalitet och innehåll, precis som vi gör på annan utbildning i landet. Vi ställer även krav på de studerande på vuxenutbildning och på att lärarna är kompetenta och behöriga, sköter sitt uppdrag och undervisar på allra bästa sätt. Under dessa premiser är vi sverigedemokrater för en stark vuxenutbildning.

Herr talman! Det känns som att vuxenutbildningen har diskuterats mer än vanligt på sistone. Vi hade en debatt om sfi, som jag ska återkomma till, och under budgetdebatten pratades det också om vuxenutbildning. Utskottet har alltså pratat mycket vuxenutbildning på senare tid. Det är givetvis bra, och som Caroline Helmersson Olsson sa väntar mer debatt i takt med att det kommer propositioner på området.

I dag behandlar vi motioner från allmänna motionstiden. Motionsstoppet var i början av oktober månad, och sedan dess har det hänt en del. Många motionsyrkanden är kanske mer eller mindre obsoleta eftersom en del saker är på gång eller redan har genomförts genom lagändringar.

Ett sådant område är sfi, där regeländringar redan har införts. Vi debatterade sfi i höstas, och det nya regelverket trädde i kraft nu i januari. Sfi är ett område där Sverigedemokraterna har haft starka synpunkter och varit väldigt kritiska. I motionsskörden möter vi också många krav. Under de socialdemokratiska åren var fokus inte så stort på att göra förändringar; det hände inte så mycket. Sfi var fortfarande ganska kravlöst, och man kunde gå där i all evinnerlighet. Man gjorde inte heller något åt problemet med obehöriga lärare.

Inför den nya lagstiftningen började vi titta på innehållet för att göra om sfi. Nu har vi beslutat om en maxgräns för hur länge man kan läsa på

sfi, och vi har ställt krav på kommunerna att det ska finnas handlingsplaner.

Vi har också ställt krav på att det ska finnas dokumentation som följer eleven när den kanske deltar i utbildning i en annan kommun. Eleven har också rätt att delta i en annan kommun.

Man ska göra en bedömning av kunskaper och den individuella handlingsplanen. Den ska innehålla en uppgift om tidpunkt för när eleven började läsa på sfi så att alla har koll på detta. Det gör att elever inte kan flytta mellan kommuner, utnyttja systemet och läsa hur länge som helst utan att för den skull lära sig svenska.

Sedan kommer vi till nästa problem. Innehållet i utbildningen måste stärkas och förändras. Där kommer fler förslag att komma. Sverigedemokraterna och regeringen har nyligen tillsatt en utredning som syftar till att just titta på kunskaper i svenska språket kopplat till efterfrågan på arbetsmarknaden. Det handlar om att man har korrekta kunskaper i svenska språket som krävs för att få ett jobb.

Vi har också ställt krav på att man ska säkerställa att enskilda utbildningsanordnare håller en hög kvalitet. Vi vet om att det finns problem. Det finns utbildningar där man inte har rätt innehåll. Vi har kanske kockutbildningar utan något restaurangkök och så vidare. Det är inte bra, och det måste ändras.

Vi ska också se till att vi inte har kriminella personer som bedriver utbildningsverksamhet. Olämpliga aktörer ska bort från marknaden. Därför ska vi också skärpa just tillsynen av de enskilda utbildningsanordnarna inom komvux.

Vi vill därför ha en stärkt ägar- och ledningsprövning, precis som införts för den reguljära skolan med Skolverket. Det vill vi också ha inom komvux.

Vi vill stärka det systematiska kvalitetsarbetet. Vi vill se att undervisningstiden säkerställs och att utbildningen organiseras och bedrivs i enlighet med skollagen.

Allt detta ska leda fram till lagförslag som ska presenteras den 15 juni 2027. Det görs väldigt mycket på området. Vi sverigedemokrater är glada för att man nu tittar på innehåll och diskuterar frågor om att skärpa kraven och tillsynen så att vi får ordning och reda i systemet.

Man upprätthåller ändå en möjlighet att driva saker på entreprenad. Det kan vara en möjlig lösning för många kommuner när det inte finns någon bättre väg att gå när de kanske inte själva har den exakta kompetensen att bedriva undervisningen.

Vi har också en proposition på gång om yrkeshögskolan. Den kommer väldigt snart. Därför kan vi inte säga mycket mer om den just nu. Syftet är att bredda yrkeshögskolans uppdrag och att stärka styrningen av utbildningarna.

Vuxenutbildningen är viktig. Den fyller en viktig funktion. Detta är sista gången vi diskuterar vuxenutbildning den här mandatperioden, men vi lär återkomma under nästa mandatperiod. Då har vi ännu fler lagändringar på plats.

(Applåder)

Anf. 128 NADJA AWAD (V):

Fru talman! Precis som inom den ordinarie skolan är det en förutsättning för ett riktigt bra skolsystem att vuxenutbildningen fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten.

Då är det viktigt att det finns behöriga lärare så att alla studerande får det stöd de behöver för att klara utbildningen. Detta får inte prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. Vänsterpartiet anser att målet med all utbildning ska vara att ge de studerande den bästa kunskapen. Därför måste marknadsanpassningen stoppas.

Sverige är i dag det enda landet i världen som tillåter obegränsade vinster inom den privata utbildningssektorn, som samtidigt finansieras via offentliga medel. Lagstiftningen i andra länder är betydligt mindre generös mot privata vinstintressen inom utbildningssektorn.

Även om verksamheten inom vuxenutbildningen på många sätt liknar den inom grundskolan och gymnasieskolan yttrar sig marknadslogiken ibland på andra sätt. Sparandet på personal och slimmandet av organisationen är desamma. Men inom vuxenutbildningen finns inte samma förväntan på att heltidsstudier ska betyda att man är på plats hela tiden.

På så sätt kan man spara in på lokaler och personal. Skulle den studerande sedan inte klara av den stora mängden självstudier går det att omregistrera den för att få nya pengar från kommunen för att erbjuda samma undermåliga utbildning en gång till.

Verksamma inom vuxenutbildningen pekar på att den marknadsanpassning som skett gör att kostnaderna har pressats på ett sätt som försämrat kvaliteten inom vuxenutbildningen även där den fortfarande bedrivs i kommunal regi, eftersom den tvingas konkurrera med billigare privata verksamheter.

Marknadsanpassningen innebär också ett resursslöseri när vinster plockas ut från den skolpeng som egentligen är till för undervisningen. Om skolan nu byggt upp ett stort system för kontroll och granskning är det motsatsen som kännetecknar vuxenutbildningen: avsaknad av kontroll och granskning.

I dag är det bara kommuner och landsting som får vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning. Endast kommuner får vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

Många kommuner använder sig av upphandling för att lägga ut delar eller hela sin verksamhet på entreprenad. Kommunen behåller dock huvudmannskapet och därmed det yttersta ansvaret för att utbildningen följer lagar och regler, och utbildningen måste följa hela regelverket för komvux.

Flertalet rapporter från Skolverket och Skolinspektionen visar att kommunerna ofta brister när de upphandlar vuxenutbildning och lägger ut delar på entreprenad. Det kan handla om att ställa tillräckliga kvalitetskrav om vilken undervisningstid som förväntas.

Vänsterpartiet anser att dagens lagstiftning är för svag. I dag har kommunerna inte verktyg eller incitament nog för att kunna granska de verksamheter där man lägger ut vuxenutbildning.

Vi anser att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att kommunerna har både rätt och skyldighet att göra ägar- och ledningsprövning av utbildningsanordnare som bedriver kommunal vuxenutbildning på entreprenad. Vidare behöver kraven på kommunernas tillsyn öka.

Regeringen bör också återkomma med ett lagförslag som innebär skärpta krav på kommunernas tillsyn av vuxenutbildning som bedrivs på entreprenad.

Fru talman! För Vänsterpartiet är det också viktigt att alla människor har rätt till flera chanser och likvärdiga möjligheter till utbildning. Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studerande.

Att den som studerar måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. För den som läser samma utbildning under tonåren kostar det ingenting. Samtidigt kan det ibland också vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln.

Skolbiblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla. Om huvudmännen däremot köper in böcker underlättar det även för lärarnas planering, eftersom de vet vilken bok de kommer att arbeta med de närmaste åren i stället för att de måste anpassa sig efter bokförlagens årliga utgivning.

Läromedelsutredningen föreslog att elever inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå ska få tillgång till läromedel utan kostnad. Regeringen väljer i stället att lägga fram ett lagförslag som bland annat innebär att huvudmannen kan besluta att lärverktyg som varje elev inom utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå, eller inom anpassad utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå, har för eget bruk och får behålla som sin egendom ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader.

Vänsterpartiet anser att det behövs en skarpare reglering så att inte kostnader vältras över på de studerande. Därför anser vi att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att elever inom vuxenutbildning enbart ska förväntas hålla sig med enstaka lärverktyg.

I dagsläget vill vi i Vänsterpartiet yrka bifall till reservation 6, som handlar om skärpt kontroll och tillsyn av vuxenutbildningen, och reservation 12, som handlar om sfi. Där ska vi se legitimerade lärare. Det ska helt enkelt vara kravet när man undervisar inom sfi.

Anf. 129 OLIVER ROSENGREN (M):

Fru talman! Svensk ekonomi tyngs av att alldeles för många människor inte har ett arbete. Stora grupper har ställts utanför den stora arbetsmarknaden. Det är människor som inte vill något annat än att hitta sin plats i Sverige men som i stället glöms och göms i utanförskap och i utanförskapsområden utan tillräckliga kunskaper i svenska eller kunskaper om ett arbete för att kunna skaffa sig sin plats här i vårt land och göra sig till nytta för hela Sverige.

Det är en avgörande politisk uppgift att vi lyckas frigöra den kraft som finns i vuxenutbildningen för att stärka arbetslinjen. Vuxenutbildning i alla dess delar är avgörande för just detta – vårt stora projekt arbetslinjen.

I dag debatterar vi utbildningsutskottets motionsbetänkande. Under den här mandatperioden har vi genomfört en serie viktiga reformer. Vi har förstärkt vuxenutbildningen, vi har förstärkt yrkesutbildningen, vi har utvecklat yrkeshögskolan, vi har genomfört piloten med nationell yrkesutbildning och vi har försökt se till att resurserna som går in i vuxenutbildningen också kommer i arbete.

I den budget som gäller för nästa år är ett gott exempel på detta att vi förstärker resurserna per plats och att vi gör om regelverken. Vi kan inte längre ha en situation där pengarna inte kommer till nytta.

Vad är då vår utmaning på arbetsmarknaden? Det är att vi har stora grupper som är arbetslösa för att de saknar utbildning men ändå inte utbildar sig till arbete. Vi har hört det från en serie olika experter och från ansvariga myndigheter: Problemet är inte resursbrist. Pengarna finns i systemet.

Fru talman! Vi har gjort så stora förstärkningar av vuxenutbildningen att det finns gott om resurser, till och med resurser i överflöd i många delar. Men pengarna kommer inte i arbete. Nyttjandegraden för yrkesvux, för att ta ett exempel, har sedan 2017 varit att ungefär en fullt finansierad utbildningsplats av tre står tom – trots att stora grupper människor i vårt land utan arbete saknar utbildning. Det är såklart en situation vi inte kan acceptera.

Därför behöver vi se till att stärka reformarbetet. I Moderaterna har vi gjort ett rejält utvecklingsarbete för att undersöka hur vi kan se till att frigöra den kraft som finns i vuxenutbildningen, i yrkesutbildningen och i den svenska partsmodellerna. Så kan vi se till att fler människor utan utbildning kommer till en utbildning och vidare till ett arbete.

Några nedslag i det reformarbetet, fru talman, är exempelvis att vi vill se att man slår ihop de olika yrkesutbildningarna. I dag har vi yrkesvux, vi har arbetsmarknadsutbildning och vi har piloten med nationell yrkesutbildning. Vi ser att man hade kunnat sammanföra de här tre till en ny, samlad nationell yrkesutbildning. När man gör en sådan reform behöver man också se över ersättningssystemet.

Fru talman! I dag bygger vi in en ekonomisk ojämställdhet som är oacceptabel. Kvinnor, som ofta utbildar sig till välfärdsyrken, gör det i den kommunala yrkesvuxutbildningen och behöver ta lån för att gå utbildningarna. Män, som ofta utbildar sig till industriyrken, gör det i stället i Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar, där man får bidrag för att gå utbildningen.

Arbetslösa kvinnor behöver ta lån, och arbetslösa män får bidrag. En sådan ekonomisk ojämställdhet kan vi såklart inte acceptera i utbildningssystemet som vänder sig till arbetslösa. Vi behöver tvärtom se till att man får ett rättvist ersättningssystem som gäller för alla som är arbetslösa och behöver utbilda sig till arbete.

Fru talman! Vi vill dessutom se till att stärka lärlings- och praktiksystemen. När vi träffar yrkeshögskolan, yrkesvux eller Arbetsförmedlingen, men kanske framför allt när vi träffar arbetsgivare som vill vara med och bidra, är ett vanligt problem man beskriver att det är krångligt med alla dessa regler. Det är olika system, olika certifikat och olika ersättningsmodeller från alla de olika utbildningssystemen.

För oss är det praktik och lärlingsutbildningar. Varför krångla till det? Detta behöver vi se till att ändra på. Vi behöver se till att vi får ett samlat regelverk för praktik- och lärlingsplatser oavsett vilket som är det avsändande utbildningssystemet. Vi behöver se till att de arbetsgivare som får vara praktikplatser och lärlingsgivare i ett system också kan vara det i ett annat. På det sättet frigör vi ännu fler APL-platser och ännu fler LIA-platser i de olika utbildningssystemen så att fler kan lära sig jobbet på jobbet.

Vi behöver dessutom se till att förenkla ersättningssystemet, fru talman. Där menar vi att man i stället för att ha alla dessa olika regler, som dessutom ofta ger platta ersättningar, bör ge en rabatt på arbetsgivaravgiften för den som är handledare. En finurlig sak med en sådan lösning är att ersättningen dessutom stiger om man sätter av en person som är mer produktiv eller erfaren och därmed har högre lön. Det kan dessutom göra att en del personer som har jobbat länge på arbetsplatsen och kanske funderar på att trappa ned eller göra något annat för att de tycker att det är slitsamt att utföra de vanliga arbetsuppgifterna i stället kan börja växla över till att vara just handledare. Man lider ju relativt inte lika stora förluster om man använder dem som har något högre lön som handledare.

Fru talman! Här finns ett viktigt reformarbete att göra. Därför måste vi se till att fortsätta på den inslagna vägen, vilket också slås fast i betänkandet. Vi förstärker med både resurser och reformer med den tydliga uppgiften: Ingen människa som kan arbeta ska vara utan arbete i Sverige. Vi ska se till att de som har kommit till Sverige också kommer in på den svenska arbetsmarknaden. De ska få de bästa möjligheterna att bli sina bästa jag på vår arbetsmarknad och ställa alla de förmågor och kunskaper som de har till förfogande för att bidra till ett bättre land.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johanna Rantsi (M).

Anf. 130 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S) replik:

Fru talman! Det är alltid lika inspirerande att lyssna på ledamoten, för han tror verkligen på vad han säger.

Jag har bara en kort fråga. Arbetslinjen – gäller den även den grupp jag nyss pratade om i mitt anförande?

Anf. 131 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Caroline Helmersson Olsson, för frågan!

Jag vill börja med att tacka för det fina omdömet och också tacka för alla de roliga debatter vi har fått ha under min första mandatperiod här, som ju inte är din första mandatperiod. Det har känts härligt och tryggt för mig som ny att ha en meddebattör med sådan erfarenhet och stabilitet som ledamoten har. Stort tack för det!

Givetvis gäller arbetslinjen också de grupper som du talade om i ditt anförande. Också på detta område har vi presenterat en serie nya reformer. Vi måste se till att de som vill ställa sig till arbetsmarknadens förfogande och växa i sina förmågor har möjlighet att göra det. Här måste utbildningssystemet möta upp, men här måste också ersättning och annan aktivering finnas på plats.

Vi måste se till att det blir möjligt att kombinera yrkesutbildning med annan typ av sysselsättning i de fall där man behöver göra det. Människor måste få känna att de kan få vara på arbetsmarknaden och ta sig närmare den med det som är deras möjligheter.

Här måste individuella lösningar vara totalt tillgängliga. Det handlar ofta om människor med väldigt olika livssituationer och väldigt olika utmaningar, och då måste också systemet möta upp.

Vi tror på idén, fru talman, att alla ska med när det kommer till arbetsmarknaden. Det måste vi se till att stå för också i konkret handling. Det gäller både att stärka utbildningssystemet och att göra reformer av de olika sysselsättningsformer som finns. Vi måste dessutom reformera ersättningsarna till de enskilda som deltar i utbildningar och sysselsättning.

Anf. 132 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S) replik:

Fru talman! Det låter bra att alla ska vara inkluderade i den framtida visionen för ledamoten Rosengren.

Som jag tog upp i mitt anförande finns det försvårande omständigheter med just ersättningarna. Det finns ett jätteenkelt sätt att göra om SPSM:s studiemedel. SPSM har skickat förslag till regeringen varje år sedan 2019 om hur man skulle kunna göra om själva förordningen för att höja nivåerna. Inflation och stigande priser drabbar de här människorna likadant som alla andra.

Kan Oliver Rosengren lova mig att han genast talar med utbildningsministern om att göra om förordningen?

Anf. 133 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket för frågan, Caroline Helmersson Olsson!

Nej, det kommer jag inte att lova, och det finns ett par skäl till det. För det första måste såklart den typen av frågor prövas i budgetprocessen, precis som alla andra utgiftsdrivande frågor. För det andra kan det såklart finnas saker där man kan behöva gå in och vrida här och där i regelverken, men när det gäller yrkesutbildningen och vuxenutbildningen ser vi att det finns lite större strukturella hinder som gör att det finns skäl att försöka ge sig in lite mer i grunden i dessa utbildningssystem och även i ersättningsystemen, både till den enskilde och till anordnarna.

Antagligen vore det bättre om personer i en del av dessa fall inte behövde vända sig fullt ut till studiemedelssystemet. I stället kunde utbildningen bli en del av den samlade ersättningen för att man deltar i olika aktiviteter. Vi behöver se till att få ett helhetsgrepp om detta.

När jag var kommunalråd med ansvar för bland annat vuxenutbildning hade jag mycket kontakt med den här typen av insatser. En av de utmaningar som finns är att inte alla gör detta arbete så noggrant som de fantastiska medarbetarna i Växjö kommun gjorde, där man såg till att det fanns tydliga anpassningar med nära arbetsmarknadsanknytning för dessa utbildningar.

Det är ett av skälen till att vi vill se en ny nationell yrkesutbildning där vi kraftsamlar de olika resurser som finns i yrkesvux, arbetsmarknadsutbildning och nationell yrkesutbildning till ett samlat nationellt yrkesutbildningssystem så att man inte missar den här målgruppen, så att den får de anpassningar den behöver och så att det inte varierar för mycket, fru tal-

man, när det gäller exempelvis i vilken kommun man råkar bo eller var man befinner sig i livet just nu.

Anf. 134 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Ibland behöver man vidga blicken och starta någon annans än i Sverige.

Det som händer i USA är djupt oroande. Vi har sett det under ett antal år, men det som hände förra veckan i Davos blir nog en vändpunkt för Sverige och Europa.

Sverige är ett litet, exportberoende land. En av våra absolut viktigaste marknader är USA. Men när Donald Trump först hotar Grönland och sedan hotar med handelskrig och höga tullar blir måttet rågat för Europas politiker. Nu räcker det. Tiden är inne för en annan tid.

Vi kan inte längre förlita oss på USA som den marknad där våra svenska exportsuccéer ska göra nya landvinningar. Europa håller nu på och förhandlar och har kommit långt med ett avtal med Sydamerika, Mercosur-avtalet. Man landade också alldeles nyligen ett stort avtal med Indien. Indien har vi inte varit så verksamma i tidigare, för indierna har själva haft en ganska protektionistisk politik med ganska höga tullar. Nu är det dock annorlunda med det avtal som kommit på plats.

Detta kommer att påverka svensk arbetsmarknad och svensk exportindustri. Nu blir det nya förutsättningar. Det kommer att vara nya produkter vi måste arbeta med, nya typer av kundrelationer och nya typer av affärsmodeller. Det Donald Trump håller på med kommer att påverka vår handelspolitik och vår näringspolitik. Det kommer också att påverka vår utbildningspolitik.

Som om inte detta vore nog lever vi som vi vet redan nu i en föränderlig tid när det kommer till den gröna omställningen, de planetära gränserna, smältande isar, de kostnader som kommer i kölvattnet av ökade klimatförändringar samt näringslivets behov av att ställa om och komma på nya produkter och tjänster som kan gå på export. Till detta måste vi såklart också lägga den explosionsartade utvecklingen för artificiell intelligens. Vi lever helt enkelt i en tid av stor förändring.

Det vi ser på svensk arbetsmarknad, jämte det som moderaten Oliver Rosengren precis redovisade om att det är många som saknar utbildning och står långt från arbetsmarknaden, är nu också en väldigt hög arbetslöshet bland akademiker. Bilden måste alltså kompletteras. Det räcker inte alltid med god utbildning för att kunna få jobb. Detta beror till stor del, skulle jag vilja påstå, på att vi lever i en föränderlig tid.

Egentligen är det inte ett problem i sig med alla dessa utmaningar. Problemet är att vi inte hänger med. Vi ser nu hur många människor med lång arbetslivserfarenhet fastnar i arbetslöshet därför att deras kompetens inte längre matchar arbetsmarknadens behov – och detta behov kommer verkligen att förändras i grunden ännu mer framöver.

Fru talman! Detta leder oss in på en förändrad utbildningspolitik.

Låt oss prata lite kort om skillnaden mellan akademisk utbildning och vuxenutbildning. I den akademiska utbildningen behöver vi utbilda personer som blir förändrare i samhället, som kan ta sig an den nya tiden och som kan skapa morgondagens företag, morgondagens produkter och morgondagens tjänster. I vuxenutbildningen ser vi ett mycket mer akut behov av att anpassa utbildningarna efter den hårda realiteten här och nu. Utbild-

ningarna behöver matchas mot det behov som näringsliv och offentlig sektor ser här och nu.

Det finns stora saker vi i Sverige behöver göra när det gäller både den akademiska utbildningen och vuxenutbildningen. Ibland i debatten blandar man ihop detta och tänker att vi bara behöver utbilda för den arbetsmarknad vi ser nu, men Centerpartiet menar att vi måste behålla en väldigt hög svansföring i den akademiska utbildningen parallellt med att vi utvecklar vuxenutbildningen.

Det behövs kanske egentligen inte heller bara en arbetslinje, utan vi behöver utveckla den till en kompetenslinje. Det räcker inte bara med tanken att gå från bidrag till jobb. Det skiftet sker inte om vi inte utrustar våra medborgare med kompetens, både för den arbetsmarknad som finns här och nu och för den som finns om fem eller tio år. Centerpartiet förordar alltså egentligen att vi byter namn på arbetslinjen och kallar den för en kompetenslinje i stället.

Jobb är nyckeln till ett gott liv, där utbildning ofta dessutom är förutsättningen för ett jobb. Ett exempel är lärlingsutbildningen, som vi i Centerpartiet talar oss varma för. Det har ju visat sig att inte alla lär sig bäst i ett klassrum. Många människor, inte minst de som haft det väldigt tufft i skolan, lär sig bäst när de kommer ut på en arbetsplats och lär sig att arbeta praktiskt i verkliga arbetsmiljöer. Vi skulle vilja se mer av lärlingsutbildning.

Fru talman! Vi behöver också nämna detta med minskade födelsetal och att regeringen driver en politik där man inte vill att människor ska vara kvar i Sverige. Vi i Centerpartiet ser inte att det blir tillväxt av att det blir färre människor. Vi tycker att det är helt ologiskt. I stället för att betala 350 000 för en enkelbiljett bort från Sverige vill vi öka integrationen, öka språkkunskaperna och öka människors delaktighet i svenskt arbetsliv.

Vi har lanserat något som vi kallar jobbsvenska och som är en utveckling av sfi. Vi vill se det i två spår.

Forskningen är lite oense. Det finns åtminstone två perspektiv: Är det så att man lär sig språket bäst om man har ett jobb eller en sysselsättning och kommer i kontakt med svenskar och svenska språket? Eller är det så att man behöver lära sig språket först för att sedan komma ut på arbetsmarknaden och kunna göra nytta?

De två perspektiven vill vi para ihop i ett. Väldigt många lågutbildade har kommit till Sverige. Vi vill att det ena spåret, som vi kallar jobbsvenska, ska vara riktat mot att människor snabbt får lära sig en svenska som blir tillräckligt god för att de ska komma in på en arbetsplats och på denna arbetsplats kunna utveckla sitt språk så att vi kan ha både och. Men sedan finns det också många högutbildade som kommit till Sverige. Varför ska de gå ihop med lågutbildade som knappt kan någonting egentligen? Där vill vi se mer akademisk utbildning så att ingenjörer och läkare som kommer till Sverige kan lära sig en akademisk svenska.

Fru talman! Yrkeshögskolan, slutligen, är en succé. Vi politiska partier i Sveriges riksdag är tämligen ense om det. Vi i Centerpartiet skulle gärna vilja se mer och snabbare utbyggnad av yrkeshögskolan och dessutom en stabilare och mer långsiktig yrkeshögskola där villkoren blir tydligare. Yrkeshögskolan lyckas ju med det som vi alla önskar oss: Arbetsmarknaden har ett behov, man signalerar behovet till utbildningsanordnaren och man får en kurs efter behovet. Ut på arbetsmarknaden kommer utbildade

människor som direkt kan komma i arbete. Det är en suverän form som vi gärna vill utveckla. Vi vill också pröva tanken att en del kortare akademiska utbildningar kan gå över till yrkeshögskolan.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 5.

Anf. 135 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Fru talman! Vi debatterar vuxenutbildning.

Det kan finnas många skäl till att man behöver utbilda sig som vuxen. Det är inte ovanligt att en lästrött elev efter ett antal år blir motiverad att ta tag i sina studier och vill komplettera sina betyg för att få högskolebehörighet eller för att gå en yrkesutbildning.

Det kan också gälla en nyanländ som behöver slussas in i det svenska samhället för att bli självförsörjande. Personen kanske har ett yrke sedan tidigare men behöver komplettera med sådant som är specifikt för Sverige för att kunna utöva yrket i vårt land. Eller personen kanske rent av vill skaffa ett nytt yrke som ger bättre möjligheter till jobb i Sverige.

Men ska man över huvud taget komma in på arbetsmarknaden som nyanländ är svenska språket helt avgörande. Nästan en fjärdedel av företagen uppger att bristande språkkunskaper är huvudorsaken till deras rekryteringsproblem. Därför måste sfi fungera bättre än det gör i dag.

Det finns alldeles för många barn i Sverige som aldrig har sett sina föräldrar gå till jobbet. De har aldrig sett sina föräldrar komma hem efter en dag av arbetsplatsgemenskap med kollegorna. De vuxna förebilder som dessa barn hade behövt ha i familjen ersätts många gånger av kriminella, som rekryterar direkt från gatan in i ungdomsgång och organiserad brottslighet.

Fram växer då inte bara ett skuggsamhälle och parallellsamhällen av utanförskap utan också ett etniskt och kulturellt segregerat Sverige. Det säger sig självt att det är farligt och fel om människor som kommer till vårt land redan på förhand upplever sig vara dömda att misslyckas och fastnar i dessa parallellsamhällen. För i ett samhälle där stora grupper människor inte talar samma språk kommer också tilliten, tryggheten och känslan av samhörighet av naturliga skäl att minska.

Vuxenutbildning i form av sfi är därför en oerhört viktig pusselbit för att fler ska kunna bli en del av det svenska samhället och för att Sverige som land ska klara den stora integrationsutmaning som vi står inför. Språket är nyckeln till ett samhälle där var och en får möjlighet att utvecklas till sin fulla potential. Ingen ska hållas tillbaka, och ingen ska lämnas efter.

Fru talman! Det är dags för en politik som utgår från att alla kan och ska lära sig svenska. På så sätt förbättrar vi integrationen och motverkar utanförskapet. Därför behöver sfi fungera.

I sammanhanget behöver man också betona hur viktigt det är att den som är nyanländ snabbt kommer in i arbete och får den utbildning som krävs för att komma in på arbetsmarknaden. Det är viktigt för familjer att få den inkomst som ett jobb innebär. Det är viktigt för barnen att få se sina föräldrar gå till jobbet. Inte minst är det också viktigt för den enskildes självkänsla att så snart som möjligt komma i arbete, bli självförsörjande och slippa vara beroende av bidrag.

Många vittnar om att studier i svenska i kombination med studier inom yrkesutbildning väsentligt ökar möjligheterna till jobb och etablering. Bästa sättet att lära sig språket är oftast att använda det, och då gärna i en naturlig miljö. Därför är det angeläget att så många som möjligt får chansen att lära sig yrkessvenska på jobbet och kombinera sfi med yrkesvux.

Det kan skapa ett bättre sammanhang och motivation för eleverna att lära sig svenska när målet med utbildningen blir yrkeskunskap och det finns en tydlig väg till egen försörjning. Därför är det viktigt att det finns en stor flexibilitet när det gäller att kunna kombinera sfi med praktik eller förvärvsarbete.

Fru talman! I Sverige prioriteras det livslånga lärandet. Det är och ska vara möjligt att återgå till studier för att bygga på sin kompetens vid komvux, folkhögskolor eller lärcenter när så behövs. Vi är många som har bytt eller kommer att byta karriär flera gånger under livet, antingen för att vi själva vill eller för att vi av någon anledning behöver ändra yrkesbana. Då är det viktigt att det alltid finns en möjlighet att genom utbildning och hårt arbete förbättra sin situation och förverkliga sina livsdrömmar. I det avseendet är svensk vuxenutbildning en fantastisk möjlighet.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 februari.)

§ 15 Jordbrukspolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26: MJU8
Jordbrukspolitik
föredrogs.

Anf. 136 STAFFAN EKLÖF (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Nu är det dags för den årliga jordbruksdebatten.

I budgetdebatten den 11 december räknade jag upp allt som Sverigedemokraterna och regeringen hade gjort för de areella näringarna i de två senaste budgetarna. Det blev 32 punkter, och sedan har vi förstås gjort mycket mer utanför budgetsammanhang. På så sätt kunde väljarna värdera en del av våra insatser under den gångna mandatperioden. Den som inte har sett anförandet kan söka upp det på riksdagens hemsida under rubriken ”Webb-tv”.

Nu tänkte jag fokusera på vad vi siktar på framöver på jordbrukets område. Först vill jag säga något om regeringens arbete i närtid.

Förhandlingarna om de gemensamma jordbruksreglerna inom EU pågår, och regeringen arbetar för lönsamhet, konkurrenskraft och förenkling. Det är också viktigt med flexibilitet och att det ges utrymme för Sverige som medlemsstat att anpassa bestämmelser till de förhållanden som råder i olika delar av Sverige. Regeringen vill att detaljregler begränsas till bara det som verkligen är nödvändigt. Robust produktion och beredskap för kris och krig är en annan prioritering. Detta är i korthet regeringens hållning.

Förhandlingarna om jordbrukspolitiken i EU är så tydligt annorlunda för oss sverigedemokrater under denna mandatperiod när Tidöregeringen styr jämfört med hur det var under förra mandatperioden. Under förra mandatperioden hade vi många synpunkter på regeringens positioner. Nu har vi få. Regeringen tänker likadant som vi.

I sammanhanget vill jag gärna lyfta fram att Sverigedemokraterna i förhandlingarna om de gemensamma jordbruksreglerna driver ett förslag om att det första fel en lantbrukare gör mot stödbestämmelserna inte ska ge någon sanktion. Det ska alltså inte bli något avdrag på stödet – en gång ska vara ingen gång. Varför gör vi då detta? Jo, många lantbrukare upplever en oro för att missa något av alla de detaljåtaganden som krävs för att få EU-stöd och att det ska upptäckas vid en tillsyn. Det skapar en stress som är så stark för vissa lantbrukare att de väljer att inte lämna över gården till sina barn. Så kan vi inte ha det – eller hur, Tidökamrater?

Annars är regeringen på gång med bland annat följande i närtid:

- införande av ett vallstöd, alltså ett nytt stöd som främjar djurhållning, kolinlagring och friska vattendrag
- förstärkning av investeringsstödet för konkurrenskraft
- förstärkning av startstödet för de unga som vill påbörja sin bana som lantbrukare.

Dessa tre ändringar har man redan gjort ansökan om hos EU-kommissionen, och man väntar på besked.

Man utreder också införandet av ett dikostöd. Det skulle kunna leda till att antalet kalvar ökar. Nötköttproduktionen begränsas i dag av att det finns för få kalvar. Förslag om ett sådant stöd kommer att lämnas av Jordbruksverket den 1 mars.

Det pågår också ett arbete som jag hoppas så småningom ska resultera i en utvidgning av villkorad läkemedelsanvändning, det så kallade Vila. Då behöver lantbrukare inte tillkalla veterinär för vissa sjukdomstillstånd utan kan i stället själva behandla djuret. Det skulle minska veterinärbristen samt förbättra ekonomin och djurskyddet, eftersom djuret får behandling snabbare.

Det var lite av allt som är på gång hos regeringen.

Jag vill avsluta med Sverigedemokraternas tankar om den nära framtiden. Sverige har mycket goda förutsättningar att producera mycket mer livsmedel. Det skulle leda till fler jobb, en levande landsbygd och klimatnytta, och det skulle framför allt höja vår beredskap.

För att inte bara bibehålla svensk produktion utan faktiskt öka den vill vi se ett antal stora satsningar på lantbruket som kan göra skillnad på riktigt. Vi sverigedemokrater har gett oss i kast med att hitta lösningar på bland annat följande problem.

Frågan om betesersättning har SD drivit i många år, redan innan jag kom in i rikspolitiken 2018. Det är därför väldigt glädjande att det nu har blivit tillåtet av EU och har införts i Sverige. Men jag kan tycka att det är lite jobbigt att vi måste gå till EU med mössan i hand och fråga om lov.

Överenskommelsen kom snabbt och överraskande, och ganska sent i budgetperioden. Vi hade dock tänkt oss en lite större uppgörelse, där det även skulle finnas lättnader i beteskravet för de besättningar som har god

djurvelfärd men särskilda svårigheter att leva upp till dagens beteskrav. Därför fortsätter vi att arbeta för lättnader för dessa gårdar.

Målsättningen med det lite mer långsiktiga arbetet är att svenska animalieproducenter inte ska ha en sämre ekonomisk konkurrenssituation än producenter i andra EU-länder har. Den målsättningen gäller alla djurslag och alla särkrav för djurvelfärdens skull.

I dag är det dyrt att anställa i Sverige. Vi vill att det ska bli billigare att anställa inom primärproduktionen, och vi sonderar vad som är möjligt för stunden.

EU:s utsläppshandelssystem ETS 2 kan i Sverige komma att leda till krav på lantbruket och högre drivmedelspriser. Vi vill bibehålla så låga drivmedelspriser som möjligt och se till att lantbruket kompenseras fullt ut för kraven som följer av ETS 2. Det senare är ett löfte som vi har fått.

I Norrland har man sämre förutsättningar för livsmedelsproduktion i dag än man hade i går. Därför har den produktionen minskat. Norrland fick i höstbudgeten ett tillskott på 120 miljoner kronor i ett par år. Men vi vill se till att Norrland får bättre förutsättningar permanent. Det kan egentligen sägas vara för att överbrygga en svår period tills förutsättningarna ändras, tack vare klimatförändringarna som gör livsmedelsproduktionen i Norrland både lättare och viktigare för Sverige.

På små djurgårdar kan det vara mycket svårt för lantbrukarna att vara lediga över huvud taget. Vi jobbar vidare på en statligt subventionerad avbyttjänst, som ska erbjuda ett andningshål för djurhållare och avlastning vid kris. Även lantbrukare måste få en minsta social säkerhet, en trygghet, även under år då kalkylerna inte går ihop. Kanske är det allra viktigast just då. Och nog är det troligare att man som ung bestämmer sig för att viga sitt liv åt lantbruket om man vet att det finns ett trygghetssystem.

Sverige har ingen egen konstgödselproduktion, i alla fall inte i kommersiell skala. Vi vill underlätta för inhemska alternativ mer än vad som görs i dag.

Det är mycket bra att vi i dag har ett kunskapsnav för djurhållning, digitalisering och företagande. Det är något som SD har önskat länge. Det underlättar för spridningen av forskningens nya kunskaper till de praktiska användarna och för att informationen från de praktiska användarna når forskarna om vilka frågor som är viktiga för näringen och vilka svar som behövs. Vi arbetar för att den sista pusselbiten, ett kunskapsnav för växtodling, ska komma på plats.

Det kan vara svårt för lantbrukare att få låna till nödvändiga investeringar till goda villkor. Det vill vi också försöka förbättra.

Veterinärtäckningen måste säkerställas, och distriktsveterinärerna bör kunna användas mer i beredskapsarbetet.

Små slakterier och vilthanteringsanläggningar kan också behöva uppmärksamhet och stöd.

Vi arbetar med skarpa förslag för att försöka lösa de här problemen och fler därtill. Detta kan lösas under två förutsättningar:

1. att den konservativa sidan vinner valet
2. att Sverigedemokraterna tar plats i regeringen.

Om den rödgröna sidan vinner kommer huvudfokus att ligga på andra saker, och långtgående, för att inte säga orealistiska, krav från EU kommer

att välkomnas i stället för att bromsas. Det får inte ske. Det hänger på dig som väljare att se till att det inte blir så.

Anf. 137 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Eklöf, för anförandet!

Ledamoten hänvisade i sin inledning till både utredningar och arbete som pågår. Men medan debatten pågår här inne i kammaren visar verkligheten utanför det här huset att svensk livsmedelsproduktion inte har vänt uppåt, trots tidigare stora ord från kamraterna i Tidögänget, som ledamoten själv säger.

Samtidigt som vi talar om självförsörjning kommer det rapporter om brist på nötkött i Sveriges butiker. Det är tomt i hyllan när köttfärsen till fredagstacosen ska inhandlas. Det är en konkret konsekvens av utvecklingen i primärproduktionen. Antalet kor i Sverige är det lägsta på 160 år – det lägsta på 160 år.

Varför har det inte hänt någonting tidigare om Sverigedemokraterna verkligen menar allvar med de utredningar och det arbete som pågår? Varför har vi inte sett någon tydlig vändning i fråga om självförsörjningen under den här mandatperioden? SD är det största partiet i det här kompisgänget och har dessutom störst inflytande.

Anf. 138 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Malin Larsson! Jag misstänker dock att den hittats på före mitt anförande, eftersom hon påstår att ingenting har hänt trots att jag nu har beskrivit att vi har vidtagit 32 åtgärder i bara de två senaste budgetarna för de areella näringarnas lönsamhet. Det rimmar inte riktigt.

Det är svåra tider för lantbruket på många sätt. Det har många orsaker. Ökade kostnader för insatsmedel är en välkänd sådan. Gödselmedel har blivit väldigt dyrt.

Mängder av regler och pålagor, som ofta har sitt ursprung i EU och ofta är påhejade av den rödgröna sidan, ställer systematiskt till hinder. Det gör att situationen för lantbrukare har varit svår och att lönsamheten har varit låg under mycket lång tid. Bristen på nötkött beror just på att det tidigare har varit alltför olönsamt att bedriva mjölkproduktion. Det har lett till bristen på kalvar.

Jag tycker ändå att vi ser lite ljusningar i siffrorna. Vi har lagt fram och gjort verklighet av många förslag. De får effekt undan för undan. Nu kommer förmodligen också ett dikostöd, som träffar exakt den fråga som Malin Larsson tar upp.

Problemet när det gäller kalvar är att en ko normalt får en kalv. Andra djur kan kanske få många fler barn. Därför blir det lätt fördröjningar i nötköttsbranschen. Om man har en dålig situation under lång tid tar det också lång tid att vända den.

Anf. 139 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Det vi ser just nu är inte en varningssignal. Det är ett misslyckande. Ledamoten lyfte upp 32 åtgärder, som har lett till att vi har det lägsta antalet kor i landet på 160 år. Och man tycks vara nöjd.

Sverige är i dag självförsörjande på omkring 45 procent av nötköttet. För oss i Norrland blir konsekvenserna extra allvarliga när antalet dikor minskar och produktionen slås ut i glesbygd. Då försvinner inte bara mat, utan då försvinner beredskap. Försvinner de betande mularna försvinner också de öppna markerna och den biologiska mångfalden.

Norrlandsstödet är någonting som vi socialdemokrater införde och har stått bakom länge och som regeringen tack och lov också har anammat nu. Men i ledamotens anförande lät det som om det här skulle vara tillfälligt från Sverigedemokraternas sida tills klimatförändringarna har löst problemet, om jag uppfattade ledamoten korrekt.

Det är lite svårt för mig att förstå, fru talman, att Sverigedemokraterna kan vara nöjda med de 32 åtgärderna när resultatet av den politik man drivit och stått bakom under den här mandatperioden är att antalet kor i Sverige är det lägsta på över 160 år. Vilken av de 32 punkterna är det konkret som partiet menar har fungerat?

Anf. 140 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Fru talman! På vår sida tänker vi att politikens uppgift är att skapa goda förutsättningar för de företagare som skapar värde. Här gäller det att jobba på många bitar, vilket vi har gjort. Kostnadsläget har sänkts. Man kan arbeta med strategiska stöd. Man bör arbeta långsiktigt och skapa förutsättningar för teknikutveckling och teknikspridning, inte minst sortutveckling. Allt detta har vi förbättrat under vår regeringstid. Att förbättra de lite mjukare, sociala bitarna är också viktigt på lång sikt för rekrytering och för att det ska vara hållbart.

Ledamoten nämnde Norrlandsstödet. Jag kan påminna om att regeringen har lagt 120 miljoner kronor extra på det för att förbättra situationen i Norrland. Det är ett ganska stort tillskott.

Vi har ett stort batteri av åtgärder på gång, dels i regeringen, dels inom Sverigedemokraterna. Vi skissar på och utformar konkreta lösningar på de problem som fortfarande finns kvar.

(Applåder)

Anf. 141 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Vi är i kammaren för att debattera jordbrukspolitiken. Den kommer alla i kontakt med varje dag, även om man inte tänker på det. Jag såg när folk förberedde sig här i bänkarna inför debatten – det är en ganska sen kväll – att många bunkrade upp med mat och annat för att överleva detta. Det är det vi gör – äter. Förhoppningsvis gör vi det varje dag.

Tillgången till mat är ett av våra mest grundläggande behov. Ändå producerar vi mycket mindre livsmedel i Sverige än vad vi skulle kunna göra. Det finns en ganska sliten klyscha i sammanhanget som säger att vi har en självförsörjningsgrad på ungefär 50 procent. Den siffran brukar jag tycka är svår att använda, fru talman. Den beror ju på om man menar kalorier eller pengar. Det finns exempelvis svensk saffranstillverkning med ett högt värde. Men jag kan i alla fall konstatera att vi skulle kunna producera mycket mer mat i Sverige.

Vi lever i en osäker omvärld. Klimatförändringarna är redan här. I år har vi fått se att vintern krympt och blivit kraftigare. Vi har haft oväder. Det kan gälla enstaka år, men om vi tittar på trenderna ser vi det hela tiden.

Vi får en längre odlingsbar period i Sverige samtidigt som vi till följd av förändringarna kan få in sjukdomar, smittor och annat vi inte är vana vid.

Vi står i förändringarnas tid. Vi har krig i vårt närområde. Vi har sett handelskonflikter och tullkrig nära inpå. Vi ser fler och fler extrema väderhändelser. Det är en sårbarhet för hela vårt livsmedelssystem som vi inte får blunda för.

Jag tror att vi alla kommer ihåg början på pandemin och även hur det var under pandemin. När man var osäker bunkrade man mat. Det var inte av girighet, utan det var just av osäkerhet. Den krisinsikten borde ha varit en väckarklocka. Om vi inte kan ha en stabil livsmedelsproduktion i fredstid står vi extremt svagt rustade för nästa krig eller kris.

Fru talman! En av Miljöpartiets reservationer handlar om krisberedskap och att det ska finnas en handlingsplan, så att vi svenskar faktiskt vet vad man ska göra när det slår till och är förberedda i stället för att vara reaktiva.

Svenska bönder är navet i vår livsmedelsförsörjning och livsmedelsberedskap. Om det inte finns människor som vill jobba med detta har vi inte heller vare sig beredskap, livsmedelsförsörjning eller levande landsbygder. Vi behöver bönderna, och vi måste se till att det fungerar att vara bonde.

I betänkandet och i svaren på de olika motioner som väckts står det väldigt mycket från regeringspartiernas sida om att åtgärder är på väg och att utredningar görs. Det står väldigt lite om vad som händer här och nu. Miljöpartiet anser att åtgärder måste vidtas nu. Böndernas villkor måste förbättras både ekonomiskt och socialt så att de står långsiktigt rustade för framtiden. De pressas hårt. Kostnaderna är höga, arbetsbördan tung och framtiden oförutsägbar.

En rapport från Jordbruksverket visar att var fjärde lantbrukare inte har kunnat ta ut någon semester det senaste året. Man pratar om psykisk ohälsa, stress, regelkrångel, ekonomiska problem och brist på återhämtning. Sådant tär på människor. Det går förstås ut över verksamheten. Det är inte hållbart. Miljöpartiet vill se att bönderna får rätt till avlösarservice så att de kan ta semester. Den punkten finns glädjande nog med i förslaget till CAP. Vi får se om det går igenom.

Vi vill också att det ska finnas en möjlighet att ta över en gård och att unga lantbrukare kan få stöd. De europeiska investeringsbankerna borde bidra till att unga lantbrukare som vill ta över faktiskt kan göra det. Vi vill även att det ska finnas stöd till dem som är mitt i livet så att de kan rusta upp sina gårdar.

Mycket av detta handlar om den gemensamma jordbrukspolitiken, CAP:en. Jag hoppas att den blir bra, men jag ska säga att jag har väldigt lite insyn. Här från talarstolen skulle jag vilja efterlysa mer samarbete med sittande regering i det arbetet. Tidigare under de olika programperioderna har vi, och alla partier, varit med i arbetet mycket tajtare än nu. Det har varit några få informationsmöten, men inte samtidigt.

Det vi ser som ingångsvärden i förhandlingarna om den nya CAP:en är behovet av satsningar som stärker lönsamheten, förbättrar arbetsvillkoren och underlättar klimatomställningen. Det måste finnas förberedda krisstöd för extremväder. Vi måste se till att det finns resultatbaserade ersättningar som ger hög miljö- och klimatnytta. Ett konkurrensneutralt EU får inte leda till försämrade miljökrav och försämrade konkurrensvillkor för

svenska bönder, som i dag är kända för sin goda djurvålfärd och låga användning av bekämpningsmedel, till exempel. Det får inte hända. Vi måste se till att det svenska sättet blir standard, bygga vidare på det och också se till att det vi gör är bra för både lönsamhet och klimat och miljö.

Sverige har under den här mandatperioden efter lång väntan fått en livsmedelsstrategi 2.0. Med den var det ungefär likadant; vi fick inte vara med i det arbetet heller, vilket gjorde att vi hade lite insyn. När den kom blev det en besvikelse, skulle jag vilja säga. Den är full av fina ord, men på klimat- och miljöområdet har ambitionerna sänkts. Målet för ekologisk produktion har slopats. Det finns ingen koppling till folkhälsa. Det finns ingen koppling till konsumtion och hur den ska se ut. Det finns ingenting om vattenhushållning.

Strategin saknar konkreta och mätbara mål. Därför, fru talman, har vi en reservation om att vi vill se över och förnya den, gärna i samarbete med andra partier så att alla känner ägandeskap. Det behövs en livsmedelsstrategi som tar verkligheten på allvar och som stärker självförsörjningsgraden, rustar jordbruket för ett försämrat klimat och ger bönder rimliga villkor för att investera och ställa om.

Fru talman! I går var en ganska stor jordbruksdag för många av oss som sitter i miljö- och jordbruksutskottet. Vi hade Jordbruksverket på besök i utskottet för att höra dem berätta om hur de jobbar med att öka livsmedelsförsörjningen och med livsmedelsförsörjning över huvud taget. På eftermiddagen var många av oss inbjudna till premiären av tv-programmet *Svenska bönder*, där man får följa bönder i Sverige. Det kommer snart att visas på tv.

Det var roligt och lite spännande att se dessa saker på samma dag. Det vi kunde se var att Jordbruksverket nu försöker bygga upp beredskapen för att se till att det finns möjligheter vid kris och krig. De har dock fortfarande inte kommit till skott och har inte fått så många uppdrag när det gäller att stärka den inhemska produktionen – det som gör att bönderna också tillverkar det som behövs för produktionen.

I dag importerar vi insatsvaror, och det vi ska göra är att köpa dem någon annanstans ifrån och lägga i beredskapslager. Arbetet med att se hur man kan göra det svenskt behöver påbörjas. Vi behöver proteingrödor, bränsle och så vidare. Detta vill vi se hända nu. Den bästa beredskapen är att vi kan stå för hela kedjan själva.

Fru talman! Jag ser att jag överskridit min talartid, men jag vill återgå till tv-programmet. Det var väldigt trevligt att få följa lantbrukare i deras vardag. Efteråt var det ett panelsamtal där två medverkande från programmet och två politiker var med, en från Socialdemokraterna och en från Moderaterna.

Den fråga som den ena medverkande lantbrukaren ställde till politiken var hur lönsamheten kan förbättras genom arbetsgivaravgifterna, eftersom det är så dyrt att anställa. Det gavs inget riktigt svar från de båda partierna, men jag vill gärna räcka upp handen och berätta vad vi vill. Vi vill halvera arbetsgivaravgiften inom jordbruks- och livsmedelssektorn. Vi tror att det är ett mycket bättre sätt att minska kostnaderna för den som handlar i affären och öka lönsamheten för den som producerar. Det är mycket bättre än att ha en tillfälligt sänkt matmoms. Vi vill se det här genom hela kedjan; då får vi en lönsamhet. Vi vill också ha etableringslån för unga och bättre villkor för generationsväxling.

Fru talman! Det finns mycket mer jag skulle vilja säga om detta ämne, men jag ser att min talartid är slut. Jag säger därför som brukligt: Jag står självfallet bakom alla våra reservationer, även dem som bereds förenklat, men jag yrkar bifall endast till vår reservation nummer 14.

Anf. 142 HELENA STORCKENFELDT (M):

Fru talman! I fredags träffade jag Mikael, Lars, Helene, Ola och Lennart – fem engagerade lantbrukare från Halland. Vi samlades kring ett ämne som alla fem lyfte upp med stor frustration: regelkrångel, byråkrati och den där känslan av att staten inte ser deras arbete utan bara deras pappersarbete.

Det blev snabbt tydligt att det här är en fråga som lantbrukare har burit på i decennier men som politiken alltför länge har behandlat styvmoderligt. Vi talar nämligen inte om något nytt utan om ett systemfel som har vuxit sig större för varje år, där lantbrukare lägger timmar och ibland hela arbetsdagar på dokumentation i stället för på det de egentligen vill göra: producera mat, ta hand om djuren och förvalta den jord vi alla är beroende av.

För varje liter mjölk och varje kilo potatis krävs i dag dokumentation om gödselhantering, växtskydd, djurskydd, transporter, vattenanvändning och miljöhänsyn. Det är inte ovanligt att fem olika myndigheter knacker på ladugårdsdörren – alla med sina egna kontrollscheman och krav. Det här håller inte. Vi måste våga erkänna att vi har gjort det för svårt att vara bonde i Sverige.

Moderaterna har ett tydligt fokus på regelförenkling, och detta måste ske på alla nivåer där regelbördan uppstår. På EU-nivå har vi tagit konkreta steg framåt som jag är väldigt stolt över. Tack vare ett moderat initiativ i Europaparlamentet har EU-kommissionen infört principen om en in, en ut. Det innebär att varje gång ett nytt krav införs som medför en kostnad för lantbrukare ska det vägas upp av en lika stor kostnadsminskning någon annanstans i verksamheten.

Och vi har inte stannat där. I ett andra steg har vi fått Europaparlamentet att ställa sig bakom principen om en in, två ut. Det innebär att varje ny kostnadsbörda ska följas av att det dubbla tas bort. Det är ett paradigmskifte i EU:s jordbrukspolitik som Moderaterna har varit drivande i.

På nationell nivå måste Sverige upphöra med att konstant försöka vara bäst i klassen, alltså att vi lägger extra krav ovanpå EU:s regler. Om EU kräver en kontroll ska Sverige inte kräva två. Här har regeringen redan börjat rensa, men mycket behöver fortfarande göras.

Därutöver behöver vi modernisera hela kontrollsystemet. Genom digitalisering och bättre samordning ska en lantbrukare kunna rapportera uppgifter en gång, inte tre. Kontroller från myndigheter måste kunna samordnas. En gård behöver inte fem inspektioner från fem olika håll. Det här handlar inte om att tumma på viktiga krav, utan det handlar om att använda sunt förnuft och inte misstänkliggöra våra företagare.

Fru talman! Sveriges lantbrukare verkar på en global marknad men under svenska villkor. Det kräver att vi ger dem spelregler som möjliggör konkurrens på lika villkor så att de kan mäta sig med kollegor i andra länder utan att samtidigt behöva kämpa i uppförsbacke.

I dag är verkligheten en annan. Vi ser en livsmedelsproduktion som minskar, inte ökar. Det är inget nytt utan en utveckling som har pågått under lång tid. Regering efter regering har talat om vikten av att öka självförsörjningen, men trots alla goda ambitioner står vi och stampar. Inom flera delar av jordbruket fortsätter till och med nedgången. Det är inte hållbart.

Svensk livsmedelsproduktion är inte bara en fråga om jobb, företagande och tillväxt, utan det är en fråga om nationell säkerhet. Pandemin och kriget i Ukraina har påmint oss om hur snabbt tillgången till mat, insatsvaror och transporter kan rubbas. Att kunna producera sin egen mat är inte bara önskvärt, utan det är en strategisk nödvändighet.

Om vi vill vända den här utvecklingen och på allvar öka Sveriges självförsörjningsgrad måste vi skapa verkliga förutsättningar. Det måste bli mer lönsamt att odla och föda upp. Vi behöver fler bönder som vågar investera, fler hektar i produktion, mindre regelkrångel samt spelregler som sträcker sig över generationer av hårt arbetande människor.

Vi måste också inse vad som händer när svenska lantbrukare ständigt pressas hårdare än sina konkurrenter, för det är precis vad som sker i dag. När skatter, avgifter och regelkrav, allt det här, läggs på varandra minskar inte bara lönsamheten utan också viljan att satsa. I en bransch där varje investering är långsiktig måste vi skapa trygghet och förutsägbarhet. De som driver lantbruk i Sverige ska inte behöva tveka inför framtiden. De ska veta att politiken står bakom dem.

Sist men inte minst, fru talman, måste jag nämna vargen.

När allt fler fårproducenter väljer att lägga ned måste vi våga prata om det som är ett av deras största hinder: rovdjurspolitiken, eller snarare implementeringen av den.

Vargen är i dag ett reellt hot mot betesbaserad produktion. Även om vi i Sverige har verktyg som licensjakt, skyddsjakt och paragraf 28 räcker det inte. Reglerna måste bli mer praktiskt användbara, skyddsjakten måste förenklas och paragraf 28 behöver öppnas upp så att fler vågar fortsätta sin verksamhet, för verkligheten är att många redan har gett upp. De spikar igen ladugårdsdörren, inte för att de vill utan för att oron för nästa angrepp blivit för stor.

Fru talman! Det vore en skam om man tvingas ge upp världens bästa djurhållning för att politiken inte haft modet att agera i tid.
(Applåder)

Anf. 143 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Tack till Helena Storckenfeldt för anförandet!

Det var mycket som jag kan hålla med om. Men just nu varnar forskare allt tydligare för att vi närmar oss en ekosystemkollaps där biologisk mångfald, fungerande jordar, pollinering och vattenreglering hotas. Det här är inte bara abstrakta miljöfrågor, utan det är själva grunden för ett fungerande jordbruk och även för vår framtida livsmedelsförsörjning.

Samtidigt som vi läser i medierna om forskarnas varningssignaler konstaterar Riksdagen i sin rapport *Statens insatser för jordbrukets klimatomställning* att regeringens styrning är splittrad, otydlig och dåligt uppföljd. Insatserna hänger inte ihop, och det saknas en tydlig riktning för hur jordbruket ska ställa om samtidigt som produktionen kan öka.

Min fråga till ledamoten är därför: Hur menar Moderaterna att vi ska undvika allvarliga risker för ekosystemen och därmed för framtidens livsmedelsproduktion när regeringen enligt Riksrevisionen saknar en samordnad och långsiktig politik för jordbrukets omställning?

Anf. 144 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Om jag inte minns helt fel var detta en granskning inte enbart av den här regeringen utan snarare av en längre hantering av livsmedelsproduktionen och jordbrukspolitiken.

Först och främst är det otroligt viktigt att vi fortsätter att bidra med goda åtgärder för den biologiska mångfalden. Här ser vi ett systemfel i sig: Vi fortsätter att skydda det som vi egentligen inte behöver skydda mer av i Sverige, nämligen skog. Det är ett problem som bygger på att vi fortsätter att skydda skogen mycket på grund av att vi vet hur den ska skyddas. Det är enkelt att fortsätta skydda den.

Det som egentligen behövs för den biologiska mångfalden är snarare regelförenklingar och ökad lönsamhet i just jordbruket, i lantbruket, så att det blir mer lönsamt att ha fler betande mular. Det är ju det som är grunden. Det som behövs är egentligen inte att vi väljer att skydda fler områden utan snarare att det blir mer lönsamt att vara djurhållare i Sverige i dag.

Här tror vi stenhårt på att det är regelförenklingar, skattesänkningar och minskad byråkrati som är grunden för att lyckas öka produktionen och se till att fler väljer just den här branschen – som också ska vara en framtidsbransch, för det får vi inte glömma bort. Det här måste fortsätta vara en intressant bransch värd att investera i, och då måste man också se en framtid i den.

Jag vill tillägga att vi från Moderaterna länge har drivit på för ett dikostöd eftersom vi tror att det är väldigt viktigt inte minst för den biologiska mångfalden att ha fler betande djur. Om jag förstått det hela rätt utreds det nu, så det är mycket som är på gång.

Anf. 145 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret, men själva jordbrukets omställning – att lämna det fossila till förmån för det förnybara – hörde jag inte mycket om.

Ledamoten nämner skogen och att vi inte behöver skydda mer där. Samtidigt hade ledamoten och regeringen nyligen en pressträff om att man lägger mer pengar på att ersätta skogsägare som inte får bruka sin skog, så man säger emot sig själv lite grann där.

Samtidigt som forskarna varnar för allvarliga risker för ekosystemet och samtidigt som Riksrevisionen konstaterar att regeringens styrning av jordbrukets omställning är splittrad och otydlig väljer regeringen att fokusera på att subventionera fossil diesel. Men stöden till förnybara lösningar som biodrivmedel uteblir, och omställningen ute på gårdarna är otillräcklig.

Det är problemet med den här regeringen, som har fastnat i oljeträsket: Det finns i dag inget som driver mot att minska det fossila i lantbruket trots att alla moderna traktorer kan köra på andra, förnybara bränslen. Varför plockar inte regeringen de här lågt hängande frukterna för att det ska ske en faktisk omställning i vårt svenska jordbruk?

Anf. 146 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Det var mycket på en gång där.

Vi väljer att se över artskyddet och att faktiskt betala markägaren när staten går in och gör intrång. Det tycker vi är rätt självklart. Det innebär inte att vi vill skydda mer skog. Snarare är det en del i att öka rättssäkerheten för Sveriges markägare och stärka äganderätten, något som jag vet att Socialdemokraterna har lite svårt för ibland.

I dag lönar det sig tyvärr inte att vara just lantbrukare. Jag träffade en som valt att ställa om och göra stora investeringar i sin gård. Han fick ökade kostnader, extra regler och extra kontroller medan grannen som drev en grisgård hade exakt samma regler och tillstånd som på 60-talet och inte fick några som helst ökade kostnader.

Jag ställer en fråga som blir retorisk och snarare är till väljarna. Tror ni att det är Socialdemokraterna eller Moderaterna som har bäst förutsättningar att minska regelkrånglet, att göra störst regelförenklingar, att genomföra störst skattesänkningar och att minska byråkratin? Vilket parti är det som är bäst på att göra det, och vad är det vi ser resultatet av nu?

Fru talman! Jag är rätt säker på vad svaret blir.

(Applåder)

Anf. 147 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservation nummer 4.

Jordbrukspolitik handlar inte bara om maten på våra tallrikar. Det handlar om jobb i hela landet, om en levande landsbygd, om klimatomställning och ytterst om Sveriges försörjningsförmåga och beredskap i en orolig tid. Världen har förändrats snabbt, säkerhetsläget är allvarligt och klimatförändringarna är redan här. I det läget borde svensk jordbrukspolitik präglas av långsiktighet, handlingskraft och framtidstro.

Fru talman! Vi är överens om målet att Sverige ska producera mer mat, men då krävs politik som faktiskt gör det möjligt. Det räcker inte att utreda och tala om vikten av produktion. Bönder behöver förutsägbara villkor, fungerande livsmedelskedjor och verktyg som håller över tid. Det gäller i hela landet.

Livsmedelsförsörjningen i norra Sverige är i dag otillräcklig, och det är djupt allvarligt. Beredskap byggs inte av fina formuleringar i efterhand, utan det byggs med levande gårdar, med fungerande mejerier och slakterier och med förädling i hela landet. Därför är Norrlandsstödet helt avgörande. Det är inte ett särintresse utan beredskapspolitik, regionalpolitik och näringspolitik i ett.

Vill man ha livsmedelsproduktion i hela Sverige måste stöden vara tillräckliga, långsiktiga och anpassade efter de faktiska förutsättningarna i norr. För att stärka jordbruket i norr och samtidigt bidra till en fungerande beredskap föreslog vi redan för flera år sedan stödet till mjölkbönder i norra Sverige. Vi vill också se över möjligheten att bredda stödet till att omfatta exempelvis får- och lammproduktionen så att vi får fler levande gårdar och mer svensk mat på tallriken.

Fru talman! Jordbrukets omställning är nödvändig, men den måste vara möjlig. Klimatomställningen kan inte bygga på att lantbrukare lämnas ensamma med ökade kostnader och otydliga styrsignaler. Tvärtom måste

omställningen stärka konkurrenskraften, minska importberoendet och öka vår beredskap.

Det här är inte heller bara vår bild. I sin rapport *Statens insatser för jordbrukets klimatomställning* konstaterar Riksrevisionen att de insatser som finns är viktiga men att de sammantaget inte räcker för att jordbruket ska bidra till att nå klimatmålen. Riksrevisionen efterlyser bland annat tydligare styrning, bättre planering och åtgärder för utsläpp som i dag helt saknar styrmedel.

Rapporten visar också att stöden inte i tillräcklig utsträckning är utformade för att ge lantbrukare långsiktiga och förutsägbara villkor. När uppföljningen är svag och ansvarsfördelningen otydlig riskerar politiken att ge just det bönderna inte efterfrågar: kortsiktiga projekt i stället för stabila verktyg för investeringar, omställning och generationsskiftet. Det här bekräftar vår utgångspunkt: Det går att förena ökad livsmedelsproduktion med minskad klimatpåverkan, men då krävs tydligare politiskt ansvar, bättre samordning och att styrningen faktiskt fungerar i praktiken.

Fru talman! Det är också därför insatsvarorna är så viktiga. Svenskt jordbruk är i dag beroende av importerade drivmedel, gödsel och proteinfoder. Detta gör oss sårbara. Omställningen måste därför handla om hela systemet och inte bara om slutprodukten på tallriken.

Vi behöver öka produktionen av inhemska proteingrödor som ärter, åkerbönor och raps både för människors konsumtion och som foder till djur. Det stärker självförsörjningen, minskar beroendet av importerad soja och ger lantbrukare fler ben att stå på. Mer växtbaserad produktion är bra för klimatet, för beredskapen och för lönsamheten – särskilt när den sker på svenska gårdar med korta transporter.

Fru talman! I detta sammanhang blir också forskning och innovation helt avgörande. Sverige satsar i dag relativt lite på jordbruks- och livsmedelsforskning jämfört med andra näringar, trots att det finns stora behov. Vi behöver forskning som leder till bättre växtförädling, effektivare foder, friskare djur, smartare gödselanvändning och teknik som gör verklig skillnad på gårdsnivå.

Forskningen måste dock hänga ihop med praktiken. Lantbrukarnas erfarenheter måste vara med från början. När akademi, rådgivning och gårdsnivå kopplas ihop får vi lösningar som samtidigt både ökar produktionen och minskar klimatpåverkan.

Ett tydligt exempel som jag särskilt vill lyfta fram här i dag är nya genomiska tekniker. Med modern och mer precis växtförädling kan vi ta fram grödor som är motståndskraftigare mot torka och sjukdomar, som kräver mindre bekämpningsmedel och som ger stabilare skördar i ett förändrat klimat.

Samma dag som vi nu debatterar jordbrukspolitikerna här i kammaren har faktiskt Europaparlamentet röstat för förslaget om NGT. Detta är ett viktigt och välkommet vägval för Europas jordbruk. För oss socialdemokrater är det självklart att politiken ska vila på vetenskap. Sverige måste ligga i framkant och driva på för ett snabbt och ansvarsfullt införande så att svenska lantbrukare, växtförädlare och forskare inte hamnar på efterkälken.

Den gemensamma jordbrukspolitiken är också ett av våra viktigaste verktyg för att ge lantbruket stabila och långsiktiga villkor. För svenska förhållanden krävs en CAP som ger flexibilitet, minskar onödig administration och stärker både produktion, miljönytta och lönsamhet i hela landet.

Fru talman! Framtidens jordbruk handlar inte om antingen eller. Det handlar inte om antingen produktion eller klimat och inte om antingen djurhållning eller växtodling. Det handlar om både och: ett robust, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem som fungerar i både vardag och kris.

Vi socialdemokrater vill ha mer svensk mat från både åkrar och beten på tallriken. Vi vill stärka lönsamheten, underlätta generationsväxlingar och investera i forskning, innovation och inhemska insatsvaror. Vi vill bygga beredskap i hela landet och inte bara tala om den. Det är så vi stärker Sverige nu och för framtiden.

(Applåder)

Anf. 148 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

I dag debatterar vi jordbrukspolitiken. Vi har diskuterat livsmedelsstrategin många gånger under åren. Det är inte konstigt, för denna strategi, som antogs av en enig riksdag 2017, var unik på det sättet att vi faktiskt var överens om att vi skulle ha vissa grundstenar för att få en annan jordbrukspolitik i vårt land. Jag tackade dåvarande landsbygdsministern och tackar än i dag, för det var ett mycket bra initiativ han tog.

Det vi skulle göra, fru talman, var att öka livsmedelsproduktionen. Vi skulle ha mer lönsamhet i jordbruket, vi skulle stärka konkurrenskraften och vi skulle öka Sveriges livsmedelsproduktion. När vi tittar tillbaka på detta och ser hur det sedan har blivit visar det sig dock att vi faktiskt inte har gjort något av det vi trodde och sa att vi skulle göra. Inget av det hände. Vi ökade inte livsmedelsproduktionen, det blev inte mer lönsamhet, vi stärkte inte konkurrenskraften och vi ökade inte heller livsmedelsförsörjningen.

Detta är väldigt allvarligt, vilket man förstår när man summerar det och ser hur det blev. Efter det här sa lantbrukare att de inte såg några synliga effekter. Livsmedelsindustrin var också tveksam, och regelkrånglet och den tunga administrationen kvarstår. Många sa att det här bara blev en pappersprodukt, fru talman.

Tittar vi på statistiken är det inte så jätteroligt, men vi måste ändå prata om den, tycker jag. År 2015 hade vi i Sverige 4 169 mjölkföretag. I slutet av 2025 var vi nere i 2 484 mjölkföretag. Antalet kor har inte heller ökat – det hörde vi förut. År 2015 fanns det ungefär 338 000 kor, och 2024 fanns det 289 400. Jag vill dock upplysa mina vänner om att antalet mjölkkor år 2025 äntligen ökade med 3 500. Det var faktiskt något positivt.

Under diskussionen i dag har några pratat om att man ser att det är brist när man tittar i matbutiken, och det är sant. Detta började dock inte nu, utan det började för en del år sedan. Vi som har varit med vet exempelvis att det var torka 2018, vilket gjorde att många tänkte att de måste slakta ett antal kor. Det blev då färre nötkreatur, och med dålig lönsamhet dessutom har detta varit en dålig kombo. Nu är det faktiskt bättre lönsamhet i

nötköttproduktionen. Därmed satsar man på sina kor, och det kommer också att märkas. Men den här kombon är helt klart något negativt.

Detta, fru talman, visar på sårbarheten vi har i vårt land. Vi är fortsatt nere på bottenivåer – 50 procent av vår livsmedelsförsörjning. Vi har dock ett handelsunderskott på över 80 miljarder. Vi handlar och köper, och när vi drar ett streck märker vi att vi har ett handelsunderskott. Det här är någonting som vi tycker måste ändras. Vi vill att vi ska kunna äta exempelvis mer svensk ost och mer svenskt kött.

Sverige är faktiskt bara självförsörjande på vetemjöl, morötter, socker och ägg. Den morotskaka som vi har pratat mycket om är alltså det vi kan äta i kristider. Skämt åsido – det här är jätteallvarligt och någonting som regeringen verkligen jobbar aktivt för att ändra på.

Ett lysande exempel på ett land som inte tänkte dra ned som vi gjorde i Sverige är Finland, fru talman. Där tänkte man: Trots att det är fred och ser lysande ut framåt vågar vi inte, för vi har en orolig granne i öster. Vi måste ha minst 80 procents självförsörjning av livsmedel.

Tidigare klarade Finland sex månader, och faktum är att man nu klarar nio månader utan att importera ett enda vetekorn. I Sverige klarar vi hela tio till tolv dygn, och sedan är det tomt på hyllorna i våra matbutiker. Detta är naturligtvis jätteallvarligt, och regeringen har verkligen tagit krafttag för att förändra det. Vi ser nämligen att exempelvis Finland, som hade en helt annan politik, tyvärr fick rätt. Det är tråkigt att säga det, men så är det.

Livsmedelsstrategin 2.0 har vi pratat lite om. Det är klart att det finns en del kritik; man kanske undrar varför man inte fick vara med och diskutera. Men faktum är att livsmedelsstrategin 2.0 kom ut från den första livsmedelsstrategin.

Regeringens fokus har varit en stark och robust livsmedelsproduktion. Det är grunden. Vi kan prata väldigt gott om olika bidrag hit och dit, men det hjälper inte eftersom det viktigaste – och det vet ju alla här som har varit ute och talat med bönder – är att vi har en produktion som är lönsam och konkurrenskraftig. Det är grunden för allting. Det är viktigt att ha Norrlandsstöd och andra stöd, fru talman, men oavsett det är det viktigt att slå fast detta – tycker i alla fall jag. Regeringen och vi i Tidöpartierna har också visat hur viktigt det är att fortsätta på den vägen.

En sak som hände var att Elisabeth Nilsson, som fick i uppdrag att titta på konkurrenskraften, kikade på detta och tog fram förslag som nu har blivit till stöd. Virtuella stängsel och beteskravet har vi pratat mycket om här i kammaren, och där blev det 1 000 kronor per mjölkko. Vi kristdemokrater vill dock att det ska finnas ett undantag i beteslagstiftningen. Vi tycker att det är viktigt att det finns med tanke på hur det ser ut på gårdarna.

Det vi ser när vi är ute och diskuterar med människor – min kollega Helena sa exempelvis tydligt att hon varit ute och pratat med sina kompisar i Halland – är att de överallt säger att antalet regler är för stort. Regelverket bågner ju, och det dundrar på. Vi pratade om att vi i dag faktiskt har över 862 regler. Kanske kom det dessutom en ny regel i går eller i dag; vi får se. Det här är jätteallvarligt, och därför ville regeringen satsa på detta.

Jag fick faktiskt det uppdraget, vilket jag kan säga att jag är väldigt tacksam för. Vad kom vi då fram till? Arbetet är färdigt, och regeringen kommer att lägga fram förslag framöver. Det handlar om flera åtgärder. Bland annat tycker vi att antalet myndigheter ska minska från dagens 270 till 2. Vi tycker också att djurägarnas ställning ska stärkas – det är jätte-

viktigt – och att olika avgifter ska tas bort. Myndigheterna ska dessutom arbeta mer för att stödja och ge råd till jordbruksföretagen. Det finns även andra förslag, och de kommer att komma här framöver.

Det viktiga är att slå fast att vi inte är färdiga som regering. Min kollega Staffan talade om det. Vi har mycket kvar att göra, och vi behöver minst fyra år till för att få till ännu mer av det vi är ute efter. Vi önskar nämligen att bönderna ska märka skillnad. Som svar på det kan man få höra ett retoriskt ”Jaha, ja, det säger ni nu”, men faktum är att jag möter väldigt många bönder som säger att vi har gjort skillnad. Bara på tre år har bönderna märkt att vi har gjort skillnad.

Jag kommer aldrig att glömma den bonde som sprang i fatt mig i Näs-sjö. Han sa: Hör du, Magnus, innan du går – ni i regeringen har sänkt kostnaden för diesel i mitt jordbruk med 450 000 kronor. Ta med dig det till dina kompisar i Tidögänget och hela riksdagen! För mig har ni gjort skillnad.

Jag tycker att vi ska ta med oss det.

Jag ska också läsa några ord ur den nya livsmedelsstrategin. Det står: ”Om vi inte själva producerar den mat vi behöver är vi hänvisade till att importera mat från länder med lägre klimat- och djurvälstånd ambitioner.” Det är precis detta det handlar om, fru talman. Vi kristdemokrater är inte nöjda. Vi vill att antalet kor ska öka med 100 000 – det tycker vi är jätteviktigt – och att Sverige ska bli självförsörjande på mejeriprodukter och kött.

Avslutningsvis, fru talman: Sverige har de bästa förutsättningar att producera livsmedel, men vårt skafferier är i dag halvtomt. Vi måste kunna producera mer mat i landet. Skafferiet ska bågna av mat så att vi kan både försörja vår befolkning och hjälpa andra i nöd.
(Applåder)

Anf. 149 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Magnus Oscarsson för ett härligt anförande. Det är mycket jag skulle vilja ställa frågor om.

Förra året ställde jag en tydlig fråga till ledamoten om regeringens beslut att inkludera jordbruket i ETS 2 trots att EU inte kräver det och om hur svenska lantbrukare skulle kompenseras för de ökade kostnader detta innebär. Jag fick svaret att frågan låg på regeringens bord och att förslaget var på gång.

Nu har det gått snart ett år, och beslutet om ETS 2 ligger fast. Kostnadsökningarna är kända, men fortfarande saknas besked om hur kompensationen ska se ut, när den kommer och när den ska presenteras. Det är oklart hur lantbrukare ska kunna planera i väntan på kompensationen. Min fråga till ledamoten Oscarsson är därför: När tänker regeringen infria det här löftet till lantbruket, och kan ledamoten i dag redogöra för vilken typ av kompensation som faktiskt är på väg?

Anf. 150 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Malin Larsson, för din fråga! Det är jätteviktigt att du ställer den igen.

Jag kan säga så här till ledamoten: Jag kan tyvärr inte säga exakt vad som är på gång mer än att man fortsätter att se över hur man ska kunna lösa det här på bästa sätt. Jag vet att ledamoten kanske vill ha ett tydligare svar, men jag kan tyvärr inte ge mer svar än så.

Anf. 151 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att det inte bara är jag som vill ha det här svaret utan framför allt lantbrukarna. Det är de som väntar på svaret, men ingen av oss får något svar i dag.

Jag vill även ta upp några frågor utifrån ledamotens anförande. Ledamoten brukar ofta säga att Sveriges låga självförsörjningsgrad kan sammanfattas med morotskakan, och vi fick höra det även i dagens anförande. Även den bonde som springer i kapp ledamoten hör vi ofta talas om. Jag undrar om det är samma bonde eller olika bönder som springer i kapp ledamoten.

Det vi ser i verkligheten är dock färre dikor och färre får – helt enkelt färre betesdjur, som är så viktiga. Detta gör att betesmarker växer igen. Vi ser även färre mejerier; hemma i Norrland har två stora mejerier stängt igen under den här mandatperioden. Även slakterier stänger igen. Dessutom har regeringen tagit bort stödet till de 39 glesbygdskommuner där många av våra lantbrukare verkar.

Trots att regeringen, och framför allt ledamoten Oscarsson, har haft väldigt hög svansföring i jordbruksfrågorna och kritiserat tidigare regeringar hårt ser vi ju inget resultat efter regeringens snart fyra år vid makten. Magnus Oscarsson har tidigare talat om att vi behöver 125 000 fler kor. I dag hade han sänkt den ambitionen till 100 000 fler kor. I verkligheten har vi dock det lägsta antalet kor på 160 år.

Varför har regeringen misslyckats, och varför händer det egentligen så lite på gårdsnivå?

Anf. 152 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag önskar att jag hade fem minuter på mig att svara på allting, för Malin Larssons frågor var jättebra. Jag ska försöka svara på dem så gott jag kan.

Jag börjar med frågan om att antalet kor har minskat. Detta har ju skett under en väldigt lång period. Jag har suttit med i miljö- och jordbruksutskottet ganska länge och var med under den kris vi kallade mjölkkrisen. Jag hade många debatter med dåvarande ministrar, men jag sa aldrig att det var regeringens fel att mjölkpriset var så dåligt. Hela världens mjölk hänger ju ihop på något sätt. Jag sa aldrig att det var regeringens fel att mjölkpriset var 2,30 när det var som lägst. Däremot kan man såklart agera för att det ska bli bättre, och jag tycker att det är viktigt att man gör det.

Vad har då regeringen gjort? Jag tycker om att berätta om bonden som sprang i fatt mig. Han ville verkligen berätta för mig. Vänta! Jag vill höra vad du säger!

Folk ringer mig ibland och säger: Vad bra att ni har gjort någonting som gör att jag märker skillnad på gårdsnivå! När fick jag de här pengarna förut?

Det är detta som är så viktigt. Oavsett vad vi kommer fram till handlar det om att ha lönsamhet i jordbruket och stärka konkurrenskraften. Det blir bärande, oavsett om man bor i norr eller i söder och oavsett om man bor i Sverige eller inte. Det är det viktigaste vi har att göra.
(Applåder)

Anf. 153 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Magnus Oscarsson för anförandet.

När jag lyssnade på Magnus Oscarsson hörde jag någon som inte är nöjd med utvecklingen i svensk jordbrukspolitik. Det har inte gått tillräckligt snabbt. Vi skulle kunna göra det bättre, och vi skulle kunna göra mer.

Samtidigt vill ledamoten ha mandat för fyra år till. Tror Oscarsson att detta verkligen är vad väljarna vill?

Marknadspriset på diesel har gått ned kraftigt. Jag hoppas att ledamoten talade om för den som ringde upp att marknadspriset på diesel har gått ned väldigt kraftigt och att lönsamheten därmed har gått i rätt riktning på den punkten. Så är det med väldigt mycket inom lantbruket – vi är väldigt beroende av världsmarknadspriserna och kan inte styra så mycket.

En del kan vi dock faktiskt påverka själva. Rovdjurspolitiken, som Helena Storckenfeldt tog upp här, är ett viktigt exempel. Den ansvariga ministern tillhör ledamotens parti. Vi har i dag 355 vargar. Den målsättning som har beslutats i kammaren är 170 vargar. Det är en väsentlig skillnad, och den är avgörande för om vi ska få en lammproducent som startar produktion.

Vad kan ni göra bättre, Magnus Oscarsson, om ni nu vill ha mandat för fyra år till?

Anf. 154 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Anders Karlsson, för mycket relevanta frågor!

Det vore ju väldigt förmätet av mig att säga att vi är nöjda, att allt har gått perfekt, att vi har gjort allt som vi sa att vi skulle göra och att allt har blivit precis som vi tänkte från början. Så är det ju inte. Det är klart att vi har sett att det tar tid.

Vi fick regeringspärmen, öppnade den och började. Från dag ett har vi haft som tydlig utgångspunkt att vi ska förändra. Jag vet att Anders Karlsson, liksom jag, känner många lantbrukare. Vi ska se till bonden som vill se skillnad på gårdsnivå.

När bönder ringer berättar jag för dem att regeringen har gjort mycket. Det pendlar upp och ned med världsmarknadspriset, men faktum är att den här regeringen har gjort skillnad. Vi har tagit tag i dieselskatten. Vi har sett till att förändra andra delar för att göra så att dieselpriiset vid pump blir lägre. När bönder är glada över det går det ju inte att säga åt dem att lugna sig, utan då blir man såklart själv glad och entusiastisk.

Vi har mycket att göra fram till valet och förhoppningsvis därefter. Man måste se detta som en oceanångare. Det tar tid att vända det här. Nu gäller det att försöka få till det. Det tar minst fyra år till att förändra riktigt ordentligt så att bonden känner ännu mer att det blir skillnad på gårdsnivå.

Anf. 155 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Fru talman! Ledamoten sa att man kommer att göra mycket. Vi hade en debatt om euron här tidigare i veckan. Trots att ledamotens parti Kristdemokraterna har ett stämmobeslut på att man ska utreda euron var ledamotens kollega Hans Eklind från finansutskottet väldigt negativ till det.

Detta är en sak som skulle kunna leda till bättre lönsamhet för lantbrukarna. Alla EU-ersättningar är i euro. Det rör sig om så stora belopp att de måste valutasäkras, och om man inte gör det är det också ett beslut. De som levererar sin mjölk till Arla får egentligen ersättningen utbetald i euro i och med att betalningen görs i danska kronor. Den danska kronan är direkt kopplad till euron.

Här blir det en väldigt häftig effekt av valutaförändringar. Just nu ser vi en förstärkning av den svenska kronan, och då sjunker mjölkpriset. I två år dessförinnan hade vi ett bra mjölkpris.

Är ledamoten beredd att jobba för en ny valuta för Sverige, eller i alla fall en utredning?

Anf. 156 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Anders, för din fråga!

Jag vill inte gå in i eurodebatten. Jag har en jätteduktig kollega som tar den debatten. Jag tänker dock på att de i Finland säger att de inte är så jätteförtjusta i euron. Det blev kanske inte så bra som de hade önskat, och det får vi förhålla oss till.

Jag pratade ju om att försöka vända detta och liknade det vid att vända en oceanångare. För att sätta det i ett sammanhang kan jag nämna att jag för ett tag sedan pratade med en äldre småländsk man som berättade att han blev bonde på 60-talet. Han gick till banken och sa att han ville låna pengar eftersom han skulle ta över gården. Då sa banktjänstemannen: Men lille pojk – inte ska du bli bonde! Har du inte förstått att vi i Sverige inte ska ha det på det sättet? Vi ska köpa in mat från andra länder och producera något annat.

Redan på 60-talet var detta något som man fick in i våra jordbrukare, eller i vårt samhälle. Det tar naturligtvis tid för den här regeringen att ändra något som har funnits ända sedan 60-talet.

Vi måste ha mer livsmedelsproduktion. Vi måste se till att vårt skafferi inte är halvfullt utan faktiskt bågner av mat. Vi kan producera mer mat och se till att det finns försörjning för hela landet.

(Applåder)

Anf. 157 KAJSA FREDHOLM (V):

Fru talman! Det behövs ett starkt jordbruk om vi ska klara livsmedelsförsörjningen likaväl som det behövs ett starkt jordbruk inom naturens ramar för att vi ska klara klimatomställningen. Att prata om jordbrukets utmaningar är inte att vara kritisk till jordbrukandet som sådant, utan tvärtom. Det är de facto så att dagens jordbruk ger stora klimatutsläpp, och det driver på klimatförändringen.

Fru talman! Detta behöver vi göra någonting åt tillsammans. Om vi inte tar tag i de problem som finns mellan jordbruk, klimat och biologisk mångfald kommer vi att göra oss själva en otjänst. Skulden ligger inte hos enskilda jordbrukare, utan skulden ligger hos oss tillsammans, vi som har

varit med och skapat ett system för jordbruket som i längden inte är ekologiskt hållbart.

Fru talman! Att vi behöver ett jordbruk och en livskraftig livsmedelsförsörjning är inget att hymla med. Men det vi behöver är ett jordbruk inom naturens gränser. Vi ser nu början av vad som händer när vi inte håller oss inom naturens gränser och ramar. Förra året var det varmaste året som någonsin uppmätts globalt och det första året som passerade 1,5 graders uppvärmning över förindustriell nivå. I norra Sverige var det rekordvarmt under juli månad, och extremväder drabbar oss oftare, med både torka och häftiga skyfall. Därför är det så viktigt att vi minskar utsläppen av växthusgaser men även brukar jorden på ett hållbart sätt så att vi får en robusthet i ekosystemet.

Vi i Vänsterpartiet har tidigare lagt fram en rad förslag för att minska utsläppen från jordbruket. Bland annat vill vi öka det statliga stödet till ett fossiloberoende jordbruk genom exempelvis biopremier för att öka andelen biodrivmedel inom jordbruket. Vi har också föreslagit att öka anslaget till Klimatklivet för att ge utrymme för investeringar i el från biogasproduktion, konvertering av spannmålstorkar, produktion av biokol och elektrifiering av arbetsfordon och anläggningar.

Fru talman! Det behöver tas fram en strategi för jordbrukets klimatomställning tillsammans med alla inblandade. I Klimatpolitiska rådets årsrapport 2025 konstateras att det finns potential att minska jordbrukets klimatpåverkan men att den befintliga politiken inte tar vara på denna potential så att jordbruket kan bidra till klimatmålen. Av rådets utvärdering av jordbrukspolitiken framgår att det saknas både riktning och tydlig målbild för att minska jordbrukets klimatpåverkan.

Troligtvis har detta bidragit till att politiken för att åtgärda problemet är så utvecklad.

Om jordbruket i ökad utsträckning bidrar till klimatmålen stärks på sikt konkurrenskraften i och för jordbruk, enligt rådet.

Det kommer att ställas högre krav på klimatvänlig livsmedelsproduktion, och för att nå klimatmål för EU och Sverige till 2040, 2045 och 2050 behöver utsläppen minska även inom jordbrukssektorn.

Fru talman! Genom att genomföra klimatåtgärder på kort sikt säkras svensk livsmedelsproduktion på lång sikt.

Klimatpolitiska rådet konstaterar att Danmark, Finland och Frankrike har antagit kvantifierade utsläppsmål för att minska jordbrukets totala klimatpåverkan. Rådet rekommenderar att även Sverige tar fram en målbild och strategi som är så konkret och tydlig som möjligt och som i möjligaste mån beskriver hur jordbruket ska bidra till att nå de kort- och långsiktiga klimatmålen.

Fru talman! Strategin bör beskriva både hur arbetet mot målet ska styras och vilka huvudsakliga styrmedel som ska användas för att säkerställa att målet nås. En viktig lärdom från andra länder är vikten av förankring genom brett samarbete med många olika aktörer.

Rådet konstaterar vidare i rapporten att det i regeringens livsmedelsstrategi finns ett tydligt mål om att livsmedelsproduktionen ska öka men att det inte specificeras hur det ska gå till. Man fastslår att en ökad livsmedelsproduktion dock behöver vara förenlig med beslutade klimat- och miljömål.

Klimatpolitiska rådet har i en tidigare analys visat att det är möjligt att förena livsmedelsproduktion med minskad klimatpåverkan utan att göra avkall på andra miljömål. En målbild för jordbruket bör därför vila på samstämmighet mellan produktionsmål, klimatmål och miljömål för att minska utsläppen.

Vi i Vänsterpartiet delar den kritik Klimatpolitiska rådet framför och anser att regeringen skyndsamt bör följa rådets rekommendationer. Vi vill att regeringen tar fram förslag på målbild och strategi för jordbrukets klimatomställning och gör det i nära samverkan med jordbrukare och aktörer från hela livsmedelskedjan, civilsamhället, forskare och myndigheter.

Slutligen yrkar jag bifall till reservation nummer 13.

Anf. 158 ANDERS KARLSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar nu miljö- och jordbruksutskottets betänkande 18 *Jordbrukspolitik*.

Att lönsamheten inte har utvecklats tillräckligt bra är vi överens om. Sverige har dock haft ett väldigt bra mjölkpris, och priset på svenskt kött är rekordhögt. Då tycker man att produktionen borde öka, men andra faktorer påverkar. Klimatförändringarna och det som hände 2018 sätter spår i de beslut som fattas i dag. Konflikterna i världen påverkar lantbrukarna i allra högsta grad liksom Trumps handelspolitik och valutamarknaden, vilket vi har varit inne på.

Vi finns på en helt öppen marknad med fria marknadskrafter, och så vill vi ha det. Det är dock väldigt känsligt, och små förändringar kan göra att priserna ökar och att utbudet på marknaden minskar.

Besluten styr resultatet, och beslutar jordbruksföretagen att inte satsa, bygga ut och vara offensiva blir produkterna från lantbruket inte fler. Ett av bekymren är att det är för många osäkra faktorer. Politiken bör därför plocka bort så många osäkra faktorer och störningar som möjligt. Vi har varit inne på en del, till exempel valutahandeln och hur man hanterar en valuta.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP, ligger nu för omförhandling. Signalerna är att stödet från EU kommer att minska på totalen och att varje land kommer att behöva gå in med en mycket större andel samfinansiering. Därför borde samtliga partier som vill se mer livsmedelsproduktion vara tydliga med att de ser vad som håller på att förhandlas fram och är beredda att täcka upp så att Sverige får en konkurrenskraft lik den övriga lantbrukare i Europa har. De signalerna skulle vara guld värda just i det här läget, även om avtalet inte är färdigförhandlat.

Vi måste ha ett robust lantbruk och produktion i hela landet. Det är precis det som vi diskuterat här. Norrlandsstödet är otroligt viktigt. Det gäller likaså vallstödet, som träffar Norrland och en del missgynnade områden för produktion på ett väldigt tydligt och bra sätt.

Det finns andra delar i CAP som också kan påverka hur framtida lantbruk ser ut när det gäller storleksrationaliseringar och annat. Det har vi ur svensk synpunkt historiskt sett inte hanterat mer än att det har gått i en riktning.

Vi har den största storleksrationaliseringen i hela Europa. Här finns möjligheter att göra annat, om man nu skulle vilja göra det. Jag säger inte att man behöver göra det, men den effekten kan vi få med CAP.

När det gäller den totala livsmedelsförsörjningen ska vi heller inte glömma den blå näringen. Den är otroligt viktig. När vi talar om robustheten för livsmedel är det alltför sällan fråga om den. Vi delar upp de sakerna.

Tittar man på vad som skedde under första och andra världskriget ser man att fisk var otroligt viktigt för livsmedelsförsörjningen. Den delen bör absolut komma in när man tittar på robusta livsmedel för Sverige.

Fördelen är att vi inte har några dyra produktionsresurser utan att vi egentligen har ett skafferi här. Landbaserad fiskodling skulle också kunna vara väldigt intressant i det här läget.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till yrkande 2 under punkt 1, som berör dessa saker.

Den robusthet som vi har byggt upp i Sverige beror många gånger på att vi har haft en väldigt hög produktion på våra gårdar. Vi har en hög mjölkproduktion, och vi har en hög spannmålsavkastning. Vi har också en kombination av olika inriktningar med jordbruk och skog. Det gör att vi har stabila företag som är superintressanta att bygga vidare på för framtiden.

Här har många kreativa lantbrukare försökt att bygga upp ytterligare ett ben, och det är ett energiben. Det har inte varit så enkelt. Är det någons politiken kan göra skillnad är det genom förenklingar av hur regelverket ser ut för energiproduktion från vindkraft, solparker och biogas. Vi har en ryckighet i regeringens politik för biogasen så att det står härliga till. Jag är inte säker på att vi själva kan redogöra för vad som gäller för den. Detta utgör en osäkerhet. Det är stora investeringar. Ska lantbrukare välja dessa ben för att få robusta gårdar måste de ha stabila regler.

Jag kan hålla med om att det inte riktigt går åt rätt håll med förändringen. Det är som det är beskrivet: Det tar lång tid.

Mycket av det som står i livsmedelsstrategin 2.0 kan säkert också vi i oppositionen ställa upp på, men vi vill se resultat. Nu är det tid att leverera en handlingsplan och röja hindren som är begränsande för att vi ska få mer livsmedel. Självförsörjningsgraden ska upp. Jag vill påstå att vi är så duktiga att vi skulle kunna producera mer och exportera livsmedel om vi hanterar korten på rätt sätt.

Det finns också stöd. Vi har klimatstöd för att bygga dammar för att möta klimatförändringarna. Det har varit diskussioner om varför det inte händer något och varför man inte använder pengarna i stöden. Det beror just på osäkerheterna. Vet man inte på ett ungefär var prisutvecklingen hamnar kanske man inte ens tar investeringsbesluten för bevattningssystem, dammar och så vidare.

Osäkerheten är en för stor del. Då fattar man andra typer av beslut. Vi måste analysera varför besluten fattas på detta sätt, korrigera, förstärka eller komma med andra åtgärder för att bygga upp robustheten.

Fru talman! Med detta tackar jag för mig.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 februari.)

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2025/26:87 Nya regler för arbetskraftsinvandring

2025/26:3874 av Ida Karkiainen m.fl. (S)

2025/26:3880 av Tony Haddou m.fl. (V)

2025/26:3881 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C)

2025/26:3885 av Annika Hirvonen m.fl. (MP)

2025/26:3890 av Lorena Delgado Varas och Daniel Riazat (båda -)

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 27 januari

2025/26:305 CSN:s utbetalningsproblem

av *Niklas Sigvardsson* (S)

till gymnasie-, högskole- och forskningsminister *Lotta Edholm* (L)

2025/26:306 Lagändring för att tillgängliggöra naloxon

av *Nils Seye Larsen* (MP)

till sjukvårdsminister *Elisabet Lann* (KD)

2025/26:307 Skyldighet att skydda civilbefolkningen i Iran

av *Ardalan Shekarabi* (S)

till utrikesminister *Maria Malmer Stenergard* (M)

2025/26:308 Bättre arbetsmiljö och patientsäkerhet inom hälso- och sjukvård

av *Karin Rågsjö* (V)

till sjukvårdsminister *Elisabet Lann* (KD)

2025/26:309 Försvarsmaktens efterfrågan på hållbara bränslen

av *Hanna Westerén* (S)

till försvarsminister *Pål Jonson* (M)

2025/26:310 Svenskt demokratibistånd till Iran

av *Azadeh Rojhan* (S)

till bistånds- och utrikeshandelsminister *Benjamin Dousa* (M)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 27 januari

2025/26:428 Svenska historiska museer i utlandet

av *Björn Söder* (SD)

till kulturminister *Parisa Liljestränd* (M)

2025/26:429 Bästeträsk
av *Rebecka Le Moine* (MP)
till klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari (L)

2025/26:430 Barnperspektivet i migrationslagstiftningen
av *Malte Tängmark Roos* (MP)
till migrationsminister Johan Forssell (M)

Prot. 2025/26:65
28 januari

§ 19 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 27 januari

2025/26:399 Reformen för det enskilda vägnätet
av *Carina Ödebrink* (S)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 19.05.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 26 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 54 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 95 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 127 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 147 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

INGVAR MATTSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om faktapromemorior	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun	1
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU22.....	1
Anf. 1 MATTIAS VEPSÄ (S)	1
Anf. 2 ULRIKA LILJEBERG (C)	4
Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	5
Anf. 4 FÖRSTE VICE TALMANNEN	6
Anf. 5 ULRIKA WESTERLUND (MP)	6
Anf. 6 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M).....	7
Anf. 7 GUDRUN NORDBORG (V).....	9
Anf. 8 TORSTEN ELOFSSON (KD).....	10
Anf. 9 MARTIN MELIN (L)	12
(Beslut fattades under § 12.)	13
§ 4 Arbetsprövning med bibehållen sjukpenning	13
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU9	13
Anf. 10 ÅSA ERIKSSON (S)	13
Anf. 11 CLARA ARANDA (SD)	14
Anf. 12 ANDERS W JONSSON (C)	15
Anf. 13 CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	17
Anf. 14 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	18
Anf. 15 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik.....	19
Anf. 16 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	19
Anf. 17 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik.....	20
Anf. 18 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP).....	20
Anf. 19 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	21
Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V)	23
(Beslut fattades under § 12.)	24
§ 5 Anpassningar till EU:s nya byggproduktförordning.....	24
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU7.....	24
(Beslut fattades under § 12.)	24
§ 6 Familjerätt	24
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU12.....	24
Anf. 21 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	24
Anf. 22 MARTINA JOHANSSON (C) replik	27
Anf. 23 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	27
Anf. 24 MARTINA JOHANSSON (C) replik	28
Anf. 25 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	28
Anf. 26 LAILA NARAGHI (S)	29
Anf. 27 LARS BECKMAN (M) replik	32
Anf. 28 LAILA NARAGHI (S) replik	33
Anf. 29 LARS BECKMAN (M) replik	33
Anf. 30 LAILA NARAGHI (S) replik	34
Anf. 31 MARTINA JOHANSSON (C) replik	35
Anf. 32 LAILA NARAGHI (S) replik	35
Anf. 33 MARTINA JOHANSSON (C) replik	36
Anf. 34 LAILA NARAGHI (S) replik	36

Anf. 35	LARS BECKMAN (M)	37
Anf. 36	LAILA NARAGHI (S) replik	38
Anf. 37	LARS BECKMAN (M) replik	39
Anf. 38	LAILA NARAGHI (S) replik	39
Anf. 39	LARS BECKMAN (M) replik	40
Anf. 40	ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V)	40
Anf. 41	LARRY SÖDER (KD)	41
Anf. 42	LAILA NARAGHI (S) replik	42
Anf. 43	LARRY SÖDER (KD) replik	43
Anf. 44	LAILA NARAGHI (S) replik	44
Anf. 45	LARRY SÖDER (KD) replik	44
Anf. 46	MARTINA JOHANSSON (C)	45
Anf. 47	AMANDA PALMSTIERNA (MP)	47
	(Beslut fattades under § 12.)	50
§ 7	Fastighetsrätt	50
	Civilutskottets betänkande 2025/26:CU13	50
Anf. 48	ROGER HEDLUND (SD)	50
Anf. 49	MALCOLM MOMODOU JALLOW (V)	51
Anf. 50	DAVID JOSEFSSON (M)	53
Anf. 51	LEIF NYSMED (S)	55
Anf. 52	LARRY SÖDER (KD)	57
Anf. 53	ALIREZA AKHONDI (C)	58
	(Beslut fattades under § 12.)	60
§ 8	Folkhälsa	60
	Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU12	60
Anf. 54	LEONID YURKOVSKIY (SD)	60
Anf. 55	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	62
Anf. 56	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	62
Anf. 57	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	62
Anf. 58	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	63
Anf. 59	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	63
Anf. 60	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	64
Anf. 61	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	64
Anf. 62	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	65
Anf. 63	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	65
Anf. 64	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	66
Anf. 65	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	66
Anf. 66	LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	67
Anf. 67	KARIN SUNDIN (S)	67
Anf. 68	THOMAS RAGNARSSON (M)	69
Anf. 69	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	71
Anf. 70	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	71
Anf. 71	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	72
Anf. 72	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	72
Anf. 73	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	73
Anf. 74	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	73
Anf. 75	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	74
Anf. 76	THOMAS RAGNARSSON (M) replik	74
Anf. 77	KARIN RÅGSJÖ (V)	75
Anf. 78	DAN HOVSKÅR (KD)	77
Anf. 79	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	79

(forts. § 10).....	80
Ajournering.....	80
Återupptaget sammanträde.....	80
§ 9 Återrapportering från informellt möte mellan Europeiska rådet medlemmar den 22 januari	81
Anf. 80 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	81
Anf. 81 MATILDA ERNKRANS (S).....	83
Anf. 82 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	83
Anf. 83 MATILDA ERNKRANS (S).....	84
Anf. 84 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	84
Anf. 85 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	84
Anf. 86 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	85
Anf. 87 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	85
Anf. 88 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	86
Anf. 89 HÅKAN SVENNELING (V)	86
Anf. 90 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	87
Anf. 91 HÅKAN SVENNELING (V)	87
Anf. 92 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	87
Anf. 93 ANNA LASSES (C)	88
Anf. 94 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	88
Anf. 95 ANNA LASSES (C)	89
Anf. 96 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	89
Anf. 97 REBECKA LE MOINE (MP).....	89
Anf. 98 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	90
Anf. 99 REBECKA LE MOINE (MP).....	90
Anf. 100 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	91
Anf. 101 ERIK OTTOSON (M)	91
Anf. 102 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	91
Anf. 103 ERIK OTTOSON (M)	92
Anf. 104 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	92
Anf. 105 MAGNUS BERTSSON (KD).....	93
Anf. 106 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	93
Anf. 107 MAGNUS BERTSSON (KD).....	94
Anf. 108 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	94
Anf. 109 JOAR FORSSELL (L).....	94
Anf. 110 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	95
Anf. 111 JOAR FORSSELL (L).....	96
Anf. 112 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	96
Anf. 113 ULF HOLM (MP).....	96
Anf. 114 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	97
Anf. 115 AIDA BIRINXHIKU (S)	97
Anf. 116 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	98
Anf. 117 JAN ERICSON (M).....	98
Anf. 118 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	99
§ 10 (forts. från § 8) Folkhälsa (forts. SoU12)	99
Anf. 119 JAKOB OLOFSGÅRD (L).....	99
Anf. 120 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	101
Anf. 121 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	101
Anf. 122 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	102
Anf. 123 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	102

(forts. § 13).....	102
Ajournering.....	102
Återupptaget sammanträde.....	103
§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 januari	103
MJU6 Skogspolitik.....	103
MJU7 Övergripande miljöfrågor.....	104
FöU5 Kustbevakningens sjöövervakning.....	105
SfU8 Riksrevisionens rapport om Migrationsverkets hantering av medborgarskapsärenden.....	105
NU4 2025 års redogörelse för företag med statligt ägande	105
NU9 Riksrevisionens rapport om LKAB:s omställning.....	107
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	107
JuU22 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun.....	107
SfU9 Arbetsprövning med bibehållen sjukpenning.....	107
CU7 Anpassningar till EU:s nya byggproduktförordning	108
CU12 Familjerätt.....	108
CU13 Fastighetsrätt.....	109
§ 13 (forts. från § 10) Folkhälsa (forts. SoU12)	110
Anf. 124 NILS SEYE LARSEN (MP).....	110
(Beslut skulle fattas den 4 februari.).....	113
§ 14 Vuxenutbildning	113
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU11	113
Anf. 125 FREDRIK MALM (L)	113
Anf. 126 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S).....	115
Anf. 127 PATRICK RESLOW (SD).....	117
Anf. 128 NADJA AWAD (V).....	119
Anf. 129 OLIVER ROSENGREN (M).....	120
Anf. 130 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S) replik.....	122
Anf. 131 OLIVER ROSENGREN (M) replik.....	122
Anf. 132 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S) replik.....	123
Anf. 133 OLIVER ROSENGREN (M) replik.....	123
Anf. 134 ANDERS ÅDAHL (C).....	124
Anf. 135 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	126
(Beslut skulle fattas den 4 februari.).....	127
§ 15 Jordbrukspolitik	127
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU8	127
Anf. 136 STAFFAN EKLÖF (SD).....	127
Anf. 137 MALIN LARSSON (S) replik.....	130
Anf. 138 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	130
Anf. 139 MALIN LARSSON (S) replik.....	130
Anf. 140 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	131
Anf. 141 EMMA NOHRÉN (MP)	131
Anf. 142 HELENA STORCKENFELDT (M)	134
Anf. 143 MALIN LARSSON (S) replik.....	135
Anf. 144 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	136
Anf. 145 MALIN LARSSON (S) replik.....	136

Anf. 146 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	137
Anf. 147 MALIN LARSSON (S).....	137
Anf. 148 MAGNUS OSCARSSON (KD)	139
Anf. 149 MALIN LARSSON (S) replik	141
Anf. 150 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	141
Anf. 151 MALIN LARSSON (S) replik	142
Anf. 152 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	142
Anf. 153 ANDERS KARLSSON (C) replik	143
Anf. 154 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	143
Anf. 155 ANDERS KARLSSON (C) replik	144
Anf. 156 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	144
Anf. 157 KAJSA FREDHOLM (V).....	144
Anf. 158 ANDERS KARLSSON (C)	146
(Beslut skulle fattas den 4 februari.)	147
§ 16 Bordläggning.....	148
§ 17 Anmälan om interpellationer	148
§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar	148
§ 19 Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	149
§ 20 Kammaren åtskildes kl. 19.05.	149